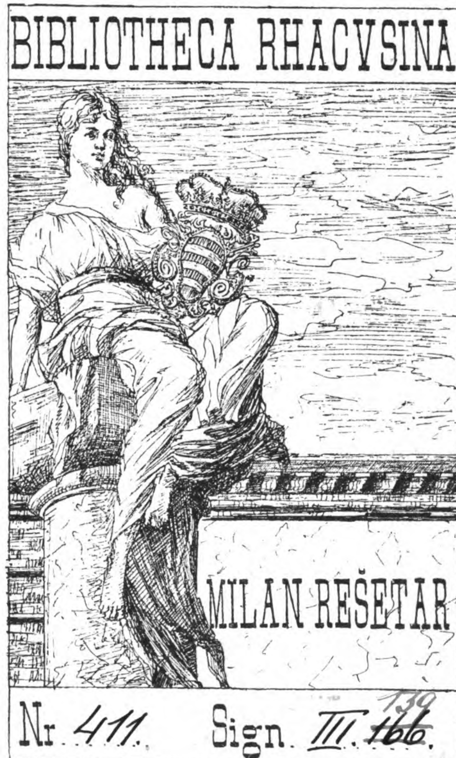

BIBLIOTHECA RHACVSINA
MILAN REŠETAR
Nr. 411. Sign. III. 166. 139

BESJEDE DUHOVNE

Bernarda Cucera, Dubrovčanina,

rečene pred skupštinom dobre smrti u crkvi sv. Ignacija

u

Dubrovniku.

Izdao

Dr. Josip Rieger.

Diel I.

U Zagrebu 1872.

Tiskom Lavoslava Hartmána i družbe.

MINISTERSTVA ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ
V PRAZE
SLOVANSKÁ
KNIHOVNA

Kada su mi besjede Cucerove prvi put pale u ruke, tako su mi omilile, da ih više nisam pustio iz ruku. I što sam ih više čitao, to su mi postajale sladje. Ali teško bih ja bio pomislio izdati ih tiskom, da me na to nije prisilila nužda. Predavajući naime retoriku, tražio sam hrvatsko djelo, gdje bih mogao pokazati u primjeru, što sam učio u teoriji; ali knjige, koja bi retorički tako izvrstno bila sastavljena, kako su besjede Cucerove, nisam mogao naći. I zato sam bio prisiljen pojedina liepa mjesta prepisivati i učenikom ih čitati. Ali tim se je izgubilo puno vremena a učenikom nije ipak pružena prilika, da sami čitajuć traže izvrstnosti retoričke. I to me je ponukalo te sam se odlučio dati ih pod tisak.

Istaknuti sve vrline besjeda Cucerovih, za to nije ovdje mjesto. Dosti budi reći, da su one i što se tiče nutrnje vriednosti i što se tiče ljepote jezika, zlata vriedne. Svaka besjeda svjedoči, da je Bernardu sveto pismo bilo kruh svakdanji: njegove besjede pune su najljepših izreka svetoga pisma, a on ih je umio tako vješto upotrebiti, da se čini, da ih nije mogao bolje izabrati i ljepše u besjedu uplesti. I svete oce i bogoslove, navlastito Tomu akvinjanina dobro je Cuceri poznavao: njihov nauk često mu služi za dokaz.

O vanjskoj ljepoti njegovih besjeda osvjedočiti će se štioc najbolje sam: da mu je jezik liep, da su mu besjede pune najljepših tropa, da su obilno posipane cviećem figura.

Jedno će samo može biti mnogi štioc prigovoriti. Istina je veći diel besjeda Cucerovih govori o smrti, a nije drugčije moglo niti biti, kada ih je držao pred skupštinom dobre smrti. Nego valja ipak opaziti prvo, da mnoge besjede, koje je držao na razne blagdane, ne govore o smrti, nego su prilagodjene uspomeni, koju crkva na te blagdane slavi; drugo da će vješt besjednik mnoge besjede, ako ih samo malo promieni, moći upotrebiti i za drugi predmet.

U jezik Cucerov nisam hotio dirati, da zadovoljim i onim, koji ga budu čitali više jeziku za volju nego stvari. Neka samo riedka mjesta, gdje je to zahtievao smisao, neznatno sam promienio.

Sliedi predgovor napisan mužem, koj je besjede prvi put izdao u Dubrovniku godine 1793., i život Bernarda Cucera, opisan Gjorgjem Basićem.

J. R.

Štiocu.

Eto sad stoprva na svjetlos izhode besjede duhovne po Bernardu Cuceri, redovniku družbe Jezusove složene i rečene u korisnoj i bogoljubnoj zabavi dobre smrti. Gospodin bog, koj je jur za tridesti i jedno godište, od kad on priminu, sačuvo od mnogo pogibjâ njegov vlastiti rukopis, hoće da se sad budu razsijati za duhovnu koris krstjanâ, što bi jedina zamjera Bernardova, za koju u najpokonju staros stavi se u Rimu priuredit ih, kad mu bi dopušteno malo pokoja iza mnozieh truda od njega za dosta lieta podnesenieh na slavu božju a za vječno spasenje iskrnjega. Ja te neću, uljudni štioče, vele zadržati hvaleći čistoću slovinskoga jezika i sladko njeko i ugodno skladanje sasviem neobičajno dosle slovinskiem pisaocim, kojiem Bernardo uresi svoje besjede. Živi su mnozi i dan današnji u Dubrovniku, koji ih iz njegovieh usta čuše; svjedoci su, kojiem hrabrenstvom, jakosti i žestočinom rieč božju pripoviedaše; spominju se veoma dobro, koja množ puka, svake ruke prikupljivaše se za slušat ga; a najbolje ti isti sam po sebi bez

tudjega svjedočanstva moć ćeš štijući sve ovo po tanko razabrat i spoznati.

Premda za ne tajat istinu treba je spovidjet ti, da u ovieh besjedah iznać ćeš dvoje neurednosti, koje ću nastojat prosvietlit, i koliko se veóma može opravdati.

Namjerit ćeš se najprije na njeke rieči, ali veoma male, sasma italijanske, koje umetnu Bernardo tamo i amo u svoje besjede, nu radi koga uzroka? Jeda li je slovinski jezik toliko ubog, da bez pomoći italijanskoga ne može se njim samiem svaka miso izgovoriti? Nije u istinu. Prem je plodan, obilan i podoban svakomu pismu i svakoj vrsti od knjiženstva; i tkogod je i malo njemu vješt, zadovoljno će ovu istinu svjedočiti. Jeda li je bio Bernardo svoga rodnoga jezika neumjetan? Ne može se ni to razložito sumnjiti, budući on za u njemu se stanovitije utemeljiti od prve mladosti iztrajo mnogo lieta u pripomnjivu nauku izvrsna govorenja. Jedina dake svrha, za koju služaše se kadgod kojom rieči italijanskom, bi, er budući one rieči u Dubrovniku prošle u svačiju običaj, i imajući ih po vas dan u ustieh i isti puk drobni, hotijaše se ugodit načinu od govorenja svojieh slušaoca, za bit lasno i svršeno od svakoga razumjen: sljedeći u temu izgled svetoga Augustina, koj se nije kratio latinski reći *ossum ossi* mješte *os ossis* radi samoga uzroka za da bi se uklonio od svakoga zavoda sumnjiva besjedjenja, kako on isti očito o sebi svjedoči nam. *Non est absconditum* — veli on — *os meum a te, quod fecisti in abscondito. Possemus hic putare, os esse ab eo quod sunt ora, non os corrupte ab eo quod sunt ossa. Habeo in abscondito quoddam ossum. Sic enim potius loquamur. Melius est ut reprehendant nos grammatici, quam non intelligant populi. Ergo est, inquit, quoddam ossum meum intus in ab-*

scondito. Tu fecisti intus ossum mihi in abscondito, et non est absconditum a te. Hoc ossum meum factum a te in abscondito homines non vident, homines non noverunt, tu autem nosti, qui fecisti. (Enarr. in v. 15. ps. 138.)

Vidjet ćete paka, da Bernardo veoma često donosi u svojieh besjedah potvrdjenja, pričice i pripovjesti uzete iz knjiga poganskieh pisaoca: sve stvari, koje se od sadanjieh razumnika dostojno i hule i ne trpe, ko nedostojne pripovjedaocim božje rieči. Nu za od toga opravdat Bernarda dosta je samo odgovoriti, da se on rodi prošastoga vieka, i da radi toga ne mogaše sasviem pometnuti načine općene sviem pisaocim onega doba, i od kojieh ne izosta podpuno izbavljen ni isti veliki Segneri.

A za da ne išteš uzrok cjeća koga ove besjede nijesu razredjene u ciela tri godišta, nego u šes polovica, i tieh zimskieh, treba je znati, da u zimsko doba samo nahodjaše se Bernardo u Dubrovniku zabavljen o besjedam dobre smrti, a ostali dio od godišta provodjaše u obhodu sela države kad dubrovačke kad mletačke a kad ćesarke rieč božju navješćivajući.

Još je potrebnito, dat ti na znanje, da Bernardo složi i reče ove besjede u Dubrovniku, zamjerajući običaj onega grada i onieh vremena, što nebi bilo prikladno drugovdje rieti, a dan današnji ni u istom Dubrovniku radi promjene dobra diela starieh običaja.

Kako na svrhu čestokrat sudi se o scieni pisma po scieni pisaoca, koj ga složi, tako činilo mi se je podobno na početak ovieh knjiga uložit kratko spoviedanje života Bernardova skupljeno po Gjuru Basiću redovniku iste

družbe Jezusove, njegovu prednjieh godišt drugu u trudim apostolskiem, poznanu po Dalmaciji radi njegovieh besjeda krstjanskieh u slovinski jezik sloŽenieh i pritještenieh u Mlecieh po Šimunu Occhi godišta gospodinova 1765. pod skrovniem imenom redovnika bogu i redu posvetjena, a vele veće glasovita uspomenom krstjanskieh i redovničkieh kriepostij, kojiem bi urešen.

Primi dake uljudno, bogoljubni štioče, i dragiem srcem ove knjige, i okoristi se slovinskiem jezikom a osobito istinam vjekovitiem, koje se u njima uzdrže.

Život

BERNARDA CUCERI,

družbe Isusove,

opisan

Gjorgjem Basićem,

svećenikom iste družbe.

Rodio se Bernard u Dubrovniku, glavnom mjestu republike istoga imena na 2. siečnja 1683. Otac mu je bio Mihail Cuceri a mati Maria Antica, i otac i mati iz prastare obitelji dubrovačke. Narav ga je nadarila bistrim i svježim duhom, koj si je svaku znanost lako pribavio. Kraj bistra uma bio je i vesela srca i živahne ćudi, ali mu ta svojstva nisu ni malo škodila, nego je on od mladih nogu brižno čuvao nevinost i ljubio kriepost. Ti darovi naravni liepo počeše procvietavati, krasno se razvijati, kada se je dao na liepe nauke pod P. Majolinom iz družbe Isusove. Majolini je na svojem učeniku brzo opazio nevinost srca i neobičnu bistrinu duha, pa je zato nastojao iz svih sila, da si Bernard naresi srce svetošću, um znanjem. Sjeme bačeno vriednim ovim učiteljem u dušu Bernardovu, donese liepa ploda: on poče prezirati sviet, ljubiti samoću redovničkoga života. Zamoli dakle vrle roditelje svoje, da ga puste u red družbe Isusóve. Roditelji mu želju rado ispuniše, i on se odputi u Rim — bilo mu je istom četrnajst godina. Čim je stupio u red, čvrsto si je preduzeo, hitrim korakom napre-

dovati na stazi savršenosti redovničke. Ali je to mrzilo duha nečistoga. I zato, da ga skrene s puta, kojim je udario, uzme mučiti mu dušu na razne načine, čupajuć mu iz srca mir i pokoj. Nu navalam je njegovim odolio vriedni mladić. Dvie pune godine mučile su dušu njegovu razne napasti, ali on se nije dao u odluci svojoj smesti. Dovršiv kano novak dvie godine, žrtvova nevino srce svoje drage volje bogu, položiv zavjete redovničke. Za tim uze učiti retoriku a poslje filosofiju. Tu ga zateče teška bolest. Svi i ljekari isti izgubiše svaku nadu da će ozdraviti, Ali dočim je oko njega sve zdvajalo, razblaživaše rajski mir njegovu dušu, blažena bo gospa, u koju se je kano pomoćnicu svoju uzdao, zapovjedi i slegnuše se teške bure u duši njegovoj. I zato je dobri mladić mirno čekao smrt, za koju je mislio, da će svakako i skoro doći. Ali bog, koj ga bješe odredio, da širi slavu njegvu, da spašava duše, povrati mu proti nadi prvašnje zdravlje. Sa zdravljem povrati mu se i čilost, te on nastavi nauke filosofičke. Pošto ih je uz neobičnu pohvalu glavara svojih dovršio, bude odredjen, da predaje po glavnih mjestih Italije retoriku. Obavivši i tu službu, povrati se u Rim, da započme nauke teologične. Bernardo se je dao tolikom marljivošću na bogoslovje, da je na svršetku godine, braneć zadana si pitanja, visoko nadmašio sve sudjake svoje. I zato ga izabraše akademikom logike. Ta čast davala se samo najvrlijim bogoslovom, a izabranik morao je ne samo dnevice tumačiti djakom svjetovnjakom ono, o čem se je u školi predavalo, nego je morao i predavati filosofiju javno, ako je uredni učitelj bio ili nemoćan ili inače zapriečen. Kano bogoslov treće godine predavao je neko vrieme retoriku u rimskom kolegiju. Na svršetku ove godine bude zaredjen svećenikom na svoju preveliku radost i utjehu. Na koncu četvrte godine branio je teze bogoslovne javno i to s takovim uspjehom, da ga je zapala čast ripasanta, koju nije dobivao u Jezuita nego muž neobičnih umnih darova. Tko je bio tom čašću odlikovan, taj je morao cielu još godinu učiti se filosofiju i teologiju za se, prirediti si za tim po volji teze, te ih onda javno bez pomoći učiteljeve braniti. Napinjanje znanstveno običaje inače odvlačiti od pobožnosti, ali naš Bernardo bio je braći svojoj uzorom i u nauci i u kriepostí; pohvale običaju uzoholiti mladića, Bernardo se je poniznošću osobito odlikovao.

Svršivši ovako s obćom pohvalom nauke, poslaše ga u Florenciju, da se ondje još jednoč zavuče u samoću prije, nego za-

počme javno djelovati. Odavle pozvaše ga u Rim. Tu je predavao najprije filosofiju na rimskom kolegiju, a za tim, kada se bješe izpraznila katedra za teologiju polemičnu, morao je za neko vrieme predavati nju na slavu sebi a na veliku korist učenikom. Ali u njegvu srcu, koje je žarko gorilo za slavu božju, porodila se i dozrela misao, ostaviti stolicu učiteljsku i raditi u misijah za spas duša. Što mu je dakle preostajalo vremena od nauka — a to je bilo jako malo — učio se hrvatski *) jezik, misleć propoviedati jednoč rieč božju u Dalmaciji i bližih predjelih, gdje se je istim jezikom govorilo. Dotjerav dakle na kraj tečaj predavanja filosofička odrediše ga, da predaje u rimskom kolegiju bogoslovje. Ali on, želeći odazvati se glasu božjemu, koj mu je u srcu govorio, i želeći davno gojenu želju postignuti, zamoli P. Mihaila Tamburina, za onda generala družbe, koj je i sam gorio za misije, da ga pošalje djelovat u Dalmaciju i druge pokrajine, gdje se hrvatski govori. Čestiti otac usliša molbu vriednoga sina, a Bernardo rado zaboravi na slavu, koja ga je čekala na stolici učiteljskoj , i odputi se u Dalmaciju.

U mjesecu prosincu 1719. prispije Bernard u Dubrovnik. Sav grad izletio mu na susret, jasni to dokaz štovanja i ljubavi prema njemu. Prema početku korizme 1720. davao je duhovne vježbe onom gorljivošću srca, ljubavju božjom ražarena, kako je to činio Ivan Cancellotti, koj je prvi uveo ondje vježbe, ozvane svietom „gli oratori". Nije zato ni čudo, ako su vježbe Bernardove onako obilan plod nosile, kako i predšastnika njegova. Sedamnajst skoro godina obavljao je on taj sveti posao u Dubrovniku, a sviet je uvjek jatom hrlio u hram, gdje se je orila Bernardova rieč, a njegova je rieč prodirala do na dno srca. Imao je on još i prilike bacati sjeme božje rieči u srca kršćana, koji su stenjali pod teškim jarmom turskim, jer ga je Antonij Righi, onda biskup merkanski i trebinski, izvolio za druga si kod posjećivanja apostolskoga u biskupiji svojoj.

Ali dočim je Bernardo ovako revnovao za slavu božju, ovako se znojio za spas duša, pozovu ga na jednoč u Rim. I tu je on prvi put na sjajan način pokazao, kako se je duboko u njegvu srcu zavriežila poniznost: čim stiže glas, pokori se Bernardo, ostavi Dubrovnik i podje u Rim. Ovdje je morao predavati moral dvie

*) lingua illirica.

pune godine, i bio bi predavao još duže, da nije Ivan Marino Bonda, Dubrovčanin, koj se je baš onda bavio na dvoru Inocencija XIII. radi silnih posala republike dubrovačke, da nije, velim, taj muž sladkom riečju, kojoj se nitko nije mogao protiviti, umio nagovoriti spomenutoga već P. Tamburina, da povrati Bernarda Dalmaciji, koja tako nuždno treba njegove pomoći. I tako dobije on na 9. listopada 1723. nalog, da ide u Dubrovnik. Kako su ga žalostnim okom pratili Dubrovčani, kad ih je ostavljao, tako sada nije znalo veselje mjere, kad su ga opet zagledali.

Sljedećega proljeća započe držati svete misije. S njim se spojiše plemeniti muževi Marin Sorgo, Matej Clasci i Petar Pauli, koj je poslje bio nadbiskap u Larissi i vikar patriarke carigradskoga: bili su to muževi mnogim znanjem i svetošću života na glasu. Radje bi bio vidio Bernardo pokraj sebe braću iz svoga reda, ali ga nije bilo u rimskoj provinciji ni jednoga, koj bi umio hrvatski propoviedati. S ovimi drugovi dakle naviešta̋še on rieč božju u Dubrovniku i bližnjih selih, i sjajan bijaše uspjeh njihova truda.

Car Karlo VI. bješe izabrao P. Cescha i još neke druge iz družbe Isusove za duhovnike u svojoj vojsci. Revni ti duhovnici dadoše plaću svoju — a bila je ta dosta velika — u Beč na kamate, koje su se imale dati svake godine četvorici Isusovaca, da drže svete misije u pokrajinah, gdje je vladao jezik hrvatski, osobito u Austriji. Ta čast zapade i Bernarda, koj je s drugovi Jakobovićem, Domasetovićem i Ivićem, koje mu je general izmjenice pridielio, muževi to hrvatskomu jeziku posve vještimi, tečajem 23 godina često putovao ne samo cielom Dalmacijom, nego i Istrijom, kvarnerskimi otoci i austrijskom Hrvatskom. Spomenut nam je na pose gradove: Goricu, Trst, Rieku, Senj, gdje je on vrlo mnogo djelovao. I zato nije čudo, što su kod njegova dolaza izlazili pred njega biskupi s pukom rečenih gradova. A sviet je tako grnuo k njegovim besjedam, da je dieleć na svršetku misija blagoslov papin s podpunim oprostom imao pred sobom do preko dvanajst hiljada ljudij. Poslje misija davao bi ne riedko vježbe duhovne, da puku a navlaš svećenikom ili plemićem dublje utisne u pamet misli, koje su u njih misije porodile.

Teško bi tko vjerovao, kolik je bio uspjeh njegova truda u krugu slušatelja. Osobe, koje su se bile javno i dugo mrzile, pomiriše se iskreno i trajno; tudje blago vraćalo se je rado i obilno;

povriedjeno poštenje nadomieštalo se je i klevetnici su opozivali javno; muži i žene, koje su živjele u nepoštenih savezih, na obću sablažan pogružene u kal najgnusnijih grieha, trgahu odvažno nečiste spone, obrativ se iz srca k gospodu i živuć na dalje život svet i uzoran; osobe pako od prije već dobre i kriepostne postajale su sve to čvršće i stalnije na putu kriepostí. U kratko: ljudi onih miesta, kud je on držao misije, bili su kod njegva odlaza kano promienjeni. Sve se je htjelo kod njega ispovjediti, a komu je to pošlo za rukom, držao se presretnim. Mnogo je pomagalo Bernardu kod njegova posla, što ga je sviet neizmierno cienio to radi njegva neobična duha, to radi njegve obsežne naučnosti, to radi njegve nedostižne rečitosti. Pridaj još k tomu, da je bio liepa stasa, da mu je glas odjekivao kano zvuk zvona, a rieč da mu je silom prodirala u srce. A sviet, koj ga je s ponosom zvao svojim apostolom, tako ga je štovao i ljubio, da je dugo spominjao njegve misije i angjelske kriepostí.

I Gospodin je ljubio Bernarda i trud njegov, pa je on tu svoju ljubav i svietu očitovao. Jednoč je Bernard besjedio pod prostim nebom nepreglednoj množini ljudstva. Nebo se zavuklo oblaki, a zadušni vjetar popuhavao je s juga grozeći skorom kišom. I već je počela kiša na blizu padati u debelih kapljah. Poplašio se sviet i stao bježati. Na glas Bernardov prestaše bježati. Kišu, koja se bješe posve već primakla, odtjera protivni vjetar. Oko slušatelja križale se ubojite munje, ali njim nije naškodila nijedna. Ljubav ovu i pomoć s neba zavriedio je Bernard podnoseć ustrpno muke i nevolje, koje su ga stizale na misijah. Putovao bi uvjek pješke ne riedko i bos, tielo bi si krotio bičem, spavao bi njekoliko samo satij na tvrdu ležištu, gdjekad u biednih kolibah izvrženih i vjetru i kiši. Mnogo se je on mučio i na otocih jadranskoga mora, nad kojim su gospodovali Mletčani, i po selih dubrovačkih, ali je i ovdje blagoslovio bog trud njegov. Tako je on negdje vatrenom riečju navalio na one, koji su bezbožno psovali boga i svetce njegove i koji su krivo prisizali. Slušatelji razpaljeni vatrom besjeda njegovih, osvjedočeni o veličini takovih grieha, odlučiše popraviti se. I bilo ih je takovih, koji su držali rieč svoju tako te su poslje mnogo godina tvrdili, da nisu nikada poslje Bernardove besjede niti psovali niti krivo prisizali.

Velikoj i mudroj revnosti Bernardovoj ima se pripisati liep običaj, koj je ponukanjem njegovim zavladao to u državi dubrovačkoj, to po zemljah mletačkih i austrijskih, običaj najme pozdravljat se sa: „hvaljen Isus“ i „vazda budi“.

Vrativ se Bernardo s misija u Dubrovnik, upotrebljavao bi zimsko doba, da propovieda, o vjeri se prepire, poučava gospoje i djecu iz svih staleža u vjeri kršćanskoj. U revnosti svojoj nije on zaboravio niti na tamnice, niti na druge javne zavode, a kraj svega toga bilo ga je uvjek naći i u spovjedalnici i kod umirućih. Uvjek je vrvila soba njegova od senatora, tržaca i svake ruke osoba, ali osobito su ga posjećali spovjednici, i svatko, tko bi u njega zapitao savjet u neprilikah i dvojbah, vraćao bi se utješen i zadovoljan, tako je on bio spreman pomoći svakomu i riedkom bistrinom riešiti svačije dvojbe, raztjerati iz srca strah i bojazan. Nekoliko putij držao je i svete vježbe to plemićem to gradjanom dubrovačkim, koji su s toga razloga, navlaš u korizmeno doba, zavukli se u tišinu zidina manastirskih, gdje su boravili po osam dana, nasladjujuć se vatrenimi riečmi Bernardovimi na korist duša svojih. A čudan je uviek bio uspjeh truda njegova. Ne riedko mogle su se opaziti nenadane promjene na njegovih slušateljih. Držao je takodjer vježbe sastavljene divnim umom Ignacijevim u samostanu Klarisa i od njega je potekao običaj, te su i nadalje svake godine tamo držane. On je nadalje prvi počeo besjediti svake subote u korizmeno vrieme u crkvi posvećenoj blaženoj dievi pod naslovom: madonna delle grazie, udaljenoj po prilici milju od Dubrovnika. I ovaj običaj ostao je i poslje smrti Bernardove na veliku korist ne samo Dubrovčana nego i drugoga svieta, koj je iz obližnjih sela jatom hrlio u spomenutu crkvu. A kraj svih tih posala našao je još vremena, da svake nedelje drži besjede družtvu dobre smrti uspjehom u istinu neobičnim. U tih je besjedah Bernardo zanosio začudjene slušatelje ne samo divnim znanjem, neobičnom rečitošću i izabranim jezikom, nego i čudnom vještinom, kojom je umio risati djela i običaje ukora vriedne.

Godine 1734. nije bilo propovjednika za stolnu crkvu dubrovačku. Senat ga zamoli nešto dana prije korizme, da on besjedi na nedelju po dvaput. On je uzeo i taj posao na se, i nadkrilio je nadu, koju su stavljali u njega. Nije dakle niti čudo, ako je štovanje prema njemu raslo od dana do dana.

Dočim je ovako u svojem poslu radio Bernardo marljivo kano crv, stiže iznevarke viest iz Rima od njegova glavara Franje Retza, da ostavi Dubrovnik i otide u Rim. Glas glavarov bijaše mu božji glas: on ostavi bez oklevanja u kolovozu 1742. Dubrovnik a s njim i sve liepe i svete zabave, sve muke, koje je podnosio za spas bližnjega. Divne poslušnosti! Ali Angjel Franchi, za onda nadbiskup dubrovački, znajuć da je s Bernardom izgubio neumorna i gorljiva radnika, pisa sljedeći list glavaru Jezuita, moleći ga, da povrati biskupiji njegovoj Bernarda.

„Bernard Cuceri, ud družbe, kojoj ste Vi, prečastni oče, glavom, jedan je najvrlijih radnika, koji se u mojoj biskupiji znoje za slavu božju. On je ne samo moja desna ruka radi znanja svojega u upravi moje crkve, nego on premnogo koristi i svietu, držeći bez prestanja svete vježbe i propoviedajući gorljivošću zaisto apostolskom rieč božju s uspjehom divnim. I zato jer mi se evo pruža prilika, odlazeći on odavle, da se predstavi Vam, prečastni oče, ne smijem propustiti te zgode, da zahvalno ne priznam vrline njegove. I kano što mi odlazak njegov s jedne strane pruža liepu priliku, da Vam izručim poklon svoj i uvjerim Vas o mojem štovanju, tako se s druge strane budi u mom srcu strah, da ga ne izgubi ova crkva na veliku i žalost svoju i štetu.

Nego ja se tješim i čvrsto nadam, da nam Vi, prečastni oče, nećete uzeti Bernarda, znajući, da on s razloga gore navedenih ne samo narodu puno koristi, nego da mi bez njega ni biti ne možemo. Onim dakle za volju, koji ga željno izgledaju, povratite nam ga, prečastni oče, neka Vas gane na to žarkost, kojom se brinete za sve, što se tiče spasa duša. Ne prečujte moje vruće molbe, kojom Vas molim kano pastir tih duša. Učinite li mi tu ljubav, to budite uvjeren, da ću ja i na dalje ljubiti i cieniti tako spomenutoga Cucera, kano što i druge ude Vašega reda, i da ću uvjek biti spreman vratit Vam ljubav za ljubav. Ostajem na uslugu Vam gotov.

U Dubrovniku 12. kolovoza 1742."

Na ovaj list odgovori glavar jezuitski po želji nadbiskupovoj i poslje osam mjeseca posla Bernarda u Dubrovnik natrag, ali ne više da drži vježbe i da propovieda, nego da ravna kolegij. Usrdno i radostno pozdraviše ga kod dolaza Dubrovčani. Kano ravnatelj brinuo se je, da se svi zakoni i sva pravila družtva vjerno drže.

Kada je izminuo rok njegova ravnanja, iznovice bude pozvan u Rim, da bude prvim spovjednikom u kolegiju rimskom. U novom tom položaju uztrajao je cielih pet godina divnom poniznošću na veliku hasan subraći svojoj. Nasljednikom u toj službi bude mu izabran Lovro Ricci, poslje glavar ciele družbe.

U to vrieme pade i godina jubilejska, i Bernard, za koga je sve znalo, da u njegovu srcu gori vatra ljubavi božje, bude u društvu s veleglasnim jezuitom Ruschi odredjen po zapovjedi Benedikta XIV., da drži slovo božje u crkvi florentinaca u Rimu. Kako svagdje tako je i ovdje blagoslovio bog trud sluge svojega.

Godine 1751. odluči republika dubrovačka, da se opiše život njezina osobitoga zaštitnika sv. Blažija biskupa i mučenika. Spis se je imao sastaviti na talijanskom jeziku i tiskom izdati. Taj posao namisliše svaliti na Bernarda, nadajuć se čvrsto, da će on, kako je bio i naučan i pobožan, na obću zadovoljnost riešiti zadaću svoju. Zato i što su opet zaželili, da im se povrati Bernardo na mnogu korist naroda, napišu pismo na Ignacija Visconta, za onda namjestnika glavara, jer je malo prije Retz, dojakošnji glavar, umro. I odpisa im Visconti liepo. Evo jednoga i drugoga pisma, izvadjenih iz izvornika, koji se čuvaju u Dubrovniku:

Prečastni oče.

Jer je zamislila republika, da se napiše na talijanskom jeziku život njezina osobitoga zaštitnika sv. Blazija, mučenika i biskupa od Sebaste, drži, da će najbolje pogoditi, ako taj posao preda Bernardu Cuceru, našemu gradjaninu i udu družbe, kojoj Vi po smrti njezina glavara vriedno zastupate glavu. Dočim naputismo spomenutoga redovnika, da učini sve, što drži nuždnim da bude djelo valjano, nadamo se, da će imati vremena izpuniti, što mu proseć naložismo. Molimo Vas, oče prečastni, da nam budete u pomoć u tom poslu, i da dozvolite istomu ocu, da se povrati u domovinu, pošto se natisne djelo. I kano što mi ne propustismo nikad zgode, da pokažemo osobitu našu ljubav prema Vašoj družbi, tako želeći joj da izbor nove glave padne na Vas, spremni smo i na dalje u svem promicati dobro Vašega kolegija, te ostajemo

Prečastnosti Vaše Dubrovnik 2. ožujka 1751.

S osobitim poštovanjem

ravnatelj i svjetnici republike dubrovačke.

Čestita gospodo.

Vriedna Vaše pobožnosti je pomisao napisati na talijanskom jeziku život osobitoga Vašega zaštitnika sv. Blazija mučenika i episkopa od Sebaste, i mudar je izbor, da Bernardo taj posao izvrši. I kano što ja ne mogu nego pohvaliti tu misao, tako možete Vi, čestita gospodo, biti sigurni, da ću mu ja, što do mene stoji, biti na ruku, da nalog Vaš izvrši. A što se tiče njegova povrata u domovinu, pošto se natisne djelo, teškoća je samo s njegove strane, što se je već odmaknuo u godinah, te mu treba mira, a taj povrat lako bi naškodio njegovu zdravju. S toga dakle razloga ne može glavarstvo, imajući obzir na nj, naložiti mu, nego samo pristati, ako se on odluči primiti poziv Vaš, čestita gospodo. Zahvaljujuć Vam se družba naša za osobitu ljubav, koju milostivo prema njoj gojite, ostajem s najdubljim poštovanjem

Rim 5. travnja 1751.

ponizan sluga

Ignacij Visconti.

Iz ovih pisma lako je razabrati i kako je republika cienila Bernarda i kako su obzirno postupali glavari s njim. Premda su tako liepo pozvali Bernarda u Dubrovnik, on se ne povrati više radi dospjele već starosti. Nije on mogao niti život Blazijev pisati, zašto se je htjelo mnogo časa i muke, nego je u mjesto sebe izabrao Niccolai, iste družbe svećenika, koj je djelo i napisao i sljedeće godine izdao. Ali niti u tom poslu ne propusti učiniti Bernardo, što su mu slabe već sile dopuštale; on najme i da zadovolji pobožnu srcu svomu i da barem po nešto ispuni želju republike, sastavi osmodnevnu pobožnost na slavu istomu svecu, te ju prida njegovu životu, no ne podpisa imena svojega.

Poslje bijaše Bernardo neko vrieme u kući sv. Andrije kano drug meštra novaka, koji su ga nad mjeru i ljubili i štovali. Povrativ se u kolegij rimski, davao je redovnikom svojim meditacije, te je slušao ispovjedi u crkvi sv. Ignacija. No njega su već jako pritisnule godine, a muka mu je i trud iztrošio sile. Pa zato oslobodiv se posla i našav vremena po volji raditi, namisli, kako će još u skrajnoj starosti promicati spas kršćana, kako će i poslje smrti rieč njegova djelovati. On najme namisli urediti i pregledati.

besjede svoje hrvatske, koje je držao u društvu „dobre smrti“. Te besjede je želio dati pod tisak, kako sam svjedoči u pismu, koje je pisao Ivanu Mattei, udu iste družbe 5. ožujka 1754.: „mučim se oko besjeda mojih o dobroj smrti, želim ih dovršiti, no ima ih mnogo, pa ja niti ne imam onoga mira, kako Vi mislite, radeći pod moje stare dane koliko mogu. Dadne li mi bog zdravlja, nadam se svršiti ih, a poslje što bog da.“ No on je imao časa sve pregledati i ispraviti, jer ih je poslje smrti ostavio gotove i uredjene. Napredujuć u godinah tako ga je pritisnula starost, te mu je omrznuo svaki posao. Paralizia, koju je već kano mladić osjećao, raspusti mu sve živce, i bijaše pogibelj za njegov život. Bude mu dakle naloženo, da ide u bolnicu. On poslušan, izvrši odmah nalog, premda mu se nekako nije htjelo. Tu bi štio knjige nabožne i bavio vrieme razmišljajuć o svetih stvarih. Za malo taknu ga kap i potisnu na rub groba. Prime dakle svete tajne, za tim mu malo odlahne i on požive još nešto mjeseca, ali ljekari nisu imali nade nikakove. Četiri dana prije njegove smrti udari ga po drugi put kap tako jako, te je izgubio posve sviest. Jedva je mogao primiti posljednje pomazanje. Ljekari se napinjahu, da mu pomognu, ali napor njihov osta bez uspjeha. Bernardo umre 3. travnja 1762. Dočim su oko njega molili redovnici njegova reda. koji ga nisu ostavili do zadnjega časa.

Bernardo se je uspeo na vršak krieposti kršćanske i redovničke: svaki dan sviestno bi upotriebio vrieme opredieljeno za razmišljanje i za druge pobožnosti, ne mareći za silne poslove, koji su oda svuda na nj gledali. Rado je sve činio, što su propisivali zakoni družbe, kojoj je on bio udom, i tako se bješe priučio slušati i volju svoju podvrgavati nalogom glavara, kano što smo to češće u životu njegovu istaknuli. Sladka ljubav i blaga krotkost vierno su pratile žarljivost njegovu, koja je u njem gorila ali tako, da nije nikada bio oštar ili strog s griešniki, nego ih je uvjek obuhvaćao iskrenom ljubavju. On je bio strog sa sobom i s tielom svojim, pazio je brižno na čistoću srca, svetost života i čednost redovničku tako, da mu se je sve čudilo, kako on za cielo dugo vrieme boravljenja svoga u Dubrovniku nikada nije hotio biti sam sa svojih pet rodjakinja, koje su bile obično same, jer su izgubile mater; nego kada bi gdjekad došao posjetit njihova oca a brata svojega Luku, popitao bi na vratih, je li kod kuće, pa kad bi čuo da nije, počekao bi ga u bližnjoj sobi, gdje je stanovao njegova

oca brat. Ali nije on bio samo prostodušan kano golubica nego i mudar kako zapovieda evangjelje. U poslu radin, u odlukah čvrst, ustrajan na poduzetu putu, umio je vješto nadvladati sve zaprieke, koje su se stavljale gorljivosti njegovoj. Svatko, tko je s njim obćio, uvjerio se je, da njega ne tjera drugi duh, nego duh poniznosti i poslušnosti, da ga vodi slava božja i spas duša.

Kraj ovih besjeda i spomenuta jur života sv. Blazija napisa on još poviest misija u Hrvatskoj, te ju posla u Rim. Sastavi osim toga nekoliko molitvenika u hrvatskom jeziku, ali im ne metnu na čelo imena svoga nego samo družbe, kano što to svjedoči Sevastian Dolci, minorita u svojem sboru muža glasovitih u Dubrovniku.

Umrvši Bernardo, posla Laurencij Ricci, za onda glavar družbe, da mu ispuni želju, besjede njegove, kako ih je sam napisao, u Dubrovnik, poprativ je sljedećim pismom na Mattea, onda knjižničara u kolegiju:

Puno častni oče u Kristu.

Kad se povrati provincijal s posjeta, naložiti ću mu, da se pobrine, da se besjede o dobroj smrti, koje je ostavio Bernardo Cuceri b. u. i koje su sada u ruku Bartolomeja Bettere, pošalju u Vaš kolegij, kako je njihov pisac želio. Preporučam se u Vaše svete žrtve.

Častnosti Vaše — Rim 6. rujna 1762.

U Kristu sluga
Laurencij Ricci.

Kada se je rastjerala družba jezuitska i ukinula, propade mnogo njihovih koristnih i učenih knjiga, ali ne propade djelo Cucerovo. Hotio je naime bog, da onaj, koj je za života sve svoje sile upotrebio na slavu božju i pomoć grieśnika, i poslje smrti u blagoj uspomeni žive i nastavlja mrtvom riečju, što bješe započeo živom.

DIEL PRVI.

PRVIH ŠEST MJESECA.

Besjeda I.

Iz svietâ od smrti vadu se korisni nauci.

Notum fac mihi, Domine, finem meum . . . ut sciam, quid desit mihi. (Sv. kralj David u psalmu 38, 5.)

Nemojte se začuditi, da našega života svrha biti će početak svieh mojieh razgovora; jerbo bivši, da ove duhovne zabave jesu osobito odredjene za steći od božjega milosrdja milos nad sve ostale milosti, to jes dobru svrhu od života, smrt mirnu i svetu, nije nijedna stvar do ove, o kojoj nam je toliko treba u ovem skupu bogoljubnomu češće i pomnjivije govoriti. A još veće, ere česta uspomena naše smrti podpomoć je primoguća za steći ovu istu milos, koju svi ovdi prikupljeni prosimo u boga snižniem srcem i požudam gorućiem. Tko je, ki nezna, da dobra smrt običajniem providjenstvom sliedi dobar život? A tko je takodjer, koj nezna, da pomnjivo od smrti svoje spomenjivati se jest isto, što život svoj i svoja djela po zakonu božjemu u svakoj izvrsnosti razredjivat? Zato podniženo moljaše sveti kralj i prorok David boga svoga, da bi mu nepristajno držo prid očima svrhu njegovu i smrt njegovu, za pravedno svaku svoju krivinu razaznati i suzami je pokorniem razčistiti: *Notum fac mihi Domine, finem meum . . . . ut sciam, quid desit mihi.* Nastojmo i mi danaske ovu molbu istu za njime prid bogom ponoviti; ali da je možemo učiniti srčanije, nu u kratko razmislimo koris upored i potrebu iste češće uspomene. Ali prije neg išta rečem, kako od prvoga ovega dana prosim u višnjega spasitelja, da svojom ljubavi razgrije srce moje, neka svaka rieč kako iskra ognjenita podobna bude za razžeći nebeskiem ognjem kršćanske duše; tako mi je treba i sviem vami napomenut, da na drugu svrhu ovdi ne budete dohodili, nego samo za duše vaše božjom rieči okoristit.

Kad tašta žena, ali čovjek ženske ćudi dangubi prid zrcalom, drugo ne čini, nego s istiem zrcalom svjetovati se za bolje

poznat neuredaos svoga lica, i po svjetu od zrcala hitriem napravam pričinit je. Veli nam u pismih svetieh gospodin bog, da nam smrt dava svjete veoma dobre za spoznati nesličnos*) života našega, i za duše napravam neumrliem nebeskieh dara uresiti: *o mors bonum est judicium tuum.* (Eccl. 41, 3.) Zato kako čeljade zaneseno misli tašlinâ svjetovnieh češćekrat se prid zrcalo prikazuje, tako i pomnjive duše, koje nastoje vrieme trajat bez božjega uvriedjenja, i svedjer se u rajskoj ljepoti božje milosti potvrdjivat, prikazuju se često prid ovo duhovno zrcalo smrti svoje za š njime se posvjetovati više svakdanjieh svojieh diela. I ovo je što prid božjem milosrdjem prosi u riečih gori rečenieh sveti kralj: *notum fac mihi, Domine, finem meum*: bože moj, drži mi pred očima moju smrt, neka po nje svjetima naučim se razpremit dušu: *et numerum dierum meorum, ut sciam, quid desit mihi.* Ona mi će ukazati prošasta godišta moja prazna dobrieh diela, krcata**) uvriedjenja božjega; ona me će korisniem strahom potaknuti za na vrieme moje krivine izplakati; ona mi će istinito ukazati *quid desit mihi*, koliko mi se još pokore hoće, koliko svetieh diela za naći se pun ufanja, kad uzimao budem na tvoj sud pravedni pristupiti.

Blaženi bismo bili u istinu, pridrazi u Isukrstu, kad bismo i mi čestom misli dana našega napokonjega svjete od smrti uzimali. Nu ti čovječe, koj u trgovinah vas zadubuen, a od boga i od duše zaboravljen o drugomu ne radiš neg svjetovnoj o dobiti, kad bi se s smrti kadgod posvjetovo, rekla bi ti, da od svega tvoga blaga ni gnjilu dlačicu neć iznieti iz svieta ovega, i da te drugo neće sliedit na onu stranu, nego sama tvoja djela; da na oni čas napokonji prid očima tvoje duše prikazat ti će se sve nepravde, ne kako si ih ti vuhovito***) izhitrio za zabliestit ljudske oči i za sama sebe privariti, neg kakve su sve u sebi i prid licem od višnjega. S oviem svjetim bi li mogao godište kadgod propustiti, da na svetu ispovjes ne pristupiš, i kad pristupiš, za običaj samo pristupiti? Bi li mogo u trgovanju neznanijega od tebe i nejačega kad riečim varat medeniem, a kad očitijem primogućstvom potlačiti? Ti mladiću ponositi u tvojoj mladosti, liep i mio prid očima svjetovniem, prid božjiem pun svake nečistoće, kad bi se često s smrti posvjetovo, odgovorila bi ti, da one duše, koje u tmini loviš

*) nesličnos—neljepotu. **) krcat—pun. ***) vuhovit—*falax, fraudulentus.*

po ulicah za izpunit gnusne želje, odkupljene su krvi neprocienjivom sina božjega, i da će po tvomu djelu osudjene na času tvoje smrti vapiti prid božjom pravdom za vječnu osvetu suproć tebi; napomenula bi ti, da one mjedi*), koje tratiš za lašnje porobiti djevstvo, blago bez procjene tužnieh i gladnieh djevojčica, kad bi ih stratio za utjehu sirota i udovica, za pokrjepu zaboravljenieh nemoćnika, za držati na daleko od kuća siromaškieh napas i sagriešenje na koje ih vodi glad i nevolja, bili bi ti od grieha odkupljenje i plata za steći vječnu slavu, a tako su i tudje i tvoje duše izgubljenje; naučila bi te, da bivši jur ugazio u gnusni brlog od bludnosti, ako se na vrieme gorućiem molbam, pomnjiviem uklonjenjem griešnieh od prigoda, čestom ispovjesti od zla nauka**) ne izbaviš, naučila bi te, rekoh, da će tielo grieh nečisti do odra mrtačkoga i do greba**) dopratiti, a dušu do ognja vjekovitoga: *ossa ejus implebuntur vitiis adolescentiae ejus, et cum eo in pulvere dormient.* (Job 20, 11.) Ti, ženo, koju ob dan i ob noć dube mlso za sjat u napravah ko sve ostale i nad sve ostale, spomeni se od tvoje smrti i š njom se posvjetuj često. Jedna gospodja rodom veoma plemenita iz početka u svoju mlados puna taština svjetovnieh i uresa zaludnieh, nu paka na dobar i svet život obraćena, bivši došla na čas od smrti, iz odra, gdje ležaše, upre oči iznenadne u jednu inkunu****), u kojoj bješe ona ista još nevjesta s obilnom silom iziskanieh od naprava prilikovana, ter bivši se njekoliko u tem pogledu zamislila, obratjena k ispovjedniku, koj sjedjaše uz nje odar: oče (reče mu) teško bi ti meni bilo, kad bi se bila na smrti našla u onem biću, hvala božjemu milosrdju, bog me je na vrieme prosvietlio. Tko zna, tko zna, moja gospo, ako o smrti misleći, nje svjete upitaš, da i tebi ne odgovori: teško tebi, ako umreš u tem biću, u komu se sadar nahodiš. Glava kitna i puna uresa, a misli? Da nije medju teziem cviećem koja zmija i ispovjedniku sakrivena? Usta rumena pristavljeniem rumenilom, a rieči? Izprazne samo? Da bi bog do da nijesu i tudjoj časti i tvojoj duši ne malo štetne. Radosna u haljinah plemenitieh; a je li miran muž u kući, koj može biti da za ugodit tebi, dušu gubi, i plate siromaške još uzdrži? Teško tebi, ako umreš u tem biću. Znam, da nije medju nami duša tako nesrećnieh, ali je treba stavit prid oči

*) mjedi—novac. **) nauk—navika. ***) greb—grob. ****) inkuna—slika.

gruboću od grieha u svom licu, neka na njegovo ime samo strašimo se i treptimo.

Strašit ćemo se bez ijedne sumnje, ako često uzrazmišljamo, da nas smrt čeka i nenadana za porazit nas neodrvivom svojom silom. Njekoliko u svetom vangjelju nahodimo nemoćnika, koje od bolij teškieh ozdravi, i njekoliko mrtac, koje na život povrati svemogućom svojom krieposti spasitelj blagodarni. Ali s razlikiem načinom podne se s ozdravljenjem i s oživjenjem: prviem a ne druziem poda svjete duhovne za u napreda u božjoj milosti uzdržati se. Ozdravi, ko nam pripovieda Ivan sveti, kod jezera vodenoga čovjeka nemoći sgrčena sve tridesti i osam godišta, a poslje ga milostivo svjetujući: eto si ozdravio (reče mu) čuvaj se u napreda ne griešiti, da te koja nezgoda gora ne zaskoči: *ecce sanus factus es: jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* (Joan 5. 14.) Isto reče kljenitu*) nemoćniku ozdravivši ga; isto, kad svojom vlasti oslobodi je od puka nabunjena, nepoštenoj ženi, koja bijaše priljubovstvom muževu vjeru ockvrnula. A kad Lazara oživе, kad kćer poglavice židovske sinagoge, i kad sina jedinoga naimske udovice, propusti ih takiem svjetim nagovorit. S česa ova razlikos? ište Eutimio. Nijesu li i jedni i drugi istiem načinom bili nagovora duhovnieh potrebni? Ne, odgovara ovi mudri razumnik. Znaše višnji spasitelj, da od mrtvih uskrsnuti imali bi prid očima smrt onu, iz koje bjehu izvadjeni, i da taka živa miso bila bi im učitelj dobar pametni svjetnik za novi život u božjoj službi i u svakoj izvrsnosti razrediti: *quos a mortuis revocabat, nullo aeternae salutis imbuebat praecepto, a morte namque eximio doctore consulti erant.*

Počnimo i mi od ovega časa toliko korisnu miso u pameti našoj ponavljati i vidjet ćemo po nami istiem, što nas uči Augustin sveti, da nije ijedna stvar toliko moguća za uzdržat nas od svakoga sagriešenja, koliko pomnjiva miso od smrti: *nihil tam revocat hominem a peccato, quam intenta mortis cogitatio.* Zato kad kleknemo danas prid Isukrsta, molbu svetoga kralja Davida srčano ponovimo: *notum fac mihi, Domine, finem meum:* očituj mi gospodine, s čestom misli smrt moju, neka vidim pomanjkanja moja za plakat ih; neka spoznam krstjanska djela doslek propuštena za činit ih: *ut sciam, quid desit mihi.*

*) kljenit—stroppio—kljast.

Besjeda II.

Čest a uspomena od smrti vir je svieh diela izvrsnieh.

Notum fac mihi, Domine, finem meum . . . ut sciam, quid desit mihi. (Sv. kralj David u psalmu 38, 5.)

Tko izprvice čuveniem naukom podpuno se ne uvjedjba, treba mu je iz nova s boljom sviesti na isti nauk povratit se. Davide, sveti kralju i proroče, rieči tvoje, s kojiem si nam prošastieh dana čestu uspomenu od smrti priporučio, tegotne su nebeskom mudrosti tako izvrsnom, da čujući ih jednom samo, trudno nam se uglaviti. Povraćamo se dake na molitvu tvoju, na tvoj nauk prikorisni: *notum fac mihi, Domine, finem meum et numerum dierum meorum, ut sciam, quid desit mihi:* smrt moju očituj mi, gospodine, neka spoznam izpraznos živienja moga, i videći, da svrha moja na svaki čas primiče se, pospješno uznastojim bjeguće vrieme od života krieposniem djelima napunjivat. Miso i uspomena od smrti, pridrazi u Isukrstu, razžeći će u krstjanskom srcu požude slične oviem požudam kralja svetoga, ter iza njih će sliedit bez ikakve sumnje u način zrele voćke iza cvieća djela sveta i pristojna, odučenje zlieh nauka, ukrotjenje nesličnieh prignuća našieh, uredjenje od života po zakonu božjemu. Zato opet vam prikažujem čestu miso smrti naše ko početak općeni djelovanja krstjanskoga, i ko vir svieh dobara duhovnieh nedospjetni.

Svrha i početak nijesu stvari medju sobom toliko različne i protivne, da se kadgod inokupno*) ne sjedine. Svrha onega, koj djeluje, u pameti njegovoj podobnom misli prikazana, početak je istieh diela. Na priliku: svrha slavna vojevode i hrabrena pridobiće je njegovieh neprijatelja. Ovo isto pridobiće misli prikazano, a voljom požudjeno, početak je svieh diela bojničkieh: srce smionstvom, oklopjem prsi, mačem ruku oružava i na ljuti boj čovjeka od sebe istoga zaboravljena potaknjiva. Zdravlje svrha je nemoćnika, koje poznano s koristi svojom, početak je i uzrok primogući za dobrovoljno primit lieke češćekrat od iste nemoći neugodnije. Smrt je, kako znate, svrha općena dana našieh: *mors ultima linea rerum est,* svrha dostojna krstjanskieh požuda jest smrt ista bo-

*) universalmente.

žjom milosti posvećena. Smrt dake čestom misli u pameti uzdržana treba je, da bude početak svake krieposti i dobrote u našemu djelovanju. Upitajmo duše one bogoljubne, koje i posred svieta živeće ali životom protivniem nesviesnom zakonu svjetovnomu, a prikladniem božjemu, upitajmo ih, rekoh, odkud kriepos i djela izvršna medju opačinam po svem puku razsijaniem? Neka za svieh odgovori Franjo sveti rodom od Borgja glavne gospode sve spanjske kraljevine, svoj*) u krvi Karlu ovega imena petom cesaru, vladalac općeni kola i konjika Izabele cesarice, kraljev namjesnik u gospostvu od Katalonje, herceg i gospodar vlastiti sve države od Gandije. Potlačitelju priveliki svieh veličina svjetovnieh odkud tebi posred raskošja dvorničkieh satrenje tiela tvoga ko pokorniku u pustinji takiem načinom, da tvoja ista vjerenica sramuje se od naprava plemenitieh, mudro i pametno govoreći: kako mogu ponosno se odievati, kad moj drug i gospodar satire i muči tielo svoje kostretima bodežljiviem? Odkud tebi u množtvu neizbrojnomu posala kraljevskieh pamet tako prosvietljena, da treći dio dana i noći sam s bogom tratiš u molitvi? Odkud srce tako omrazno na sve tvoje i gospostvo i bogastvo, da ženinom smrti stoprv razvezan od ženidbe, i ostavljen u tvojoj vlasti, hrliš bez krzmanja u red sveti, za lašnje se zakopati u najsnižnije podniženstvo? Odgovorit će nam u istinu: primio sam ove nauke prem korisne od smrti, mudra naučitelja, u jednom odru mrtačkomu, odonlek mi izteče obilna rieka svega blaga duhovnoga. Vidjeh i razmislih u mrtvu tielu Izabele cesarice ljepotu nje prigizdavu u crvi i smrad obraćenu; spoznah u nje licu smrdećemu, gdje najposlje dospievaju sve ljepote i veličanstva, koje na svietu ko bogove razgledamo i dvorimo. Ondi, ondi naučih očitu nesvies ljudij svjetovnieh, koji od sebe i od boga zaboravljeni služe onakiem gospodarim. Zato nemogoh ni pokoj ni mir imati, dokle od svega svieta nerazlučen sjedinih se s bogom samiem, koj me nigda i nigdje ne ostavlja.

Ovake misli, ovako srce, pridrazi u Isukrstu, sobom nosi pomnjiva od smrti uspomena; ovakieh diela, ovakoga života početak je i nasljedovanje. Bez nje smo u životu ko nemoćnik bez misli pravoga ozdravljenja, ko u vojski vojnik bez požude neprijateljskoga pridobića.

Plakaše u staro doba sveti prorok Jeremija više puka jeru-

*) cognatus.

zalemskoga i česte uzdahe iz srca žalostiva podirajući govoraše: *sordes ejus in pedibus ejus*, (Thren. I. 9.) t. j. ko izgovara Jerolim sveti: nečistoća i opačina nepristojnieh diela ištetila je puk nesrećni svega grada: *gressum conversationis suae malis polluit operibus.* Ali sliedi u bolesti svojoj plačni prorok kazati nam pravi uzrok od svieh zala: *nec recordata est finis sui* (ibid.): nijesu se spomenuli od svrhe svoje, od smrti svoje; zato dobit nepravedna, zato grabše i lupeštine, zato bludnos i oholos u način plahe poplavice svu su čeljad potopile. Ah, koliko puta i u gradovih krstjanskieh usilovani su božji namjesnici ovake suze više puka ponavljati! Ako mlados pogledaju: *sordes ejus in pedibus ejus.* Samo *in pedibus?* Od vrh glave do dno peta. Oči ognjem pakleniem razžežene i po prozorih tudjieh kuća, jaoh meni! i po crkvah strieljaju, a svoju dušu ranjaju. Usta gnusna rigaju otrov bludni, i opačinom od nevjernika diče se i hvale ko slavniem pridobićem, da su koju nesrećnu dušu Isukrstu ugrabili, i svojom hitrosti s hudobom je namiestili. Pamet? Djela? Ne izgovaram. Za proć vrieme, i ko vele, za odahnut samo gubi u igri češćekrat plaha mlados do tri blaga: vrieme, kojiem može dobit vječnu slavu; mjedi, da bi bog do, da iz kuće krijući ne izmaknute i trudu očinu ukradene; a najposlje istu dušu. Odkud u puku krstjanskomu taka nesvies? *Non est recordata finis sui.* Ne misli se, da na strašni čas od smrti mali ostatak ovega vremena, sadar tako lasno izgubljena, kupili bismo krvi našom za moć griehe proplakati; ne misli se, da u oni dan od osvete božanstvene pitat će se iz našieh ruka duše po nami osudjene. Ako i ženstvo uzrazgledamo, često i ovdi *sordes, sordes,* grieh i zloća. Misli ohole za plutati*) vrhu svieh; pomnja veća od naprave i od posjeda, neg od djece, neg i od iste duše svoje; rieči kletvam i proklestvim razjedjene; a i djela riečim i mislim ovakiem ne različna. Odkud ovaka nepristojnos? *Non est recordata finis sui.* Ne misli, da na smrti svojoj neće sudca utažit razsrčena**) tašte naprave i gospostvo, neg od kuće krstjansko vladanje, podniženstvo i sveta djela, dobri izgledi i odhranjenje u božjem strahu i sinova i mladjieh.

Ovaka je čeljad vami neprilična, koja u izvanštinah svjetovnieh zadubena, kako da je vjekovita, od svrhe se svoje zaboravlja. Ali ako i ovi ištu nazbilj zapleteni gaj zlieh nauka posjeći jedniem

*) plivati. **) razsrčiti—razsrditi.

mahom i razčistiti; ako štetni naraštaj nesličnieh prignuća svojieh žudo pospješno razhaštriti, treba im je smrt svoju neuklonivu često i pomnjivo razmišljati. Jeste li igda vidjeli skulu*) punu male djece (ako ova prilika uzčini vam se potištena i priprosta, spomenite se, da je je reko s mitrom na glavi i s odjećam poglavice crkvenoga sveti Ivan zlatousnik u staromu Carigradu, gradu cesarskomu) jeste li, rekoh, vidjeli skulu djece ili kad se kupe iz početka ili kad ih njihov naučitelj za koje vrieme jur skupljenieh izostavi? Najmanje je tadar njihovo pomanjkanje bez pristanka mrmoriti. Reko bi ih vrveći mravinjak, ali roj žamorni osa nabunjenieh: tiskaju se, lupaju se, priskakuju, i što rukom zahite, na drugoga meću. Ali nuti umuknuše iznenadne: svak na svom mjestu skladno i mirno, nebi ih spozno, da su oni isti prednji, oči na knjigah, pero u ruci ko da pišu, iko se ne kreće i ne miče. Odkud ova promjena nenadana? Ukazo se oštriem licem naučitelj, pogledo ih je kriviem okom: toliko je zadosta. Razmislite, veli nam sveti ovi razumnik, da su unutrnja zla prignuća naša od oholosti, od bludnosti, od razsrdjbe, i sva ostala gora vele veće neg svevoljna dječetina svedj nerazložna, svedj nemirna, s pameti se igda ne sastaju, što starija to opačija. Miso od smrti učitelj je strašivi, koj ih bičem svojiem lasno može ukrotiti: *magistra regulae et disciplinae mors est.*

Jednomu mladcu, koj ko oganj živi od ljuvezni nepoštene na svaki pogled, ko na iskru ognjenitu sumpor i prah, razžiže se; koj žiri**) tielo u brlogu nečistieh nasladjenja, neka mu se u pameti smrt prikaže nazbilj i reče mu: goriš sadar i gojiš se u raskošjah, počekaj, gore će iza malo dana u paklu gorjet duša, a tielo pod zemljom u crvi i smrad razčinjat se: *subter te sternetur tinea et operimentum tuum erunt vermes.* (Isa. 14, 11.) Ah kakva promjena treba je da sliedi iza ovako teške misli! *Non potest melius domari caro viva, quam cogitando, qualis erit mortua* veljahu u staro doba oni sveti pustinjaci. Tko zatravljen svjetovniem dobrim svoju želju, od dobiti ni svojiem trudom ni tudjom krvi ne izpunjiva, i veće od duše cieni blago i zlato, neka pogleda na smrt svoju i čuje je gdje govori: *quae parasti, cujus erunt?* (Luc. 12, 20.) Čije će biti što si dobio, raj gubeći? Pagasit će se ovom rieči želja ona neizpunjiva. Ako oholos ponosita satrena na miso od smrti ne pade

*) skula—škula. **) žiriti—pitati.

doli, veće nije oholos neg mahnitos, pokli je rečeno istinito: *nulla humanae mentis cogitatio sic per superbiam effertur, quae ad mortis cogitationem devicta funditus non corruat.*

Ali mi svedjer sliepi i nesvjesni mrzimo i na uspomenu smrti naše. Ako gonimo naučitelja, nije čudo, da nas oholos nadimlje, da nas dobra svjetovna zanose, da nas oganj bludni podžiže. Na skulu dakle od smrti, pridrazi u Isukrstu! Nemojmo ko opaka dječetina svevoljiti, i od skule bježati. Od časa ovega prid Isukrstom počnimo prve nauke uzimati, i recimo upored s kraljem svetim: *notum fac mihi, Domine, finem meum . . . ut sciam, quid desit mihi.*

Besjeda III.

Sama djela izvrsna čine vjekovitu ljudsku uspomenu.

In memoria aeterna erit justus. Sv. kralj David u psalmu 111, 7

Nije čeljadeta ijednoga, koje u pameti svojoj goji misli plemenite, da ne žudi ostaviti iza sebe slavnu uspomenu po svem svietu. Tkogod gradje ohole ili od dvora ili od crkav ili od tvrdja nedobitnieh uzvisiva, pod rodnom svojom obilježom sred stavna mramora udjelanom zapisiva svoje ime, neka lice isto stvora ponositoga pripovieda sviem narodim dohodniem blagodarnos graditelja. Koliko mudrieh glava ob dan i ob noć zamišljenieh cjede se u nepokojnom trudu više znanieh knjiga za prostrieti po istieh knjigah svoju slavu u sve ljudstvo od godišta sljedećieh? A koliko i hrabrenieh vitezova izostavlja mile svoje vjerenice, stare u kućah roditelje; ter ne mareći za svoj život, nasrnjiva u ljutom boju gdje najjače zrna grade ognjenita i trieskuju najživlje puške kolne smrtniem munjam i gromovima ne za drugo, neg za ostavit iza smrti uspomenu neumrlu? U zlatu, u srebru, u mramoru utještivaju*) se i udjeljivaju i imena i prilike istom za moć živjeti u pameti od naroda i domaćieh i inostranieh. Nu bivši, da svi nadpisi i prilike ili u mramor posadjene, ili zlatom istiem okovane prilike su slabe i mrtve, nije ikoga od gospode plemenite, koj ne žudi ostaviti iza sebe žive prilike svoje sinove, i ove slavne u bogastvu

*) utiskuju.

i gospostvu, neka koljeno sljedeći iza koljena, uzdrži se svedjer živa uspomena od starieh. Svi vi, koji ovdi tako pomno na rieč božju dohodite, kako čeljad srca i mislij plemenitieh, držim bez sumnje, da želite svedjer živjet u uspomeni neumrloj. Ali, pridrazi moji, nemojte se u ovem istomu privariti, pokli načina nije drugoga za požudi tako liepoj zadovoljiti, nego dobar život svetom smrti dovršiti: *in memoria aeterna erit justus.*

Za sve da se nastoji sa svom moći prostrieti slavno svoje ime u godišta pridošasta, ništa ne manje umrla je kako i mi naša uspomena nu ovem svietu. Stupi kameniti steru se po tle raztučeni, izjeda vrieme mukliem zubom sve nadpise i mramorne i mjedene; padaju tvrdje i gradje najponosnije nasrtanjem ognja i vojskâ; ore se gradovi plemeniti nenadaniem trešnjam prosjedeni; i ko slova po skorupu*) sitna praha zavržena razsiplju se prviem vjetrom, tako život čovječanski i uspomena drugo nije neg prah i pepeo, paček voda svedj krećiva: *omnes.. quasi aquae dilabimur* (2. Reg. 14, 14.), ter ko i pismo vrhu voda nestavnieh razčinja se i po sebi. Pravedni samo svojiem djelim nepodložni neprijatelju ni vremenu živjet će slavni u vječnoj uspomeni: *in memoria aeterna.* U uspomeni što je najveće prid istiem bogom. On će u knjigah vjekuvječnieh pameti svoje božanstvene uzdržati jedno po jedno pribrojena i zapisana sva njihova krieposna djela: kolikrat su slomili sebe istieh za podložit božjem zakonu svoje volje; iz koliko siromaškieh kuća svojom utjehom i pomoći držali su na daleko silu hudobskieh namjesnika svedj spravnieh za oplienit dievstvo ubogo; koliko puta satrli su u pokori svoje tielo, i koliko iste svoje neprijatelje krstjanskiem su srcem obljubili i nadarili.

Knjige otajne od izabranieh na vječnu slavu, više kojieh se u pismih svetieh mnokrat besjedi, drugo nijesu nego pamet božanstvena toliko vjerna za spomenut se, koliko pomnjiva za procienit svako liepo djelo, da ni mlso dobru jednu ciglu, ni vlas cigli naše glave bogu pridan propustit neće, što se od njih ne spomene: *capillus de capite vestro non peribit.* (Luc. 21, 18.) Koja je ova čestita uspomena, o pravedni, u kojoj ćete svedj živjeti! Od kakve koristi vaše i na svietu i u sva godišta vjekovita!

Koja slava i koja koris bi nevoljnomu Mardokeju, i š njim u pored njegovu narodu židovskomu, što se nadje njegovo ime upisano

*) skorup—*superficies.*

i uspomena jednoga samo njegova djela u rukopisih dvornieh kralja Assuera. Biaše po Amanu oholomu izišla teška zapovjed prstenom kraljevskiem zapečatjena, da u svieh državah podložnieh tja do Indije do Etiopije u isti dan pogube se i poraze svi židovi, i sva im dobra opliene se. A bijaše još odviše u svom dvoru Aman nesmiljeni pripravio strašnu gredu visine peset lakat, za o njoj prid sviem pukom objesiti nesrećnoga Mardokeja. Prodje jednu noć ne bez božjega odredjenja kralj Assuero svu nemirnu, ne mogući ni oka zažet, i jur zora približajući se, zapovidje da se donesu, i prid njime redom prošte ljetne zgode prednjieh njegovieh godišta. U ovieh knjigah iznadje se, kako nazad koje vrieme odkri kralju Mardokeo zasjede skrovne dvoje dvorana, koji snovahu medju sobom u potajnoj himbi brzom smrti smaknuti ga. Netom začu kralj ovu besjedu, upita on čas: kojom časti. kojiem uzdarjem bio je nadaren ovi čovjek za službu prema meni i momu životu tako vjernu? Nijedniem, odgovoriše mu. Kako nijedniem? Nijedniem dosle. Tko je tamo u pridstanju? Aman se ondi namjeri, ki bijaše podranio cieć da bi mogo izpitati kraljevsko dopuštenje za tužna objesit Mardokeja. Kad uljeze, Assuer iz odra k njemu obraćen: nu mi reci, kad bih htio slavnom časti uzvisit slugu meni vjerna, što bih imo učiniti? Nesvjesni Aman scieneći, da ovi sluga vjerni ne bijaše iko drugi, neg on isti, nadut svojom oholosti, odgovori: za učinit čas podobnu i kako tvomu veličanstvu pristoji se, treba je da ti vjerni sluga kraljevskiem tvojiem ruhom i haljinam vas uresen s krunom na glavi sjede na konja tvoga od najljepšieh, prvi medju tvojiem dvoranima, da ga vodi svojom rukom, i sljedeći iza njega sva gospoda sadružena, proglasi se u pjevanju od trubalja po svem gradu: *sic honorabitur, quemcumque voluerit rex honorare.* (Est. 69.) Kralj tadara: liepo me si posvjetovo: ti si prvi medju mojiem dvorjanima, dake trči najbrže, Amane, svu ovu čas, koju si reko, učinit ćeš Mardokeju, koj sjedi doli u priddvorju. Ali ja . . . . . Kralju se neodgovara. Eh stavi pamet, od svega ovega, što si reko ne propusti ni dlačicu: *cave, ne quidquam de his, quae locutus es, praetermittas.* (ib. 10.) Kakviem srcem oholi Aman izvrši zapovjed ovu kraljevsku prema svomu najmrzećijemu neprijatelju, ne podoba se, da vam ovdi izgovaram. Treba mi je ovo samo priglaviti. Od koje slave i koristi bi za njekad progonjena Mardokeja, što mu ime i jedno samo liepo djelo iznadje se u uspomenah kraljevskieh upisano! On uzdignut na pristolje iza kralja najslavnije oslobodi

paček uzvisi narod svoj potlačeni, pružeći u ime kralja svoju vlas i gospostvo na sve sto i dvaes država Assueru tadar podložnieh.

Ah pravedni, ah krstjani bogoljubni! Ne u uspomenah zemaljskoga kralja, nego boga vjekuvječnoga upisana su vaša imena i vaša djela; neće on manju blagodarnos od Assuera prema vami ukazati. On koj igda ne spi, spomenut će se pri potrebah, što ste igda za ugodit mu učinili; i kad na strašnom času od smrti oholi vaš neprijatelj u Amanu zlamenovan podbuni se za porazit vas, tadar će za vašu obranu on ustati i riet će vam: ovi mladić razlučen od zlieh družba i prigoda nastojo je u češćemu pričestjenju, u molitvah svakdanjieh, u načinu sklada krstjanskoga biti izgled od krieposti i družini i svem gradu; on u vrieme od poklada, kad veselje razpušteno gospoduje, nije se od mene zaboravio, meni vjeran, nije u ičem tadar moju službu zapustio, umio se i bez grieha razveselit, bez šetanja po ulicah skrovitieh, bez pogleda nečistieh, bez otrovnieh razgovora; nije hajo, kad tkoj svevoljan od družine obo ga je bezpametnom rieči i njime se podrugivo. Ova žena nepohlepna na sviet ženski od naprava, u riečih svojieh i u srcu ustrpljena radila je svedj pomnjivo oko duše i oko kuće, podložena svomu drugu nije dječicu izoholila, niti kćeri taštinom naprava zalihieh zadojila od prvieh lieta, nego ih je umiljenstvo i potlačenje svjetovnieh izvanština i strah božji svojiem riečima i izgledima naučila. Ovi gospodar držo je svedjer prid očima dušu i pravdu, a nigda vlastitu svoju koris, ni ohole svoje odluke. Sad je vrieme da se od njih napomenem, i pod nogami njihoviem potlačim paklene neprijatelje, ter ih uzvisim u slavnoj uspomeni vjekovite.

A kad paka iza smrti ne tudjom rukom nego svojom privede vas kralj nebeski priko rajskoga Jerusalema, vidjet ćete, gdje vas dvore krieposna vaša djela ni od boga ni od gradjana nebeskieh igda u vieke zaboravljena, i svakomu njegva gdje govore: poznaš li nas? *opera tua sumus.* Ja sam ono podniženstvo, kojiem si čeljad od tebe manju i cienio i častio; ja sam pokorno ono pokajanje, kojiem si svaki večer prid Isukrstom propetiem plako tvoje griehe; mi smo skrovne ove pokriepe od ubožtva; mi ustrpljenstvo u suprotivah i u neimanju: *opera tua sumus.* Sniženje od očij za ne gledat što bi moglo sladkiem ijedom raztrovat te; svako napastovanje pridobito; svaka riečca od dobra svjeta; svaka miso bogu ugodna; svako dobro djelo premda malo neće vam se u sve vieke iz pameti božanstvene, izprid očij vašieh odieliti za rados

vašu nepristajnu, za okrunit vas rajskom slavom, za učinit vas glasovite i blažene u uspomeni svieh vieka.

Non sic impii, non sic: sed tamquam pulvis quem projicit ventus a facie terrae. (ps. 1. 4.) Sve naopako od griešnika nesrećnieh, koji zlom smrti zaglave, koje običaj, život njihov nepravedni. *Periit memoria eorum cum sonitu* (ps. 9, 8.), s kratkiem zvekom od dva tri zvona, s malo žamora medju pukom: ti je umro, ona je umrla, iza tri dni veće se o njima ne govori. Ploča tielo pod zemljom pokriva, a jaz pakleni vječniem ognjem tužnu dušu. Kako i dub, koj granam prostraniem širi se i stere priko ciela polja, kad posiečen pade po tle, zajekti malo zemlja i kratkiem razlieganjem briezi bližnji odžamore; nu poslje nakon malo, kad snažan težak razciepi ga u biljice*) i razbitke, ne ostavlja ni biljega, da je bio. Tako nam kaže sveti prorok: *vidi impium superexaltatum, et elevatum sicut cedros Libani* (ps. 36, 35.), vidjeh griešnika uzvišena u način cedâr od Libana. *Transivi,* istom prodjoh, *et ecce non erat* (ib. 36.), iznebi se, i ne mogoh mjesta spoznat, gdje bijaše: *non est iuventus locus ejus.* (ib.)

Neće sama i po sebi poginuti uspomena od griešnika, nego će je i bog isti iz svega svieta skoriepiti: *perdet de terra memoriam eorum.* (ps. 33, 17.) Blago će njihovo i baštine proći u ruke drugieh gospodara, u njihove će se kuće tudja čeljad naseliti, i od koljena onega nesrećnoga neće iostat, tko će moći uzdržati ijednu, svjetlu uspomenu od starieh. Najmanja je, pridrazi moji, ova tuga, što će bog svaku njihovu uspomenu na ovem svietu pogubiti: *perdet de terra.* I na nebu u pameti od blaženieh poginut će uspomena svieh onieh, koji zlo živu, a gore umiru. Tužna dušo, koja od boga na daleko opačinam svakdanjiem trtaš**) na smrt nepokornu, iko u vieke od tvojieh ni rodjaka ni prijatelja neće se od tebe spomenuti, ni poslat ti ijednu utjehu ni razgovor, premda te gleda u vječnom jadu ucviljenu: *inter nos et vos chaos magnum.* (Luc. 16, 26) A bog isti: *perdet memoriam eorum;* za sve da se on i od crva i od mrava spomenjuje, za pomoć ih i utješit ih, spustit će te, da crknjivaš bez ufanja u gladu u žedji i u ognju vjekovitomu, ter od tebe odstupajući sa sviem svojiem blagodarstvom, samo će se spomenuti za teže upirat više tebe svojom desnicom svemogućom, za razjedit jače one plame, koji te prle, i riet

*) bilja—cjepanica. **) trtati—srtati.

će ti u pravednoj svojoj razsrdjbi: nijeste moji, ne spoznavam vas, *vos non populus meus* (Osee 1, 9.), *nescio vos.* (Mat. 25, 12.) Plata pravedna i podobna, da tko se je u životu od svoga boga zaboravio, bog se od njega u sve vieke zaboravi, i ostavi ga bez milosti u vječnom neufanju razjedjena. Pridrazi moji u Isukrstu, dvie rieči, sadar medju nami na uzdanu. Jedna od dvie svieh nas čeka: *in memoria aeterna erit justus; perdet de terra memoriam eorum.* Koju smo doslek našiem djelim mi obrali? Koju od sadara za u napredą obiremo? Nu se malo osviestimo, i poso tako težak, kad kleknemo prid Isukrsta, sa svom pomnjom razmislimo.

Besjeda IV.

Smrt nas sviem razstavlja.

Dives cum dormierit nihil secum auferet. S. Job na pogl. 27, 19.

Ne znam je li ijedna stvar tako žestoka i moguća za srce nam od svjetovnieh svieh dobara razliepiti, i pritegnut pamet našu, da radi nazbilj za sreću iznaći vjekovitu, kako pomno od smrti razmišljenje. Naravno je sviem nami malo ljubit, što će nam brzo izvjetriti; a ono iskat sa svom pohlepom, što nam nosi dugu koris i stavno biće od ugodne čestitosti. Nu miso od smrti o ovoj istini uglavi nas, da sve što nas na svietu može priblazniti, veoma bitno iznebi se, i ne prodje s nami na onu stranu, gdje je svakomu vjekuvječno njegovo biće odredjeno: *dives cum dormierit, nihil secum auferet.* Radi toga tko smrt svoju drži često prid očima, spoznava se ko putnik samo više zemlje, trčeći svedjer bez pristanka put rodnoga, svoga mjesta; i za ne bit u ovem putu igdą ustavljen, zatisnjiva svoje uho na začinke od sirena razbludnieh, zažimlje svoje oči na svjetlilo blaga i zlata, časti i ciene, ko na dvore začarane, s kojiem sviet privari mnoge i zaplete, da s svojom pogubom vjekovitom zaborave se od bića onega, koje njih čeka u bezkrajnoj od vjekuvječanstva prostranosti. Zato ah, kako dobrovoljno, ko svi znate, na besjedu od smrti povraćam se, ere znam, da je vami sviem ugodna, i da je mnoziem od koristi ne malahne.

Priličnosti i pričice u govorenju svaku istinu tomače bolje, i u srce ljepše usade nauk svaki. Zato njima služim se dobrovoljno

po izgledu istoga Isukrsta, koj mnokrat u vangjelju nebeske svoje nauke pričicam je i prikladnostim izgovaro. Za današnju moju besjedu izporavit jednu mi kaže veoma liepu sveti Job na poglavju dvadesti i prvomu. *Lucerna impiorum,* veli on, *extinguetur.. et erunt sicut paleae ante faciem venti.* (Job. 21, 17.) Na smrti će se svjećica ugasit od grješnika, (razmjerno se može reći i o svakomu umrlomu), i biti će ko prid vjetrom tanka slama.

Vidjeli ste, držim, što puta, kad ste u ljeto izišli po baštinah stat na gumnu, gdje se žito izmlatilo, jedan nakup smješan ujedno žitom, slamom, puholinam. Liepe rpe i ne malahne! Kad bi sve ovo šenica bila i kmet i gospar radovo bi se. Nu kako kmet učini za žito vijat*), i od slame razlučit ga? S drvenom jednom lopatom pregršć one mješanije vrže u visinu s jedne strane na drugu je suproć vjetru primećući. Što je puno i tegotno za na vjetru uzdržat se, sve pada na onu stranu, i sve je žito čisto i šenica: a što je tašto i lagahno, neprohodi na onu stranu, nego je vjetrom razpršano, i nije drugo nego slama pritučena i nego prazne puholine.

Evo izgleda, pridrazi moji, naše tužne umrlosti i vremenitieh svieh dobara više zemlje uživanieh. Kosa od smrti svjetla onega gospodara i gospodju, trgovca, siromaha i bogatca, u jednu rieč, svieh nas do cigloga požnjeti će. U nemoći napokojnoj primlaćene, kad izdahnemo, sa sviem dobrim u životu ko u jednu rpu prikupljeniem, vijat će nas. Dake meće u visinu sve one mjedi, koje je tužan čovjek prikupio, i s kojiem je svoju kuću utemeljio. Čudne stvari! Ne pada š njim zajedno na onu stranu ni minčica**). Meće u visinu vlasteostvo, kneštvo, poklisarštine, svjetla imena. Nu gledajte, sva ostaju za najveće na kamenu ukopnomu, a š njim ne pada na onu stranu ni jedno ciglo. Ljepota od lica i milina u načinieh, kamenje drago, svi uresi, i naprave rpa od mlade one gospodje prikupljena, sva je vjetrom razpršana i ne prohodi. Dake od svega srebra i zlata, od sve one ponosnosti, od svega pokućstva gospodskoga što se je na smrti učinilo? Sveti Jobe ti nam reci, i ti nas dobro urazumi: *et erunt sicut paleae ante faciem venti:* sve će izostat pahom vjetra kako slama, kad se žito vija, zaneseno. Ah vapi, vapi Salamune u sve glase: *vanitas vanitatum et omnia vanitas.* (Eccl. 1, 2.) I kad budeš što puta reko ovu istinu, još iznova

*) vijati—ventitare—worfeln. **) novčić.

glas podigni i reci je opet, jer nećeš je toliko igda, koliko je potrebnito, ponavljati *Vanitas:* to jest stvar tašta, prazna, izvjetrena, trieb i slama od sve koje ni jedna mrva na sviet drugi ne prohodi. Eh oče (može biti, da će reći tkogod) dobro ime i slavna od nas uspomena nakon nas će izostati: naše kuće utemeljene i obilne, gradje uzdignute na gospodsku, sve baštine uredjene, vladanja svjetla mudro od nas provedena, istina je, da izostaju na ovu stranu ali čas i ciena, začudjenje i harnos od sinova i unuka bit će žito, koje će proći vas naš život i sliedit nas iza smrti. Tužna čas! Tužna harnos! Imate li po sreći doma koju staricu ali starca, koji su bili njekad vašoj kući i od časti i od korisiti? Ako ih je stara staros za pomagat i djelovati nepodobnieh učinila, ne vidimo li ih malo ne svedj pometnutieh i u zabit postavljenieh, paček neharniem zaboravljenjem od mnoga i mnoga truda njihova njekadašnjega još od više potlačenieh? Ne prisluhnu li koje kadgod povrkanje? Što čini oni greb na svietu veće. Da hoće brzo u raj otiti, štogod bismo počinuli. Nu ako se ovako prohodi š njima dokle su jošter u životu, da koja ciena i uspomena imat će im se, kad budu u grebu zakopani? Ter ako budu za utemeljit kuću sami sebe izgubili, djeca će plavčat i unuci, a oni gorjet. Je li tako? Tot čás, imanja kući prikupljena, imena svjetla, na koja se tako hlepi, i ona su *sicut paleae ante faciem venti:* ništa drugo nego trieb i prazna slama.

Jednom hitrinom od vladanja prem pohitnom služio se Vespasian za brzo i jako obogatit. Imajući kako rimski cesar vas sviet podložan, i ne mogući svoje ruke premda duge pružit svudar za sve strane ožimati i obubožit, slobi na dvor u vladanje od gradova i država najbogatieh gladnike neke usušene i grabeće. Ovi, kad bi došli u mjesta njima odredjena, silam, mamljenjem, carinami pristavljeniem sve bi liepo razčistili. Čeko bi ih paka cesar, da sa svom svojom lasti u Rim grad krcati i obilni povrate se i namieste veoma dobro ponosniem gradjam, baštinami, zlatom, srebrom, pratežima*). Iza tega zvo bi ih paka na sud, protresajući im sve razloge, i sad jedniem načinom, sad drugiem od svega bi ih ogulio, dokle bi se na prijašnje svoje ubośtvo dotještili. Svetonio, koj ovu stvar pripovieda, izgovara je veoma liepo: *quibusdam,* veli on, *pro spongiis dicebatur uti, quos siccos madefaceret, humentes exprimeret:* služio bi se oviem ljudima ko i suhiem spengam**) puniem

*) pratež—bagaglio. **) spenga—spužva.

šupljina kako usta za blagom se nasisati. Metnuo bi ih u skut država pretilieh, svakom sočnieh obilnosti. Ondi one spenge nagreznule bi, razširile se i napile tiem načinom, da bi blagom svake vrste sve pljuštale. Tako pune počeo bi Vespasian s obie ruke ožimati: nadvor ono glavno svieh mjedij prikupljenieh: nadvor sve baštine sakupljene: nadvor kuće sagradjene: nadvor zlato i gospodske sve prateži: opet i opet ožimo bi, dokle bi na dvor sve iztisko do kapljice.

Evo načina, kojiem s vami smrt prohodi. Sveti Jobe, ti si počeo ovu besjedu, ti je i svrši. *Nudus egressus sum de utero matris meae* (Job 1, 21), ja i ko ja svi ostali, iz utrobe materine izlazimo, i na sviet dohodimo goli i bosi, ko jedna spenga osušena. Kad smo došli i jur uljezli, oni trgovac namjeri se na bogate trgovine; mladiću onemu dohodki dobri ostavljeni su; ona mladica u kuću je obilatu namještena; oni je imo kneštva, poklisarštine; oni prigode mnoge druge i od častij i od dobitij ne malahnieh: u ovomu svak ogrezne i napoji se njeko mjedim, njeko častim i razkošam, i scienjen je srećan, blažen tko je jače nasiso se: *beatum dixerunt populum, cui haec sunt.* (ps. 143, 15.) O drugomu ne misli se, ne čini se drugo, nego piti i opet piti prohodeća dobra i veličine.

Ali eto smrt pridodje. S prvom nemoći stisne istom ovoihno i udilje ona ljepota lica prid zrcalom izhitrena, pohvaljena i gledana otišla je. Čiem se uzmnaža nemoć, stisne bolje: snaga od tiela, otresena ona obrtnos otišla je. Sliedi ožimati: hitros razuma, mudra glava, i rieč i vid otidoše. Najposlje stisne smrt s obie ruke: kuća, djeca, imanja, časti, sve ovo otide do kapljice. Da na što se dovedemo? Ostajemo svi jednako: spenga ostane u prvom biću osušena: *nudus revertar illuc* (Job 1, 21), *nihil invenerunt . . in manibus suis* (ps. 75, 6), *nihil secum auferet.*

Da oni od država vladaoci, koje u obilna mjesta ko suhe spenge slobi cesar, mogli su blago obilno prikupiti i priniet ga, gdje Vespasiana ruke za ožet ih dopriet ne mogu, nebi li ga tu prinieli dobrovoljno? Bi bez sumnje. Svi dokle smo u životu, možemo prikupiti obilno blago svetieh diela, koje će s nami proći na onu stranu, gdje smrt ne može nam ih prigrabiti: *opera illorum sequuntur illos.* (apoc. 14, 13) Neka smrt dodje, kad joj je drago, i počne ožimat onu ženu punu straha božjega, koja je tako u crkvah, da ne žive od svoje kuće zaboravljena, er ne samo sebe,

nego jošter djecu i službu po božjem putu razredjiva; gospara onega svedj u pravdi nepomična, koj tako o poslih radi obćenieh, da mu je najprije bog i duša prid očima; onega mladca, koj premda otresen*) i veseo tako se umije razveselit, da u svem ovemu od grieha držeći se na daleko umije u duši čuvat božju milos: u jednu rieč krstjanina i krstjanku, koji djelim od čeljadi pravovierne nastoje tako svoj život urešivat, da se kažu pravi Isukrstovi nasljednici. Neka, velim, smrt pridodje i počne ožimat čeljad, neka tišti i privija koliko hoće, neće iz njih iztištiti ni jedno djelo u milosti božanstvenoj učinjeno, er blago ovako sliedit će ih na sviet drugi premda mrtve. Dake, pridrazi moji, *thesaurizate vobis thesauros in coelo.* (Mat. 6, 20.) Nastojmo sadar u životu gori na nebu prikupiti bogaćc, koje podložne nijesu sili od smrti, da nam ih može prigrabiti.

Besjeda V.

Griešniku osobito trebuje utjecat se majci božjoj.

Cum jucunditate conceptionem beatae Mariae Virginis celebremus, cujus vita gloriosa lucem dedit seculo. Sv. crkva na blagi dan začeća pričiste djevice Marije.

Razlikos je prem velika u cieni općenoj svega ljudstva medju začećem i porodom prosjaka koga potištena u svom stanu priprostomu, i prvorodnoga gospodičića u svom dvoru kraljevskomu. Stečen bude oni tužni potištenjak s veseljem maliem i od čeljadi veoma malo, a mnokrat jošter i s bolesti istieh svojieh roditelja, kojiem što se djeca uzmnažaju, to se uzmnoža trud i muka za hranit ih. Uljeze paka na sviet, kad se rodi, tako muče, da se sviet od njega i ne stavi, položen skuno sred zabiti siromaške. Zato reče Seneka istinito: ovu vrstu od čeljadi sviet i ne zna kad ulazi i kad izlazi iz života: *mundus nec venientes sentit nec recedentes.* A kraljevi sve inako: radjaju se i umiru kako i sunce s razživjenjem ili crniem potamnjenjem svega svieta. Nu da sadar bude začet, i da paka porodi se sin žudjeni i zasljednik svieh kraljevstva ćesaru

*) otresen=pametan.

Karlu čestitomu. Glas primili tako srećna porodjenja svudar bi se jedniem časom razletio i priteko svu brzinu najhitrijeh od teklića. Ureda*) bi ga podložna svaka tvrdja proglasila živiem munjam i veseliem gromovima svieh oganja vojničkieh; a ćesarski svi gradovi primili bi i častili tako drago navieštenje ponosnosti od pjevanja najrazbludnieh: u jednu rieč na glas tako liep i ugodan tko se nebi obeselio? Nu zašto taka razlikos i tolika u rodjenju djeteta potištena i ćesarskoga gospodičića? Ne za drugo, nego er prvi poradja se za vlastitu samo koris jedne kuće, a drugi za općenu svega puka: a tko ne zna, da koris sviem općena vir je i vrelo od veselja općenoga? Evo dake zašto crkva sveta u začeću neockvrnjene djevice (koje smo jučer svetkovali) svieh nas nuka, da ga s veseljem i radosti poštujemo: *cum jucunditate conceptionem beatae Mariae Virginis celebremus;* jer ova kraljevska djevojčica začeta je, i na sviet dohodi za svieh nas prosvietliti i utješit: *cujus vita gloriosa lucem dedit seculo.*

Ulazi dake na sviet Marija slavna djevičica sva za našu koris i utjehu. Ne dohodi za pomoć angjel odmetnika, koji jur davno osudjeni stoje u biću vjekovitoga neufanja; ne dohodi za koris angjel izabranieh, koji blaženstvo uživajući, potrebu ijednu ne imaju od pomoći za na nebo uzvisit se. Dake nedospjetni ovi kladenac svieh milostij za pokrjepu od nas samieh izvire nam. Ah, dievo sveta, dohodiš nam srcem blaga puniem milosrdja za htjet nam se smilovati; dohodiš nam mogućstvom po bogu uzmnožitiem nadarena za moći nas tvojiem darim utješiti.

Moji pridrazi u Isukrstu, nemojmo scienit, da živemo na ovem svietu ko na suhu, i da stavne možemo igdje stupaje naše posaditi, er putujemo bez pristanka priko mora nekrjepkoga svedj krećiva, svedj razlika. Ne rvu li nas oda svudara kako plate**) vjetar protivnieh napastovanja suproć nami uzbunjena? Ne biju li nas ko valovi na sve strane jadi, tuge i svakdanje protivnosti? Ne kruže li nas ko gusari razbojnici opake družbe, zli izgledi i svjetovne sve privare? Priblaznjenja izdavne puti, griešne prigode i nukovanja nijesu li nam ko mrkjente***) i grebeni pokrivene za plav slabahnu razkršiti? Medju ovakiem pogibjam kako ćemo moć na zdravlje putovati?

Ali izhodi nam, kako veli Bernardo sveti, ova priliepa djevičica za bit nami morska zviezda, koju držeći prid očima lasno

*) odmah. **) plàta—plahta. ***) mrkjenta—morsko prudje.

ćemo do rodnoga mjesta našega privesti se, er će ona silne vihre hudobskieh napastovanja utažit nam, ona vale razsrčene protivnostij razlicieh poravnit nam, ona skrovne himbe ukazati, ona odalečit neprijatelje, ona zracim svoje svjetlosti do liepe luke od blaženstva dopratit nas: *si insurgant venti tentationum, si incurras scopulos tribulationum, si jactaris superbiae undis, si iracundiae aut avaritiae aut carnis illecebra naviculam concusserit mentis, respice stellam, voca Mariam.*

Kastor i Poluk jesu zviezde sviem pomorcim veoma srećne, er kad izteku, ter svjetle na nebu ukažu se, plahe vjetre promiene u blagu mlakaicu*), a u tišinu more sravnu razsrčeno. Zato sveti Ivan Damasceno Mariju dievu srećnu istiem imenom ovieh zviezda imenuje: *navigationis nostrae Castorem, in majoribus tempestatibus Pollucem.* I razložito ovi svetac tiem načinom naziva je, er kad ona milostiva kojoj duši ukaže se, i kad ljubežljivo od nje bude pogledana, ah, kako lasno, malo manje neg u moru svjetovnomu potonutu, oslobodi i na kraj privede od spasenja.

Nu čujte jednu zgodu veoma liepu, koju Kantipratez pripovieda, i koja će sviem služit, a griešnikom navlastito za ovu zviezdu zlamenitu držat svedjer prid očima, i moć na zdravlje iz svieh nabuna svjetovnieh izplivati. Jedan mladić svjetle krvi i gospodičke, u njekomu biću nahodjaše se, koje sviet sreću zove, a u istinu mnokrat bude nesreća teška i žalosna. Bješe sam u kući izosto bez pomnieh roditelja i bez braće, er mu bijahu u malo vrieme svi pomrli. On u cvietu od mladosti, zdrav u tielu, dobro gledan od svakoga, krcat mjedij i bogastva činjaše se u družini srećan, čestit priko mjere. Ali kako mlados i obilnos budu čudna potaknuća za skršit se, tako i njega porinuše prikorednu na slobodu i na plahos, u kojoj ijednu uzdu ne imajući, koja bi ga uzpregnula, razpusti se na ti način, da u vrieme ne veliko gozbam, igram, nepošteniem ljuveznima, i koja njih sliede, nepriateljstvim izgubi zdravlje od tiela i od duše i dovede se na tugu veliku i nevolju u istomu svomu biću, koje bijaše malo manje neg razsuo. Jedan njegov prvi bratučed dobre svjesti a bolje duše iznadje ga u prigodi kad najvećom zlovoljnosti vidio ga je pridušena i uze ga ljubežljivo nagovarat: dragi brate, ne vidiš li, s kojom štetom i od bića i od tiela na ti prikorni život spustio si se? Osviesti se radi

*) mlakaica—toplo vrieme.

boga; stavi se malo za razredit posle od kuće i od duše i ne trtaj tako nu sljepačku. Medju ostaliem mu priporuči, da bi počeo kojom časti osobitom Mariju, čistu majku, poštovati ufajući, da će ga ona od svieh tuga, koje ga bijahu obkružile, osloboditi; napomenu mu navlastito, da bi joj reko svaki dan za godište jedno cielo rozario*). Eh, odgovori, nije načina, da ja mogu toliko molit; nebih malo učinio, kad bih reko u sve godište rozario. A pak da ti rečem pravu istinu, veća je potreba meni od mjedij nego od toliko molitava, er se nahodim sad osušen bez minčice. Dobri bratučed: s molitvam ću ti, veli, ako ih počneš, i mjedi dati; tere tako govoreći zlatne dupie utiska mu posred ruke. Na svjetlilo onega zlata, kako da se probudio i progledo, sve mu obeća, i što je ljepše, poče sve izvršivat.

Nakon godište iznova bratučed ljubežljivi nahodi ga: jesmo li bili na rieči tvrdi? Jesmo, odgovara, držan sam ti do života, er su posli i od duše i od kuće hodili vele bolje. Dobio sam jedno pravdanje, koje me jako utištilo; baštine, koje mi su izostale, plodile se kako nigda; a ćutim se veoma bolje i u zdravlju. Vidiš dake, je li bilo od koristi utjecat se prisvetoj majci? U godište dake, koje nadstaje, radi duplo služiti je, nego si dosle učinio. Posluša ga, ter idući mu sve po ćudi, sve na bolje, godište treće jur promienjen u životu priloži djevičanskoj bogorodici nove časti i molitve, navlastito za iznać vriednu vjerenicu, i s teziem biće od kuće do svrhe dobro utemeljiti. Bijaše se jur vjerio, i čiem se činjahu sprave za pirovat, jedan dan ista dieva majka zadubenu u molitvi prikaza se, ter jedniem pogledom od onieh, kojiem raj razveseljiva kažući mu zamjernu ljubav, prid oči stavi mu od pameti s jedne strane mnoštvo zala i nezgoda, u koje bi bio upo, da je sliedio opaki život, dokle bi ga najposlje prikom smrti i nesrećnom dovršio; a s druge strane sve milosti, sve pomoći, kojiem ga bijaše i u duši i u tielu privriežila, paka mu reče: ti scieniš, da ćeš brzo obećanu djevojčicu u tvoju kuću dovesti, a ja mislim privesti tebe u kuću vele bolju, i sa mnom u dvor rajski naselit te. Čekaj me, nakon tri dni vratit ću se za primiti tvoju dušu. I tako odieli se pružeći mu blagodarnu svoju desnicu, da je poljubi ko materi. Iza ovega može svaki od vas promisliti, jesu li mu vjera ujedno i vjerenica i vas sviet izpali i iz srca i iz pameti. Ove liepe glase

*) krunicu.

naviestio je sviem rodjakom, veleći im: mješte pira spravljajte mi greb i ukop, nakon tri dni idem u raj. Stratio je sve vrieme spravljajući se sa sviem pohlepam od ljubavi na pir drugi, i na ono liepo prohodište; kad priuzet malom snagom izdahnu, ko da je zaspo, srećnu dušu.

Evo evo, krstjani moji pridrazi, evo griešnici moja braćo, koliko možemo pouzdat se od materine nje ljubavi za bit od tuga svakdanjieh, a navlastito od ostaranieh može biti opačina slobodjeni, ako joj se bogoljubno, stavno i vjerno utečemo.

Reče jednom isti Isukrst Metildi svetoj: *Maria est esca dulcissima, per quam peccatores ad me attraho*: Marija, moja majka, jest ona sladka mama, kojom griešnike tužne pritežem k meni. Griešnici ćud i narav plašivieh riba nasljeduju. Ribe, ako kadgod u vrieme tihe mlakaice po skorupu od vode pobaraju, opeta se kriju on čas, nore, uteku, paček po svojoj običaji stoje na dnu u svom skrovištu oko kala zadubene. Adam, prvi naš roditelj, netom se griešnik po svojoj krivini učinio, ureda se poplašio i uteko. *Abscondit se,* veli pismo sveto, *a facie Domini* (Gen. 3. 8.), zatrčo se za skriti se izprid lica božjega. Dake za izvadit iz kalovitieh njihovieh skrovišta plašive ove ribe, bog metne u srce od griešnika, ko mamu sladku na udici, njeku ljubav prema čistoj ovoj dievi za nje svetkovine počastiti, za pohodit nje otare, za svakdanjom kojom poslužbom častiti je.

Nadahne ih za nje ljubav kad snižit oči, da ne gledaju što bi moglo sladkiem ijedom srce otrovat, kad oprostit koju uvriedu, kad utješit zadužbinom siromaha. Sve je ovo liepa mama, koja iz tiha mata ih tužne za bogu ih uloviti: *Maria est esca dulcissima.*

Paček ona je mati ljubežljiva svieh griešnika, koji žele na put pravi obratit se. Tako reče ona ista Geltrudi svetoj: *sum mater omnium peccatorum se emendare volentium.* Ah, griešnici pridrazi moji, je li iko medju vami, koj neće za svoju majku pričistu ovu kraljicu? Koj tako ljubi svoje verige, da se neće potrudit malo za srčano i ljubežljivo svaki dan njoj se uteći, da po nje rukah milostivieh od sužanstva izbavljen bude i priveden na slobodu od sinova božanstvenieh?

Ali moj oče, (može biti, da mi će ovdi tkogod reći) ti ne spoznaš jadno i tužno moje biće: nahodim se u kalu tako zaduben, da načina ne ugledam za izplivat: *infixus sum in limo profundi et non est substantia.* (ps. 68, 3.) Zla nauka i ostarane obi-

čaji oslabiše me tako ružno, da svaka prigoda najmanja: jedna riečca, jedan pogled na grieh udilje porinu me. Broj božje zapovjedi, majdek*) nećeš ijednu iznaći, koju mnokrat ne prikršim; zapleten griesim oda svudara, kad promislim o ispovjesti, pripadem se, er ni početka ne iznahodim za moći se razputiti. Ako je tkogod, koj mi ovako odgovara, ja mu velim: ti si glavom plašiva ona riba, koju ište dobri Isukrst sladkom mamom od ljubavi svoje majke pritegnut k sebi. Premda se nahodiš u strašnomu temu biću, ako srčano, ako pomno k majci svetoj utečeš se želeći tužan tvoje zdravlje, ona ti će put otvorit za iznaći tvoje duše oslobodjenje; pokli ona, kako je zove Anselmo sveti, parčica**) je prem moguća za utješit i one duše, koje malo manje neg bez ufanja nahode se jednom nogom jur uljezle u vrata od pakla: *est advocata obtinens contra diabolum in causa desperatissima.* U jednu rieč: nije griešnika, koga će ona odmetnuti, ako pomno, ako nazbilj pod nje krilo za ozdravit uteče se: *neminem quantumcunque peccatorem ad se confugientem despexit.*

Besjeda VI.

Spasenje duhovno poso je od najvećega utištenja***).

Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus.
Sv. Pavo u knjizi židovom na pogl. 13, 14.

Razgledajte, pridrazi moji u Isukrstu, vas sviet ovi od kraja tja do kraja; pribrojte sva kraljevstva, sve države, sve gradove, ne propustite ni malahno koje seoce: nećete iznać na njemu igdje stavno za nas pribivalište: *non habemus hic manentem civitatem.* Dake naš je život više zemlje ko nepristajno putovanje, pokli svaki dan, svaki čas, i hip svaki tielom idemo suproć smrti, a dušom suproć sudu višnjega našega gospodara. Kad budemo u rvanju napokonjemu, ako nam bog udieli milos, da se tadar nadju oko nas bogomili redovnici, reći će nam licem žalostiviem i uzdasima srca ljubežljiva: *proficiscere, anima christiana, de hoc mundo:* uputi se krstjanska dušo s ovega svieta. Nu ovo strašno *proficiscere* možemo

*) majdek, majde—zaisto. **) parčica—advocata—zagovornica. ***) utištenje—momentum.

kojiem načinom istinitiem reći nami na svaki čas od života, jer na svaki čas od života putujemo za jednom podpuno odielit se. Ali koj ima biti naš zamjerak*), uprav koga treba nam je sve stupaje od življenja upravljati? Kaže nam ga gorurečeni sveti aposto: *non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus.* Grad oni nebeskoga Jeruzalema, koj je raztvoren za primiti izabrane duše i opojit ih svom sladosti boga uživana po sve vieke, on ima biti svakdanji pridgled, komu se imamo željam našiem i djelima približati, jer ako do njega ne doprjesmo tužni, čeka nas pod nogami jaz pristrašni od vječnoga osudjenja. Nu ovu istinu od najtemeljnieh za uredjenje od života danaske medju nami razmišljanjem vele veće neg besjedom razgledajmo. Ah, duše sveti, razžeži moje srce, jeda se osviesti zaslieplјena koja pamet, jeda se razpukne otvrdnuto koje srce.

Sve ljudske pomnje probude se, kad na ruke dodje koj poso od utištenja prem velika, ko na priliku od svega bića, kuće i djece; i kad je poso zgode veoma pogibilne, ter ne znamo, hoće li nam otit po ćudi, i još odviše kad je u sebi od te vrste, da ako jednom na zlo izide, nije način za na bolje privrnut ga.

Dobro znate, da nijesmo za drugo na ovem svietu, neg za djelim podobniem bogu u vrieme od života uputit se, i k bogu nakon smrti za uživat ga dosegnuti, bivši da na onu svrhu stvoreni smo i odredjeni. Ovi poso, da k bogu pridjemo i duše naše sahranimo, stvar je od našega največega, jer vječnoga utištenja; stvar je pogibilna ne malahno, pokli mnozi ne dopru do nje, neg se popuzu i potonu; stvar je, koju ako jednom na smrti izgubimo, nije načina, da je možemo u sve vieke na bolje išta promieniti: *unum necessarium, unum periculosum, irreparabile.* Dake ako nijesmo svies od pameti izgubili, ovdi je treba, da najveće probudimo sve pomnje naše, cjeć da se ne bismo s vječnom štetom i pogubom privarili.

Ah, krstjanine ljubežljivi, nu za malo istom uzdigni se tvojom misli više bune i treske, koju čine oko tebe svjetovne izvanje stvari, a u tebi neuredna pohotjenstva i prignuća. Imaš na čelu krštenje sveto, kojiem si bio učinjen sin primili ćaćka istoga nebeskoga; imaš jedinu dušu neumrlu, koja neće svrhe vidjet po sve vieke; pod nogami gledaš s jedovitiem svojiem plamim pako raz-

*) zamjerak—cilj.

tvoren, a raj liepi više glave. Ova duša tvoja, ako gori ne odleti nije kud ni kamo, propasti će u onu peć vječniem ognjem razžarenu. Prikupi sadar sve te velike posle od svieta, sva zborišta i sva vieća od svjetnika najrazumnieh, poklisarštine, zapovjedi od vitezova najsvjetlieh i u miru i u ratu: prikupi još odviše posle uzmnožne glava istieh okrunjenieh, paček čin da bude okoliš svega svieta naslonjen na tvoje rame i da sluša zapovjedi tvoje vlasti. Sve ovo prociedi vrlo, sve izažmi s obie ruke sa svom snagom, hoće li izit išta, što se može za tvoju koris prikladiti ovemu samo, što je skupljeno u ove kratke dvie rieči: doći k bogu, sahranit dušu?

Razumijemo li u dobri čas ovu besjedu: moje sahranjenje, i sahranjenje vjekovito? Jednu dušu, koja je od ciene tako drage, da na mjerilih*) pravednieh poteže veće neg zemaljska sva kraljevstva, imam je bez sumnje ikakve ili spasiti po sve vieke ili po sve vieke izgubiti. Jedno vjekuvječanstvo, koje nadhodi sve kraje i sve mjere, toliko je dugo i prostrano, imam uljesti, i u njemu ili blažen ili osudjen svedjer svedjer pribivati. Jedan raj, koj svojiem uživanjem tja pritiče sve što najljepše i najbolje može pasti na miso našu. Jedan pako, koj mukam i jadima prohodi sve što se igdje najstrašivije može izreći; ili jedan ili drugi ima po sve vieke dopasti me.

Držeći ovu tešku miso u pameti, vrzimo pogled našieh očij na imanja i bogaće, na slavna imena, na sreće svjetovne i veličine, na iste krune i ćesarstva, što vam se čini od njih svieh, pridrazi moji? *Ludus formicarum*: lazenje sitnieh mravij, vika Seneka u sve glase, premda svetom vjerom nije prosvietljen. A Salamun, koj je kušo sve raskoše najmilije, sva gospostva i obilnosti veoma slavna kraljevanja: *vanitas vanitatum* (eccl, 1, 2.): sve taština, sve ludost djetinja, sve izpraznos i izvanštine, koje izvjetre nakon malo.

Quid prodest homini, si mundum universum lucretur, animae vero suae detrimentum patiatur? (Math. 16, 26.) Nu promisli, hoće li ti pasti na um koj odgovor na ovo veliko upitanje: *quid prodest?* Stav, da budeš prva glava u svjetieh i u vladanju, ako se osudiš, što ti pomaga, *quid prodest?* Stav, da budeš Krezo i Kraso u bogastvu i da plešeš suho zlato, ako se izgubiš, *quid prodest?* Stav, da budeš cviet ljepote najsvjetliji, ćudi uljudne, ugodne sviem, sviem mile, u vieke ako pogineš *quid prodest?* Priko svega

*) mjerila—libra, Schalwage.

vjekuvječanstva tužni grješnici osudjeni iskat će ti odgovor, i nakon stotine i tisuće i bez broja svojieh mislij žalostivieh neće ga igda moć iznaći, neg će vapit utrudjeni, zapanjeni, razjedjeni: ah nesvjesni! *Quid nobis profuit superbia aut divitiarum jactantia?. Nos insensati!* (sap. V. 4, 8.) Ovi poso najglavniji naše duše, i koj nas ima nad sve ostale utištiti, znamo li, krstjani moji, nesumnjivo, da ćemo ga do svrhe dobro privesti, i da ćemo steći najposlje vječno naše sahranjenje? Tko provodi svoje dnevi u pravednosti, i ako je kad sagriešio, nastoji pokoram podobniem utažiti božju pravdu; tko satrenjem tiela svoga i slomljenjem opakieh svojieh prignuća uzdrži se u tiesnom putu od življenja krstjanskoga, premda ima s česa u bogu se oradostivit, ništa ne manje i on je treba, da se straši, pokli je i on još u biću za moć u vieke poginuti, vapeći nam pismo sveto: *qui stat videat ne cadat* (I. Cor. 10, 12): tko stoji na nogah, neka pazi, da se ne popuze i ne pade; a kad je govor o velikomu vjekuvječanstvu, svaka je pogibja i svaka sumnja veoma teška: *nulla satis magna securitas, ubi periclitatur aeternitas.*

Nu ako čeljad od ove vrste ne može se stanovito utemeljiti, da će dopriet do kraja žudjenoga sahranjenja, što nam je treba reći o tebi, moj griešniče, koj za dobit vremenitu, za koris tvoje kuće mnokrat se od duše i od pravde zaboraviš; koj u razbludah poganieh zadubo si se do te mjere, da ti isti rečeš često, nije načina za izplivat; koj ne prodješ priko puta, ne uljezeš u iste crkve, što ne posiješ kad opaciem riečim, kad pogledim biljege prem očite tvoga srca opakljena; koj od dvanes mesêc godišta ciela, zna bog, živeš li dvanes dana u milosti božanstvenoj?

Govori ti slavni Isukrst, da je treba uljesti i hoditi po tiesnu putu, a ti se svedjer razširivaš u svakoj potolasti tvoga tiela razpuštena: govori ti, da za dušu imaš se znojit i truditi do rvanja najmučnijega: *agonizare pro anima tua* (eccl. 4, 33.); a ti nećeš, da podneseš ni malo truda, što je treba za pristupit na pomnjivu i skrušenu jednu ispovjes. Tko tako žive, koju stavnos, koju temeljnos ima više svoga sahranjenja? Treba mu je cjeć da se osviesti napomenut, da trči tužan stupajima ne malahniem na vječni rasap, i da mu je raztvoren pod nogami za proždriet ga jaz ognjeni: *dilatavit infernus animam suam et aperuit os suum absque ullo termino.* (Isa. 5, 14.)

Čuo sam mnokrat propoviedat o jednomu gospodičiću, da čiem putuje u zimno vrieme, budući zašo put porad snjegova vi-

socieh, ne znajući, kud se ima uporavit, okrenu konjem na prostranu jednu ravnicu, koja mu se put najbolji učinila. Vidješe ga dva seljanina s vrh glavica i uzeše vikat u sve glase: gospodaru, nazad, nazad. On vas zamišljen i zapažen, jeda bi gdjegod put ugledo, one glase jedva čujući, do kraj ravnice dojezdi, Ondi ču, da nije drugo ona ravnica, neg od voda jedno blato priduboko i veoma izdavno, er bi u zimu smrznulo se na različne ploče od leda deblje i tanje i po skorupu, kako različna bijahu mjesta, na kojieh bi veće i manje živieh voda izviralo. Obrati se tadar nazad jadni mladić, i zapanjen, mjereći okom svoju prošastu pogibju, uztrese se i prinemože. Ah, pridrazi, tko je bio u smrtnom griehu, i tko lasno upada u grieh smrtni, gdje se šeta? više koga jaza i jezera tužan visi? Ne više tri ali četr šežnja vode, neg više ognja živa razžarena i ovega vjekovitoga *super stagnum ignis et sulphuris, super lacum irae Dei.* (apoc. 14, 19 i 20, 9.) Đake ja njemu vapim: koliko ljubiš vječni život nazad, nazad praviem srca pokajanjem, pravom promjenom od života, er ako jednom propadeš doli, nije načina za izplivat, ni tvoju nezgodu na bolje u vieke privrnuti.

Malo manje nego svi svjetovni naši posli taki su u sebi, da kad koj po ćudi našoj ne izide, liek podoban za smirit nas iznadje mu se. Išteš na priliku koju čas u gradu za bit uzvišen i okoristen, a do nje pak ne dopreš, mučno ti je; ali ištući drugu sličnu, i u drugoj prigodi onu istu, veoma lasno da do nje dosegneš. Ufo si u onoj trgovini puno dobit, a jedva si tvoje glavno izvadio, tiesno ti je; na ruku će ti doći druga, u kojoj ćeš ne malahno napredovat. Tako malo manje neg sve štete vremenite imaju svaka od njih koju pokrjepu. Paček, ko Seneka dobro kaže, vele puta prigodi se, da ista nasreća mati bude dobre sreće: *saepe majori fortunae locum fecit injuria.*

Nu u ovem poslu privelikomu od našega sahranjenja stvar po istoj mjeri ne prohodi. Ako tužan na mojoj smrti popuzem se i propadem, koj je liek, koj način? Sveti Eukerio ti ga reci: nijedan, nijedan, *descensus erit, reditus non erit.* Sveti Jobe, što ti govoriš? *Qui descenderit ad inferos, non ascendet.* (Job. 7, 9.) Duše sveti, jeda ćeš nam ga ti ukazat? Ne, ne po nijedan način: *in quocunque loco ceciderit, ibi erit.* (ecci. 11, 3.) Ah, moj bože, koj si vir nedospjetni od dobrote i milosrdja, ova duša, koju ti kažem, malo prije upała je posred pakla, i ti si joj malo prije

nego li je ovdi sišla, prikaživo proštenje od grieha, liepi raj za njezinu krunu i uživanje, i krv tvoju sa njezin odkup, vidiš je sadar ucviljenu, vidiš je u mukah priljutieh, dake — To ne utišti: *nulla redemptio.* Osudila se, jer za luda malo srama svoj je grieh na ispovjesti zatajala, sadar će ga posred grada razglasiti, i ako hoćeš po svem svietu očitovat: nije na vrieme: *nulla redemptio.* Osudila se ova druga za veoma kratku jednu nasladu; žudjela bi sadar za tvoju ljubav bičim, dračam tielo drpit i hoditi bosonoga po ugljevju gorućemu: dosta je bilo i vele manje, da je to u svoje doba učinila, a sadara *nulla redemptio.* Ona jedna vri u ognju, er koris svoje kuće i dječice gledajući, nepravedno podniela se; sad je spravna za moć podpuno zadovoljit, prodat kuću i sva imanja i sebe istu u sužanstvo: prošlo je vrieme od pokore: *nulla redemptio.*

Ah, dake: *filii hominum usquequo gravi corde?* (ps. 4, 3.) Dokle ćemo tako živjet zasliepljeni i beztužni više stvari od našega najvećega i vječnoga utištenja? Da u jednom pravdanju nahodiš se, o komu visi život tvoj, tvoja čas i tvoje imanje, da su tvoji protivnici mogući veoma, tvoji razlozi zapleteni, pogibja ne malahna, da ti sve na zlo pade, a osuda ima izit nakon malo, ne znam, bi li tako po gradu šeto bez predanja, bi li spo s uha na uho i smijo se i dangubio. Mahnici bi od veriga tako činili. Dake ako si pomnjiv, radeć i zamišljen više stvarij prohodećieh, koje izvjetre u jedan čas, zašto nećeš tako radit i misliti oko sreće tvoje vjekovite? *Si tam prudenter servas paleas tuas, etiam horreum tuum servare memento.* (S. Ber. in ps. 90. serm. 7.)

Besjeda VII.

O samrtnom času visi čovjeku sreća vjekovita.

Ibit homo in domum aeternitatis suae. U knjigah eklesiasta na pog. 12, 5.)

Spoznano je prida sviem, i u stara još vremena prida sviem navlastito pomorcim imenovano tiesno od Ceute i Gibilterre. Afrika od strane poludnevne, a Europa od sjeverne s vrha od gora iz tiha se sniživaju i put mora nizhodeći protječu ratom zemlje posred voda ter se pruže jedna uprav prema drugom ko da hoće su-

sresti se. Po sriedi medju sobom ostavljaju rad prohoda od drievova raztvoren samo jedan uski vratnik, koj na svrhu se, kad ga prodješ, razšiřiva u bezkrajne dvie pučine. S jedne strane polje od voda neizmierno prostire se put Indija najzadnieh od istoka na daleko do pod Kine i Gjapona; pruži se s druge i razlieva tja onamo do zemalja svieta njekad nespoznana, jer obtječući pokrajine od pridmorja brazilskoga po prostanieh izvan reda dalečinah mlati i plače jednu i drugu Ameriku. Plinio ovo tiesno razmišljajući u pridgovoru trećieh knjiga upisa vas začudjen: *tam modico ore tam immensa aquarum vastitas panditur!* Ova usta tako malahna jesu otvor na dva mora neizmierna. Pridrazi moji, nijesam zaman neg na svrhu koristi osobite prikazo vam čudnovito ovo tiesno. Želim, da u njemu, ko u podobnoj jednoj prilici razaberemo sve, što u sebi najstrašivije smrt uzdrži, bivši da ona nije drugo, nego usko prohodište, koje ončas raztvora nam ko bezkrajne dvie pučine, dva velika vjekuvječanstva od osudjenja i blaženstva, svoje svakomu, na koje bude djelima se uputio: *ibit homo in domum aeternitatis suae.*

Smrt dake naša jest jedno veoma tiesno prohodište, kroz koje za moći se promaknuti, sviem će nam biti treba nazad sve što imamo izostavit: nazad polja i baštine, nażad uresne sve naprave i odjeće plemenite, nazad mjedi i bogaće, nazad svjetla imena od vlasteostva i gospostva, paček nazad isto tielo, premda je bilo svedjer u životu naše duše mili drug i nerazdioni. Dake duša sama prikupljena sva u sebi provlači se. Netom prodje, zatvora joj se iza pleća sviet i vrieme, niti može natrag igda povratit se za prigledat svoju kuću, svoja imanja njekadašnja, svoje drage družbe, svoje rodjake, ni stvar ijednu od našieh ovieh strana. A prid njom se s desne i lieve dva vjekuvječanstva nedovršiva raztvoraju, ko dva mora bez dna ijednoga i bez kraja.

S desne strane tiho more od blaženstva nijednom smećom ni žalosti promutjeno: *absterget Deus omnem lacrimam.. non est luctus neque clamor* (apoc. 21, 4.), nijedniem vjetrim od nedragieh protivnostij nabunjeno: *sed nec dolor erit ultra* (ibi.), njegove vode nijesu drugo neg bistrina od razkoša najčistijeh za u njima se opojiti svom sladosti nedohitnom božanstvenoga uživanja *torrente voluptatis tuae potabis eos.* (ps. 35, 9.)

S lieve strane raztvora se crno more od sumpora i od pakla

raztopljena, koje vri bez pristanka gnjevom ognja razžarena: *stagnum ignis et sulphuris* (apoc. 20, 9.), a puha više njega razsrčena božja pravda, razjedjiva ga, nabunjiva i uzdiže, da pod strašniem valovima muka i gorkostij nedospjetnieh pokopa nesrećne svoje utopce bez ufanja za izplivat: *stagnum irae Dei.* (apoc. 14, 19.) Medju dva mora tako različna i protivna, koja se igdje medju sobom ne udaraju i ne sastaju, nać će se ončas, kada prodje tiesno od smrti, naša duša i biti će bez ijedne sumnje u jedno od njih uvedena.

Krstjani moji pridrazi, ostavimo sve zavode riečij hitro prinesenieh i za općenu našu koris govorimo naški i bistro. Iza časa strahovitoga naše smrti, nije kud ni kamo, svieh nas čeka ili jedno vjekuvječanstvo ili drugo: *unum de duobus*: ili u raju boga svedjer uživati s blaženiema, ili u pakljenoj onoj peći s hudobami svedj u vieke prliti se: *aut semper cruciari cum impiis, aut semper laetari cum sanctis.* Ah, rieči pune nauka prikorisna *semper cruciari, semper laetari*, koje često i pomnjivo razmišljene, podobne su za dušu svaku osviestiti, premda je u tminah svojieh zloća pokopana.

Ustavit ću se ovdi malo i svieh ću vas ljubežljivo upitati. Ako bi nas po nesreći sasma teškoj dopalo ono s lieve strane vjekuvječanstvo i ono strašno: *semper cruciari cum impiis*, tkomu će srce podniet, ne proći samo priko ognja žestokoga, neg u njemu svoje stavno i vječno pribivanje učiniti? *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante, cum ardoribus sempiternis.* (Isa. 33, 14.)

Nu molim vas zamislite, da vam je sviem sadara morske pržine puna šaka. Recite mi, koliko se tu nahodi sitnieh zrnâ. Kad biste ih potanko htjeli svieh brojiti, mnim, da biste vid očij, ustrpljenstvo i pamet istu izgubili. Zamislite još odviše, da sitniem oviem zrnim napuni se sva ova crkva, vas grad ovi, more i suho do nebesa najvišieh, i stavite, da zrnce svako od ovezieh bude cielo jedno godište. Koj razložnik, premda pameti, dopustite mi reći ovako, angjeoske, moć će bistro razaznati ovi broj neizbrojnieh od godišta?

Ali istina je svete vjere, koju imamo krvi našom i životom, ako je treba, potvrditi, istina je, rekoh, svete vjere, da po smrti našoj živjet ćemo sva ova godišta, iza kojieh ostat će nam ih za živjeti duplo i duplo na stotine na tisuće i bez svrhe. Ter ako moj grieśniče, u ova godišta vjekovita *habitabis cum ardoribus sempiternis*, koje stotine i tisuće suza groznieh prolievat ćeš za raz-

bludni oni pogled; koje stotine i tisuće zalogaja neugodnieh proždirat ćeš, i ćutjeti novieh rana ognjem živiem zaprljenieh za jedno živinsko i prohodno opake puti nasladjenje; koj broj neizbrojni morećieh mislij, ljutieh jada i crknuća unutrnjieh tužno će ti srce drpit za jednu osvetu učinjenu, za jednu omrazu suproć tvomu neprijatelju izriganu, za jedno opako više tvojieh iskrnjieh zloglašenje; kako dugo morit će te glad i žedja vele gora neg od kučâk jedovitieh i usred ognja razžarena izvijat ćeš se za jedan grieh zatajan, za jednu nepravdu, za jednu grabšu od tudjbine. Ah, krstjani ljubežljivi, nije li dake treba dobro vladat i uredno u životu naš mali ovi brodac, da pak kad bude na tiesnomu naše smrti, protivna koja plata u teško more od gorkostij i od muka ne zanese ga?

Znam, da sam u nazad puno lieta u različnoj drugoj prigodi*) pripovidio nesmiljenos Mahometa oviem imenom drugoga cara, koj oružjem i junaštvom gospostvu je otomanskom priložio više od gradova dvie stotine; i da prika smrt nije na vrieme prilomila silne odluke ohole one glave, mišljaše sa svom vojskom i po moru i po suhu na Italiju nasrnuti.

Ovi dake samosilnik bijaše jedan gaj pun lova svake vrste i zviernoga i letuštoga zabavio pod zaprietbu smrti i glave, ako bi iko u nj uljezo za koju zvier utražiti ali pticu uloviti. Dva mladića njegova sina ne scieneći, da ih obhita ko porode kraljevske krvi ta zapovjed, pristupiše je i u gaj zabranjen uljezoše za loviti. Netom začu otac nemilosni ovu besjedu bez velika izkušanja zamlati ih u verige i osudi na zančicu. Nije iko pouzdo se molit kralja razsrčena, da od osude tako teške odpusti štogod malo, dokle jedan dan sam muftija, poglavica solimanske nečiste vjere prid carom hitro umetnu ti razgovor i prikaza mu, da sinovi osudjeni jesu jedini zasljednici od kraljevstva i premda godišta mu i stavno zdravlje ostavljahu dobro ufanje od sinova drugieh za temeljnos carske kuće, ništa ne manje sve to, reče, samo je u cvietu, koj mnokrat bude i bez ploda: zato moljaše ga od strane svega carstva, da u životu nevoljna dva mladića ostavi im zasljednika od kraljevske svoje krvi. Odgovori: jedan je dosta za kraljevat. Dake neka jedan ostavi se za temeljnos od pristolja, a drugi zadavljen

*) U zabavah duhovnieh sv. Ignacija.

bude za izgled općeni neposluha pedepsana. Ali tko će od njih krunu primit, tko li zančicu? Neka sreća izabere.

S pripravom što se moglo najponosnijom ova sreća izmetnula se. U pristanju velikomu od divana crniem sagom na ponosnos žalostivu ogrnutu sjedjaše car uzvišen na pristolju. Oko njega age, paše, beglerbegi i veziri, svi prvi poglavice otomanskoga od vladanja. Prid pristoljem tri trpeze: više jedne, crniem ruhom pokrivene, staše ko zavita u krugu zmija, jedna zančica; više druge, grimizom zlatom vezeniem odzgar obstrte, okrunjen tumban staše zajedno sabljom o verigi suha zlata zavezanom: a na trećoj dvoje cara, na koju bjehu dovedena dva tužna ona gospodičića, da svaki svoje uzme i zaigra: ter tko od njih manje izmetne, da pripaše carsku sablju i da krunu izabere, tko li veće, da pruži grlo na zančicu. Netom im se strašna ova igra naviestila, oba dva padoše malom snagom izčeznuta, dokle štogod malo opojavljena držeći care u rukah, i sad na krunu sad na zančicu izpod oka nadzirući, znojem smrtniem poliveni, zapjehani, uzdižući im očigledno prsi lapat srca pripadena s trešnojm ruke polumrtve zaigraše jadnu igru.

Može biti, da ovu pripovies slušajući, mnozi su ova nevoljna dva mladića požalili, videći ih dovedena na ovo tiesno tako pogibilno, gdje o jednom cárâ zaigranju visjaše im ili zančica ili carstvo. Da kad stahu za carima metnut, tkogod je k jednomu od njih pristupio i prišapto: ja ću te naučiti kako će te na toj igri dobra sreća dopasti, za zamjenu nauka tako korisna hoćeš li mi dati cielu kraljevstva tvoga polovicu? Česa, reko bi, kraljevstva polovicu! Ne to samo neg polovicu moje krvi. Krstjani moji pridrazi, imamo se svi bez sumnje iznać na tiesnomu naše smrti, i o onem času pristrašnomu visi nami sve veliko vjekuvječanstvo ili blaženo ili tužno, drugo nego carstvo i zančica. Možemo li dake iznać koj način, da tadara blaženo vjekuvječanstvo dopade nas. Uči nas i kaže nam ga slavni Isukrst, veleći nam: *estote parati.* (Luc. 12, 40.) Stojte svedjer pripravljeni: tako živite, da na svakom času i hipu smrt možete dobrovoljno susresti: er tko dobro živе, sveto umire.

Besjeda VIII.

U Jezusu djetešcu imamo čemu se čuditi, što ljubiti, u što se izgledati.

In mundo erat . . . et mundus eum non cognovit. Sv. Ivan na pogl. 1, 10.

Bivši uljezo sveti Pavo u grad grčki od Atene, grad u ono doba po svem svietu glasoviti, vidje posred njega uzvišeno jedno templo liepa stvora, a u templu jedan otar, na čelu od koga štijahu se udjelane u mramoru ove rieči: *ignoto Deo*, bogu nespoznanu. Više ovieh dake istieh riečij uze puku sveti aposto besjediti. Gradjani, reče im, od sadara u napreda s otara vašega odmetnite onaj nadpis pun prikora, er od boga ovega nespoznana, komu se vi klanjate, ja sam k vami poslan navjestitelj, i umijem vam reći stanovito, da je on gospar samovlastiti svega svieta i sjedeći na pristolju veličanstva svoga, drži nebo i zemlju za podnožje, a ćuti mu vlas moguću zapovjedne od šibike sve stvorenje podniženo: *quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annutio vobis. Deus, qui fecit mundum et omnia, quae in eo sunt, hic coeli et terrae cum sit dominus* . . . (act. 17, 23.), s ostaliem što sliedi u knjigah diela apostolskieh. Videći ovieh dana betlemsku snižnu kućaricu razrušenu i ostavljenu posred mrkle noći na oštrini zimna mraza, na mahu vjetar sjevernieh i u njoj sina božjega sred jaslieh postavljena, mogo bi ovi nadpis isti više nje tkogod udjelati: *ignoto Deo* I potvrdio bi ga Ivan učenik obljubljeni: *in mundo erat . . . et mundus eum non cognovit.* Tako je, pridrazi u Isukrstu. Poradja se sin božji u sniženstvu umrle puti, i vas nami poradja se: *parvulus natus est nobis et filius datus est nobis* (Is. 9, 6.); a u toliko sviet neharni ne spozna ga, ne prima ga: *in propria venit et sui eum non receperunt.* (Ivan. 1, 11.) Ah, nemojmo mi sliediti izglede opake luda svieta, nego k bogu djetešcu nami porodjenu puni vjere pristupimo za ljubiti, za čudit se, za sliedit ga.

Bernardo sveti, premda u svakoj svojoj besjedi medotočna kaže svoja usta, ništa ne manje kad govori o porodjenju Isukrstovu, pritječe sebe istoga i vas u slados razčinja se. On nas vodi za pohodit ga i kaže nam, koju koris, kad ga budemo pohodili, pristojno je, da za duša našieh izvadimo. *Videamus hoc verbum, quod factum est* (Luc. 2, 15), po-

gledajmo, veli on, vjernom misli ovo djetešce božanstveno i u njemu iznać ćemo, čiem će se pamet naša začuditi, što ima srce naše obljubiti, i što imaju u napreda djela naša nasljedovat: *habemus quod amenus, habemus quod imitemur.*

Dvie vrste od začudjenja prem različne medju sobom nahode se. Prva je porod od neznanja, kad se vidi koje djelo nenadano i ne umije se pravi uzrok, odkle izhodi, ugonenut. Tako priprosti jedan gorštak gleda sunce usred dana pomrčano i čudi se odkle u vedrini svega neba take sjene, da je po njima sunčana svjetlos potamnjela. Druga je porod od znanosti, kada vidom od pameti prosvietljene uljeze se u duboko koje otajstvo i u njemu odkriju se zamjerne stvari, koje hitros umrle sviesti tja nadhode. Taku vrstu od začudjenja imali su više Jezusa svoga još djeteta Marija, dieva majka i nje vjerenik sveti Josef, o kojem nam veli vangjelista: *erant Joseph et Maria mirantes super haec.* (Luc. 2, 33.) Nu i mi š njihovom liepom družbom u betlemsku kućaricu uljezimo, razmišljajući ovo djetešce božanstveno i njime čudeći se: *habemus quod admiremur.*

Ovi, koga gledamo medju jaslim potišteniem, jes mudros ista prizamjerna oca nebeskoga, a sadara ne zameće ni rieč ciglu, neg sljedeći pametnu onu priprostnos od dječice, koja se još s pameti nije sastala, leži muče na slamicah i oko njih na djetinsku zabavlja se. Ah, mudrosti božanstvena, čudnija si podjetinjenu kad te vidim, neg kad te razmišljam bezkončivu. Ovi, koj je lovdi od zimna mraza polu smrznut, znam, da je blaženstvo isto, koje, u sebi priblaženo, blažena čini tko god vidi ga i uživa. Evo sadar kako plače i uzdiše ter srebrniem svojiem suzicam, koje roni niz priliepo svoje lice, kaže nam se, da je od truda i bolesti vas ucviljen. Ah, moj bože, čudan veće u tvom plaču neg u istom tvom blaženstvu.

Ovi, koga razgledam bez utjehe, gospodar je svega svieta samovlastiti zazvan imenom prislavniem: *solus altissimus*; neizmieran u veličini, vjekovit u svom biću, svemoguć u djelovanju, i od koga na jedan pogled vas okoliš od zemalja ustresa se: *qui respicit terram et facit eam tremere.* (ps. 103, 32.) Evo ga sadar potrebnita od malo slame i siena za koljevku, od dvie krotke živinice, da ga ogriju svojiem dahom, od kućišta razrušena, da ga zaštiti od vjetara. Nije li dostojan od većega začudjenja bog, koj se trese od studeni, nego bog, koj čini, da se prid njim narav

trese? Zapanjenu veće ostavlja našu pamet bog maleni: *parvulus Deus*, neg bog veliki, strahoviti: *magnus Dominus et terribilis* (ps. 95, 4.); veće on povit u siromaškieh pelenicah, neg obučen u u svjetlosti svoje slave; veće, veće bog medju dvie živine potištene, neg medju svjetlom dvorbom od angjela.

Ne može ovdi da se uzdrži Bernardo sveti, nego k njemu vapi vas začudjen: djetešce božanstveno *ubi nunc potentia?* Gdi je ono meguéstvo tvoje, kojiem stvaraš, kojiem hraniš sve, što ima u naravi bióe i narav? Ja ne vidim drugo ovdi nego slabos od djeteta nejakoga. *Ubi majestas?* Gdi je tvoje prizamjerno veličanstvo, prid kojiem trepte podnižene neizbrojne čete od svieh vojska nebeskieh? Ja drugo ovdi ne nahodim neg teško uboštvo i prem smižno umiljenstvo. Gdje su ona slavna imena, koja su se tako često medju munjam strašniem i gromovima ponavljala: ja sam višnji, ja gospodar: *ubi jam illud, quod tam terribiliter, quam frequenter insonare solebas: ego altisimus, ego dominus?* Ne čujem od tebe sadar drugo, neg cviljenje žalostivo. Ah, dake na vidjenje od stvarij tako novieh, tako u sebi zamjernieh imamo s česa začudit se: *habemus, habemus quod admiremur.*

Ali sva ova čudesa privelika od njega su učinjena za pridobit naše srce i k sebi našu ljubav pritegnuti. Tako nam kaže sveti Augustin: *homo fieri dignatus est, ut eum plenius diligamus.* Dake u djetešcu božanstvenomu ne ima samo naša pamet čiem se začuditi, neg nahodi i naše srce, što ima podpuno obljubiti: *habemus quod amemus.*

Premda je bog u sebi bezkrajno more od dobrote i zato od ljubavi pridostojan, ništa ne manje ćutjelo je ljudsko srce koju mučnos za srčano obljubit ga. S jedne strane: *Deum nemo vidit unquam* (Ivan 1, 18.), tjelesno ijedno oko, ni tjelesno ijedno oćutjenje ne može k bogu doseguuti, a ljubav lasno ulazi u naša srca kroz naša ista oćutjenja*), s druge strane njegovi puti prem su daleko uzvišeni više našieh: *exaltatae sunt viae meae a viis vestris* (Is. 55, 9.). Božanstveno veličanstvo što ima činit s našiem sniženstvom, potišteniem, a tko ne zna, da je prilično i bližnja plodna majka od ljubavi, koja je radja i odhranjiva? Bog dake za ljubavi, riet ću ovako, zanesen našom, hoteći naše srce pridobiti, da mu ga podpuno darujemo, radjajući se u Betlemu, diže sve ove

*) oćutjenje — sensus — sjetilo: organ, koj služi duši, da prima utise predmeta s vana.

zapreke od ljubavi, stavlja se u jedno biće od djetešca uboga i mila, da ga mogu oči naše razgledati, da može začut naše uho njegove uzdahe ucviljene, da mogu naše ruke ono tielce prigizdavo zagrliti. Ah, pridrazi, evo boga našega u naravi čovječanskoj i malahna i potrebnita i priliepa i ljubežljiva: pruži k nami svoje ručice, da ga vidimo i čujemo, jer kroz naša oćutjenja hoće u srce uljesti nam i najposlje posvojit ga.

Priuzet dake oviem vidom, ne mogu se ustručati, što zajedno s obljubljeniem učenikom ne zavapim u sve glase: *sic Deus dilexit mundum!* (Joan. 3, 16.) Do ovakoga podniženstva, da u jasli postavi se djetešce slabo, doveo se sin božji za našu ljubav pridobiti! Ovako nas je on ljubio i za biti obljubljen od nas snizio se malo manje neg do ništa: *semetipsum exinanivit!* (Phil. 2, 7.) Dake neka vika razložito sveti Pavo: *si quis non amat dominum nostrum Jesum Christum, anathema sit.* (I. Cor. 16, 22.) Da je prokleto i od svake dobre družbe razlučeno ono srce kamenito, koje ne ljubi ovo djetešce milo, liepo, božanstveno, namì i za nas porodjeno.

Nu je treba, da ne ostane sva u riečieh naša ljubav, neg da se ukaže i u djelieh, zato reče nam iz početka Bernardo sveti: *habemus quod imitemur.*

Ivan drugi oviem imenom portugeski samodržac dostojo se jedan dan on isti svojom glavom otiti u kuću jednoga od svojieh podložnika za nemoćna pohodit ga. Izišla su sva čeljad od kuće za susresti ga na vratieh i služit ga. Čiem se u stan ide od nemoćnika, kralj upita, ko je običaj, u kom biću nahodjaše se. Odgovoriše: čestiti kralju, nemoć je sasma teška i što je gore, neće da uzme išta od liečnika naredjeno. Jutros medju ostaliem jedan liek nije htio dopustiti, da ni do odra prinese mu se. S tiem u stan dodjoše od nemoćnika. Bivši sio kralj blizu odra iza prvieh riečij od požaljenja zapovidje, da oni liek njemu donese se, ter bivši ga uzeo u ruke, on je popio od njega jedan srčak*), a pak obratjen k nemoćniku: ja kralj, reče, i zdrav podpuno za tvoju ljubav prvi sam obišo**) grčilo od lieka, ti sadara za moju ljubav, za tvoje zdravlje nećeš popit sve ostalo? Ah, odgovori, čestiti kralju, iz tvojieh ruka uzeo bih ovu čašu, premda bi u njoj otrov

*) što se na jedan put srkne. **) obići—gusto. Ne obide crvenoga vina. (Vuk.)

bio, i s teziem svu je popi do kapljice. Pridrazi moji, videći nas dobri Isukrst nelagodne i od lieka potrebnite, bivši mnoziem nemoćima oboreni, on, bog višnji i gospodar dohodi pohodit nas i on prvi u betlemskoj kućarici grčilo uzimlje od umiljenstva položen na tle medju dvie živinice; od ustrpljenstva na mrazu i mahu od vjetara više slame bodežljive u jaslieh; od ubožtva, od kriepostij ostalieh, koje narav naša ištetjena kako grke od sebe odmeće. A govori paka nami: ne samo sam ja obišo grčilo ove čaše, nego sam je za vašu ljubav svu popio, za vas samo jedan srčak ostavljajući. A tko će dake od nas ne htjet uzet ni ovo malo, što on hoće, da uzmemo, za ozdravit? Dake nasljedujmo Isukrsta, djetešce božanstveno i umiljena i uboga i ustrpljena i sviem kriepostima urešena za njemu se prikladiti, pokli u njemu stoprv rodjenu *habemus quod imitemur.*

Besjeda IX.

O cieni, koja se ima činit od vremena.

Transiit messis, finita est aestas et nos salvati non sumus. U proročanstvih Jeremijinieh na pogl. 8, 20.

Držim, pridrazi u Isukrstu, da će kojiem medju vami biti štogod neobično današnje moje govorenje, erbo će se odalećit ne malahno od općene običaji, koja na svietu ovieh dana uzdrži se. Po svojieh listih prijatelji inostrani a i domaći po sebi istieh hitrom rieči i uljudnom čestite vam godište novo i slute vam množ sljedećieh u radosti i veselju. A drugako ću ja danaske besjedit vam s ljubavi prema vami ništa manjom, a s koristi, kako ufam, vele većom. Zajima vami svoje plačne rieči sveti prorok Jeremija: *transiit messis, finita est aestas et nos salvati non sumus*: godište je prednje jur izišlo, u komu ko u žetvi plodnoj mogli smo lasno prikupiti krcate snope svetieh diela, i ko u ljetu gorućemu mogli smo mrazno srce u božjoj ljubavi razgrijati: *transiit messis, finita est aestas*, a mi smo ostali oni isti kako i prije: tužni u duši, i smrznuti u našieh zloća: *et nos salvati non sumus.* Uljezlo je godište novo, činio nam ga je bog pridobri dočekati, a hoćemo li i svrhu od njega dočekati? Ter ako je ne dočekamo, što se mno-

ziem i od nas mladjiem u lanskoj godini prigodilo, a mi u toliko uzsliedimo u griesieh istieh zamršeni, vapit ćemo pak smeteni: *et nos salvati non sumus*. Pridrazi moji u Isukrstu, treba je stavljat pomnju malo veću za bolje tratit vrieme, blago bez procjene, koje nam bog u ovo godište, koje smo uljezli, dopuštava, da ga paka na smrti našoj ne poželimo i ne uzbudemo govorili: *o si daretur hora!*

Njeke rieke kako Gange i Patolo prije neg udru iz svoga vira više zemlje, vijući se kroz pukline zlatnieh ruda zanose svojiem vodam zamiešana zrna zlata, koja paka čiem teku u pržini*) nahode se. Nu stavimo, da koj brodac, odredjen krcat pržinu porad gradja, pa ova zlatna zrna namjeri se i ljudi od broda, spoznajući ih, reku medju sobom: pustimo ih, neka ih uzme, tko ih hoće, mi smo došli za pržinom nakrcat se, nije naš poso zlato kupit. Ah, mahnici od veriga, rekli biste, vi sreću ne spoznate, koju vam bog pošilje. Vele je draža i šačica ovieh zrna, nega da i drievo**) cielo tom pržinom nakrcate.

Nu ovako i s razlogom još većiem kara nas sveti Basilio. Bilo je prošasto ovo godište kako rieka svedj tekuća i u svom tieku nosilo je mnoštvo posâl i zabava svjetovnieh, a nosilo je i ne malo svetieh dana i prigoda, svetkovina i proštenja, nagovora duhovnieh, rieč božju, svete izglede: sve zlato blaga nebeskoga. A mi nesvjesni po igri, po posjedieh, vremenitieh po zabavah iskali smo prijateljstva samo i razgovore, svjetovne dobiti i napredke, ništa drugo nego zemlju i pržinu, a zlato smo, za raj kupit potrebnito, zapustili, i treba je, da rečemo uzdišući: *et nos salvati non sumus*. Riet će može biti tkogod medju vami: biće sam mojoj kući u ovo godište uzmnožio. A u tvojoj pravoj kući na onem svietu jesi li štogod napredovo? Nijesam ništa. Pržinom si se nakrco dake, a zlato si ostavio. Dobro sam, veli drugi, do koje svjetle zapovjedi, do koje u prošasta sva godišta nijesam mogo dosegnuti. A u dvoru kralja vjekovitoga jesi li se štogod podpomogo za prid njime uzvisit se? Ništa, ništa. I to je dake zemlja i pržina. Baštine sam raztrapio, dobio sam jedno pravdanje od ne mala utištenja. A u duši je li bila vlastita koja korist? Što se čini od pravdanja medju tobom i hudobom više spasenja tvoje duše, koje ti je od najvećega er vječnoga utištenja: jesi li ga pridobio?

*) pržina—piesak. **) drievo u Dubrovniku —ladja. Al se vozi niz vodu d r i e v o. (Vuk).

Ah, skupi u jedno vremenite sve dobiti, sva uživanja, sva gospostva, što su drugo neg pržina, koju na smrti vjetar nosi? A što bi bilo, da se u prošasto ovo godište nakrco tkogod samiem kalom od mnozieh grieha, i da je sebi kovo verige teške od zlieh nauka i opacieh običaja?

Ali smo mladi jošter i godištâ zelenieh, u dobru biću od zdravlja i snage možemo koj mjesec i godište izgubiti zabavljeni s ovieh svietom; svakako ćemo imat vremena ne malahno za steći pakla rajsku slavu. S čeljadi, koja ovako odgovara, treba mi je, da se razgovorim na uzdanu. Moj gosparu, koj imaš obilnu kuću, pravedno mi odgovori: količak je dohodak ljetni tvoga imanja? Dvie tisuće. Dosta ti je za živjet u tvom biću i tisuća. Uzmi dake drugu, koja ostaje, i metni je u pučinu. Ti gospo, koliko imaš navezenieh carigradskieh maramica, koliko svilnieh dolamica*)? Imam ih puno hvala bogu. Dosta ti ih je za ukazat se po tvom biću urešena i polovica. Metni dake sve ostalo na gomilu. Imaš zlata i bisera, srebra i urešâ, što ti nije tako potrebnito, sve ovo metni u smetlište. Jaoh, oče, što govoriš? Mjedi, biser i prateži drage i liepe ne meću se po gomilah i u smetlište, i za sve, da su nam kadgod i zaliho, čuvamo ih sa svom pomnjom zatvorene. Ah, *filii hominum usquequo gravi corde? ut quid diligitis vanitatem et quaeritis mendacium?* (ps. 4, 3.)

Zašto, duše pravovjerne, srcem na zemlju prignutiem svjetovne taštine obljubiste, a varate same sebe više dobâr, koja ne gine? Hranite pomnjivo i zatvorate sve, što imate u vašem stanu svjetovnoga blaga, za sve da je i zaliho i da ga imate usilovani pod silu od smrti ostaviti: da kako paka razmećete tako lasno vrieme, blago vele veće, po komu, načinom podobniem iztratjenu, mogli biste prikupiti krune liepe i nedospjetne. Kako je zaliho i savišno, što nas može, ako hoćemo, uzvisiti u dvoru kralja nebeskoga? Tri, četr ure svaki večer u izpraznosti po posjedieh, na igri do po noća, u razgovorih nekorisnieh, u snu dugu, u šetanju zaludnomu prohode nam dni i ljeta izgubljena, za sve da nam višnji ćaćko ko sinovom ljubljeniem priporučuje: *fili, conserva tempus*. (eccl. 4, 23.) Stavte pamet, vrieme čuvajte i ne gubite ga.

Kad stojite na svetoj misi, vidjeli ste, da redovnik iza svoga

*) gornje odielo.

pričestjenja plitnicom*) zlatnom brići**), za riet ovako, snježano ono platno, na komu je bio pričest posvetjeni za prikupit svaki odlomak, ako je osto i malahan, a pak okom pomnjiviem na svjetlos obraća je, gleda sve i prigleda, jeda je na njoj koja istom oćutiva i mrvica. Nu zašto taka pomnja i prèdanje? Erbo zna, da i u mrvi, koja se vidi, prikupljen je bog Isukrst. Nu čujte sadar jednu rieč tegotnu svetoga Bernardina: *tantum valet modicum tempus quantum Deus.* Dajte mi jedan dielak i ovoihni od vremena, u njemu toliko doba nahodi se, da je dosta za kupit raj, za kupit boga i blaženstvo.

A nu sadar razborito promislimo, gdi je vrieme to veliko, koje nami obećujemo? Što je prošlo nije naše, i natrag ne možemo povratit ga. Sadanje drugo nije neg hip jedan. A dohodno u čijoj je vlasti? Ali je puno jošter do šeset godîšt i sedamdeset. Ah, mladosti moja pridraga, nu me čuj za tvoju koris. Sebastian Bertul pripoviedalac božje rieči jako cienjen u besjedi devetnestoj više kratčine od života veli, da u jednom gradu franačkomu hotje biskup knjige od krštenieh i od mrtvieh prigledati za razvidjet, koj broj od čeljadi umire prije starosti. Nadje u knjigah od krštenja, da u isto jedno godište bijaše se do sto djece porodilo; otide na knjige od mrtacâ za razabrat, što se bijaše od njih prigodilo u godišta pridošasta, i nadje da u vrieme od prvieh sedam godišt do četresti, a od sedam godišt do dvadesti i šes umrie druzieh dvadesti i pet, a od dvadesti i šes do tridesti i šes pomrie ih devednes, najposlje od sve stotine do peset i šes godišt bijahu umrli devedeset i šes. I u to doba nebi u gradu ni trešnja ni kuga ni glad ni nezgoda ijedna druga izvanredna, neg običajne samo nemoći. A Federik Borromeo svjedoči nam, da je razloge on isti izvadio u gradovih zdrava neba, i da od stotine u isto godište rodjenieh jedva se deset iznahode, koji su šeset godištâ dočekali. Nu, pridrazi, iste oči vaše mogu vam ovu istinu bjelodano prikazati. I po kućah i po putieh i po crkvah ali se veće vidi stare čeljadi ali mlade? Starieh vele manje bez ijedne sumnje. Treba je dake, da staros dio vele manji dočekiva. Zato govorim vam ljubežljivo: *tempus breve est.* (I. Cor. 7, 29.) Kratko je vrieme od života, prohodi nam veoma brzo, a vjekuvječanstvo približa se, koje igda ne prohodi. Nemojmo dake blago ovako bez razloga raz-

*) plitnica, plitica—plitka zdjela. **) bričiti—brijati.

sipati. *Quis mihi reddet illam diem, quam in rebus vanis perdidi,* plakaše ovako Euzebio emirenski. Gledajući prošasta godišta naša i budući ih ne samo stratili *in rebus vanis,* u stvarih izpraznieh, nego još u griesih mnozieh, ne imamo li s većiem razlogom i mi plakat? Zato ovo vrieme, koje nam jošter bog udieljiva, nastojmo svetiem djelim dobit raj i blaženstvo vjekovito. Er inako, ko nam sveti Bonaventura vapi u sve glase, kako ćemo odgovarat višnjem sudcu, kako prid njim oči uzdignut u onem tiesnom iskušanju, kad pribroji mjesece i dni nami po svojoj milosti udieljene, ištući plod podobni a ikakav ne nahodeći? *Quomodo subsistam, quomodo levare ad te potero faciem meam in illo magno et terribili examine, quando enumerari jusseris omnes dies meos, quaerens fructum in eis?*

Besjeda X.

Može u veselju živjet samo tko ide po putu božjemu.

Videntes stellam gavisi sunt gaudio magno valde. Sveti Mat. na pogl. 2, 10.

Okrunjena tri putnika svjetlilom zviezde znamenite, koja odzgar s nebesâ put im kaže, ponukovana, s mnogom družbom i konjikâ i pješnikâ podižu se iz istočnieh kraljevina. Ali kad se blizu svrhe i od truda i od puta iznahode, nenadno im se nova zviezda iznebiva. Bivši tako izgubili trag svjetloga provodiča i bez njega u tmi od noći i u tmi od puta izostali, u Jeruzalem pospješni ulaze za moć štogod obaznati više kralja židovskoga, iz nova im porodjena. Pridošašće čestitieh od putnika sve mnoštvo od puka stavlja u smeću, a Jeruda strahom mislij sumnjivieh ljuto u srcu pritiskuje; *turbatus est Herodes rex et omnis Jerusolyma cum illo.* (Mat. 2, 3.) Iznahode sa sviem teziem, što im je dosta za iznova se uputiti, tere iskati novi porod božanstveni. Ne dobro bijahu izišli iz grada, eto opeta prosipljući ljepše zrake objavlja im se zviezda istočna: *stella, quam viderant, antecedebat eos.* (ib. 9.) Na ovi pogled, veli nam pismo sveto, da kraljevski oni putnici oćutjeli su zamjernu rados, koja nam se u vangjelju načinima od govora uzmnožitiem tomačiva: *videntes stellam gavisi sunt*; nije do-

stà: *gaudio magno*, radosti velikom; i ko da je i ovo jošter malo prilaga se: *gaudio magno valde*, radosti prem velikom. Nu bivši da je svakomu po naravi prem ugodno bit radostan i veseo, u sreću svetieh kralja iznadjimo vir veselja tako uzmnožna, i ako žudimo puni radosti svedj živjeti, nastojmo se okoristit,

Svaki putnik, koj gre za iznaći stvar od svoga prem velika utištenja, toliko se u ičemu ne veseli, koliko samom u spoznanju, da nije ižišo izvan puta, nego da ide svedjer u prav put zamjerka žudjenoga. Idjahu kralji sveti za iznać djetešce božanstveno, svoje blago, svoju ljubav; zato kada iznova upaziše onu zviezdu, koja im se sakrila bješe, gdje im sja prid očima i kaže im, kud imaju svoje stupaje upravljati, radosti se privelikom razveseliše, er spoznahu, da ne idu stranputice na sljepačku, nego da su u putu za iznać boga, koga iskahu. Pridrazi moji u Isusrstu, svikolici, koji smo ovdi prikupljeni, jur od prvoga življenja časa putnici smo, jer, ko nam veli sveti apošto, *peregrinamur a Domino*. (II. Cor. 5, 6.) Ali kud se upravlja ovo naše putovanje? K bogu, koj je naš početak i svrha naša. Kako i rieke, koje izviru izsred mora za u more opeta sa sviem tiekom niz planine i niz polja izliti se; tako i mi izlazimo od ćaćka našega nebeskoga za k njemu se najposlje povratiti. Koja će nam biti dake prava rados, koje veselje u životu? Ne drugo vjerujte mi, nego spoznat, ko se može na ovem svietu, da nijesmo izvan puta, neg da uprav putujemo za nać boga: u jednu rieč, kad radimo sa svom pomnjom držati se daleko od grieha, i u ičemu nezapleteni pospješno idemo po putu božjieh zapovjedij, tadar samo možemo i mi upored svetiem kraljim srčano se razveselit: *gaudere gaudio magno valde.*

Ali, oče, kako može biti istina što govoriš? Sviet nam kaže vedro lice, i ko da je u njemu prava rados, govori nam: sa mnom su razgovori veselieh od družina, igre razbludne, gozbe česte: tko me sliedi, može lasno zadovoljit svakom svomu oćutjenstvu, ikomu se ne drži ovdi uzda išta uzpregnuta. Sve moje pogledajte nasljednike, gdje smiehom veseliem po vas dan grohoću; trče hitni i slobodni, kud ih vodi svoja volja, po livadah najcvietnieh, nukajući se medju sobom: *coronemus nos rosis, antequam marcescant, nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra.* (sap. 2, 8.) Ah, pridrazi, ne vjerujte himbenomu neprijatelju, ne vjerujte. Sve veselje od onieh, koji su ižišli izvan puta božjega, veselje je puno

gorkosti i nevolje, veselje je na licu samo, paček, za bolje reći, himba je istom od veselja u prikazi.

Latin Pakato pripoviada čudan otrov, koj bijahu u Sardenji izhitrili. Ovi otrov imaše taku jakos, da, popit, srce bi udilj raztegnuo, i tako bi izletjela kriepos krvi najživlje. S tega uzroka, tko bi bio njime otrovan, udrio bi u veselje izvan mjere razpušteno, i umirući smio bi se ko mahnitac: *gustato Sardoi sanguinis succo dicuntur in morte ridere.* Od ove jesu vrste sva veselja i svi smiesi od svjetovnieh nasljednika, koji su izišli strampùtice izvan puta božjega. Mru nesrećni i pucaju u svom srcu, a zamažu jad i muke unutrnje vedrom slikom od radosti, ter ako igda smijati se nazbilj počnu, veselje je od čeljadi otrovane, koja mahnita, i koja je dvakrat tužna; ere mre, i mre u smiehu pjevajući.

Sveti kralj i prorok David u psalmu sto tridesti i šestomu veoma živo prikazuje stare židove babilonskomu u sužanstvu, gdje srcem, jadom uviljeniem, razlievaju rieke suza. *Super flumina Babilonis illic sedimus et flevimus* (ps. 136, 1.), mimo rieke od Eufrata blizu grada Babilonije, grada od ropstva i od raspe naše sjedahmo tužni, ere ljuta boles, kojom stahmo ustreljeni, bijaše nas po tle svieh oborila. *In salicibus in medio ejus suspendimus organa nostra* (ib. 2.), o granah dubâc vodenieh ostavismo obješena i svirala i arpe i trublje tere licem više dlanâ spušteniem zabavljahmo se plačem samo i uzdasima. Pridodjoše nam tad gradjani, koji nas bjehu zarobili i videći našega uviljenja jadou gorkos, počeše nas potezati za haljine i blagom rieči, ko žaleći, nukati nas, da se štogod razvedrimo. Nu i vi udrite malo, veljahu nam, zapjevajte po načinu od rodnieh miesta vašieh, er smo čuli, da u Sionu pjesni veoma liepe začinate: *illic interrogaverunt nos, qui captivos duxerunt nos, verba cantionum . . . Hymnum cantate nobis de canticis Sion.* (ib. 2.) A mi nevoljni, koji drugo imahmo u pameti nego pjesni i razblude, rekosmo im: *quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena,* čini li vam se, da je ovo podobno mjesto za moć nas ista razveselit, i za pjevat sladke pjesni izvan naše domovine, na daleko od našieh svetilišta, izvan puta izvan ufanja za vratit se i pogledat države rodne i liepa mjesta (ah, jaoh tužni!) opustjena? *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?*

Ulazi ovdi zlatousnik sveti i ovu pripovjes žalostivu namienjiva na onieh, koji u životu nahode se izvan puta božjega. *Qui*

servi sunt peccati et alienam a Deo vitam ducunt, muto clausoque ore esse debent, et omnia organa cantici suspendere, treba je, da svi oni, koji u sužanstvu koga grieha nahode se, od radosti podpuno se zaborave, i umuknu svojiem ustima; neg ako hoće plačom samo i uzdasima govoriti. Er u istinu, kako može srčano se razveselit, tko spozna i spovieda, da je u bogu njegvo jedino dobro, a od boga svedjer bježi? Kako može puniem srcem nasmijat se tko vjeruje, da je samo na nebesieh prava rados, a od nebesâ se na svaki čas odalečuje? Kako može, ako nije izvan sviesti, istinito se oradostivit, tko se vidi, da je izišo izvan puta od blaženstva i da, uhićen teško u robstvo od paklenieh neprijatelja, vodjen je od njih zavezan odasvudara i bludnosti i nepravdom i tudjbinom i svakiem krivinami posred jada vjekovitoga?

Vjerujte mi, pridrazi u Isukrstu, samo može podpuno se veseliti i uživat *gaudio magno valde* tko nastoji spoznati se, da je u putu božjemu, u komu se tako veselje iznahodi, da se smije i tko plače. Kadgod ćete ugledati dva potoka tihieh suza niz lice koga pokornika. Ako su suze cviet od krvi najživlje, koja izlazi izsred srca obranjena, kojom ljutom ranom scienit ćete, da je ono srce probodeno, koje plače tako grozno? Ljutom ranom? Sveti Augustin i zlatousnik sveti obadva nam odgovaraju: varate se, varate se, *quovis risu lacrimae hae sunt jucundiores: sciunt qui lugent, quantam habeat etiam luctus voluptatem.* Ovi daždić pokornieh suza sjedinjen je s vedrinom neizrečena od veselja. Nu ako je tako, i u božjem putu smijemo se i plačući, paček ako je ista boles vir i uzrok od radosti, što će biti od veselja, kad zlovoljnos puna nam je veoma sladka uživanja? Tko je dake izišo po svom griehu izvan puta božjega, neka ureda svojom pokorom povrati se na put pravi, i vidjet će, da se u njemu iznahodi pravi mir i veselje uzmnožito, dotegnut će svojom rukom: *quoniam suavis est Dominus.* (ps. 33, 9.) A tko po milosti od višnjega nahodi se, da je uljezo i da k bogu uprav ide, neko sliedi krjepko i stavno, i ne svrne *neque ad dexteram neque ad sinistram* (deut. 5, 32.), cjeć da radostan u životu *gaudio magno valde,* uzmoćbude reći paka u rvanju napokonjemu pun sladka ufanja obraćen k bogu svomu: *ambulavimus in viis tuis.* (ps. 127, 1.) Tako želim, da učine braća i sestre dobre smrti, i tako ufam, da će učinit u napreda.

Besjeda XI.

Potrebna je za vječno spasenje priličnos našieh diela djelim Jezusoviem.

Quos praescivit, et praedestinavit conformes fieri imaginis filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Sv. Pavo u knjizi Rimljanom 8, 29.

Kada vidim, pridrazi moji u Isukrstu, množ od puka svake vrste, koja dohodi i pospješno i bogoljubno na ove zabave, odredjene za steći milos svete smrti; da vam rečem pravu istinu, ne mogu na ovu vašu tako pomnu bogomilos nego puno obeselit se. Ali mnokrat videći vas prikupljene, promuti mi sve veselje jedna teška miso, koja iznenadne probudi mi se u pameti, i srce na strah nukajući, upita me: kako ste sadar u skupštini dobre smrti zapisani i svi ovdi na tu svrhu sjedinjeni, hoćete li svi takodjer dobrom smrti dovršiti i svi u slavi vjekovitoj sastati se? Ista miso držim, da i vas protisne veoma ljuto i ustrese puno puta, er, ako nije nam sveta vjera u pameti sasma potamnjela, ne možemo ne treptjeti na veliko razmišljanje bića onega ili blažena ili tužna, koje nas čeka po sve vieke, ne znajući u toliko, kakvo ima dopasti nas. Medju sumnjam oviem bodežljiviem stavlja prid naše oči sveti Pavo jedno zrcalo veoma vjerno, u koje ako pomnjivo ogledamo se moć ćemo štogod malo, ko se može medju tminam svieta ovega, više vječne naše sreće razabrati. Razgledajte, veli on, sina božjega medju vami porodjena: jeste li njemu slični u dobroti? Vaše življenje ugadja li se s njegoviem? Ako je tako, sliedite napred i ne bojte se; ako li nije, strašite se veoma jako, i na vrieme osviestite se za početi novi život, za ponapravit i posvetit vaša djela, *donec formetur Christus in vobis* (Gal. 4, 19.); er je upisano u naredbah vjekovitieh, da u raj iz svieta ovega ne ulazi, tko nije priličan Isukrstu, budući da je on glava od svieh na vječnu slavu odredjenieh, on je brat prvorodni medju sviem izabraniem: *quos praescivit, et praedestinavit conformes fieri imaginis filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.*

Tobija mladi s arkangjelom Rafaelom, koj pod imenom i obličjem Azarije bijaše se š njime ko provodič vjerni svega puta združio, jedan večer s puta umoran Raguela moli, da bi ih primio

u svoju kuću na noćište. Dobri Raguel za čitat*) putnike i gostit ih vas uljudan, vas ljubežljiv, prima u kuću dragiem srcem i jednoga i drugoga. Ali on čas zapazivši se u mladića, koga igda ne bijaše još vidio do onadar, šapće na uho Ani svojoj ženi: *quam similis est juvenis iste consobrino meo*: (Tob. 7, 2) Vidiš li ono diete? Ne znam što ni kako, čini mi se u prilici vas Tobija moj bratučed: udara se lice s licem, oko s okom, ista je rieč, isti čini, puki je on ko jabuka razrezana. Liepa družbo od putnikâ recite mi, iz koga ste vi koljena u Izraelu? Iz neftalskoga, odgovoriše, *ex tribu Nephtali sumus* (ib. 3.) Iz neftalskoga? *Nostis Tobiam fratrem meum?* (ib. 4.) poznate li dake Tobiju moga bratučeda, vriednoga onega čovjeka, diku našega svega naroda? *Novimus*, poznamo ga, i poznamo ga tiem načinom, priloži tadar arkangjeo, da Tobija, više koga govoriš nam, otac je djeteta ovega: *Tobias de quo loqueris, pater istius est.* (ib. 5.) Zavrtješe se tadar suze Raguelu, dobrom starcu, metnu mu ruke na vrat, izgrli ga, izljubi ga, veleći mu: moj mili sinko i bratučede, na čelu nosiš svjetlu tragu**), iz koje izhodiš, i prije nego li sam te mogo spoznat, vidio sam u tvom licu oca tvoga pridobroga: *benedictio tibi sit, fili mi, quia boni et optimi viri filius es*, (ib. 7.)

Nu me čujte sadar, pridrazi moji. Svikolici na ovem svietu putujemo bez pristanka, doć će vrieme i može biti veoma brzo, kad će iskat moja duša pribivališta u jednoj od one dvie kuće privelike vjekuvječanstva bezkrajnoga: *ibit homo in domum aeternitatis suae.* (eccl. 12, 5.) Prvu noć tko me će svoga spoznat i primiti? Primit će me na mojoj smrti, tkomu se budem u životu prilikovo. Evo s jedne strane lucifera paklenoga, tašta, ohola, puna ijeda i srditosti, i koliko oko sebe izgubljena, toliko od boga zaboravljena; evo s druge strane Isukrsta spasitelja, uboga, blaga umiljena, priustrpljena u gorkieh mukah, u jednu rieč: sjedinjena sa svom liepom družbom od kriepostij izvrsnieh. Od ova dva tko me će sresti na onem času napokonjemu, tko mi će ruku dati za privesti me u svoju kuću na pribivalište vjekovito? Oni bez sumnje po izgledu od koga bude moje življenje uredjeno, i koj bude spozno u meni po stvoru mojieh diela svoju priliku udjelanu.

Ovu istinu Ivan, učenik obljubljeni, još nam bolje potvrdjiva u jednoj prikazi svoje čudne apokalipsi. Uzdignut jedan dan, veli

*) čitat—honorare—štovati. **) tràga—trág—genus, rod. Sve su care od **traga** mojega. Vuk.

on, više naravne moje sviesti u duboku razmišljanju otajnostij božanstvenieh, bjeh odveden mojom misli zabitno u skrovište vremena i zgoda dohodnieh. Ovdi iznenadne vidio sam. Što si vidio? *Vidi thronum magnum, candidum, et sedentem super eum* (apoc. 20. 11.), vidio sam veliko jedno pristolje uzvišeno u vedrini čudnovite od svjetlosti, koja sinućem čestieh zraka bieljaše se sva u sebi, i vid isti prinzimaše. Posred ovega okoliša, ko da rečem od biela sniega razžarena, stolovaše jedan gospar prizamjerna veličanstva. Što si vidio iza toga? *Vidi mortuos magnos et pusillos stantes in conspectu throni* (ib. 12.), vidio sam mnoštvo mrtâc na svaku ruku, i malahnieh i velikieh, pristupati bliediem licem usušeniem prid ono pristolje strahovito. Duboka muklos bijaše svudar na okolo, i ja isti (veli Ivan) stojah ondi vas zapanjen, jedva dahom trudniem dihajući, čiem čekam, gdje će dospjet ova prikaza nenadana. *Libri aperti sunt, et alius liber apertus est, qui est vitae.* (ib. 12.) U ovem velikomu pridočištu vida tako zlamenita otvori se sve ujedno mnoštvo knjigâ neizbrojno na stotine i tisuće, i suproć njima s druge strane otvoriše se jedne same knjige, koje knjige od života zovahu se: *et judicati sunt mortui ex his, quae scripta erant in libris* (ib. 12.), i po onemu, što bijaše u prvieh svieh knjigah i u druzieh jedinieh upisano, učini se sud i pravda više duša od mrtvieh.

Za raztvorit skrovna otajstva od proročne apokalipsi nijesu ključi svakomu dopušteni. Čujmo dake izgovore od otaca crkvenieh. Sveti Ambrozij, *qui libri sunt isti*, govori nam, *nisi libri conscientiae peccatorum nostrum seriem continentes.* Ah knjige, knjige, koje se imate onadar iza smrti raztvoriti, nijeste drugo neg zabiti skrovne duša našieh i ispovjedniku sadar može biti pokrivene, u kojieh se uzdrže misli, rieči i djela, naša zapisana. A što su jedine one knjige, koje se zovu od života? Sveti Anselmo odgovara: *liber vitae est vita Jesu*, nijesu drugo nego život Isukrstov. Ugon Viktorin, i on zamišljen za ovu prikazu tomačiti, jedine, veli, one knjige od života nijesu drugo neg Isukrst s prisvetiem životom svojiem i svojom smrti priustrpljenom. Ovo su knjige prvoizgledne iz kojieh se imaju ostali svi pripisi učiniti; to jes Isukrstu i njegoviem izgledima treba je da se i mi, ako hoćemo sahranit se, po djelih našieh prilikujemo, i budući, da pripisi imaju se s prvoizglednicm knjigam udarati, zato sud se ima više duša našieh učiniti, stavljajući ih na prikladenje s Isukrstom poglavicom i izgle-

dom oda svieh izabranieh, ter koje se ne iznadju njemu slične u životu, bit će u oganj ko knjižine izmrčene*) odmetnute.

Vapi nam dake ljubežljivo isti Ugon: sadar, pokli smo još na vrieme, *conferamus libros nostros cum hoc libro*, prikladimo naše knjige s oviem knjigam, i mi isti pak sudimo, kad duša naša prikaže se prid pristolje od višnjega, hoće li se u njoj iznaći: *concordat cum originali*, da je prilična Isukrstu? Nu vrzimo jedan pogled na Jezusa spasitelja, a na nas drugi, i nemojmo blazniti se, neg pravedno osudimo. Isukrst u životu i na smrti tako blag, tako mio, da u vrieme isto, kad grleći prodava ga prikorni izdavnik, on ga prima ljubko, zoveći ga sladkiem imenom od prijatelja; on Petra, koj se odriče od njega sramotniem krivokletstvom, jedniem pogledom milostiviem priobraća; on i čudesa trati za ozdravit Malka obranjena medju svojiem progoniteljim; on na križu razpet nastoji pod sjenom od neznanja opravdat svoje iste propnitelje: *nesciunt*, *quid faciunt* (Luc. 23, 34.); paček raj udieljiva onem lupežu pokajanu, koj ga je psovo malo prije. Kako se ovoj blagoći prilikuje jedno srce na protivnu svaku riečcu podžeženo, koje u mramor svaku uvrjedu udjeljiva**), koje na puno lieta i godišta prostire ostarane svoje omraze, koje jezikom otrovniem jače ranja nego mačem, koje obkruženo oda svudar božanstveniem milosrdjem ne umije se prema ijednom uvrjedniku milosrdan ukazati?

Isukrst rodjen bolje štogod, od roda štogod plemenitijega nego li je iko od vas, tako je snižen, tako umiljen, da lice svoje božanstveno pridava na teški prikor nepoštenieh zaušnica, svoje prisveto tielo na sramotu biča sužanjskieh i na ljutu smrt od križa medju nečasna dva lupeža. Je li paka njemu slična jedna pamet tašta, ohola, u svojoj naduta uznositosti, nemirna, kad ne tlači nejačega, kad ne pluta vrhu svieh? Hoće li se iznać ovdi medju nami, tko će moći rieti istinito: od kadar sam uzdu pustio na razpuštenje svu slobodnu, zaduben u poganoj nečistoći, na meni nosio nijesam priliku moga Isukrsta, nego istom ko za rug samo za dva tri dni oko svetoga uskrsenja, ali oko velike koje priko ljeta svetkovine; ne samo sam priliku Jezusa moga izgubio, nego malo manje da ne i priliku od čovjeka, vladajući se ko i živine prignućem samiem mojieh oćutjenstva: priliku od svieta tu sam živu svedj uzdržo *in comessationibus et ebrietatibus*, *in cubilibus et impudici-*

*) izmrčiti—zamazati. **) udjeljivati—scolpire—zasjeći, zarezati.

tiis. (Rom. 13, 13.) Ah moj mili spasitelju, kad te vidim tako trudna i ustrpljena, tako snižna i tako tiha, tako čista, tako sveta ne videći u meni ijednu sjenu od prilike tebi slične, ne mogu prid tobom ne sramit se, i više moga sahranjenja ne strašit se.

Eulalija prisveta mladičica bi porad svete vjere od vrh glave do dno petâ grebenima gvozdeniem razorana i razdrpljena. Tužno tielo s oniem zubima žestokiem, za š njega kožu i meso razdirati, pritisnutiem, promislite, kako ljuto bijaše napravljeno. U onem čeznuću tako nemile nemilosti pljušteći krvi na sve strane, Eulalija k Jezusu svomu obratjena: ah, reče, *nunc o mi sponse et redemptor, quam bene respondet in me per vulnera ista viva tui imago*, moj Jesuse, vas u vrtu obliven krvi, na kelomni*) vas bičim razdrt, a na tvrdom drvu od križa vas u ranah, mogu i ja sadar, gvozdima**) ostriem razdrpljena, da sam tebi slična pouzdat se. Krvnici dragi, smilujte se, dodajte mi jedno zrcalo, da se ogledam i arajdam***). Stoje mi nazbilj liepo ove rane, ovako je bilo njekad izranjeno tielo Jezusa, moga vjerenika.

Nu se i vi žene izgledajte u ovega Isukrsta. Njegovo lice božanstveno za našu ljubav gnusniem je hrakotinam popljuvano, njegova glava ljutiem dračam okrunjena, njegovo tielo sve ranjavo i iz mladosti teškiem trudim izmoreno: *in laboribus a juventute mea.* (ps. 87, 16.) Je li njemu slično vaše lice, zna bog, na koju svrhu pristavljeniem rumenilom do gada mnokrat namazano, vaša glava nakitjena uresima može biti ne plaćeniem, vaše tielo, koje ne hlepi drugo nego u slasti gojiti se.

Nije vele, da su prošle svetkovine porodjenja Isukrstova, koga nam je darovo vječni ćaćko za našega vojevodu i naučitelja, da ga čujemo i sliedimo: *dedi eum ducem et praeceptorem gentibus.* (Isa. 55, 4.) Nu kako smo se ovieh podnieli svetkovina? Jesmo li nazbilj mislili, razčistit se u skrušenoj ispovjesti, ter uljesti nove pute od sniženstva, od potlačenja svieh taština svjetovnieh, od satrenja tiela našege opakoga, od ljubavi goruće prema bogu, milostive prema našiem iskrnjiem, za moć tako prilikovat se porodjenu spasitelju: ali su samo bile misli naše zadubene za naprave nove izhitriti, za plandovat slobodnije, i u igrah jače razpustit se, tere tielu veće u svojieh svevoljah ugoditi, za tako paka neprilićniji bit djetešcu božanstvenomu?

*) kelomna—stup. **) gvozd—čavao. ***) arajdati—veseliti se.

Spomenimo se, krstjani moji, da ovo nije samo jedna miso sladka, bogomila koga razmišljanja, nije svjet koga oca duhovnoga nego je škljan*) od svete vjere, da u raj ne ulazi tko nije brat priličan Isukrstu: *quos praescivit, et praedestinavit conformes fieri imaginis filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.* U njekieh nije se vidjala, ni se vidi, niti će se igda vidjet, ako na vrieme način od života ne promiene, prilika liepa od Jezusa spasitelja, i trče tako tužni za biti po sve vieke od njegove družbe priblažene razlučeni.

Besjeda XII.

O razlikosti medju djelim Jezusoviem i djelim mnozieh krstjana.

Quos praescivit, et praedestinavit conformes fieri imaginis filii sui. Sveti Pavo u knjizi Rimljanom 8, 29.

Malo poslje nego li smo svetkovali dnevi srećne porodjenja Isukrstova nastojo sam, pridrazi moji, pomnjivo vas nagovarat, da svi srcem hrabreniem stavite se nasljedovat izglede liepe od našega spasitelja, navješćivajući sviem općeno riečim Pavla apostola: *quos praescivit, et praedestinavit conformes fieri imaginis filii sui.* Želio sam teziem mojiem govorenjem potaknut vas, da razmislite većom pomnjom u Jezusu nami porodjenu, koje pute kaže svojiem izgledom da imamo svi tjerati, i s teziem staviti se dragiem srcem kako iz nova porodjeni, za živjet novi život, i priliku od kriepostij njegovieh u vami svedjer uzmnažiti, *donec formetur Christus in vobis*. (Gal. 4, 19.) Ufam, da u prošaste one svetkovine na pogled djetešca božanstvenoga svi ste stekli take misli, take odluke, er se njime svi dičite, kako našiem vojevodom, naučiteljem, i u njemu spoznavate brata od svieh izabranieh prvorodnoga: *ut sit ipse primogenitu in multis fratribus.* Za potvrdit vas u ovieh odlukah tako liepieh i ja danaske na istu besjedu povraćam se, stavljajući prid vaše oči Isukrsta kako svjetli prvoizgled od svieh onieh, koji će

*) škljan—član.

steći vječnu slavu tiem načinom, da je iztjeran po sve vieke od blaženstva, tko se njemu ne prilikuje.

Dake sveti aposto, koj uzvišen trećega neba na visine glas je uzeo gori u raju i prinio ga k nami doli, više onieh, koji su pristojni za bit u vieke od liepieh onieh miesta pribivaoci, govori nam stanovito: *quos praescivit et praedestinavit conformes fieri imaginis filii sui.* Tomačenje ove besjede apostolske, u kojoj nam se osudjiva više vječne naše sreće, uzdrži se u ovemu: *quos praescivit conformes fieri,* onieh, kojieh je višnji prividio, da će se njegvu sinu Isukrstu prilikovat u životu, *hos et praedestinavit,* njih je odredio na vječnu slavu tiem načinom, da priličnos Isukrstu u životu odgovara priličnosti Isukrstu gori u slavi; što nam opet isti aposto potvrdjiva: *si tamen compatimur, ut et conglorificemur.* (Rom. 8, 17.)

Sveti Ivan učenik obljubljeni, koj bivši zaspo na prsieh ljubežljivoga spasitelja uljezo je u snu onemu čudnovitomu u skrovišta najdubljieh otajnostij, i on više raja i rajskieh pribivaoca besjedeći, donosi nam ove rieči pune u sebi tanka razuma i duboka: *nemo ascendit in coelum, nisi qui descendit de coelo filius hominis.* (Joan. 3, 13.) Ja vam govorim stanovito, i znam što govorim: iko od ljudij ne može na nebo uljesti, nego oni, koj s neba jur sišo je, to jes Jezus. Obljubljeni potajniče srca božjega, polagahno. Što govoriš? iko na nebo ne ulazi? A od tebe što će biti? Što će biti od Marije dieve majke? Što će biti od tisuća tolikieh i svetaca i mučenika? Jeda će svi iza vratieh izostati? *Quid ergo nos?* vapi pripaden Bernardo sveti, *quid ergo nos? Ita ne desperabimus?* Što će od nas tužnieh biti? Jeda ufanje imamo izgubit od našega sahranjenja? *Immo vero,* odgovara isti sveti naučitelj, *sperabimus et hinc maxime,* ovo pismo ufanje u srcu svieh dobrieh pokrepljiva. *Solus, sed profecto totus intrabit, non sine membris caput;* i prilaga malo poslje: *si tamen membra fuerint conformia sibi, et cohaerentia capiti suo: conformia moribus, cohaerentia fide,* uljesti će na nebo sam Isukrst, ali će vas i cio uljesti: on je glava naša, glava ima sa sviem udim svojiem uljesti, i ova uda, cjeć da ujedno budu s Isukrstom, imaju njemu bit prilična, i s njim zajedno sjedinjena.

Na nebo dake neće uziti ni Turčin, ni poganin*), er nijo udo

*) Ne ima se izreka ta razumievati tako, kano da je svakomu Turčinu ili poganinu nemožno uljesti u nebo. Istina je, tko nije kršten, nije

tiela Isukrstova, nije bilo š njime po krštenju sjedinjeno. Neće uziti poluvjerac, er premda, kad je kršten bio, uljezo je u ovo tielo zlamenito, nu se je paka od njega različnosti vjerovanja razlučio. Takodjer neće na nebo ni griešnik tužni uljesti, za sve da je udo Isukrstovo po svetoj vjeri, er po životu i po djelih nije priličan Isukrstu: *cohaerentia fide, conformia moribus.*

Isti Isukrst, koj je sišo zgar s nebesa za kazat nam put, po komu treba nam je sahranit se, govori nam veoma bistro: *ego sum via et veritas et vita* (Joan. 14, 6.): ja sam istina, u koju imate vjerovati; ja sam put, koga imate vi sliediti, to jes vaša djela i življenje treba je da mojiem djelim i životu prilikuje se i tiem načinom ja ću biti paka u raju život vaš i blaženstvo vjekovito. Pisma dake, pridrazi u Isukrstu, po sebi su prem očita, da nije raj za onega, ko se priličan Isukrstu ne iznadje.

Nu sadara, krstjanska dušo, protresi tebe istu, i razgledaj bez privare: *cujus est imago haec et superscriptio?* (Mat, 22, 20.) Hoćeš li iznać u tebi sliku liepu božanstvenoga spasitelja, i u njoj dragi biljeg od vječnoga sahranjenja? Evo brata prvorodnoga i slavnoga prvoizgleda oda svieh izabranieh. On porodjen u razrušenoj konjušnici, odhranjen trudom svojieh ruka, tako ubog, da ne ima ni gdje glavu nasloniti: *non habet, ubi caput reclinet* (Mat. 8, 20.); on tako umiljen, da se meće pod noge Jude izdavnika za umit ih; tako blag, da ne gleda neg pogledom od ljubavi iste svoje neprijatelje i krvnike; on u mukah i trudieh do te mjere, da ga zovu pisma sveta istinito *virum dolorum et scientem infirmitatem* (Is. 53, 3.), i u ovemu tako ustrpljen, da laživo opovidjen*), bijen bičima, na križ osudjen, i na križu raspet ne odgovara za branit se ni rieč ciglu: *non aperuit os suum* (ib. 7.); srca paka tako mila i blagodarna, da znoje, trude krv i život za onieh prikazuje, koji su ga uvriedili.

Evo izgleda: gdje su prilike njemu slične? Od Isukrsta, koj muči, jeda će bit prilika jedan jezik, koj bode i kad gladi; koj pod imenom od požude za zlo veće zabraniti drpi tamo i amo

prijet u crkvu, nije postao udom toga tiela, ali on može disati istim duhom, kojim to veliko tielo: crkva odiše, te tako nutrnjim načinom biti spojen, sjedinjen s crkvom, koja je tielo Isusovo. Ako dakle poganin a) vrši što mu nalaže sviest te ne krši zakona naravnih; ako b) nije spoznao, da je crkva katolička jedina, u kojoj nam se je spasiti; ako je c) svaki čas u srcu svojem gotov prigrliti vjeru, koju bi spoznao pravom; onda, nadat se je, gospodin neće pustiti, da propadne, jer: *facienti, quod est in se, Deus non denegat gratiam.*

*) opòvidjeti—denuntiare, javiti pred sudom.

svakdanjiem mrmošenjem svakoga onega, kojgod u ičem protivi mu se; koj ne umije se na posjedu razgovorit, što pod medom sladke rieči ijeda štogod ne umieša? Od Isukrsta, koj prašta, jedno srce sve u sebi žuč i čemer nenavidnosti i omraze suproć čeljadi i domaćoj i inostranoj? Od Isukrsta umiljena, jedan u glavi vas uznosit, toliko krcat sebe istoga, koliko prazan boga, i od nejačieh potlačitelj? *Cujus est imago haec et superscriptio?* Sveti Ivan zlatousnik, vas oganj u besjedi, bezoči*) njih istieh i pita ih: *dic mihi, in quo te deprehendere potero christianum?* U čemu se krstjanin kažeš? Gdje ću iznaći u tebi priliku tvoga spasitelja? U tvom jeziku, koj proklinja, koj tlači za majdeši sveto ime božanstveno, koj u družbi sije poganiem razgovorim paklene smrdeće iskre? U tvojieh rukah oko igre zabavljenieh, nepravednieh, lakomich, da ni trudu proste siromaškomu ni istiem mnokrat zadužbinam? U čistoći? Ah, tužna ti ta čistoća osobito u nesrećno ovo vrieme od pokladâ. Vrzite jedan pogled na krstjansku vlastito mlados, i umjet ćete mi odgovorit, je li u temu više česa grozniem suzam izplakat se.

Treba je reći istinito premda s plačom na očiju, mnozi dan današnji od krstjanâ po čemu se hoće ukazati, da su prilika Isukrstova? Što se prikriže kadgod zapušćeno kako muhe da tjeraju; što u crkvi kleknu i očima i pameti tamo i amo razpršaniem; što govore, da vjeruju jednom vjerom polumrtvom na ustieh, a paka ništa drugo; a u svemu onemu, što je djelovati i živjeti po izgledu Isukrstovu ista su u sebi neprilićnos. Zato s jedne strane spoznajući, da nije obran na vječnu slavu, tko nije priličan Isukrstu, a s druge život mnozieh gledajući njemu tako neprikladan, svedj se jače potvrdjivam u onoj misli mnozieh naučitelja, da veći dio odraštenieh od krstjana obori se sred propasti vjekovite**).

Petar Fabro, sin u duhu prvorodni svetoga ćaćka Ignacija u gradu Valadolidu, gdje onadar spanjski kralj sa svom dvorbom boravljaše, puno ploda činjaše u dušah medju istiem poglavicam i gospodom, koji ga bijahu porad toga izvan načina obljubili. Zaba-

*) bezočiti—protuslovìti, pokazivati komu, da ne ima obraza.

**) „Tiesna je staza, koja vodi u nebo," „mnogo ih je zvanih, ali malo odabranih." Tumačeći ove izreke svetoga pisma razlaze se bogoslovi, dočim ih jedni uporavljaju samo na kršćane, drugi na cielo čovječanstvo. Mnienje posljednih, koje i naš Bernard prigrljuje, sada je obćenitije najme: da veći diel ljudij propada, ali kršćanâ, ako ovamo pribrojiš i djecu, da se veći diel spašava.

vam osobito duhovniem istoga sveca bijaše ih množ ne malu srcem od svieta razlučio i po putu od kriepostij krstjanskieh upravio. Budući on tako na glasu od izvrsna duhovnjaka, dodje jedan dan prid njega gospodar medju ostaliem poglaviti, moleći ga, da bi mu dô koju podobnu uspomenu za uredjenje od života. Spozna ga on čas dobri Petar i po govoru i po načinih, da je od vrste one od čeljadi, koja bi htjela bez truda ikakva posvetit se, zato ne htje mu drugo reći za onadar, nego samo ove rieči: moj gosparu, razmisli kadgod sám u sebi: Isukrst ubog, a ja bogat; Isukrst zlo odjeven, gore hranjen, a ja u haljinah plemenitieh, i u svakoj obilnosti, tere sliedi tako tebe Isukrstu prikladajući i ako drugo nebi mogo, govori ustim ove rieči: Zahvali mu oni gospar i odieli se, veleći u svom srcu, a paka jošter i u družbi: veće sam cienio ovega čovjeka, premda ja umjetan nijesam ni od stvarij duhovnieh vješt veoma, ništa ne manje umio bih reći bolje štogod i sputnije*). Jedan večer čiem na gozbi stoji plemenitoj s mnoštvom gospode poglavite, probudiše mu se u pameti ove rieči i uze sam sobom govoriti: moj Isukrst mnokrat lačan*), a ja gojen od razpuštenja; on u uboštvu veoma tešku, a ja u lasti i u bogastvu; ja dvoren, čašćen, on potisnut i podnižen. Ova iskra koju u srcu duh sveti potaknu mu, uzmnoži se u jedan plam tako žestok, da ne mogući jur u sebi uzdržat ga, udri u plač prida sviem, skoči i uteče, tere sam sabijen u jednom stanu skrovitomu zagrljen s propetiem Isukrstom ponavljaše one rieči i prilagaše: a ti bog i gospodar, a ja stvorenje potišteno i griešnik tužan. Ovi početak učini u njemu promjenu od života čudnovitu.

Nu i mi živom vjerom u pameti pogledajmo s jedne strane Isukrsta, a nas s druge; i ne samo nadvornje**) naše, neg što veće utišti, naša š njime unutrnja prikladimo. Ti moj mili spasitelju u srcu si živi oganj za proslavit tvoga ćaćka vjekovitoga i za nas tužne pokriepiti, a ja isto studenilo i prema bogu i prema momu iskrnjemu; ti trude željš, ja raskoše; ti uživaš u sniženstvu, a ja nadut oholasti; ti pravedan, ti gospodar i bog živi *sanctus innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus et excelsior coelis factus* (Hebr. 7, 26.) za moju lubav na ovem križu u gorkieh mukah, a ja crv od zemlje potišteni, kreat griehâ od vrh glave do dno peta, *in peccatis totus*, bježim i odmećem svaki križak i naj-

*) sputan—conveniens, zgodan, priličan, podoban. **) lačan stara, dobra rieč: gladan. ***) nadvornji—spoljašni, vanski.

manji. Da kako sam tvoj nasljednik, tvoja prilika? Ne mogu na ovu moju prem veliku nepriličnos ne strašit se, i ne treptjeti. Ah, pridrazi, *emendemus* dake *in melius, quod ignoranter peccavimus*: sad na vrieme po izgledu Isukrstovu ponapravimo ovo življenje razpušteno, nemojmo čekat za upravljat ga čas od smrti napokonji, da ne budemo tadar plakat bez koristi, ištući vrieme za spravljat se, kad je treba da budemo pripravljeni: *ne praeocupati die mortis, quaeramus spatium poenitentiae, et invenire non possimus.*

Besjeda XIII.

O teškoćam, u kojieh se nahodi nemoćnik na času od smrti.

Virum injustum mala capient in interitu. Sv. kralj David u ps. 139, 12.

Premda u ovieh besjedah našieh, koje činimo u skupštini dobre smrti, malo manje neg svedjer govorimo više stvarij, koje smrti kojiem načinom pristoje se; ništa ne manje podobno je i korisno, da se kadgod povratimo za besjedit o istoj smrti, kakva je u sebi, neka prije neg nasrne suproć nami svu nje ćud, svu nje družbu, sve načine prividimo, da nebismo po nesreći našoj ne malahnoj izostali privareni. A u ovo doba osobito taka besjeda potrebnita je, pokli najzadnieh ovieh mjeseca smrt je imala u ovem gradu posla dosta, i joštera mahat svojom kosom ne pristaje sad ovega sad onega zahitajući. Zato danas želim stavit prid vaše oči premda u kratko, kojiem strasim i kakviem neprijateljim smrt grješnikâ obkružena je, što nam kaže sv. kralj i prorok David: *virum injustum mala capient in interitu.* A iz ovega radit ćemo izvaditi korisni koj nauk i za duša dobrieh i za onieh, koje žele na dobrotu privrnut se, neka tako na vrieme se svi spravimo za ostati na onem strašnom času od svieh našieh neprijatelja dobitnici.

Rieči sv. Davida, koje ste čuli: *virum injustum mala capient in interitu*: čovjeka opaka na smrti će zlo zahitit, ne šte jedniem načinom svetieh pisma tomačitelji. Panjin govori: *ducent ad praecipitia*, dovesti će ga na sunovrat. A nješto življe i ljepše izgovara sv. Augustin: *mala venabuntur in interitu*, lovit će ga pri njegovoj smrti; kako da nam hoće reći · na uho će čeljadeta, koj

umire, zazvečat trublja, koja će ga probudlti, da iz gaja svjetovnoga, u komu je potuljen ležo, jur izkoči; a svi griesi u toliko na uspomenu povraćeni, kako kučki*) oko njega lajati će i gristi ga, a hudobe stari lovci oružjem će razlicieh napastovanja obkružit ga, i sve klance zasjesti mu, da ne uteče. U ovem biću koje strahe, koje tužna srca izčeznuće, koje predanje!

Za sve ovo jošter bolja tomačiti, neka izide na moje mjesto sveti Anselmo, koga, znam, da ćete čuti dobrovoljnije nego mene, i s koristi vašom vele većom. Putovaše ovi svetac na priprostoj jednoj masčici**) a pješice idjahu oko njega njegovi dobri učenici. S jedne strane onega puta zelen gaj prostiraše se, u komu začu zvek lovnieh trubalj, zavijanje od kučakâ, glase i trku od lovacâ. Na sve ovo ne stavljajući išta pamet, svoje sliedjaše putovanje. Kad eto ti iz gaja izlazi jedan zečić tako poplašen i umoran, da jur veće ne mogaše krenuti se za pobjegnut, i pod masku od biskupa uvlači se ko na svoje utečište. Dobri se svetac ustavio, i ganulo se srce u njemu, da požali onu nevoljnu živinicu; ali ni čas ckneći***) hrti za njom doletješe nauckani****). Od straha jadan zečić prikupljen vas u sebi i potuljen tresaše se kako i prut; ter ko da svies ljudsku ima činjaše se, da u sveca život prosi i obranu. Zapovidje tadar biskup, da hrte uhite i uzdrže ih, neka ne mogu razdrpit ga; a pak sjedeći na svojoj maski uze družini i sviem lovcim, koji u toliko pridodjoše, činiti liep nagovor više potjere, kojom hudobe ištu dušu, jur na smrti zatečenu, uloviti.

Moja braćo, veljaše im, smijete se i arajdavate na ovi vid živinice poplašene, a u meni se srce muti. Vidite li ovega zečića, gdje umoran i zapjehan ne miče se i stoji od straha za zjehnuti? Na biće slično i od ovega jošter gore na smrti će se duše od griešnikâ dovesti. Tresti će se od vrh glave do dno petâ oni, koji sadara hoće se ukazati smiona srca, i prietnjam rugaju se, koje se njima čine za korisno ih pripasti, da na vrieme otvore oči i na vrieme da se priprave. Čekam ih vidjet u onem biću. Strašit će se, i jako strašit, pokli im je treba otiti u jednu državu nespoznanu, gdje ne imaju ni prijatelja, ni uzdanika: ne svece od neba, s kojiem se nijesu u životu razumjeli, paček koje su u crkvah njihovieh i svetkovinah pogrdili: ne boga istoga, s kojiem malo manje nego svedjer živući u svadji držali su se raz-

*) kučak—pas. **) maščica—mulus. ***) ckniti—krzmati. ****) nauckati—navrkati.

lučeni, i kad u ruke upadu mu, natrag se neće moći povratiti. Ter prstom kažeći one hrte pod silu jedva zadržane, gdje se na zeca svak čas sunjivaju, laju, i reže za zubima popasti ga: ovako (reče) oni griesi s veseljem njekad i s razbludom učinjeni stisnuti će srce tužno od griešnika, koj umire, i tadar će mu ukazati svoje zube, i dušu gristi može biti do neufanja. A hudobe za ulovit ga sve pohlepne obkružit će ga, i suproć njemu nasrnuti s oružjem mnozieh napastovanja goriem vele nego li su ovi luci i striele, ove harbe*) i kopja, koja u ruci vidim od lovaca. Zato moja braćo, providjte na vrieme vami ona djela i one krieposti, koje na strašnomu onemu času potrebnite su za uklonit se od svieh sila i zasieda, koje će vam bit zapete za dušu vam uloviti. Bivši ovako besjedio mili svetac, molio je one lovce, da puste živu i slobodnu onu tužnu živinicu, koja je uzrok bila i prigoda od korisna toga razgovora. S tiem njih i nju blagosivljajući svoje je sliedio putovanje. Iza ovega tako liepa nagovora koga vam je sveti Anselmo učinio, nebih imo drugo veće prilagat vam; ali znam, da neće biti njemu neugodno, da vam tomačim štogod bolje ove neprijatelje i ova oružja, to jes razlika napastovanja, koja na smrti ne na same griešnike nasrnu mnokrat, neg i jošter na dobre duše za ulovit ih; i ako mi ne budemo se u životu naučili podobno vojevat suproć njima, stavit će nas u pogibju ne malahnu, da ostanemo izgubljeni. Velim podobno vojevati, er s njekiem iz bliza rvajući se, a s njekiem bježeći, mi najbolje vojujemo.

Sveti David hvali u psalmu sedamnestomu boga od vojskâ, da od njegovieh neprijatelja učinio ga je dobitnika. Do mi je, praji**), brze noge ko od jeljena za uteći na glavice: *qui perfecit pedes meos tamquam cervorum et super excelsa statuens me.* (ps. 17, 24.) Hrabreni kralju što govoriš? Ti koj za stadom još pastiersko diete rvo si lave, medvjede si razčeljustio, ko tvoju hvalu pripoviedaš, da si imo lake noge za pobjegnut? Ali slušajte, što prilaga. Ovi isti bog od vojskâ hrabrenstvom je moju desnicu i prste iste za biti se ujunačio: *qui docet manus meas ad proelium et digitos meos ad bellum.* (ps. 143, 1.)

Kaže ovdi sveti prorok dvie vrste neprijatelja, i različna dva načina za dobit ih. Kad se, veli, od boga Saul odmetnut podignuo suproć meni, i kad Absalon, moje najdraže njekad diete, odvrgo

*(harba, harbija—šipka. **) praji—pravi—veli.

mi se, ja bez vojske i bez sile, druge sahrane ne iznadjoh neg pobjegu, i tadar, o moj bože, učinio me si brza i lagahna ko jeljena: a kad na me Golija dodje gorostasni, kad čete mnozieh Filisteja nasrnuše za ratit se, i bi mi treba od smionstva i jakosti, smionstvom srce i jakosti moju desnicu oružo si, rvo sam ih, pridobio, porazio.

Načinom ovemu priličniem dvie vrste neprijatelja za bit se s nami i za dušu posvojit nam, sretaju nas. Prva su vrsta njeke misli, koje priblazne; želje, koje ubiju, kad razslade; pogledi ugodni, s kojiem oči piju otrov, koj srce stiže; posjedi i razgovori u razbludnosti provedeni od čeljadi u rieči mile i u vidu ugodne; knjige utještene liepiem slovim, gdje u cvieću kitna govorenja kriju se zmije, koje zatrave, kad upeknu*). Sve ti je ovo jedna vrsta neprijateljâ, koja se pobjegom brzieh noga a ne sretenjem smioniem, za iz bliza š njima rvati se, pridobiva. Porad toga veljaše sveti Filip: s ovakiem neprijateljim plašivi samo strašivice, koji uteku, izostaju dobitnici. Zato prosi u boga, kako i David, da, kad na nje namjeriš se, udieli ti jednu brzinu od jeljena: *qui perfecit pedes meos tanquam cervorum.*

Druga vrsta neprijatelja sve je inako. Malo srce za podnieti svoje križe, teškoća i slabos na krstjanska djela potrebnita, meka lienos na stvari od duše i od božje službe, savišnji opaz**) i ljudski obzir, da me ne hule, da me pohvale, tvrdoglavstvo, jedovitos za ne skučit se, za ne oprostit iskrnjemu, i tako drugi, ne mala četa i ne malo trudna za dobit je. Ovdi je treba smionstvo ukazat i hrabrenos, licem krjepkiem zaratit se iz bližega, i tako porazit i raztjerat neprijatelje: *qui docet manus meas ad proelium et digitos meos ad bellum.* A mi nevoljni što učinimo? Smioni se ukažemo i srnemo na one sladke neprijatelje, koji nas blazne za izdat nas, a strašivi s oneziem, koje iz bliza treba je rvati, ter ih bježimo poplašeni. Ah, kako je lasno, da ovo isto od našega vojevanja prikovratjenje u životu učinjeno uzsliedi jošter i na smrti. Er ne scienite, da u ono vrieme zaspi hudoba, i da svojiem napastovanjim ne obkruži nas. Dodje kako jedan vuk srditi, er zna dobro, da o malo stoji ili za svedj posvojiti, ili izgubit za svedj onu dušu, koja izdiše: *descendit . . . habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet.* (apoc. 12, 12.)

Jedna gospodja od najprvieh u gradu Rimu iza mjesecaciela od nemoći svetotajstvim oružana na smrt se bijaše jur dovela, i

*) upèći—ubosti. **) ȍpaz—pažnja. Budi na opazu. Vuk.

staše oko nje sveti Filip za pomoć je u rvanju napokonjemu. Nu dobri svetac videći je, da jur ne čuje, da ne spozna, da ne vidi, klanjajući se nje rodjakom, dielio se i otišo, er što bi imo ondi činit? Ali idući, u srcu oćutje, ko da njeko govori mu: Filipe povrati se, ne ostavljaj nemoćnicu, sad je vrieme. Pripuden malo ide natrag, i nahodi je u svomu odru svu smutjenu, gdje se izvija i pati u duši vele veće nego u tielu. Učini svieh odalečit, koji se ondi nahodjahu, i kleknu sam na molitvu, proseći u boga, da bi joj činio brzo umrieti. Diže se pak na noge, tere s oblasti, koju mnokrat svojiem svecim bog udieli, ruku pružeći na nemoćnicu, zapovieda: smrti, dodji udilje. Dodje — izdahne ona vladika. Doma vraćajući se sveti Filip, reko je drugu svomu: da ona gospodja nije brzo izdahnula, u pogibi je bila bližnjoj i ne malahnoj, za ostati od hudobe pridobivena i osudjena. Dake, pridrazi moji, naš pakleni neprijatelj u ono vrieme ne dangubi, i s mnoziem dodje napastovanjim. Tko se uklanja i tko se rve u životu, ter dobitnik izostaje, može ufat veoma dobro, da s pomoći od višnjega dobitnik će izostat i na smrti. A tko u životu ne nauči se neprijatelja odbijati, tko prigrli napastovanja, tko na svake misli i želje privoljiva, u onoj slabosti što će učinit? Nu ovo dobro, kad kleknemo prid Isukrsta, razmislimo.

Besjeda XIV.

Ne imaju se uzmnažat griesi radi ufanja u božje milosrdje.

Ignoras, quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit? Sveti Pavo u knjizi Rimljanom 2, 4.

Čujući rieči svetoga apostola, koje nam blagoću božju prižamjernu i njegovo neizrečeno milosrdje prikažuju držim, da mnozi od vas govore sami u sebi: vele je, oče, da si obro ti danaske više toga govoriti. Vasdašnja je tvoja običaj sve strahoće najstrašnije prid oči nam donosit: smrt nesrećnu od griešnika, tugu i muke od rvanja napokonjaga, sud i osvete boga sudca razsrčena, jade od pakla i bezkrajni prostor vjekuvječanstva, koje nas čeka. Kako je dake na pamet ti danaske palo, navlastito sred poklada, o blagoći božjega milosrdja besjedit nam? Ah, pridrazi u Isukrstu, ne znate

li, da božje milosrdje, načinima podobniem razmišljeno, ima jakos primoguću za najtvrdje razciepit srce i griešnika stavno i nazbilj na pokoru privrnuti?

Znam, da bezredniem namišljenjem griešnici tužni, u svojieh opačinah zasliepljeni, hotjeli bi, da milosrdje božanstveno njihovo uzjamči razpuštenje; zato govore u sebi mnokrat cjeć da mogu slobodnije svaku zloću prigrliti: bog je dobar, oprostit će, neka se sadar izuživamo, a s dvie riečce od pokajanja, koje rečemo, lasno će se smilovati i dušu nam sahraniti. A vapi im sveti aposto, da ne parči griehe bog svojiem smilovanjem; da ti način od življenja, i govorenja njegovu dobrotu pogrdjuje: *an divitias bonitatis ejus contemnis?* (Rom. 2, 4.) da razžiže suproć sebi svu razsrdjbu višnje pravde: *thesaurizas tibi iram in die irae* (ib. 5.); i da božje milosrdje, kad ga misliš, ima te od grieha razliepiti i na pokoru dovesti te: *ignoras, quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit?* Nu odkrijmo danas ovu privaru od griešnika, neka tako spoznajući milosrdje božanstveno, kakvo je u sebi, uznastoje mu pokajani pod krilo uteći ljubežljivo.

Bivši bio u pustinji post cielieh četres danâ dopostio dobri Jezus, hudoba dodje k njemu, kako nam se pripovieda u vangjelju, za uzet ga napastovat. Ova hudoba bit će bila bez sumnje ikakve iz svih sprema od oružja paklenoga izvadila najsnažnije napastovanje i za uvesti u svoje mreže najhitrije. Ona nije znala onadar stanovito, da je Isukrst sin božji, ništa ne manje dvoumila je i sumnjila; i ako ne drugo, držala ga je za čovjeka od kriepostij zamjernieh. Dake za viteza take sciene oboriti odredjena je hudoba bila najbistrija, najhimbenija, i dodje za rvati Isukrsta napastovanjem, što je mogla, najjačiem. Nu kakvo je ovo bilo napastovanje? Povrh turnja od templa bivši stavila Isukrsta: *statuit eum super pinnaculum templi* (Mat. 4, 5.), reče mu ondi: *mitte te deorsum* (ib. 6.), metni se doli na vrat, a poslat će bog angjele, koji će te uzdržati. Isukrst joj odgovori: *rursus scriptum est, non tentabis Dominum Deum tuum* (ib. 7.), govori pismo sveto, da se bog ne ima napastovati, ištući čudesa od njega bez potrebe. Ovo napastovanje, koje ste čekali, da će biti novo koje posred pakla iztančeno namišljenje, može biti da vam se učini veoma slabo, paček ludo; da svak govori sam u sebi: da se ja na vrat metnem niz tako strašnu nizbrdicu? Ni da me batom tkogod tjera. Ali ovo, koje držite ko jedno ludo napastovanje, kako strielu metnu

hudoba najveća medju sviem hudobami, medju sviem najhitrija, suproć istom Isukrstu, ufajući ga pridobiti; i meće dan današuji na mnoštvo tužnieh od griešnika, čineći raspe u dušah neizrečene. U ovo vrieme isto od pokladâ najobičajnije je od hudobe napastovanje: *mitte te deorsum*. Veselo doli na vrat na svaku od duše pogibju, na prigodu svaku od grieha premda puzljivu i strmenitu, er veli sv. pismo: *misericors et miserator Dominus* (ps. 110, 4.), da je bog podpuno milosrdan, da će se lasno smilovati. Zna oni krstjanin, ona krstjanka, da se jedva na nogah drži za koje vrieme s pomnom molitvom i svakdanjom, s čestom ispovjesti i pričestjenjem, s tvrdom stražôm svojieh očij i svojieh oćutjenstva. A šapće im hudoba na uho ovieh dana: *mitte te deorsum*, metni se doli na vrat, ovo je vrieme od veselja, osladi štogod malo. Ako propustiš tvoje molitve i ispovjesti, opet ćeš ih u korizmu ponoviti: *mitte te deorsum*. Prošetaj se ko i družina, arajdaj se po ulicah i prozorieh, prodrpi i rukam po putjeh, ako tkoja primakne ti se. Ukaži se načinjena s kojiem podsmiehom skroveniem i s medenom kojom riečcom. Kadgod večer na posjedu svakom vrstom od čeljadi prikupljene možeš i ti razbludan koj razgovor umetnuti, i s čeljadi inostranom protancati, premda u tem tancanju krenuti će se veće srce nego noge; bog će lasno take slabosti pritrpjeti: *longanimis ct multum misericors*. (ps, 102. 8.) A čeljadetu štogod veće razpuštenu sotona jače vika: *mitte te deorsum*, doli, doli na vrat. Sad mozeš ako igda u nasladah poganieh razpuštenju tvomu zadovoljit. Božje je ustrpljenstvo vele veće nego tvoje sagriešenje: *patientiae ejus non est numerus*; doć će paka uskrsenje. Nije li te bog trpio prošastieh godišta u poklade? Uzdržo ti je zdravlje i život, do te je milos za izplivat, tako će učinit i sadara, dake: *mitte te deorsum*, doli doli ne do pasa samo, neg do grla i do vrh glave zadubi se u kaljužu najpoganiju, bog ti će paka pružit svoju desnicu milostivu za iz nje te izvadit. A i sve vrieme od života nije li ovo svakdanje od hudobe napastovanje? Namjera se koja dobit, koja korist vremenita, više nje što govori bog i pravda? Hoće li se jadna duša zaputiti? Hudoba vika on čas: *mitte te deorsum*, doli na vrat. Pomoć ćeš se, kuća ti će štogod oblahčati, a lasno je paka sve načinit s božanstveniem milosrdjem. Čeljadetu za ijed svoj potajni izrigati, mladiću u razbludah polugnjilu, čovjeku himbam i nepravdam zapletenu, sviem vapi: *mitte te deorsum*

doli slobodno, ne bojte se. Iznać ćete ispovjednika, koj će vas prikrižiti, a božje smilovanje neće vam igda pomanjkati.

Na ovako napastovanje što hudobi onadar dobri Jezus odgovori? *Non tentabis Dominum Deum tuum.* (Mat. 4, 6.) I svaki od nas tako ima odgovarat: nije treba boga napastovat ufanjem tako nerazložniem. A ljubežljivo nam Augustin sveti napomenjiva: *vide, ne te spes occidat*, pazi dobro, da to beztemeljno tvoje ufanje ne bude ti ubojica. Bog je dobar i milostiv priko mjere. Istina je, dake ja slobodno opak mogu biti suproć njemu i bez obzira vriedjati ga. Hudobsko je ovo bezredno razloženje, i uprav ide na pogrdu božjega istoga milosrdja, od koga se nedostojne zato učine ove duše razpuštene.

Recite mi vi isti, da vidite oca, glavu od kuće, ali mater, koja vlada djecom i službom, gdje imaju jednu dobrotu tako slabu, da sin svaki, svaka kćer i malahna, svaka jošter i jučeranja novakinja zapovjedi im pristupaju, njihoviem se prietbam smiju, svevolje im posred očij, i odviše u obraz im se podrugivaju; i sve ovo, er ufaju, da će im sve prizreti, sve propustit bez ijednoga pedepsanja. Da vidite učitelja od dječice jošter drobne s jednom blagoćom i ne slanom i ne masnom, gdje svojiem učenikom pasalierit po vas dan dopuštuje pod uzdanje, da ih neće ni tegnuti; ali jednoga od vojske vojevodu tako beztužna, da svaki od vojske može u lice krivit*) mu se bez straha ijednoga od pedepse za bezočno svoje smionstvo: ovu dobrotu i blagoću tako ludu, bi li ste je pohvalili, ali biste je nazvali kamenitu neoćutivos nesmotrne od budale.

Ah, pridrazi, evo strašna pogrdjenja, kojiem griešnici ovaki boga ruže. Namišljaju, da je u srcu božjemu jedna dobrota prem smrznuta i beztužna, od koje bi se sramili oni isti, da je imaju u naredbi svoje kuće; jedna dobrota, koju huli svaki zakon, koju svak scieni za vladanja nespodobnu, i koju isti bog pedepše. Zato misle u sebi mnokrat i govore: bog je dobar, umro je za nas, možemo griešit sadar i u griehu živjet, neka vika, što tko hoće, bog će prostit, kad uzhtijemo. Tako i Marcioniti krivovjerci suproć bogu besjedjahu: *audite peccatores*, veselo veselo o griešnici, *Deus tantum bonus est, nec irascitur, nec offenditur, nec ulciscitur*: bog ima jednu dobrotu tako meku, da ne umije suproć griesim raz-

*) kriviti se--vikati.

srčit se, ni rukom upriet za pedepsat ih: prieti samo pristrašit, kaže istom svoje biče, ali je mah bez udarca: *tantum bonus est.* Zareža zato suproć njima vas u ognju sa svom svojom afrikanskom žestočinom Tertulijan: ah laživi nesviesnjaci, ne vidite li *perversissimnm Deum ostendi proeconio isto solitariae bonitatis.* Ta dobrota inokostna nakazan je od dobrote božjoj naravi prem prikorna. Čini li vam se, da je vriednos pristojna bogu, moru onemu bezkrajnomu svieh ujedno izvrsnostij, imat svoju dobrotu tako tupu i utrnutu, da gleda svoje nečasti i pogrdjenja, čuje psovke suproć sebi i ne haje ko da je stup kameniti, da je možemo i vriedjati i psovat je, i pak je ončas, kad hoćemo, utažiti; kad hoćemo š njom se svadit, a pak š njome, kad nam je drago, s dvie riečce pomirit se. Neka što hoće zapovieda, mi ćemo djelovat na naš način, svakako će sve biti isto.

Ako je tako, sveti angjeli, koji na straži stojite nebeskoga Jeruzalema, ostavite ona liepa vrata, raztvorite ih, da slobodno mogu uljesti ubojice i lupeži i bludnice i razbojnici, pokli bog sviem prašta i smrt dobru šilje na kuću od svakoga. Ako je bog srca tako meka prema svakom sagriešenju, vi dobre duše ostavite vaše molbe i pokore, što će to satrenje od tiela, ti biči i te kostreti bodežljive? Izidite iz pustinje, iz crkava: *mittite vos deorsum,* i vi doli na vrat, razpustite se s ostaliem griešnicima. Što ćete raj tako drago kupovati, kad ga možete imati tako cjeno, kad je bog tako dobar, da svakomu i opaku čeljadetu pismo dava od vječnoga sahranjenja; kad njegova sva razsrdjba nije drugo, nego oganj tanke slame, koj vas s dvie rieči: *mea culpa* pogasi se.

Bernardo sveti, premda je slados ista u besjedi, i on ovdi razžiže se, tere vapi u sve glase: nije bog tiem načinom milosrdan; mi nesviesni bezredno u njemu milosrdje namišljamo: *eî nos irrationabilem in Deo misericordiam simulamus.* Htio bi griešnik, da je dobrota u bogu na svoj način, scieni je taku ko da griehe parči, er porad grieha, koje je u njemu pritrpio, bezočno uzmnaža srce za slobodnije vriedjati ga.

Nu, moji griešnici, gdje ste tako milosrdje ugledali? Jeda na nebu? Ondi angjeli odmetnici za prvi jedini grieh bili su iz neba otjerani i posred jaza paklenoga oboreni. Jeda u raju zemaljskomu? Ondi za dva zalogaja one voćke zabranjene ne samo našiem prvoroditeljim iz raja onega otjeraniem neg i nami su zubi utrnuli, i još nijesmo probavili, ter nakon veće od šes tisuć lietâ jošter nas

od njih boli srce. Jeda u purgatoriju? Gdje bog duše, svoje vjerenice, koje ljubi, muči i čisti od svakoga i malahna sagriešenja živiem ognjem i trudima sasma teškiem. Jeda u paklu? Gdje više duša osudjenieh daždi strašni potop svieh muka, i kojiem dušam bog se neće igda u vieke smilovati. Na ovoj zemlji? Za jednu Davidovu taštu miso kuga toliko tisuć porazila je od njegovieh podložnika. Potop vodâ više naroda čovječanskoga, potop ognja više griešnieh pet gradova, sve nam kaže, premda je bog neizrečeno milosrdje, da na grieh mrzi, i da strašno pedepše ga. Pogledajmo sina istoga božjega na križu propeta za nas. Ne za grieh njegov, koga on ne imaše: *iniquitatem non fecit* (Is. 53, 9.), neg za naše opačine, koje uze više sebe za platit ih božjoj pravdi, tolikiem obkružena bolestima, da je mogo reći istinito: *attendite et vidite, si est dolor sicut dolor meus.* (thr. 1, 12.) Pogledajmo na nas istieh. Ubośtvo, nemoći i tuge, koje nas biju odasvudara ne očituju li nam, da griehe i na ovem svietu bog svojiem bičima pedepše teško. Ne ja iz moje glave, neg bog isti govori nam: *ne dicas: miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur . . . subito enim veniet ira illius, et in tempore vindictae disperdet te.* (eccl. 5, 6.) Dake kad je bog priko mjere milosrdan, s toga ne uzmnažaj tvoje krivine, nego se ončas skrušen i pokajan obrati k njemu, i tadar će te kako otac pun ljubavi i milosti prigrliti. Sadara dake, kažući, da rieči liepe svetoga apostola razumijemo: *benignitas Dei ad poenitentiam te adducit,* svi se k njemu utecimo za stavnom promjenom od života bit ovega milosrdja udionici.

Besjeda XV.

Svetotajstvo od otara štit je protiva sviem našiem neprijateljem.

Parasti in conspectu meo mensam adversus eos, qui tribulant me.
Sv. kralj, David u ps. 22, 5.

Sveti kralju i proroče zlamenite tvoje rieči, kojiem u psalmu rečenomu višnjem gosparu zahvaljuješ, da je prid tobom pripravio trpezu liepu i na trpezi obilnu gozbu za branit te i osvetiti od tvojieh neprijatelja, zlamenite, velim, ove rieči ne umijem dobro

razumjeti. Da si reko: bože od vojska suproć mojiem neprijateljim snagom tielo, smionstvom srce, i hitrosti moju desnicu oružo si, a mnoziem četam hrabrenieh vitezova kako tvoga vojevodu na polju me si obkružio; tvoje bogu zahvaljenje tadar bi se veoma lasno dohitilo; er za ovčicam djetešce jošter ne odrašteno smionstvom srca junačkoga rvo si lave, medvjede si razčeljustio, hitrinom desnice još mladjahne pastierska je tvoja praća usred čela Golije gorostasnoga pogodila i obalila š njme upored svu oholos oružanu nabunjenieh Filisteja, a s četam mnozieh vitezova razvalio si gradje i tvrdje svieh na okolo krajičnika, koji su se na Izraela podignuli, i pružio priko mjere na množ država pridobitieh vlas mogućnu zapovjedne tvoje šibike. Nu odkle sadar i kojiem načinom trpeza i gozba obraća ti se u ohranište od oružja i u ratnu spravu za boj biti suproć tvojiem protivnikom? *Parasti in conspectu meo mensam adversus eos, qui tribulant me.* Proročanskom svojom pameti, nebeskiem zracim obasjanom, gledaše tadar ko u zabitnoj dalečini otare naše, i na otarieh oni pričest posvećeni, u komu Isukrst, bog od vojskâ, pod prilikom biela kruha za jestojsku sebe istoga pripravlja nam. Ova trpeza, veli nam prorok sveti, shranište je od oružja; ova jestojska sprava je ratna za rvat se suproć našiem neprijateljim i za ostati medju sviem slavnočestiti dobitnici: *parasti in conspectu meo mensam adversus eos, qui tribulant me.*

Sedmo poglavje knjigâ od sudâc jednu zgodu veoma liepu i podobnu veoma za moju miso potvrditi spovieda nam. Gedeon izraelski vojevoda s tri same stotine od junaka po izboru dovedenieh bijaše prostro svoje šatore na povišoj jednoj glavici prema taborim madijanskiem, u kojieh stahu mnozi puci od iztoka prikupljeni, snažna vojska i neizbrojna na pogubu od Izraela uvjetovana. Mnoštvo od ljudij, veli nam sveto pismo, tako bijaše kako jata ljetnieh od prugova*), a kamilje za nošenja i za bojak potrebnite kako pržine morskieh žala: *Madian autem et Amelec et omnes orientales populi . . . ut locustarum multitudo, cameli quoque innumerabiles erant sicut arena, quae jacet in littore maris.* (Jud. 7. 12.) Što će dake jadni vojevoda s malahnom ovom četom od svojieh pri onoj vojsci strahovitoj, koja je množinom svojieh vojnika gore na okolo i polja sva pokrila. S mislij umoran u ša-

*) prúg—skakavac.

toru na kopje za jedan čas naslonja se i zaspava. Bog ga budi veleći mu: Gedeone skoči ureda, sidi doli neprijateljske u tabore: *surge et descende in castra* (ib. 9.), i ako te strah oblazi otit sama, djetića Faru s tobom vodi; po onemu, što u taboru budeš čuo, ukriepit će se tvoja desnica i umjet ćeš se pak vladati za razbiti neprijatelja i spratit ga u potjeru. Gedeon sluša, slazi udilje, djetića sama drži kod sebe. Oba muče i s opipom, da ih ne izda bahat noga ni klonuće od oružja, uvlače se na prstieh gdje bijahu prve straže pod oružjem zadriemale: *descendit ergo ipse et Phara puer ejus in partem castrorum, ubi erant armatorum vigiliae.* (ib. 11.) Jedan stražanin u toliko odskače oda sna vas pripaden i drugu veli, koj je uza nj: u snu vidjeh jednu prikazu čudnovitu, krstjentu hruha podpepeona: *vidi somnium et videbatur mihi quasi subcinericius panis.* (ib. 13.) Ovi kruh svalio nam se na tabore i čiem je došo na poglavni šator, udrio ga je i skoriepio, razvalio ga je i poraz zemljom sjednačio: *videbatur volvi et in castra Madian descendere, cumque venissct ad tabernaculum percussit illud, atque subvertit et terrae funditus coaequavit.* (ib.) Drug tadara, i on pripaden vele gore, odgovara: jaoh nami, poginusmo; ovi kruh nije drugo nego mač junaka Gedeona, koj na rasap slazi od viteške ove vojske: *non est hoc aliud nisi gladius Gedeonis . . . tradidit enim Dominus in manus ejus Madian et omnia castra ejus.* (ib. 14.)

Pun veselja tadar izraelski vojevoda natrag se vraća, kratkiem riečim svoju družinu ujunačiva: *surgite, tradidit enim Dominus in manus nostras castra Madian.* (ib. 15.) Razdieljuje je na tri čete, svieh s trubljam i s svietnjacim usred sudâ od zemlje razgoreniem. Tako s tri strane na tabore neprijateljske u po noća udaraju. Gedeon trubljom pjeva prvi, pak sva družina sude lupa medju sobom i razkršiva. S lieve uzdrže svietnjake vjetrom razplanute, s desne buče trubljam i vape u glase: *glaudius Domini et Gedeonis* (ib. 20.), mač božji i Gedeonov. Na ovo čudno i nenadano izraelskieh vitezova pristupljenje neću ovdi izgovarat bojazan, strahu*) i predanje svieh šatora madianskieh, mače obratjene od jednoga na drugoga za svom strahu put raztvorit, smutnju od ljudij sve ujedno i plesanje od kamilja poplašenieh, rpe mrtâc i naloge ranjenika, više kojieh u pobjegi priskakahu, rieke krvi, ružni rasap i potjeru strahovitu. Dosta je reći, da na Gedeonova sinuće

*) strava.

mača sva ona vojska neizbrojna kako magla prid plahiem vjetrom u tinji čas iznebi se.

Dobro znate, pridrazi moji, da, kako nam veli sveti aposto: *omnia in figura contingebant illis* (I. Cor. 10, 11.), sve one zgode čudnovite bjehu prilike od vremena krstjanskieh. Dake i ja danaske razkrivajući sve otajstvo pripoviedjena dogodjaja, kažem vam na otaru oni okoliš posvetjeni sa sviem prilikam biela kruha i velim vam istinito: *non est hoc aliud nisi glaudis Gedeonis*, ovi kruh angjeoski nije drugo nego mač nepridobitni zlamenitoga Gedeona, Isukrsta. *Videbatur volvi et in castra Madian descendere;* ovi s neba slazi: *panis, qui de coelo descendit* (Ivan 6, 59.), na vojsku udara pakleniéh Madianita na pogubu i na rasap svega puka izabranoga prikupljenieh, ter ko oružje slavnočestito boga istoga *gladius Domini et Gedeonis* razbija je, i u potjeru prem sramotnu obraća je.

Ulazi ovdi angjeoski naučitelj sveti Toma, veleći nam: nije čudo da su shranište od oružja otari naši, da je pričest posvećeni mač najjači za ostati suproć našiem neprijateljim dobitnici. Pokli ako ovo svetotajstvo razgledamo i po onemu, što u sebi uzdrži, i po onemu, što zlamenuje, ne može inako da se prid njime ne ustrese pako, i satarisan ne izostane. Uzdrži u sebi boga od vojskâ, Isukrsta, koj ako vidjen samo može lasno naše otjerat neprijatelje, što neće učinit kad on isti uvjetovan side s nami za vojevati? Zlamenuje muku istoga Isukrsta, a ovo što je drugo neg pripasti čete od pakla, čiem im se napomenjivaju slavodobitne pome*) od križa poviše njih uzdignute za s prikorom iz nova ih u jaze ognjenite potjerati? Dosta da mi kako i družba Gedeonova skrušenjem srca pokajana skršimo najprije zle nauke kako sude od zemlje griesim našiem sastučene; uzdignemo svak u rukah užežen svietnjak žive vjere u ljubavi razplanute, i na pomoć uzmemo našu kruh nebeski kako mač našega vojvode; bez sumnje ikakve razbit ćemo i potjerat svu vojsku od pakla suproć nami uzbunjenu: *tradet Dominus in manus nostras castra Madian.*

Pače odviše nezgode iste, koje na nas ili od svieta ili od zlieh ljudij naripljuju**), i koje su ko zemaljski neprijatelji, božanstveniem se oviem oružjem veoma lasno pridobiju. Počeo sam svetiem pismom, hoću š njime i dovršiti.

*) palma. **) naripiti—nahrupiti.

Ulazi nakon četres cielieh lieta puk židovski iz pustinje, i vidi polja liepa i glavice, vinograde, masliništa od zemlje njima obećane. Ah, liepieh miesta, govorahu, u koja nas je bog doveo, ali su od druzieh posvojena, i treba ih je na ped*) i ped s oružjem svedj u rukah pridobiti. Jeriko je prva tvrdja na krajini, koja ima oko sebe ravnine i brege sjedbam, lozjem, mnoštvom dubja pitomoga do raskošja urešene; ali je od svudar obkružena turnjim, tvrdjam i vrstom svakom od obrana vojničkieh prižestoka. Zove bog židovskoga vojvodu: „Jozue", veli mu, „vidiš li grad Jerika?" „Vidim ga, gospodine, u har bi nam veoma bio". „Kad je tako, darivam ti ga; doslek su u njemu moji neprijatelji stanovali, a sad hoću, da moj puk ondi naseli se: dake uljezi". „Gospodine, vrata su nam zatvorena, visoci zidi i utvrdjeni, i ako imamo mi dvoje nogâ za uljesti, imaju i oni dvoje rukâ za branit se. Putnici smo bez hitrine za vojevat, bez orudja potrebnita za tvrdje rvati". „ Učini ovako: neka sav puk razredi se u jedan obhod**) bogomili, i z dvora otide naokolo kod svieh zida gradjanskieh. Stavi pamet: neka svak bude hodio s očima u tle, s mukom tvrdiem na ustieh: *non clamabitis, nec audietur vox vestra, neque ullus sermo ex ore vestro egredietur.* (Jos. 9, 10.) Posred puka neka nose arku svetu od zakona sa sviem mnoštvom od svojieh službenika sadruženu; a prid njome neka idu sedmerica izabranieh svetionika***) s trubljam u rukah pjevajući: *tollite arcam foederis, et septem alii sacerdotes tollant septem jubilaeorum buccinas, et incedant ante arcam Domini.* (ib. 6.) Tako ćete sedam dana učiniti, pak ćeš vidjet, što će sliedit.

Bivši Jozue ovo primio uvjedjbanje, sjutra dan počela su ova liepa oko grada obhodjenja. Idjahu ljudi od rata na vojničku urešeni, i tako za šes cielih dana. Službenici idjahu od otara i od arke, pak sedmero posvetionika na redovničku obučenieh, a u rukah s trubljam pjevajući. Najposlje idjaše arka od zakona na ramenu od prvieh redovnika, a iza nje puk ostali liepo uredjen po starešini. Gradjani od Jerika čiem ugledaše tako mnoštvo približat se od nenadana nasrtanja, s oružjem svi na zide od grada dotrčaše. Nu poslje kad vidješe, da krotki idu i sniženi i bez ijedne sjene od ikakva neprijateljstva, puno su se na prikazu onu liepu, na zvek trubâlj po načinu trubljenieh i na ponosnos božje arke

*) péd—pedanj. **) processio. ***) svetionik—svećenik.

arajdali. Drugi dan, treći i četvrti sliedili su bez ikakva s obie strane zadiranja. I premda gradjani od Jerika stahu svedjer oružani i u straži, strašeći se, da pod prilikom od obhoda bogomila koja potajna varka ne krije se, kad vidješe dan peti i šesti, da oko tvrdjâ i oko vratâ ne čantraju, sedmi dan na zide i turnje izidoše na uzdano veće mnoštvo nego igda do staraca, do dječice i djevojčica. Nu oćutite u ovi dan najposlednji što je sliedilo. Kad bijahu grad naokolo svud obstrli, na jedan odredjen zvek od trublje vas puk je imo u sve glase zavapiti. Zazveča dakle ona trublja, glase uzdigoše do nebesâ. Na onu viku, ko na jeku trešnje vrlovite *, zidi od grada skoriepiše se, razpuknuše i razvališe, i u svom rasuću gradjane, koji stahu poviše njih umješane pokopaše. Tako grad nesrećni, zapreka puka božjega, raztvoren osta na sve strane: *omni populo vociferante et clangentibus tubis, muri illico corruerunt* (ib. 20.).

Nijesam zaman pripovies tako dugu učinio. Dobro znate, da arka od zakona prisveto od oltara otajstvo zlamenuje, i kako pri njoj na samu viku od puka zidi od Jerika božjieh neprijateljâ razvališe se, i puk židovski osta slobodan za uljesti i svoje neprijatelje pogubiti; tako prid oviem svetotajstvom privisokiem, ako iz srca razgorena glase uzdignemo za boga zvat na pomoć, ostat će od nas naši neprijatelji, koji na ovem svietu rvaju nas, pridobiveni. Zato Aresio, primudri biskup, vjeru nam prikažuje svetiem sakramentom u svojieh rukah kako štitom za od svieh nas našieh obraniti neprijateljâ: *quod ergo scutum est? Nullum aliud in manu reperit, quam sanctissimum sacramentum.*

Jesu mnozi neprijatelji, koji suproć nami nasrnjuju: sviet, hudoba, i put naša. Tako nam kaže Bernardo sveti: *mundus clamat, ego deficio*; *diabolus clamat, ego decipio*; *caro clamat, ego inficio.* Svi ovi hoće nam zabraniti, da napred ne stupimo za zemlju nami obećanu posvojiti. Sviet, premda gine, uzdrži nas svojiem prigodam svakdanjiem; hudoba svojiem motrenjem vara nas bez pristanka; i put naša svojiem priblaznjenjem ište nas svedjer noviem griesim ockvrnuti. Nu sve ove neprijatelje, sve nezgode, koje na ovoj zemlji dohode suproć nami, i koji su nami zapreka, da napred ne idemo, pridobit ćemo, i sve će pasti po krieposti svetoga ovoga otajstva, ako se podobno njime budemo htjeli okoristit.

* vrlovit = strašan, biesan.

Besjeda XVI.

Uzdanje u božje milosrdje ne ima griehe uzmnažati, budući odredjen broj od griehâ i od milostij.

Ignoras, quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit.
Sv. Pavo u knjizi Rimljanom 2, 4.

Besjedeći, pridrazi moji u Isukrstu, prid običajnom ovom skupštinom dobre smrti u nedelju sred pokladâ, nastojo sam milosrdje božanstveno, kakvo je u sebi, prikazat vam, za s teziem griešnike onadar ako igdar razigrane ko zlatjenom jednom uzdom uzpregnuti, da ne trče tako stranputno, kud ih vodi svevoljna objesnos razpuštenieh pohotjenstva. A sadara u početak od korizme povraćam se na istu besjedu, jeda bih ih ovom istom liepom uzdom pritegnute na put pravi okrenuo, da brzo i nazbilj pokajani s dobriem bogom od njih mnokrat na razsrdjbu potaknutiem u stavnoj promjeni od života sjedine se. Dake, kako nam vapi Pavo aposto, božanstveno milosrdje, ako ga poznamo ko je u sebi, i u nj ufamo ko je razlog, ne ima nas ne po nijedan način razpustiti ni slobodnije učiniti u griešenju, nego ureda od grieha nam razliepit srce i na pokoru privrnut nas: *ignoras, quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit.* Paček tkogod ufanjem nerazložniem naslanja se na božje milosrdje za mirnije u griehu živjet, teziem ga istiem ružno pogrdjuje, držeći ga ko beztužno i ko s griehom za parčit ga uvjetovano: *divitias bonitatis ejus et patientiae et longanimitatis contemnis* (Rom. 2, 4.), i porad toga nedostojan od istoga milosrdja učini se, svu razsrdjbu božanstvenu razžižući suproć sebi: *thesaurizas tibi iram in die irae.* (ib. 5.) Tko je bio dake veći griešnik i od boga doslek prizamjerniem smilovanjem bio trpjen veće, potrebno je da korisno pripade se, strašeći se, da sljedeći on u svomu griehu, božanstveno ustrpljenstvo jur od drugieh opačina umoreno nebi ga od sebe po nesreći ko nepokorna odmetnulo.

Kako ste čuli u besjedi od nedelje goru rečene, ne možemo riet, da je u bogu jedna dobrota meka i slaba, jedno tupo i beztužno milosrdje, da trpi svoje uvrjede i pogrdjenja ne hajući i bez

biča i pedepse puštavajući ih; er taka dobrota podobna nebi bila za vladati ni malahnom jednom kućom, a nego li sviem svietom, i tako milosrdje nije vriednos, koja bogu bezkrajnom moru od svakieh izvrsnostij pristoji se. Ništa ne manje tkojigod mogu odgovorit: vještnos zgoda svakdanjieh, koja mnokrat sve razloge pridobiva, čini nam se, da nam kaže sve inako. Nije li stvar očita, da nas vlada višnji onom dobrotom priko vrha i priko mjere? Koj potop od smrdeće nečistoće ne razlieva se svud po svietu, prostirući kalo od voda poganieh na sve strane, da jedva iznadje mjesto za moć sjesti i bez pogibje počinuti jedna čista i neockvrnjena golubica! Nijesu kuće dosta ni od gradova prostranosti, er i crkvam mnokrat od pravednosti utječištom ne prašta se. Ne samo se loze trgaju zapuštene, neg se varke steru i tudjiem vinogradom i lierom jošter zatvoreniem. Ne krije se u zabiti potajna prikorna zloća, neg se hvasta u družinah i očito po putieh drpi se rukam i kad bježi tudja čas i čistoća. Prisveto ime božanstveno, koje kad čuju imenovat se, trepte u sebi za častit ga svi sveti redi od angjelâ, a uztresu se pripadeni tmasti jazi od hudobâ; prisveto, rekoh, božje ime nije li dan današnji do take neciene dovedeno, da se njim služi i dječetina malo vriedno odhranjena za svoje laži zapečatit, i ženice razjedjene za svoj ijed izrigati, i u svadjah srditieh smiono ljudstvo za stieg prvi od osvete? Ne pruže li mnozi vukovi nenasitni, grabeće svoje ruke na iste od mrtvieh zadužbine, na plien tužnieh udovica i od uboštva nejakoga? Ne može se proć po putieh u istom krstjanstvu, što se ne čuju svudar i ne vide božja prem sramotna uvriedjenja. Gdje su dake potopi od vodâ i od ognja, koji njekad za porazu od bludnika zadaždješe? Gdje su munje od nebesa, koje bog prieti potlačiteljem od uboštva? Što čine angjeli osvetnici vjerna služba višnje pravde? Što ne udru trieskovitiem svojiem mačima na pogubu bezočnieh od griešnika? Bog sve trpi: dopuštuje, da čas njegova tlači mu se prid očima, podnosi tako ružna pogrdjenja, ko da ne čuje i ne vidi: paček on je prvi, koj zove, koj nuka, koj (riet ću ovako) na njeki način moli svoje neprijatelje odmetnike, da se š njim sastanu i pomire. Koja je ovo dobrota priko mjere uzmnožita! Dobra čeljad i bogoljubna, koju srce boli na božja uvriedjenja, malo da se š njim ne tuže ljubežljivo: *exsurge, quare obdormis, Domine* (psal. 43, 23.), *dissipaverunt legem tuam* (psal 118, 116.). Ustani bože, i pogledaj na strašni rasap tvoga sve-

toga od zakona. Ko da s teziem hoće mu reći: ah, nebi sviet bio tako opak, da se ti ne kažeš prema njemu tako dobar.

Ali na sve ovo duh nam sveti odgovara: *ne dixeris: peccavi et quid mihi accidit triste? altissimus enim est patiens redditor* (eccl. 5, 4.), nemojte reći u vašem srcu: mi griešimo i od grieha našieh pedepse još ter ne vidimo, er je višnji ustrpljen dužnik, koj trpi i trpi, nu najposlje sve, što ostaneš š njim zadužen, hoće sve da mu se plati do mrvice; *altissimus est patiens redditor.* Rekoh, trpi i trpi, i dotlek se uzdrži božanstveno ustrpljenstvo, dokle se broj dovrši od dugova, koj božja dobrota prizamjerna odredila je za podnieti; a kad ti broj podpuno dovršen bude, *subito veniet ira illius et in tempore vindictae disperdet te.* (ib. 9.) Razsrdjba uzsliedi ustrpljenstvo, i na mjesto od milosrdja pravda uljeze oružana; tad ujedno svi razlozi od dugova izvade se, i plati se sve ujedno veoma tužno i krvavo.

Nu bolje ovo izgovorimo, da svak dobro bude razumjeti, er je nauk prem potrebnit i koristan. Bog, koj svojiem providjenstvom sve je potanko odredio *in pondere, numero et mensura* (sap. 11, 21.), odredio je i svakom od nas broj od griehâ, koj hoće u njemu pritrpjeti tiem načinom, da, ako broj ovi dotoči se, ili će te prikom smrti bog porazit: *completi sunt dies... ut interficiamini* (Jer. 25, 34.); ili, ako ostaneš u životu, zasliepljen u pameti i otvrdnut u tvomu srcu uzmnažat ćeš po tvojoj krivini griesim noviem plame od ognja vjekovitoga jur za tebe pripravljena. Tako nam kaže sveti prorok Ezekiel, zoveći ovi dotočak griehâ: *d es... iniquitatis praefinita.* (Ezech. 21, 25.) Tako prorok Amos vapeći od božje strane Tiru, Gazi i Damasku; ako dodjete do četvrte opačine, nećete igda biti na put pravi obratjeni: *super tribus sceleribus Damasci, Gazae, Tyri, et super quatuor non convertam* (Amos 1, 3.). Sveti Augustin i on prem bistro besjedu ovu istu izgovara: *est certus*, veleći nam, *peccatorum numerus atque mensura.* Dake kako Tiro, Gaza i Damasko imali su na svojoj četvrtoj opačini upisano: - *non covertam*, tako svaki od nas ima odredjen svoj broj od griehâ, na jednomu od kojieh je upisano: *non convertam*; i tko tužan do njega dodje, š njim će umrieti jur osudjen po s e vieke,

Pače odviše za ovo isto i još bolje tomačiti imate znat, pridrazi moji, da pomoć božja vrhunaravna, kakva nam je potrebnita za iz grieha uskrsnuti, jest jedan dar prem milostiv božanstvene

blagodarnosti, koja ne ima ijednu dužnos za naravi našoj udielit ga. Pomoć pako, koju zovu razumnici *efficacem gratiam*, a našķi bismo je mogli zvati *djelotvorna*, to jest ona, kojom ćemo se dobro služit za spasenje, jest dar više darâ: *gratia super gratiam*, dar milostiv većma u sebi, koga bog nam može bez nepravde zakratiti. Ove milosti i pomoći, navlastito posebite izabrane, darovane su i one od boga *in pondere, numero et mensura*. Iza prvoga smrtnoga grieha može on ni jednu ciglu ne udielit nam, kako je nije udielio sviem angjelom odmetnikom. Ništa ne manje s ljudim, koji dulji imaju put i život, kaže veću blagodarnos ovieh pomoćij, nu ne kaže tako razsuće *, da ih imaju svedj u ruci kad im je drago. Zato sveti Ivan govori nam: *spiritus, ubi vult, spirat* (Ivan 3. 8.), koje rieči tumači sveti Bernardo: *non quando ego volo, sed quando ille vult, spirat*: duh sveti ne dohodi povjetarcem svojieh milostij, kad ja hoću, neg kadar je njemu drago. I ko pomorci u svom brodu ne imajući ugodne vjetre pod svojom vlasti, kad im dohode, hitaju ih sa sviem jedrim razkriljeniem, i ne puštavaju ih, da uteku; er ako ih jednom izpuste, tko zna, hoće li ih paka imati, ali će od njih ostavljeni na kojoj mrkjenti razkršit se: tako je treba, da s duha svetoga nadahnućim i mi činimo.

S ovega ćete razumjeti, kojiem načinom kadgod griešnik u ono isto vrieme, kada scieni, da ga trpi božanstveno milosrdje, da ga će paka veoma lasno pomilovat, i zato grieši veselo, i sa svom slobodom razpušta se, kako, rekoh, u ono kadgod isto vrieme ima na sebi, premda ga tužan i ne ćuti, bič najteži božje pravde. Može biti da mu se jur broj od griehâ dotočio, da mu neće veće igda božanstveno milosrdje posobne svoje milosti i pomoći udieliti; nego od boga izostavljen, premda ima, što mu je dosta za kajat se, neće se sa sviem teziem pokajat, neg kažući nadvornju samo taštu prikazu od pokornika, svedjer će se u svojieh griesih uzmnažati do pogube vjekovite.

Sva ova besjeda potvrdjiva se s dva izgleda iz pisma svetoga izvadjena. Dohodi na smrt kralj oholi Antioko, i videći jur prid sobom vrata strašna od vjekuvječanstva raztvorena, moli boga, vika u sve glase, da se kaje, obećaje dare od templa ugrabljene povratiti, paček jošter uzmnožit ih, i svojiem pjenezima ono sveto

*) razsuće—razsipnost.

mjesto naresiti; zaklinja se, da će živjet u napreda na svetačku. Reko bi ovdi tkogod: ovi se čovjek osviestio i pokajo jednom nazbilj; ne čujete li liepa djela, koja čini? Ah, kako liepo umire u skrušenju! A što govori pismo sveto? *Orabat hic scelestus Dominum, a quo non esset misericordiam consecuturus.* (II. Mach. 9, 13.) Jur je bio broj od svojieh griehâ za trpjet jih odredjenieh napunio. Odmetnut dake od boga molio je; ali mu se božanstveno milosrdje oglušilo, kako se bijaše i on njemu oglušio u životu. Viku onu od pokajanja i odlukâ iztještila je straha od smrti a ne skrušenje pravo od srca ni mrzenje više svojieh opačina. Dake crknuo je najposlje smrdeć u tielu i u duši. Snažni Sanson meće se u ruke trikrat od Dalile svoje ljubljene izdavnice; priklopljen ondi od svojieh neprijateljâ ustaje se i razbija ih. Meće se paka i četvrti put i na skutu zaspava joj s oviem ufanjem zaludniem u svom srcu: imat ću pomoć od boga kako i prije, ako neprijatelji zateku me: *egrediar, sicut ante feci, et me excutiam.* (Judic. 16, 20.) Ali pomoć, kako i prije, četvrti put nije imo: *recessit ab eo Dominus* (ib.), nego je ružno u sužanstvu sliep izosto.

Nu sadara, moj grješniče, ljubežljivo medju nami razložimo. Ako doslek božje te je milosrdje pritrpjelo, kako znaš, da će te trpjet i u napreda? Može biti da prvi smrtni grieh, koj učiniš, bit će oni, na komu je upisano: *non convertam*, i ako na nj tužan popuzeš se, tko zna, hoćeš li igda veće za sve vieke uzkrsnuti. Zato veli nam Adrian papa: *horrendum est peccatis peccata addere, quia nescimus, pro qua culpa nos Deus sit in hoc saeculo relicturus.* Ova miso imala bi učiniti, da nam se na glavi naježe kose, kad grieh čujemo imenovati. Ali, oče, može biti da dobrota božanstvena još će trpjet mojieh grieha. Ah, odgovora nesviesnoga! Može biti da i neće; i ti stavljaš u toliko na pogibju tako strašnu tvoju sreću vjekovitu. Čini li ti se, da si malo boga neizbrojniem opačinam pogrdio, i da je tebi jošter dužno božanstveno milosrdje? Koliko ih je i dan današnji doli u paklu može biti od istoga ovega grada, koji manje griehâ od tebe na duši broje, i u vieke su odsudjeni.

Ti pun zloće do vrh glave, kojoj si dobar nadomjerak ovieh poklada priložio, čekaš sveto uskrsenje za skrušit se i pokajat. Pokli bog sadara svojom rieči i nadahnućem kuca na tvoje srce i zove te na pokoru, znaš li, hoće li paka na uskrsenje udielit ti liepu milos od posobne svoje pomoći, od koje se noviem griesim

činiš svedjer većma nedostojan? Udielit će je kako i prije: *egrediar sicut ante faci.* Ti li je u špagu * imaš, ona li je na tvojoj službi? Vika ovdi svedjer dobro i svedj žestoko Tertulian: manjkalo je još i ovo bezočno smionstvo u griešnicim, da božju blagodarnos uzhtjebudu pod svoju službu uharačit: *liberalitatem Dei servitutem fecerunt.* Ah nesrećan, nebi ti prvi bio, komu je bog take milosti zakratio; množ je onieh, koji plaču doli u ognju svoje ufanje nerazložno, kojiem sebe istieh privariše. Dovršit ću, pridrazi moji, kratkiem riečim velikoga Bazilija: *nolite Deum ex media parte cognoscere,* nemojmo na pola spoznavat boga; mislimo ga ko pravedna za na grieh ne pružit ruku, za pokoru ne prodiljivat; mislimo ga ko milosrdna za ureda pokajani u krilo uteć mu ljubežljivo. **

*) špag—žep.

**) Je li zbilja „odredjen svakomu od nas broj griehâ, koj kad dotoči se“ zaori gospod s neba: *non convertam*? Ili s drugimi riečmi: možemo li mi, dok smo na svietu, tako teško sagriešiti bogu svojemu, da za nas više spasa ne ima? Čini se, da možemo, jer svjedoči sveto pismo, da ih ima, koje bog od sebe odbija, zavrgava. Židovi, koji ubijahu proroke i poslanike gospodove, gledaju čudesa Isusova, a ne vjeruju. Zašto? „Ne mogoše vjerovati, odgovara Ivan (12, 40.), jer zasliepi oči njihove i okameni srce njihovo, da ne vide očima, ni srcem da ne razumiju; da se tako ne obrate i ja ih ne izliečim.“ „Kada dodje *ille iniquus,* opominje Pavao vierne (I. Thes. 2, 8—10), koj će nastojati djelo Kristovo razoriti, zavesti će: *eos, qui pereunt, eo quod caritatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent.*“ A Rimljanom piše (1, 28.), da bog one, koji ne mariše za nj, *tradidit in reprobum sensum,* da čine što se ne pristoji.“

Ali s druge strane svjedoči pismo, da bog hoće, da se svi ljudi spase i do istine dodju (I. Tim. 2, 4.), pa zato Krista imenuje spasiteljem svih ljudij (ib. 4, 10.). Sveti Ivan uvjerava, da ne posla bog sina svoga, da sudi sviet, nego da se sviet spasi po njem (Ivan 3, 17.). Neću smrti griešnika, uvjerava bog na usta prorokova, nego da se obrati i žive (Ezech. 33.), pa zato zove griešnike, da se obrate cielim srcem svojim, a bog, potvrdjuje sbor tridentinski (s. VI. de justif. c. 11.), ne zapovieda stvarij nemožnih, nego zapovjedajuć opominje, da činimo, što možemo; da molimo, česa nemožemo; a on nam pomaže, da možemo.

Evo s jedne strane zove griešnike sve bez iznimke, a s druge odbija neke od sebe, da se ne spase. Kako to spojit? Mislimo, sliedeć bogoslove, ovako: a) ne ima čovjeka na svietu, nad kojim bi bog štap prelomio; svakomu nas daje milostij dovoljnih (gratia sufficiens), s kojimi bismo mogli spasiti se, da je upotrebimo. To zahtievaju svjedočanstva iz svetoga pisma, koja smo na drugom mjestu naveli. Nego jer je griešnik, u zlu otvrdnuo, dugo odbijao bez srama pomoć božju, zato mu b) gospodin ne šalje milostij tako jakih, koje bi ga u istinu na djelo ponukale. Te milosti imenuju bo-

Besjeda XVII.

Božje milosrdje ima biti najjači uzrok od pospješna pokajanja.

Ignoras, quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit. — Sv. Pavo u knjizi Rimljanom 2, 4.

Čiem ste čuli moje besjede najposlednje više božjega milosrdja, držim da ste rekli mnozi u vašem srcu: jaoh, oče, scienili smo, da ćeš nas štogod razveselit i srce nam zlovoljno mnokrat razširiti, dobrotu nam božanstvenu svu blagu i milu prikazivajući; a ti si nas jošter gore pristrašio, er si isto milosrdje ukazo nam ko da je s bičim i s trieskovima od sve pravde razsrčene oružano. Spomeni se, da braća i sestre dobre smrti jesu čeljad, koja od grieha uklanja se, koja molbam svakdanjiem i čestiem ispovjestim nastoji se dobro s bogom uzdržati, zašto ih dake tako strašit bez pristanka? Ah, pridrazi u Isukrstu, strah božji svakomu je veoma dobar, er i čeljad, koja su sadar bogoljubna, mogu se na grieh popuznuti; zato svakomu je ova uzda potrebnita za ne iziti stranputice i na kojoj krši ne slomiti se. Dopustite mi dake, da i danas povratim se na istu besjedu, i griešnikom, koji ufanjem nerazloženiem na božje milosrdje naslonjaju se za u griehu živjet slobodnije, ako taki medju nami nahode se, ukažem im, kako lasno s vjekuvječnom svojom štetom mogu se iznać privareni, pokli dobrota božanstvena, ako u nju ufamo po razlogu, ne ima nas ne u griehu razpuštati, nego ureda na pokoru dovesti nas: *ignoras, quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit?*

goslovi „gratia effciens“, naš Bernardo „milosti djelotvorne“ ili „posobite“. Bog je iz ljubavi prema nam zapovjedio angjelom, „da nas čuvaju na svih putevih naših, da se o grieh ne potepemo“. griešnik ne mari za boga, zato c) ni bog ne mari griešnika štititi tako brižno od navalâ duha nečistoga — a izvrgnut napastim vražjim, teško će im odoljeti. Napokon d) ne može se griešnik niti onda potužiti na pravednoga boga, ako ga radi mnogih opačina njegovih rine u onakove okolnosti, iz kojih mu je premučno izvinuti se, da se otrese grieha i prigrli pravednost.

Te su opazke, mislim, dovoljne, da razumijemo nauku, koju podaje Bernardo u toj besjedi.

Malo će se griešnikâ iznaći, koji ne misle jednom svoju zloću ostaviti i s bogom se sjediniti pokajani; ali ovo svoje namišljenje držeći stavno u pameti, da ih će svedjer, kadgod njima bude drago, milosrdje božanstveno pomilovat, na nukanja od božjieh nadahnuća oglušaju se, za prietbe im se božje pravde malo haje, ter se čekaju pokajati i na pravi se put obratit, kad im sune, ko da imaju pod svojom vlasti sve milosti od pomoćij nebeskieh. Sveti prorok Izaja na poglavju dvadesti i osmomu prikazuje nam veoma liepo s jedne strane srce i rieči od griešnikâ, a s druge, kako će se paka podnieti š njima božanstveno ustrpljenstvo od njihovieh odmetnuća i drugieh opačina umoreno. *Ignoraverunt*, veli on, *judicium* (Is. 28, 7.), nijesu umjeli pravi način za prohodit s bogom razabrati; zato njihove su običajne rieči bile: *manda remanda*, *manda remanda*, *exspecta reexspecta*, *exspecta reexspecta*, *modicum ibi modicum ibi* (ib, 10.).

Griešnik tužan u svojoj zakopan opačini, kad mu reku, da otide slušat rieč božju za svidjet se*), rugajući se odgovara: čuo sam je i odprije i čut ću je, kada bude meni ugodno: *manda remanda*. A kad sluša na istoj božjoj rieči, gdje se prietbam iz pisma svetoga izvadjeniem višnja pravda prikazuje i jadna svrha od ostalieh njemu sličnieh, veli u sebi, a kadgod jošter i u družini: straše, straše, i odprije su tako vikali, neka govore, što im je drago; znamo boga milosrdna, čekat će nas kao i doslek: *manda remanda*, Ako oćuti u svom srcu nukanja jaka i žestoka nadahnuća za jednom svoje uzle prekinuti, za okajat se od opake one družbe, za tudjbinu, koja ga bode, povratiti, malokrat je, da odgovori neuljudno: neću, neću; nego veli: i ja mislim učiniti, nu sadara nije mi lasno, sve će bit u svoje vrieme: *exspecta reexspecta*, čekaj počekaj, duše sveti, pošlji mi opet ovo tvoje nadahnuće, da u drugoj paka prigodi razputim se: *manda remanda*. Vidi umirat čeljad svoje družine i rodbine, na dušu mu se stisnjivaju svete strahe od smrti i od suda božjega i od vjekuvječanstva, koje ga čeka; a griešnik bogu odgovara: i ja se hoću obratiti i pokajat, ali sadar nješto ne ćutim se, čekaj počekaj: *exspecta reexspecta*. Ako ne drugo, korizma je jur počela, nije vele do uskrsenja, tadar ću počet nazbilj misliti: *modicum ibi*, *modicum ibi*.

*) svidjeti se — u se gledouti, popraviti se. *Svidj se*, vjeruj, ufaj. slušaj.

A bog, veli prorok sveti, griešnikom će istu pjesan odpjevati, *et erit verbum Domini eis*: *manda remanda*, *exspecta reexspecta*, *modicum ibi*, *modicum ibi*. (ib. 13.) Kad dodje ono vrieme, u koje su govorili, da se imaju pokajati, kad se počne tielo starat, a i jošter na istoj smrti pitat će razpušten griešnik pomoć, ispovjes, milosrdje: ah, bože, udieli jedan dar od tvojieh vlastitieh za nazbilj se pokajati s praviem skrušenjem i bolesti. Bog će mu tadar besjedu istu odgovorit: *manda remanda*, nije vrieme sadar, ne ćutim se: *exspecta reexspecta*, čekaj počekaj. Ali, bože, potreba je sadar glavna, kratko je vrieme, pošlji jednu pomoć posobitu ovem srcu otvrdnutu. Ali meni nije preše, činio si ti meni čekat na mjesece i godišta, počekaj i ti sadar malo: *exspecta reexspecta*, čekaj počekaj. Vjekuvječanstvo je raztvoreno, nije vremena za čekati: *modicum ibi*, *modicum ibi*. A nijesi li držan gospodine, po tvojoj dobroti neizrečenoj takom milosti pomoći me? Držan? Nijesam bio držan ni Pavlu, momu apoštolu, darovati *gratiam super gratiam*, to jes milos onu vlastitu, koja čini svetom smrti dovršiti. *

Prilaga dake sveti prorok: tako je tako. *Erit eis verbum Domini*: *manda remanda*, *exspecta reexspecta*... *ut vadant et cadant retrorsum et conterantur et illaqueentur et capiantur*. (ib.) Ovako će im bog razsrčen odgovorit, i zato će pasti, skršiti se i u mrežah od dugieh opačina, kojiem su se zàputili, bit će najposlje od svojieh neprijatelja ulovjeni.

Ah, griešnici zaslieplјeni, činite čekat bogu, da na pravi put obrati vas, a i on će paka činit vami, da čekate njegovu milos od pravoga obraćenja. Što mislite, što scienite? Da bog višnji slavnočestiti svemogući jest vami (prosti, bože, ove rieči nespodobnos) jedan djetićak potišteni, koj vam ima stat pod vlasti i čekat svedjer prid vratieh za zvati ga, kad hoćete, i kad hoćete odmetnut ga? Milostiv je, ali je on gospar: *spiritus ubi vult spirat* (Ivan 3, 8.). Svoje dare i milosti ne drži u vašoj ruci neg u svojoj; ne dieli ih, kad hoćete, nego kadar je njemu drago: *non quando ego volo, sed quando ille vult, spirat.*

*) Milost „*svetom smrti dovršiti*“ imenuje Bernardo „vlastitom“, kako ju sbor tridentinski (sess. VI. can. 32.) imenuje „*speciale auxilium*“. I svi sveti oci slažu se u tom, da je milost svete smrti, milost posebna, koje si nitko dobrimi djeli zaslužiti ne može; liepo i na široko piše o tom Augustin: de correptione et gratia.

Nu dake kad ti misliš ostaviti onu družbu, u kojoj pogane siješ razgovore, ostaviti onu igru, koja ti je tielo i dušu zaputila *, ohajat se od onega poganoga prijateljstva, oprostiti iz draga srca onem potajnom neprijatelju, u crkvah češće biti i na svetoj ispovjesti, i stavit se jednom nazbilj na urednos od življenja krstjanskoga, na što te bog zove jur odavna, a može biti i sadara osobito kad slušaš rieč božju? Ne čini mi se jošter vrieme. Kad ćeš dake raztvoriti uho i srce duhu svetomu, koj te nuka? Neka duh sveti dodje paka kad dospijem moju mlados, kad uredim moju kuću, er hoćem jošter koje godište darovat svietu, mojoj puti i slobodi. Dake tadar hoćeš, da ti bog pošlje onu milos, koja će biti od tvoga srca dobitnica. Tadar tadar neka je pošlje. A duh sveti veoma lasno da tadar je neće poslat. Iza razpuštenja od mladosti ti čekaš, da ti na srce bog govori; a tadar će bog mučati i ne šaljući osobite svoje milosti, pustit će te, da uzslIediš tiek slobodan od tvojieh razpuštenja.

U nemoći napokonjoj, kad se vidiš blizu smrti, tad ćeš čekat pomoć od boga posobitu i moguću za na pokoru obratit te; a bog veli, da je tadar neće dati: *tunc invocabunt me et non exaudiam.* (prov. 1, 28.) Plakat ćeš ondi i cviliti, a on će se tvojiem suzam rugat: *ego in interitu vestro ridebo.* (ib. 26.) Uzdizat ćeš k nebu ruke, a ja ću se, veli on, tvojiem smijat molbam: *ridebo et subsanabo vos.* (ib.) Ispovjes ćeš učiniti, čut ćeš više tebe od redovnikâ odriešenje, a proklestvo od mene oćutjet ćeš, er ispovjes neće biti s praviem srcem učinjena ni podobna. Nu zašto, bože, ova tvoja odmetnuća? Za odmetnuća, koja si meni u životu učinio: *vocavi et renuisti.* (ib. 24.) Sva ti ću ova odvratiti, ere zazvan od tebe *non exaudiam.*

Ah pridrazi, nemojmo mi zakon davat bogu za primati njegove milosti i odmećat ih, kad hoćemo. Nije ne po nijedan način njegovo podložno nam milosrdje, da ga vrtimo, kud hoćemo. Sveta Agneza bivši se jednom svetoj Brigiti objavila, tužeći se na griešnike, reče joj živo, kako da je razsrčena: *in arbitrio suo videntur posuisse misericordiam Dei.* Kako je sliepa ova nesvies! Griešnici su začelili u pameti, da im će davat bog pomoći, kako oni i kad oni zapoviedu; da mogu ruku stavit u blago milostij božanstve-

*) zàputiti — sputiti — zaplesti.

nieh, za što hoće i kad hoće izvaditi, ko da je od njih bog potrebnit.

Zato riet ću vam riečim proroka Izaje: *propter hoc audite verbum Domini viri illusores* (Iv. 28, 14.): čujte čujte rieč božju vi, koji se rugate i varate vas istieh. *Dixistis enim: percussimus foedus cum morte et cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cum transierit, non veniet super nos; quia posuimus mendacium spem nostram et mendacio protecti sumus.* (ib. 15.) Vi ste rekli: mi smo se smrti uvjetovali i s paklom istiem ugovorili, kad prodje bič božji, neće pasti poviše nas, er smo mi naše ufanje, koje zovete nerazložno i laživo, utemeljili i ono će nas zaštititi svedjer. *Idcirco haec dicit Dominus Deus... Delebitur foedus vestrum cum morte et pactum vestrum cum inferno non stabit; flagellum inundans cum transierit, eritis ei in conculcationem* (ib. 18.): ti vaš uvjet učinjen s smrti razčinit će se i ugovor s paklom neće stati. Kad prodje bič božji, pasti će vam više glave, skršit će vas i poplesat. Zato sadara, griešnici, moja braćo, kad vas k sebi zove božanstveno milosrdje i želi vas pokajane prigrliti, k njemu se nazbilj utecite, svedjer se od riečij Pavla apostola spominjajući, da razmišljanje božjega milosrdja ima vas skrušene na pokoru privesti: *ignoras, quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit?*

Besjeda XVIII.

O sljepilu duhovnomu.

Illumina oculos meos, ne unquam abdormiam in morte. Sveti kralj David u ps. 12, 4.

Tolika je pomnja i ljubav, kojom čuva svaki od nas svoje oči, cieneći ih ko najdraže blago i ures svoga tiela, da kad hoće ukazati ljubav sasma uzmnožitu ili majka mila svomu sinu jedinomu , ili novoj vjerenici zatravljeni koj ljubovnik, drugako je ne izgovara, neg veleći: ljubim te ko zenicu mojieh očij. I nije čudo, da su drage i cienjene nad tjelesna sva ostala dobra, bivši da ako igda tužan tkogod izgubi ih, gubi upored sve, što je liepo i

gizdavo u okolišu svega svieta. Jasno sunce u istoku veće njemu ne izhodi, niti ijedniem svojiem zrakom otvara mu razvedrenje biela dana. Polja i brezi zimno svoje nakostrečenje od travica uvenutieh i smrznutieh od dubova ne miene njemu igda u veselje proljetnoga zelenila, a pitomi perivoji pokrivaju mu maglom tmastom svu razbludu od cvietaka razlicieh. Nebo isto sa tamnilom nedospjetniem ukrada mu od zviezda noćnieh tihu svjetlos. Svaki pridgled, koga je narav ili hitros vještieh rukotvorâc čudnu u prikazu sastavila, krije mu se pod zastorom nemakniviem crnieh sienâ; niti može vid od draga prijatelja, niti lice od rodjaka ljubežljiva jadno srce obeselit mu. U jednu rieč: prije smrti jur ukopan ćuti tuge od greba i u životu. Nu ako je tako štetno i ljuto sljepilo vida tjelesnoga, što nam je treba reći o sljepilu duhovnomu, kojiem tužna duša zasjenjena trta na svaki čas i propada u ponore strahovitieh opačina? Upoznajući sveti David veoma dobro nedohitnu svu tegotu od takoga zasliepljenja, vapijaše iz draga srca prid višnjiem gospodarom: prosvietli, mili bože, moju pamet, da sred tmina ovezieh ne ušikam se, koje bi me do zle smrti porinule: *illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte.*

Puno vrsta od sljepila duhovnoga pametni nam bogoslovci razlučuju. Prvu ću vam tomačiti u jednoj smrti kraljevskoga gospodičića po svetom pismu prikazanoj. Bježeći plahiem tiekom u potjeri od razbjene svoje vojske nesviesni Absalon, od kralja i oca jur odmetnik, čiem prohodi pod gusto dubje zapletene hrastovine, zlatni prami dugačkieh plavieh kosa mahom tieka i vjetarcem razpršani oko šume od granica spuštenieh zaviše mu se i zamrsiše, ter bivši se izpod njega maska umakla poplašena, on nesrećan medju nebom i medju zemljom viseći izosta o zančici najljepšega svoga uresa. Vidio ga je neprijateljski jedan vojnik i nije smio uvriedit ga rad zapovjedi Davida istoga, koj bijaše zaprietio vojvodam: *servate mihi puerum Absalom.* (II. Reg. 18, 5.) Dake sve je Joabu poglavici doglasio, koj dotrča i s tri kopja posred prsij probode ga: *tulit . . . tres lanceas in manu sua et infixit eas in corde Absalom.* (ib. 14.) Premda je ovo prava istina po istomu duhu svetomu izrečena sa sviem teziem štogod truda za podpuno razumjet je nahodi se. Absalon nije bio ludo diete i nejako za ne umjet se razmrsiti, bio je mladić snažnieh lieta i voj-

voda svoje vojske poglaviti. Nije zavezan bio verigami gvozdeniem ni privitiem konopima neg kosami, od kojieh što se može iznaći tanje i slabije? Imo je ruke sve slobodne, i mogo ih je za razčinit one slabe zavezaje do vrh glave uzdignuti; bio mu je mač na bedri a nož na rebru za prisjeći što razmrsit nije mogo; niti mu je vrieme moglo pomanjkati, erbo ijedan od vojnikâ nije smio tegnuti ga, ter dokle je glas Joabu prinesen bio, prošlo je vremena ne malahno. Kako dake imajući mač, ruke i vrieme, glavnu potrebu i sve načine za moći se od zančice one smrtne razputiti, sa sviem teziem nije išta učinio? Znate li kako? veli nam Abulens jedan od najznanijeh tomačiteljâ: *Absalom jam moriturus non attendebat, quod ad sui liberationem facere posset*; *sed sententiam Domini pavefactus exspectabat, unde percussit eum Dominus, ne attenderet ad ea, quae sibi utilia erant.* Stojeći tužni mladić blizu smrti, nije vidio ni najlašnje podpomoći za umjet se osloboditi; i ovo sljepilo za ne vidjet, što mu je bilo i netrudno i potrebnito, božja je pedepsa bila oštra i teška od prošastih opačina: *percussit eum Dominus, ne attenderet.*

Evo, pridrazi u Isukrstu, izgleda veoma očita, u kom možemo razabrati prvu vrstu od grieśnikâ zaslieplјenieh. Vidjet ćete češćekrat množ ne malu ovieh Absalona nesrećnieh, gdje vise više pakla zavezani: tko dobiti nepravednom i plačniem plienom siromaštva potlačena, tko bludnosti i u godištih jošter mladieh ostaranom, tko opaciem izgledima, koje kaže i raznosi kako djela gospodična i viteška, a tko objesnom oholasti ko vlasima svjetle glave. Prieti u toliko božja pravda ko tri kopja i tri rane usred srca: pogubu od dobar vremenitieh, smrt tjelesnu a najposlje osudjenje vjekovito. Imaju podobno vrieme za praviem pokajanjem i pokorom razmrsit se. Nezgode, koje prve suproć njima nasrnjuju, po božjem odredjenju ne tiču ih, jeda u toliko osvieste se; ne manjka im rieč božja od vjernieh redovnikâ i od unutrnjieh nadahnuća: *gladium spiritus, quod est verbum Dei* (Eph. 6, 17.), po kom mogu po načinu britka mača razkinuti ostarane zavezaje; a sliede sasviem teziem zamršeni, ne umjedući svoju koris ni načine, koje imaju za razmrsit uzle zapućene, razabrati. Sve ovo što je drugo neg sljepilo strašno, neg pedepsa teška božje pravde razsrčene? *Percussit eum Dominus, ne attenderet ad ea. quae sibi utilia erant.*

Drugu vrstu od zasliepljenja i još goru u pričicah s malo riečij duh nam sveti izgovara: *impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit* (prov. 18, 3.): kad propade u dubinu od grieha u sebi ostaranieh opak čovjek, ne haje išta, neg se ruga svačiem. Pokara u kući sina onega razpuštena ljubežljiv otac, a on *contemnit*, ne haje i odgovara: što ne mogu činit stari, nebi htjeli da iko čini, a ti u mlados što si bio? Čujem u crkvi nagovore, nije treba da ih slušam svedj u kući. Vidi mnokrat prid očima dobre izglede svojieh vrsnika, koji ga mogu zasramiti, a on *contemnit*, ne haje išta, neg se ruga: ja ne umijem vrat kriviti prid otarim, daj mi kralječ da dotegnem sve svetačce, sve što svietli nije zlato, pod obličjem od svetinje sakrivaju se druge svrhe. Čuje od koga redovnika na pristolju od pokore, gdje mu slobodno navješćiva, da se ohaje od one družbe razpuštene otrovniem razgovorim sastučene; da ostavi svoje noćne tmaste pute, koji će mu dušu i tielo pogubiti; da će ga igra porinuti, da izgubi i glavno od duše; i prieti mu bez odriješenja ostavit ga. Čuje, kad se rieč božja pripovieda, gdje griesi općeni karajući se, kaže mu se ko u zrcalu crna prilika života mu razpuštena, a on *contemnit*, ne haje išta, nego vika: što je ova teškoća nova? I prije se u raj hodilo, jeda hoće božje nam milosrdje zapriečiti? U jednu rieč: ili na dobre ili na zle, ili moliš ili vikaš, ili prid oči zasliepljene vjeru stavljaš ili razlog, *contemnit, contemnit*, ne haje išta. Što je ovo sljepilo tako ružno? Znaš li što? veli sveti prorok Izaja: *Dominus miscuit in medio ejus spiritum vertiginis.* (Is. 19, 13.) Bič strahoviti božje pravde, po komu im dopuštuje, da iz pameti naucim laživiem zasjenjene izidu im paka u djelo nove i gore opačine.

Na priliku veli onaj zemljom zasjenjen: eh ne može se na svietu živjet i stat svedjer u milosti božanstvenoj; s toga izlazi, da od molitve bogoljubne, od ispovjesti zaboravljen lako nosi više sebe teško breme mnozieh grieha, i pri kojoj od velikieh svetkovina u preši klekne zna bog prid kakva ispovjednika, s kakvom pripravom i skrušenjem, za krstjanin istom ukazat se. Govori oni drugi zadužbinam jur odavna ne platjeniem i krvi ognušen siromaškom: za uzdržat se u momu biću mogu uzeti i na otaru; s toga izhodi, da gleda mjedi samo kako boga, i ne mari pri dobiti svojoj dušu i pravdu potlačiti. Praji treći, koga je oholos zablieštila: neka crkne, tkogod hoće, ja imam plutat vrh svakoga, s

toga rieči i srce nenavidno, mrmošenja bez obzira, zloglašenje od protivnikâ i od stvarij mnokrat najsvetieh pogrdjenje. U glavi je mladca onega, da je ponosnos i veličina otresena gospodičića kazati se, da se od prvieh svojieh lieta u bludnosti zadojio; s toga paka i posred biela dana pogledi u crkvah, mreže i varke po putieh tudjoj časti i čistoći. Sljepilo teško i pedepsa božanstvena: *Dominus miscuit in medio ejus spiritum vertiginis. Cum in profundum venerit peccatorum, contemnit.*

I treća bi još bila vrsta duhovnoga zasliepljenja, bič najteži od desnice svemoguće. Bježi mi vrieme za moć vam je tomačiti. U kratko ću jednom prilikom sve izgovorit. Vidjeli ste oni navlastito, koji ste bili u gradovih velicieh, sidjet sliepce blizu crkav za koju izprosit zadužbinu. Scienite li, da im je teško njihovo sljepilo? Njekoliko od ovezieh i ljubi ga i poštuje, erbo u njemu svoje baštine i dohodke iznahode. Iznašlo se paka kadgod, da koj roditelj nesmiljeni svoga je sina zasliepio za stavit ga pak na dobit oko vratâ od crkava. Tako, pridrazi moji, nahodi se kadgod i medju tužniem griešnicima, da kojigod povoljni sliepci ljube i glade svoje sljepilo, erbo im je od koristi. Zato, ako igda duh im sveti počne pamet razsvietljivat, na njegove tužni zrake ko na striele zažimlju oči, da ih ne rane. Čuvaju se od vjernieh ispovjednika, koji bez straha odkriju jim njihove tmine; bježe rieč božju, rečenu srcu i pameti, er im može sliepu pamet prosvietliti, u jednu rieč: milo im je njihovo sljepilo, erbo im je, kako rekoh, od koristi. Znam, da ovdi ne govorim neg prid čeljadi bogoljubnom, koja ne ište drugo neg svjetlos božanstvenu; ali je treba bilo prid oči vam sviem staviti strahovitu ovu pedepsu duhovnoga zasliepljenja, cjeć da većma svedjer od njega se uklanjamo i molimo srčanije s kraljem svetiem: *illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte.*

Besjeda XIX.

Na smrtnom rvanju sam propeti Isukrst biti će naš drug nerazdioni.

Sive vivimus, Domino vivimus; sive morimur, Domino morimur. Sv. Pavo u knjizi Rimljanom 14, 8.

U svakoj zgodi pogibilnoj i nenadanoj pokrjepa je veoma ugodna slabu srcu družba vjerna prijatelja. Tko putuje po mrkloj noći, kada straha od pameti zapanjene tašte nemani medju svojiem krutiem tminam prikazuje, ako može rukom držat oli oćutjet, da je uza nj, druga nestrašiva, koliko se raduje u temu i razvedriva? U prigodah paka od putâ poplavičniem potocima izoranieh, tiesniem mostim i puzljiviem pripriečenieh, čestiem zahodim zamršenieh, tkoj mu drago od putnikâ, da se združi s nami na uzdanu, utjeha nam je on najdraža, vjerni svjetnik u razkršću od ulicâ i razgovor najmiliji od putovanja. Zgoda teška i nenadana, noć mrkla tminam sasma gustiem, zahod puta nespoznanieh, poplavica veoma plaha, nizhod mosta do dubina nedohitnieh strmenita, prohod trudan izvan mjere svieh nas čeka, pridrazi moji u Isukrstu: strahoviti čas naše smrti. Prijatelja, draga prijatelja, da nas pokriepi, da nas razgovori, ter nam ruku poda za privesti nas u onem trudu, hoćemo li igdje iznaći? Jeda će biti naše tielo? Ah, tužno mre na nami prije nego i umremo; uzdrži ga njegva tegota, ne može proći na onu stranu, od zemlje je, treba je da u zemlju razčini se i izostane. Jeda rodjaci nami bližnji i najdraži od svieta prijatelji? Ili od žalosti, ili za čas da se ukažu žalostivi, njeki iz kuće, njeki iz stana, gdje ležimo, izit će nam, i svikolici do jednoga prije nego izdahnemo ostavit će nas. Koja će dake biti u onem prohodu pristrašnomu družba od nas nerazdiona? Nijedna druga neg propeti ovi Isukrst, koj nas nigda ne ostavlja ni u životu ni na smrti: *sive vivimus, Domino vivimus, sive morimur, Domino morimur.* Prikazat će nam ga ispovjednik i davat će nam u bolestieh njegve prisvete rane poljubiti; držat će nam ga prid očima, razčinjat će maglu mislij sumnjivieh; stavljat će nam ga na uz-

glavje glavu uz glavu, lice uz lice; ter najposlje š njime u ruci potvrdit će nas u rvanju napokonjemu, da ufanje ne izgubimo. Družbo mila Jezusa moga propetoga, ti i ja imamo zajedno putovati. U putu velikomu tja onamo do vjekuvječanstva bezkrajnoga nemoj me igda ostaviti; nać ću u tebi moje ufanje, moju obranu, moje spasenje.

Uspomena griehâ prošastieh bude bez sumnje drača veoma bodežljiva srcu tužna nemoćnika, koj se jur približa božjoj pravdi za potanko svoje razloge pridati joj. Stještila je ova miso mnogiem trudom i dovela mnokrat do skončanja množ ne malu i od svetieh pokornika.

Sveti Ivan Klimako jednoga nam pripovieda, Stjepana imenom, od mnogo lietâ veoma izgledna pustinjaka. On premda u životu redovničkom, koga bijaše prigrlio, tako izvrstan, da zvieri iste najsrditije došle bi mu ukrotjene noge lizat, da ih pogladi i blagosovi: sa sviem teziem učini, da se od straha naježe kose sviem ondi samoživcom, koji na njegovu priminuću namjeriše se. Malo prije nego li je izdahnuo, jedniem pogledom od čovjeka porad straha ko izvan sebe izvadjena, zapazi se u jednu stranu svoje pustošne kućarice, u licu se promienjivajući na svaki čas: sad zaplanut, sad ubliedjen, a sadar smutjen vas ko naoblačen. Protresen mnokrat i upitan od svojieh, da izreče što misli i što gleda, niti išta odgovori, niti ukaza ijedan biljeg, da ih čuje ni razumije; neg najposlje sam po sebi izusti njeke rieči prisječene: ti sam grieh učinio, ali sam se za nj toliko lietâ pokorio; ti ne učinih, da miso došla mi je, ali je iztjerah i ne pristah; na ovo neznam što odgovorit: griešnik sam, božjemu milosrdju utječem se. U ovoj smutnji i predanju, veli nam svetac gorurečeni, izdahnu dušu utrudjenu, ostavljajući sviem ondi redovnikom, koji plakahu oko njega, nauk strašan, koje grčilo donosi na onem času i svetiem ljudem svaka slados priko reda i zakona u životu okušana.

Sa sviem teziem dajte mi u ruke propetoga Isukrsta i pustite me, da pokriepim u smrtnom rvanju jednu dušu, koja od grieha prošastieh na vrieme se nastojala pokajati, i koja se s obranjeniem spasiteljem navlastito u svete ove dneve od korizme ljubežljivo i često zabavljala. *Infer digitum tuum huc* (Ivan 20, 27.), reče Isukrst Tomašu svetomu, videći ga mnoziem sumnjâm promutjena u pameti. I ja ruku od nemoćnika hitajući, i

od rane do rane propetoga gospodina vodeći ga, riet ću istiem načinom: *infer digitum tuum huc.* Tegni sinko i pogledaj. Rane grieha tvojieh znam, da su mnoge i ljute, ali nemoj se pripadati. Jedna sama od ovieh rana božanstvenieh od ciene je i dostojanstva neizmjerna za svaku tvoju ranu izliečiti. Misli tvoje glave bile su gnusne, njekad uznosite i ohole; jedna sama ovieh drača, koje su glavu tvoga i moga spasitelja probadale i okrunile, za njih će moći više mjere božjoj pravdi zadovoljiti. Griehe lica narudjena i u taštini izhitrena, ter tamo i amo zna bog na koju svrhu prikazana, plaća lice Isukrstovo gnusniem hrakotinam namazano i od zaušnica pomodreno. Njegova usta gorkiem žučom opojena tvoju proždrlos zamienjivaju. Golotinja pričistoga ovega tiela na Kalvariju prid sviem pukom ukazana, pokriva ponositos i taštinu i prozračne one redice od razbludnieh tvojieh haljina; a prsi kopjem raztvorene potajne varke himbena srca i jedovita. Svaki grieh, koj te mori ili mali ili najveći nahodi u tvom Jezusu osobitu svoju ranu, koja je podobna za nj platiti. Oči tvoje ah, bile su, istina prem slobodne, ali je treba, da s očima uplakaniem žalostiva Isukrsta razgovore se. Noge tvoje zašle su često put zakona božjega, nu imaju ove svete noge pribjene čavlim za spasit te. Dake svaku smutnju i zlovoljnos otjeraj od tebe, svu ti je digo tvoj spasitelj, kad u vrtu getsemanskomu obliven znojem krvaviem osto je do smrti ožalostivjen: *tristitiam tuam abstulit Jezus in horto, cum dixit: tristis est anima mea usque ad mortem.* Ter ako se u svem ovemu ne opojavi nemoćnik i ne razvedri, prikorit ću ga ljubežljivo i riet ću mu: što se strašiš? Ako ijedan čovjek neće da izgubi, što je kupio svojiem zlatom, da kako će sin božji izgubiti tvoju dušu pokajanu, koju je kupio svojom krvi? *non perdet homo, quod emit auro suo; et perdet Deus, quod emit sanguine suo?*

Peccavi peccatum grande: teško sam sagriešio, veljaše Bernardo sveti, *turbabitur conscientia*: sve to znam i tresem se. *Sed non turbabitur, quia vulnerum Domini recordabor*: ali neću sa sviem teziem spuštavat se u neufanje, videći rane i boles moga spasitelja, platu obilnu za moje griehe. Pače, ko nam kaže veliki njekad griešnik, a pak pokornik priveliki sveti Augustin, isti Isukrst ponukuje nas, da kad tužni ne vidimo na smrti našoj čiem ćemo božjoj pravdi zadovoljit, njega uzmemo obranjena i propeta

ter ga u ruke damo njegva oca nebeskoga za svu platu grieha našieh: *accipe me et da pro te.*

S ovom družbom paka tako liepom Isukrsta propetoga, ako je budemo iz draga srca obljubili, što će nas moći na smrti našoj připadati? Sve varke i sile himbenoga napastnika, premda side tadar za rvat nas sa svom vrlinom, *habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet* (apoc. 12, 12.); ovi drug privjerni rvanja našega napokonjega na križu, vidjen samo od paklenieh neprijatelja, neće li bit podoban jedniem pogledom raztjerat ih, i ko sunce od pravednosti sve crne magle od najgorieh napastovanja u jedan čas razčiniti? Moj propeti spasitelju, jedina družbo ni na smrti od mene razdiona, ah, u ono teško doba k tebi pritisni me, a neka poslje vas pako proti meni nabuni se: *pone me juxta te et cujusvis manus pugnet contra me.* (Job. 17, 3.) Prigrljen s tobom tadara i utvrdjen u tvojieh ranah: *in foraminibus petrae in caverna maceriae* (can. 2, 14.), u tebe sama za moju ljubav obranjena ufajući, rugat ću se sviem vojskam pakleniem: *si consistant adversum me castra, non timebit cor meum*; *si exsurgat adversum me proelium, in hoc ego sperabo.* (ps. 26, 3.)

Za potvrdjenje sve ove besjede nu čujte jednu zgodnu veoma liepu od Lireja, pisaoca naše družbe, spovidjenu. Jedan mladić svjetla roda i dvornik samovlastita gospodara medju mnoziem opačinam, koje bijaše u dvornoj skuli naučio, navlastito bješe igra priko reda i načina, u koju bi se zadubo mnokrat do smamljenja. Jedan večer izgubi sve, što pri sebi nahodjaše i ružno odviše zaduži se, ter po običaji igaraca nesviesnieh, koji pohlepni za dobiti meću bez razbora na trpezu, što imaju i ne imaju, sljedjaše na igri pun čemera, što bi stavljo, sve gubeći. Oguljen najposlje i pun duga, udri u psovke suproć bogu i medju ostaliem strahovitiem: Isukrste, reče, veće se od tebe ne strašim ništa, erbo ne znaš i ne možeš veće zlo učinit mi, nego mi si večeraske učinio. Ne može? Nu počekaj. Isti večer, čiem se doma vraća na kolieh po ravnini bez kamička, ne zna se što i kako, kola mu se iznenadne privratiše. Od družine iko se nije vele ukinuo, njemu samo sva kos od noge razkrši se. I to je malo. Pridodje mu sila ognja prižestoka i poče se otek oko noge poganiti. Liečnici on čas malo mu ufanje od ozdravljenja ukazaše. Spozno je tadar nesrećni mladić, da višnji gospar mogo mu je štogod gore, nego li je on mislio, učiniti; ništa ne manje mješte svidjenja i pokore uze

rigat nove psovke od čeljadeta bez pameti i bez ufanja. Bog se stavio,[1] reče, ukazat mi, da mi može zlo učinit vele veće, i erbo je stvar najgora osudit se za sve vieke, bivši mi digo mjedi i zdravlje, život mi će jošter dignut i hoće se svojiem zahvalit svemogućstvom, ter mi i dušu u vieke pogubiti. Da sam bog, priloži, i ja bih isto učinio i ukazo bih onemu, koj bi tako psovo suproć meni, čiem ga mogu i najgore pedepsati.

Tko se ne stavi od rodjakâ, od prijateljâ za razčinit ovu nesvies i za u dušu i u pamet staviti ga. Sve zaludu, sve zaludu. Nemoć idjaše sve na gore i on na smrt trčaše vremenitu i vjekovitu. Kad jedan od njegovieh najuzdanieh službenika na odar mu dodje, ko da je poslan, s ovom porukom; „presvietli gospodaru, jedan tvoj, kako veli, drag prijatelj žudio bi te pohodit“. Odgovori: „ne nahodim se sad u biću za posjede primati.“ Službenik izide iz stana ko da odgovor hoće odnieti, paka iznova povrati se: „veli, da vam neće biti za jedan čas ni od truda ni od dosade“. „Tko je tî?“ „Evo ga, (prikaza mu propetoga Isukrsta, koga izvadi iza njedara) evo tvoga prijatelja najdražega.“ Pogledo ga je nemoćnik tužni, i što utišti vele veće, pogledo je njega Isukrst, nu pogledom onemu sličniem, kojiem *respexit Petrum* . . . *et flevit amare.* (Luc. 22, 61.) Oćutje srce promienjeno ter cjelovom sladkiem, dugiem, ljubežljiviem na prisvete noge pritisnu se; na noge samo, er na prsi i na pričisto ono lice ne smijaše pogana usta primaknuti. Začu u srcu, gdje mu Isukrst odgovara: neću za te, što je najgore, nego što je najbolje; da sam htio, što je najgore, mogo sam te od nazada dvaes lieta sa svom pravdom satarisat i u dno pakla oborit te. Ne, sinko, što je najgore za tebe, neg što je najbolje. Raztopi mu se na ove glase smrznuto srce, poče lievat grozne suze, i što bi veće gledo i ljubio Isukrsta, to bi plako veće,razčinjo se veće i uzdiso. Ispoviedio se s takiem skrušenjem, da je od plača i od uzdahâ mogo jedva govoriti. Proštenje je od zlieh izgleda pito općeno prid svom dvorbom i sve ono malo vremena od života, što mu bijaše izostalo, priliepio se k propetomu Isukrstu i sad gledajući sad ljubeći izdahnu u prisvete rane pokornu dušu s ufanjem od njegova sahranjenja ne malahniem.

Ah, pridrazi, ovi spasitelj, koj je na križu propet razciepio hride tvrde od Kalvarija i tvrdje od istieh hridij kamenitieh razčinio srce svojieh neprijatelja: *percutientes pectora sua reverteban-*

tur (Luc. 23, 48.); koj je u jedan čas obratio i priveo s križa u raj lupeža tadar pokajana, ako ga dobro i pomnjivo razmislimo, raztopit će i naše srce, i na smrti paka, kad trepteći iznadjemo se pri strašnomu vjekuvječanstvu, kakviem će ufanjem utrudjenu dušu našu pokriepiti? Podžežimo prid njime danas našu ljubav, naše ufanje. Kad kleknemo prid otarom, ko da mreći držimo u rukah propetoga Isukrsta, ljubežljivi prema njemu i pokajani recimo mu veće uzdasim nego riečima: prisvete rane, vi ste samo moje ufanje, ne imam dostojanstva za ufati, ali da ufam, vi hoćete. Svaki moj grieh poteže me do propasti, a vi me uzdržite i podpirete, da se uzvisim i sahranim Ja sam mojiem griesim ove rane raztvorio, a one su liek mogući mojieh grieha. Evo ovdi neharnika na tvoje darove, lupeža tvoje časti, izdavnika tvoje krvi. Ja sam ja, svrni oči s mojieh opačina, moj Jezuse priljubljeni: *averte faciem tuam a peccatis meis* (ps. 50, 11.); pogledaj samo ove rane, platu moga odkupljenja: one su moje ufanje, moja obrana, moje spasenje.

Besjeda XX.

Ljudski griesi bili su jedini uzrok smrti Isukrstove.

Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum. — Sv. Petar u knjizi prvoj 2, 24.

Gledana je smrt na svietu kriviem okom ko nesrećni jedan nakup od svieh tuga i nevolja i ko zaglava napokonja od strahoća najvećieh: *ultimum terribilium*; a po sebi nije taka, veli nam zlatousnik sveti, niti je kriva u ičemu: pažek vrata raztvora nam od tjelesne ove tamnice ter od sužanstva svjetovnoga slobodjene izpuštava. Grieh je sam kriv od svega, on smrt čini zlu i tužnu: *non esse mortem, quae dolorem affert, sed malam conscientiam*: on laživo ono cvieće, kojiem za razbludu veoma kratku griešnika je u životu okrunio, privrne paka na onem času u ljute drače za

srce mu izraniti; on bjeguće od sladosti malu kaplju, kojom ga je priblaznio, promuti tadar i promieni u potopne od grčila poplavice; on je sam, koj sjedinjen smrti, raj zatvora i raztvora pod nogami jaze ognja vjekovitoga.

Budući dake, da ove sve zabave, na koje tako pomno dohodite, odredjene su za od zle smrti uklonit se, i ne mogući mi drugako uteći je neg grieh držeći na daleko, treba nam je, da u zabavah ovieh istieh sve našega srca omraze suproć njemu obratimo. I za jače na nj mrzjeti, u ove dnevi na uspomenu gorkieh muka božanstvenoga spasitelja odredjene našega grieha zloću razgledajmo više tiela propetoga spasitelja na križu za nas izranjena, čiem ga je na se on uzeo za božju pravdu utažiti. *Peccata nostra ipse pertulit, in corpore suo super lignum.*

Marijo, prisveta dievo žalostiva, znam, da si ti pod križem mjesto uzela, gdje srcem majke ljubežljive stojiš pomno tvoga sina gledajući i od bolesti umirući. Ukloni se, čista dievo, za jedan čas, molim ti se, i to mjesto dopusti meni, jeda iz bliza moje jedino dobro, tvoga sina jedinoga gledajući, nazbilj se uglavim tužni griešnik od priteške moje krivine. Daj dake sve unutrnje moje tuge, sve opačine, svi moji griesi hodmo zajedno prid lice propetoga Isukrsta, cjeć da u njemu pogledate i razmislite, dokle je moglo dopriet prem bezočno vaše smionstvo.

Moj mučeni ljubežljivi spasitelju, evo me ovdi prid pristoljem tvojieh bolestij: ja te gledam a ti mene, pogledi se moji i tvoji susretaju, ah, da bi se tako i srce naše susretalo. Ali ono prigizdavo tvoje lice, kojiem si čete od angjêl zatravljivo, jedva mogu razaznati. Kamo otide ona ljepota njekadašnja? *Non est species neque decor.* (Isa. 53, 2.) Krvaviem smrtniem znojem polivena i gnusniem hrakotinam namazana pod teškiem je udarcima nepoštenieh zaušnica potamnjela: *quasi absconditus vultus ejus et despectus.* (ib. 3.) Vidim vedrinu tvoga lica zlovoljnosti sasma krutom naoblačenu, vidim glavu ljutiem trnom oda svudar probodenu. Ovo li je ona kruna, *qua coronavit te mater tua?* (can. 3, 11.) Usta tvoja u gorućoj žedji žučom su i octom natopljena, uho psovkam i proklestvom oda svudar zaglušeno; prisveto tielo, čiem o križu visi na tri čavla, ne kaže drugo, neg od vrh glave do dno peta krv i rane više rana: *vulnus et livor et plaga tumens* (Isa. 1, 6.)

Mili moj ožalostivljen gospodaru, za pravednu njeku razsrdjbu moga srca bolestiva služit ću se oniem riečim, kojiem za tvoju pogrdu služahu se židovski opaki oni krvnici: *quis est*, *quis est*, *qui te percussit?* (Luc. 22, 64.) Tko te tako izranio? Tko te mogo, moje višnje, moje jedino dobro, do bića ovega tako tužna dovesti? Ah, židovi prem neharni! Iza tolike blagodarnosti, koju je prosuo više vašieh svieh država *benefaciendo et sanando omnes* (act. 10, 38.), oviem načinom nemiliem Mesiju progonit žudjenoga? Ah, Pilato potišteni, srca malo dobra, malo vriedna! Za jednu sjenu tašte strahe na križ osudit onega istoga, koga si spozno i branio za pravedna! Štogod ufanja bijah steko, kad te vidjeh ruke umivat, zašto paka očitom ovom nepravdom ognusit ih? Učenici i vi neharni, iko od vas nije mogo kako parac ukazat se za pravedna naučitelja opravdati?

Vidim, moj prisladki spasitelju, da ne hvališ ove tužbe, da mi s križa kažeš, ko da nijesu tebi sasma ugodne, da ne govore svu istinu. Što mi s teziem zlamenuješ? Zlamenuje, da židovska sva usionos nije bila drugo nego mač, nego oružje višje pravde božanstvene. Dake božja pravdo (prostit ćeš momu može biti smionu govorenju) i s tobom ću se ljubežljivo potužiti. Božja pravdo, što si ovdje učinila? Vika zakon od naravi, vika zakon od svieh puka i naroda, vika prva svjetlos od razloga, da pravedan ne ima se osuditi, da kralj ima stolovati na pristolju, da bog ima poklon primat od stvorenja. Zašto dake poslat na smrt tako sramotnu istu pravednos u ljudskoj puti, kralja i sina božjega?

Ja gdjegod grieh ugledam (odgovara božja pravda) ištem osvetu suproć njemu, ištem pristojnu zadovoljnos, zažmem oči i ne gledam u ičije lice, grieh progonim, gdjegod mogu uprežat ga. Uzeo je na se sin božji svu tegotu ljudskieh grieha: *peccata nostra ipse pertulit in corpore suo*, je li ih on ali nije učinio, ja ne gledam: on je jamac, neka ih plati svojiem mukam. Dake židovi su bili samo izvršitelji, božja je pravda osudila; a jedini uzrok od prigorkieh ovieh bolestij grieh je samo. Grieh tebe pravedna spasitelja tako je ljuto obranio, tako propeo i umorio. Ah, dake grieh krvnik hudi i opaki, srda od pakla nesmiljena! Evo evo dokle dopire moja krivina, da sam bio moga boga na ovem križu ubojica. Moj griešniče zajedno sa mnom (ko nas Lovrienac Justinian nagovara) *in Christi patientis afflictionibus tua métire de-*

licta, debita tua in Christi lege membranis: razgledaj, kako je teška ona nemoć, koja se nije mogla nego liekom tako dragiem izliečiti; kako je strašan oni dug, koga bivši na se uzeo sin božji, imo ga je tako krvavo pak plaćati prisramotnom smrti od križa.

Griešna dušo, pokli stojiš pod križem ovdi propetoga Isukrsta ne gledaj samo u tielu njegovu obranjenu, što si griehom tvojiem učinila, nego čuj odvîše glas i tužbu napokonju izmučena spasitelja za bolje se uglaviti, kakvom je silom od otrovâ tvoje krcato sagriešenje. *Deus Deus meus, ut quid dereliquisti me*? (Marc. 15, 34.) Moj bože, bože moj i moj ćaćko i ti me ovako izostavljaš? Nije Noe od tebe ostavljen bio u vrieme potopa općenoga; nije Lot medju plamim sodomitskiem; nije David u progonstvu Saulovu; Daniela nijesi u jami od lavâ; ni Suzanu u nepravdi starieh sudâc laživieh ostavio. A od mene samo, koj sam isto s tobom po naravi božanstvenoj, a po sobstvu tvoj sin jedini tvojiem željam svedj poslušan, od mene samo odvraćaš tvoje lice božanstveno, kako da sam *opprobrium hominum et abjectio plebis*. (ps. 21, 7.) Moj višnji ćaćko ne spoznaš li me? Jedan moj učenik reko je malo prije: *non novi hominem* (Mat. 26, 72.), i kletvom je, da me ne spozna, potvrdio. A ti, oče nebeski, poznaš li me? Ako me spoznaš kako sina, zašto ovako ostavit me?

Ove rieči premda kratke, veli sveti Leon papa, jesu nauk pun mudrosti: *vox ista doctrina fuit*. Nastojmo ga, pridrazi moji, razumjeti. Jedna kaplja smrtna otrova, kada kane u sud cio od balsama, raztruje ga tiem načinom, da se ne zove veće balsam nego otrov. Tako sličniem kojiem načinom i moj grieh, koga je sin božji na se uzeo za platit ga, na njegovoj dobroti istoj i ljepoti neizmiernoj učinio je, da Isukrst ukaže se u prilici od griešnika, paček da se ukaže ko grieh isti. Tako nam kaže sveti aposto: *eum qui peccatum non noverat, pro nobis peccatum fecit*. (II. Cor. 5, 21.) I zato pravda oca nebeskoga odvraća oči od njega, upire rukom i pedepše ga ne ko griešnika neg kojiem načinom ko grieh isti: *pro nobis peccatum fecit*; i zato je pušten bez ijednoga razgovora, izostavljen kako nespoznan za onega, što je bio, neg uzet za onega, što nije bio. *Putavimus eum . . . percussum a Deo et humiliatum, nec reputavimus eum*. (Isa. 53, 4.)

Moj griešniče, koj množ mjeseca a može biti i godišta u griehu živeš, spoznaj jednom i nauči, kojiem okom bog te gleda, kad držiš na tebi tvoju tešku opačinu. Bog na križu svoga sina jedinoga izostavlja, premda je u sebi svetinja ista i pravednos, ne za drugo neg za nadvornju onu haljinu, koju nosi, od griešnika. A ti, koj si griehom u tvojoj duši ostaraniem ista zloća i nepravednos, kakav se kažeš prid očima božanstveniem?

Ah, ljubavi prema nami neizrečene od božjega milosrdja! Oni otac, koj je na križu sina svoga u samoj prilici od griešnika bez ijednoga razgovora ostavio, oni otac nije tebe ostavio premda griešnika pravoga, istinskoga; nego kada unutrnjiem nadahnućim, kada prosvjetljenjim od pameti i ganućim tvoga srca, kad zazvanjim milostiviem, kada prietbam od očine svoje šibike isko te izvan puta izgubljena za na put te pravi povratiti. Kad te vidio popuznuta i u tvom kalu zadubena, pružio je tja s nebesâ svoju ruku za pomoć te, jeda bi se uzdignuo. On je prvi došo u tebe, ko da je od tebe on potrebnit, za iskat te i pitat te, da se š njime nazbilj pomiriš. Sto je i stoji na vratieh tvoga srca, moleći te (riet ću ovako), da mu otvoriš; odmetnut sto krat nije se htio odieliti; primljen kadgod udilj je te prigrlio, pomilovo. Ah, vječni oče od milosrdja, koje si dobro u meni ugledo, u meni griešniku pritužnomu, da me nijesi odavna jošter ostavio, odmetnuo kako sud od omraze i izgubljenja: *tamquam vas perditum.* (ps. 30, 13.)

Tkomu sam držan za neizmjerne ove milosti? Tebi, tebi, moj prisladki spasitelju. Ti tvojiem križem, tvojiem mukam steko si meni ovo liepo pomilovanje božanstvenoga milosrdja. Uzeo si na te moje krivine za božjoj pravdi zadovoljit. U tvojieh dake ranah i bolestieh spoznam tegotu moga grieha i pokajan vapim zajedno svetiem Augustinom: *ego tui sum causa doloris*, *tuae culpa occisionis*, *tuae passionis livor*, *tui cruciatus labor.*

Besjeda XXI.

Uskrsnuće Isukrstovo temelj je vjere krstjanske.

Surrexit Dominus vere. — Sv. Luka 24, 34.

Ove blage svetkovine uskrsnuća Isukrstova malokrat se isti čuju božje rieči pripoviedaoci, da vlastito više istoga uskrsnuća govore vam. U ovoj skupštini bogomiloj, koja pod imenom dobre smrti zapisana ište pomno na smrt svetu pripravljat se, ter iza nje s uskrsnutiem Isukrstom i ona slavna uskrsnuti, u ovoj skupštini, rekoh, nije podobno, da se propusti sasma o ovemu slavodobitnom uskrsnuću besjediti. Prisiecam dake običajnu moju navadu, po kojoj nastojim malo manje nego svedjer njekiem istinam vjekovitiem korisno vas pripadati, i u vrieme od veselja općenoga porad slave oživljena Isukrsta svu ostavljam moju besjedu za ove liepe rieči svetoga vangjeliste tomačit vam, da naš gospodar i spasitelj nazbilj nam je uskrsnuo: *surrexit Dominus vere.* A ufam paka, da ova miso od njegova uskrsnuća pokriepit će naše srce, da iza pokore od ovieh svetkovina vjerni mu se uzdržimo i u sve vrieme od života nasljedujemo liepe izglede, koje nam je ostavio, dokle paka iza svete smrti ko njegovi nasljednici i mi slavni š njime zajedno uskrsnemo.

Dake Isukrst nam je nazbilj uskrsnuo: *surrexit Dominus vere.* Sveti Jerolim i sveti Augustin govore nam, da nije ijedna rieč, ijedno slovo u vangjelju zaman stavljeno i zaliho, da ne ima svoje osobito zlamenovanje. Zašto dake medju sviem vjere otajstvima, koja nam su po svetiem vangjelistim ukazana, samo ovemu *surrexit* prilaga se *vere*? Ko da nam se hoće reći: vjerujte stavno, er je tako u istinu. Nu i ostala otajstva nijesu li i ona od jednaka utištenja i jednake od istine? Zašto dake sveti Ivan ne govori: *Verbum caro factum est vere?* Zašto ostali ne govore *cum natus esset vere? crucifixus est vere?* Ovi priložak *vere*: u istinu ili ga je treba svud staviti ko jedan čavo za utvrdit vjeru ili nije igdje od potrebe staviti ga, ere vjera i po sebi ima stavnos zadovoljnu.

U ovoj rieči *vere*, ovdi samo priloženoj, jedno liepo zlamenovanje zadrži se i kaže se, da uskrsnuće Isukrstovo ne samo je škljan od vjere poglaviti, neg temeljni i ko vir, riet ću ovako, od ostalieh tiem načinom, da tko ga drži i vjeruje, vjeruje jošter sve ostale poglavite, koji su u njemu inokupno upleteni. Er tko vjeruje Isukrsta uskrsnuta, vjeruje ga mrtva prije, vjeruje ga za čovjeka. Još odviše vjeruje ga boga pravoga, er ne može iko drugi neg bog samo zapovidjet smrti, da povrati dušu od tiela razlučenu i svojom krieposti uskrsnuti.

Nu ako je bog i ko bog svojom vlasti uskrsnuo, dake božanstveni je oni zakon, koga nam je ostavio, božanstvene one istine, koje nas je naučio. Dake je treba vjerovat ga sudca od živieh i od mrtvieh; naše vjerovat u duši i u tielu uskrsnuće za od njega bit sudjeni: *si Christus resurrexit a mortuis, quomodo quidam dicunt... quoniam resurrectio mortuorum non est?* (I. Cor. 15, 12.) ko zaglavljiva sveti Pavo. Sve je ovo do te mjere istinito, da isti sveti aposto, riet ću ovako, *a contrario* razložeći, čiem piše Korintjanom, slobodno nam potvrdjiva, da ako ovi škljan od vjere nije stavan neg se kreće i pada, sve naše pripoviedanje zaludno je i zaludna vjera naša: *si Christus non resurrexit, inanis est ergo praedicatio nostra, inanis est et fides vestra.* (ib. 14.)

I zato nije čudo, pridrazi moji, da je htio naš spasitelj ovu istinu nad sve ostale očitovat i utemeljit. I za ovo vam bolje izgovoriti, nu se najprije spomenite u ono tridnevje, kad je mrtav ležo Isukrst, na koje jadno biće bila je vjera dovedena. Apostoli poplašeni pobjegnuti: jedan visi o zančici, drugi skroven svoje plače krivokletstvo: svi paka raztrkani, zabušeni. Što su oni u to doba o Isukrstu vjerovali, ja vam reći ne umijem; ovo znam, da svi biljezi, koje vadimo iz vangjelja, od vjere su u njima slabe i male. *Nos autem sperabamus, quia ipse esset redempturus Israel* (Luc. 24, 21.) veljahu ona dva putnika za Emaus: mi ufanjem blaznjahmo nas istieh, da će pristolje israelsko on na noge postaviti. Ona rieč nedovršna *sperabamus* kaže vjeru u srcu nedovršnu. A iza toga uskrsnuća Toma neće da vjeruje: *non credam.* (Joan. 20, 25.) Ono trčanje na greb od svetieh Petra i Ivana od srca je, koje ide za odsumnjit se od jedne stvari nenadane, nečekane.

Prvo navještenje prineseno od žena učenikom, da je Isukrst uskrsnuo, kako veli sveti Luka: *visum est illis sicut deliramen-*

tum (Luc. 24, 11.), činilo im se kako jedno ludovanje. A što su čekale i vjerovale iste žene o ovemu uskrsnuću, ne mogu stavno potvrdit vam; ovo je istina, da ona obilnos mirisnieh od pomastij kupljenieh, za tielo u grobu namazati, kaže očito, da nijesu čekale, za najmanje tako brzo, da će Isukrst uskrsnuti. Mandaljena ista, njegova ljubljena učenica, kad je greb iznašla prazan, nije li rekla izprvice: *tulerunt Dominum meum et nescio, ubi posuerunt eum?* (Joan. 20, 13.) I u vangjelju nije biljega, da ga je onadar vjerovala uskrsnuta.

Bio se medju židovima glas prosuo, da je Isukrst imo uskrsnut, ali su ovi glas držali za privaru i hvastanje: zato kam ukopni, kojiem je bio greb zavaljen, općenom su obilježom zapečatili, i tvrdom stražom od vojnikâ obkružili, *ne veniant discipuli ejus et furentur eum* (Mat. 27, 64), da nebi bilo ono tielo ukradeno i u puku prosulo se, da je od mrtvieh uskrsnuo, *et erit novissimus error, pejor priore.* (ib.) Dake uskrsnuće Isukrstovo nije bilo čekano, za najmanje tako brzo, ni od učenikâ, ni od ženâ, ni od židovâ vjerovano. U svem svietu bila je samo Marija, čista majka, koja ga je držala stanovito i pohlepno čekala ga.

Za učinit da u srcu i u pameti od svieh ožive ova mrtva vjera, Isukrst je svoje učinio uskrsnuće tako slavno, oćutivo, i riet ću ovako, treskovito, da se može nevjernos ista najotvrdnutija zabezočit. Najprije strašnom bukom zemlja na okolo ustresa se: *ecce terraemotus factus est magnus.* (Mat. 28, 2.) Slazi s neba jedan angjeo takom svjetlosti vas obkružen, da mu iz lica munje sjaju: *aspectus ejus sicut fulgur.* (ib.) Odvaljiva kam ukopni i po tle meće sve stražane pripadene, polumrtve: *exterriti sunt custodes et facti sunt velut mortui.* (ib. 4.) Dohode u toliko dobre žene za namazat Isukrsta, koga mrtva tad scienjahu, vide greb raztvoren, vide sidjet angjela na kamenu i čuju ga, gdje im govori: *surrexit, non est hic.* (ib. 6.) Zapovidjeno im je, da ove liepe glase brzo odnesu učenikom: *cito euntes dicite discipulis ejus, quia surrexit.* (ib. 7.)

Isti židovi premda nevjerni i tvrdoglavi očito su zabezočeni, er, ko nam kaže sveti Mateo, vojnici od straže, kad su paka odskočili i od straha se opojavili, otišli su sve, što je sliedilo, poglavicam doglasiti: *nuntiaverunt principibus sacerdotum omnia, quae facta sunt.* (Mat. 28, 11.) Zato smućeni kupe vieće i medju

sobom odredjivaju ruke od stražâ namazat zlatom, neka reku, da, čiem spahu, bilo je tielo od učenikâ ukradeno: *dicite, quia discipuli ejus nocte venerunt, et furati sunt eum, nobis dormientibus.* (ib. 13.) Namišljenje, veli sveti Augustin, sasma ludo, oči snom zažete uzimati za svjedoke od vidjenja: *dormientes testes adhibes vere tu ipse obdormisti.*

Ništa ne manje za i ovo motrenje razčiniti Isukrst mnokrat, i očito i općeno prid mnoziem jur uskrsnut ukazo se: sad ženami blizu greba, sad ljubljenoj Mandaljeni, sad putnikom za Emaus, sad učenikom, čiem ribaju, sad sviem ujedno bez Tomasa, sad istiem prid Tomasom, a pak, veli Korintjanom sveti Pavo: *visus est plus quam quingentis fratribus simul, ex quibus multi manent usque adhuc.* (I. Cor. 15, 16.) Paček dopuštava da Tomas izprva ne vjeruje, neka tičeći svojiem rukam tielo i rane, ne samo sebe odsumnji, nego i nas u ovoj vjeri utemelji: *offert se examinandum, probandum et diligentius considerandum. Accedit et curiosa manus, ut corpus contrectaretur solidum et omne ambiguum tolleretur*, govori nam isti sveti Augustin.

Oviem biljezim bjelodaniem ukriepljeni apostoli i učenici, veli sveto pismo, *virtute magna reddebant testimonium resurrectionis Domini nostri Jesu Christi.* (act. 4, 33.) Sa sviem licem odkriveniem, krepkiem srcem i u sve glase uzdržali su, da je Isukrst uskrsnuo, nevjeru židovâ zabušivajući i bezočeći ih očitiem svjedočanstvim trešnje one čudnovite, greba iznenadne raztvorena, prikaza angjeoskieh, njihovieh istieh straža oborenieh, i najposlje svojieh očij i ruka, koje su ticale i gledale Isukrsta oživljena, ter ko prilagaše sveti Petar, svieh onieh, koji su š njime uskrsnutiem jeli i pili: *nos, qui manducavimus et bibimus cum illo.* (act. 10, 41.)

Vapi ovdi pun radosti isti sveti Petar: hvaljen bog, koj u Isukrstu, tako očito uskrsnutu, ufanje je u nami liepo potvrdio, da ćemo i mi uskrsnuti: *benedictus Deus et pater Domini nostri Jesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regeneravit nos in spem vivam per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis.* (I. Pet. 1, 3.) A od starieh još davnina sve ovo u duhu proročanskomu sveti Job gledajući, ne može se od veselja uzdržati, da ne vika: ah, tko će mi dopustiti, da se urežu u olovo moje rieči, ali u živac kami dljetom hitriem udjeljaju se: *quis mihi tribuat, ut scribantur sermones mei ... plumbi lamina, vel celte scribantur*

in silice? (Job. 19, 23.) Nu koje su ove rieči, od kojieh žudi uspomenu vjekovitu? Evo ih evo: *scio, quod redemptor meus vivit et in novissimo die de terra surrecturus sum, et rursum circumdabor pelle mea et in carne mea videbo Deum salvatorem meum* (ib. 24.); žive, žive uskrsnut moj spasitelj i ja ću š njime u svoje doba uskrsnuti. Ovo ufanje držim skroveno u momu srcu kako vir nepristajna od veselja: *reposita est haec spes mea in sinu meo.* (ib. 27.)

Ufanje ovo isto i nas bi imalo razveselit. Ali, pridrazi moji, *omnes quidem resurgemus sed non omnes immutabimur.* (I. Cor. 15, 51.) Svi ćemo bez sumnje uskrsnuti, nu ne slavni svikolici i prilični Isukrstu. Sjeme od slavna uskrsnuća patjenje je u životu: *oportuit Christum pati et ita intrare in gloriam suam.* (Luc. 24, 26.) Ako se njemu odrečenjem od nas istieh, satrenjem tiela našega, ustrpljenstvom u nezgodah svakdanjieh prilikujemo, njemu ćemo se i u slavnu uskrsnuću prilikovat: *si compatimur ut et conglorificemur.* (Rom. 8, 18.)

Besjeda XXII.

U svakom biću može se steći vječno spasenje.

Dominus quidem Jesus ... assumptus est in coelum et sedet a dextris Dei. — Sv. Marko 16, 19.

Prisveto čovječanstvo Jezusa našega primiloga jur od nazad četres dana uskrsnuto ulazi u duši i u tielu na nebesa i svoje pristolje uzvisiva na desnoj oca vjekovitoga: *assumptus est in coelum et sedet ad dexteram Dei.* On, koj je naša glava, u priuzmnožnoj onoj slavi po nijedan se od nas način ne zaboravlja, neg pun milosti prema nami vapi i zove, da š njim zajedno na priliepu onu slavu uzidemo: *venite ad me omnes.* (Mat. 11, 28.) Naše srce, naša požuda za bit svedjer uzvišeni i čestiti na njegovo ovo zazvanje što odgovara? Može biti, da mnozi ovdi medju vami uz-

dišući, vele sami u sebi: sivi orli uzvišena razmišljanja, fenici čiste neockvrnjena djevičanstva, ptice od raja, koje noge ne imaju za moć sjesti više zemlje: redovnici života oštra i uklonjena, crkovnjaci svi živi oganj za duše obratit i posvetiti, lasno će tamo odletjeti. Nu mi svietom priklopljeni i prigodam svakdanjiem obkruženi s teškiem bremenom od posala i domaćieh i općenieh, kako ćemo na take visine uzdignut se? Krivo čini, tko ovako odgovara i ljubavi i svemogućstvu milostivoga spasitelja. Pokli on u raj svieh nas zove, tot je raj za svakoga, istom da mi nazbilj ga imati uzhtjeli budemo.

Bivši otišo jedanput spasitelj dobri kod ribnjaka Salamunova, vidje ondi jednoga kljenita siromaha, triesti i osam cielieh lieta tako teškom zliedi oborena: *habentem triginta et octo annos in infirmitate sua.* (Joan, 5, 5.) Ležaše tužan prostrt samo na priprostoj posteljici, a Isukrst na milos ganut prema njemu: skoči ureda, govori mu, uzmi na rame tvoju postelju i hod doma, *tolle grabatum tuum et ambula.* (ib. 8.) Moj Jezuse, čudne tvoje zapovjedi! Ne može tužan čovjek rukom pružit, tielom krenut; a ti hoćeš, da uzme breme na se i da hodi. Da je spasitelj ovako mu naredio i ujedno ga u njegvoj nevolji i maloj snazi ostavio, bez sumnje bi nerazborna bila i za njom se nasmijati ta naredba, ali on *dedit voci suae vocem virtutis* (psl. 67, 34.), i zajedno s zapovjedi dô mu je moć i dô snagu za poslušat.

Evo načina, s kojiem bog svedj prohodi. Šlje Davida iza ovaca pastierića od oružja i od rata još nevješta, da rve Goliju gorostasnoga i srce mu takviem smionstvom, a desnicu još nejaku takom hitrosti oružava, da samiem jedniem kamičkom svu živuću onu goru na tle meće. Šlje Samsona ne oružana filistejskiem suprot četam i ruku mu do te mjere usnaživa, da jedno žvalo od oslića mač joj bude za razbit ih i u potjeru staviti ih. Šlje Juditu slabu ženu, da Oloferna s neizbrojnom vojskom od junakâ obkružena pridobije i tako je uslobodjiva, da hrabrenstvom viteškiem medju stražam sried šatora posieca ga.

Što s teziem hoću reći? Sviem nami od božje strani bio je raj obećan na krštenju, sviem je bilo u krizmanju tako liepo obećanje potvrdjeno, sviem odviše od rajske slave u ruke se dava zaklad, čiem jaganjca neockvrnjenoga blagujemo na otaru i čujemo nami rieti: *corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat animam tuam in vitam aeternam.* Isti Isukrst kako glava naša s

desne oca vjekovitoga zove k sebi vrstu svaku od čeljadi i plemenite i priproste, i bogate i siromaške, i udane i neudane, gospare, kmete, vladaoce, službenike: tot vrsti svakoj od čeljadi, svakomu od nas u svom biću udieljiva snagu i pomoć za uzvisit se na priliepu onu slavu i pruži nam, riet ću ovako, svoju ruku za k sebi nas gori u raj pritegnuti, istom da mi samohoteći od raja se ne odmetnemo.

Znate li što je, pridrazi moji, jedna zla običaj medju nami rasijala se, da svak, za sebe od svojieh zloća opravdati, krivi zabavu, koju tjera, i na biće svoje, u komu se iznahodi, nameće ih. Svaki dan se čuju reći: mlado doba nosi sobom raspuštenje i slobodu; bogastvo i plemstvo plodi oholas i od nejačieh potlačenje; vladaoci i glave od kuće svedj u poslieh zameteni ne mogu tako pomno na krstjansku kriepos staviti se; svjetovna čeljad prigodam svakdaniem malo manje da nije na grieh usilovana. Vjerujte mi, *non sunt haec*, veli isti Seneka, *vitia conditionis neque aetatis sed personae*: nijesu ne tvoja ljeta ni tvoja zabava, koja te u grieh zamrsivaju, sama tebe imaš krivit, ako se od raja odalečivaš.

Jedna pripovjes veoma liepa iz pisma svetoga izvadjena tomačit će moju miso i moju besjedu potvrdit će. Pritjecitelj vječne rieči, sveti Ivan, pokraj Jordana rieke božju rieč pripovieda i navješćiva sviem općeno, da kraljestvo od nebesâ približa se: *appropinquavit in vos regnum coelorum.* (Luc. 10, 9.) Njegovu svu ljepotu tako živo prikažuje, izgovara vjekuvječanstvo, veličinu, prikoobilno uživanje, da svi ostaju, za steći ga, zatravljeni. Slušaju ga od Palestine gospodari, gradjani mnozi jeruzalemski, farizeji, ruka svaka od čeljadi, i kažu se svi pohlepni za put od raja naučiti.

Hoćete li vjerovati? I carinici i haračari vrve k njemu sniženo ga pitajući, što će učinit za moći se sahranit? *Venerunt et publicani... et dixerunt ad illum, quid faciemus?* (Luc. 3, 12.) Stavte pamet! Da li će im sveti Ivan odgovoriti: vaša zabava od liepoga je onega mjesta prem daleka, dake ili se od nje ili od raja odrecite. Ne, pridrazi, on im tako ne odgovara. Vašu zabavu, govori im, uzdržite: sjedite s dobrom srećom na vratieh grada i divonâ za carine i harače prikupiti, ali *nihil amplius, quam quod constitutum est vobis, faciatis* (ib. 13.): ni jednu minčicu priko pravde ne uzmite i nemojte, da ni vlas od glave tudjieh mjedij na vaše ruke priliepi se.

Interrogabant autem eum et milites: quid faciemus? (ib. 14.) A mi vojnici što imamo učiniti za raj steći? Eh, bez sumnje oviem za najmanje sveti Ivan naviestit će, da onu zabavu od slobode i pogibje ne malahne izostave, ako hoće sahranit se. Ne zapovieda ni oveziem, da boj odmetnu i oružje. Da što im govori? *Et ait illis, neminem concutiatis* (ib.): ne scienite, da noseći mač pripasan i ruku oružanu, s tega ste paka gospodari od tudjega života i zdravlja. Vlas i oružje nije vam dato za ikomu krivo učinit: *neque calumniam faciatis.* (ib.) Smirite se vašiem platam i nemojte silam ni očitiem ni skrovitiem tudju krv popijati: *contenti estote stipendiis vestris.* (ib.)

Sveti Ambrozio više ovieh odgovora besjedi nam veoma liepo. Vidite li, veli on, da nije vrsta od bića, koja ikoga od kraljevstva razlučiva, nego je sva krivina od čeljadeta, koje hoće u svom biću zlo živjeti; nije krivina od mladosti, u ljuvezni razpuštenoj mahnitati, nego je krivina od mladoga na svoje želje, na svoju plahos ko niz rieku spuštavat se; nije krivina od roda plemenita, naucima luda svieta vladati se, nego je krivina od plemića na svietu živjet, ko da raj nije za njega; nije kriva trgovina neg trgovac od dobiti nepravedne; nije kriva kuća nego kućnjak, da rad posâl domaćieh duša sasma zaboravi se: er da je ovo krivina od bića, svi mladi, sva čeljad roda plemenita, svi trgovci, svi glave od kuće tiem načinom živjeli bi, nu čiem svi tako ne živu, tot nije biće krivo neg čeljade, koje se bićem služi naopako.

Ovo je istina, pridrazi moji, da bog hoće, da svaki od nas u svomu biću potrudi štogod i sama sebe usiluje, ako hoće slavu rajsku posvojiti: *regnum coelorum vim patitur et violenti rapiunt illud.* (Mat. 11, 12.) Za raja smo odredjeni i u raj zvani, nu er je sladje i slavnije što se dobije svojiem znojem i krieposti, nego li je što bez truda i milodarno sasma daruje se; ište višnji, da i mi radimo svak kako je njegovo biće za krunu dobit od rajskoga kraljevanja. Isti Isukrst, koj je Isukrst i koga je slava išla ko naravna sina oca vjekovitoga, htio je jê, za riet ovako, kako vitez mačem u ruci posvojiti: *oportuit Christum pati et ita intrare in gloriam suam.* (Luc. 24, 26.)

Mnozi od vas, koji živete priteškiem jarmom tužna svieta priklopljeni, ako biće vaše uzrazgledate, iznać ćete može biti trud-

niji život od čertozâ *) i od reda druzieh najoštrieh; iznać ćete križâ teškieh ne bremena neg dubrave. Ove križe treba je nosit ili hoćeš ili nećeš. Zašto dake ne učinit, da ustrpljenstvom i življenjem krstjanskiem budu ti lakši i uzsluže ti put rajske slave za uzlazište? U tomu biću, može biti veoma trudnu, kažući se vjeran bogu, podložan, snižen i ustrpljen, kako veli sveti Grgur, ne raj samo, nego u raju slavu istu od mučenikâ možeš steći: *nos sine ferro et flamma martyres esse possumus, si patientiam veraciter in animo custodimus.*

Besjeda XXIII.

O nadahnućim božjiem.

Cum venerít paraclytus arguet mundum de peccato. — Sv Ivan 16, 8.

Čiem došašće duha svetoga Isukrst nam navješćiva, veli on, da će doći i uzdignut svoje pristolje ter sjedeći kako sudac suproć nami, pretresat će djela naša i sviet će karat od njegovieh opačina: *cum venerit... arguet mundum de peccato. Arguet* savišnju slobodu od života: *arguet* nespodobnos od govorenja, *arguet* zle izglede, grabše i nepravde; *arguet* očite griehe i skrovite; i sve ovo *arguet* žestočinom od jezikâ ognjenitieh, bukom strašnom od gromovâ i svom silom vihâr plahieh: *arguet mundum.* Moj Jezuse, druge pute reko si nam, da s desne oca nebeskoga poslat ćeš nam duha svetoga kako našega utješitelja i u tugah svakdanjieh razgovornika ljubežljiva, a sadar nam ga prikažuješ ko oštra sudca i ko našega prikoritelja: *arguet mundum de peccato.* Obe dvie ove zabave, pridrazi moji, premda u sebi tako različne, duh nam sveti nosi s sobom, er i u životu i na smrti navlastito, kako svak za sebe ga bude htio, jedniem je oštar su-

*) Carthäuser.

dac, a druziem pun blagoće razgovoritelj, *alium paraclitum dabit vobis* (Joan. 14, 16.), *arguet mundum de peccato.*

Prisveti duše, crkva sveta u ove dnevi, za tvoje došašće svetkovati odredjene, prisladkiem riečim doziva te: *veni, sancte spiritus.* Zove te, ćaćka od siromahâ, srce i snagu od nevoljnikâ, od zlovoljnieh razgovoritelja, od darova razdjelnika, počivanje u trudieh, u žarkosti razhladjenje, razgovor u cviljenju. Kaže ti od svojieh nečistoće, da tvoj oganj liepi razčisti ih: *lava, quod est sordidum.* Spovieda ti svu suhoću i neplodnos, da tvoja rosa oplodi ih: *riga, quod est aridum.* Rane odkriva ti, da ih izlieči tvoja ruka: *sana, quod est saucium.* Ako ti dake mješte utješenja i oplodjenja i liečenja na ratu od jezîk ognjenitieh donosiš nam karanje i srdjbe: *arguet*; nami tužniem ne od koritelja nego od parca potrebnitiem, koje će ufanje izostati?

Duh je sveti, pridrazi moji, bez ijedne sumnje svjetlos liepa za prosvietlit, tiha rosa za oplodit, ljubežljiv liečnik za izliečit, utješitelj za razgovorit. Ali onieh razgovara, koji mu uho otvoraju za slušat ga; onieh lieči, koji žele ozdraviti; one zemlje oplodjiva, koje na rosu skut raztvore, er nije igda bilo, a niti će biti u vieke takoga duha svetoga, koj nas silom hoće posvetiti. Tko njegovu svjetlos prima, tko njegova prigrljiva nadahnuća, blago njemu, er će imat mir u duši, a sladko u srcu namazanje, razgovore i pokriepljenja, blagosov na ovoj zemlji i zaklad liepi nebeskoga kraljevanja. Tko ih paka od sebe odmeće, ah nesrećan, imati će na svojoj smrti duha svetoga obaditelja i oštra sudca, koj će ga u ono teško vrieme prikoriti svojiem miliem nadahnućim otvrdnutiem srcem odmetnutiem*), svojiem zracim, kojiem je zasjo zasliepljenu onu pamet, svojiem darovim obilniem na njegovo uvriedjenje obraćeniem: *arguet mundum de peccato.*

Ne kaže li nam sveta vjera, da duh sveti nuka i zove? *Clamat Dominus, noli dormire, ne in aeternum dormias.* Nu ti koj spiš i može biti, da ista zazvanja unutrnja ko san držiš, odskoči jednom i od tvoga grieha otresi se. *Clamat Dominus*, vika i zove, ter s kakviem mnoštvom svojieh glasa? Sad njekiem živiem mislim, koje ljepotu od krieposti prikažuju, kako je zazvana bila

*) Ovdje je zaboravio naš Bernardo na ono pravilo retorike, da se ne smiju gomilati rieči, koje istom slovkom ili počimaju ili dočimaju.

pokornica Mandaljena; sad vlastitiem na uho od srca svjetovanjem, tako u snu duboku od svoga grieha zakopan David probudio se; sad nagovorom općeniem božje rieči; a sad štenjem knjiga duhovnieh, tako Ignacio, tako prisrećni Teodosija oni dvornici od boga su zazvani bili i tako množ ne mala od druzieh.

Vjerujte mi, ima duh sveti ustâ i jezîk na stotine, kojiem u srdcu govori nam. Čuješ, da je umrla ona gospodja, cviet ljepote, cienjena od svakoga i pohvaljena; a u srdcu njeka pogrda od taština svjetovnieh probudi ti se. Čuješ, da je umro oni mladić prikom smrti i nenadanom, a glas ćutiš unutrnji, koj ti veli: promieni život, može biti, da smrt slična i tebe čeka. U istom tvomu plandovanju, u razbludah, koje ištеš, nemir kušaš, i po tvomu nepokoju stavljaš se očito, da svjetovne sve raskoše ne mogu te nasititi. Njeke svete, za riet ovako, nenavidosti, koje čeljad dobru i svetu gledajući, u srdcu ti provre skrovno: ah, da sam i ja kako i oni, kako bih se sadar š njima promienio, da se mogu na prva moja ljeta od pravednosti i čistoće povratiti. Svi ovi nijesu li glasi duha svetoga, kojiem zove? *Clamat Dominus.*

Dopustite mi reći ovako, razjedim se, kad čujem kadgod govoriti: ja ne imam njeke milosti kako i druzi, nadahnuća njeka ne dodju igda na moje srdce zakucati. Kako ne dodju zakucat igda? Jeda scieniš, da su božja nadahnuća ko verige, koje silom na božju službu dosmucaju? Nije crkva sveta jedan nakup od čeljadi usilovane, niti je raj tako potišten, da bog po sili hoće ikoga uzdignuti, da ga posvoji. Božja su nadahnuća tiha rosa: *pluvia voluntaria*; i zato zvana od svetoga Augustina: *voluptates, amores, delectationes, suavitates.* Njeke naslade od dobrote, koje se kadgod pokušaju: liepe stvari boga služit! Blago onemu, koj je s bogom! Njeki mir, koj se oćuti, kad je duša razpremljena, njeka rados u krieposnu djelovanju. Nezgode, ubоštvo i nemoći ne bodu li nas, da se k bogu obratimo? Sreće i česti nijesu li nam sladka mama za k bogu nas primatati? Tudje tuge, koje vidimo od susieda i poznanâc zrcalo su, koje nam kaže božju pravdu. Imajući zazvanja ovaka na tisuće i svaki dan ih od nas odmećući, kako možete tužiti se, da ne imamo zadovoljna nadahnuća?

Sto ad ostium et pulso (apoc. 3, 20.), veli u pismih svetieh gospodin bog: ja stojim i koliko je jur godišta, da svedj stojim na vratieh tvoga srca i kucam: sad riečima od ljubavi: *aperi mi-*

hi, soror mea (can. 5, 2.): čuj moje glase kćerce moja i moja njekad vjerenice, stavi pomnju veću malo na bogoljubno razmišljanje prid Isukrstom propetiem neg na taštinu prid zrcalom, veće misli za dobiti vjekovitom neg za kratkom i vremenitom, češće u crkve neg na igre. A sad kucam štogod jače oštriem riečim: *columba seducta non habens cor* (Osea 7, 11.): golubico privarena i za tvojiem izgubljenjem izgubljena, gdi je gdje tvoje tužno srce, što je tako kamenito? Prietim mnokrat, da ću otit i ne odhodim; sakrivam se, cjeć da me išteš; kažem kadgod, da jur bježim, neka počneš sliediti me. Kad me primiš, koje ti ukažem pomilovanje? Kad me odmetneš, koje drače usred srca ostavim ti, da k meni opet povratiš se? Čekam dni, mjesece i godišta, odagnan jednom, drugom, desetom, stotom povraćam se i opet zovem, sve za ljubav, da te vidim sahranjenu.

Ako svaki od nas hoće reći pravu istinu, nije li dosljek kušo bez broja u svomu srcu zvanja svakieh i nadahnuća? A mi svedjer *dura cervice et incircumcisis cordibus et auribus*, ko židovom otvrdnutiem veljaše sveti Stjepan, *semper spiritui sancto resistimus* (act. 7, 51.), duhu svetomu svedj se kažemo oglušeni: u srećnieh zgodah zli i objesni; u nezgodah nepodložni u neufanje obraćamo se: iza uskrsenja i rusaljâ i proštenjâ svedjer isti bez ijedne promjene od života.

Koje je čudo paka, da čeljadi ovako otvrdnutoj duh će sveti pri smrti u sudca se obratiti i koritelja: *arguet mundum de peccato*; da će joj rieti pun razsrdjbe: *vocavi et renuistis, extendi manum meam et non fuit qui aspiceret* (prov. 1, 24.): zazivo sam i nijesam bio čuven, pružo sam moju ruku i bila je odvržena. *Despexistis omne consilium meum, et increpationes meas neglexistis* (ib. 25.): moji svjeti, moja karanja ljubežljiva pometnuta su bila i nehajana: *ego quoque in interitu vestro ridebo* (ib. 26.); a ja bog živi, u čijieh su rukah ključi od raja i od pakla, ne pri potrebah svjetovnieh od četr dni, neg pri času napokonjemu, o komu visi vjekuvječanstvo, rugat ću se i smijat vami i kako vi na moje rieči, tako i ja na vaše molbe zatisnut ću moje uho: *tunc invocabit me et non exaudiam.* (ib. 28.)

Odavna nijesam ijednu pripovjes navlastito rad čeljadi priprostije spovidio, nu danaske jednu čujte, koju Robert Lićijo, apostolski pripovjedalac, kadar bi je pripoviedao, činio bi se svemu puku naježiti. Jedna mladica u Spoleti gradu, kći sviesne majke

i bogoljubne, sestra i rodica njekoliko veoma izglednieh redovnika, premda je imala prid očima izglede svete i na uhu svjete izvrsne, u cviet najljepši od mladosti udrila je *in reprobum*. Na prozorih i na vratieh nakićena: pogledi, smiesi, časti, knjige, u jednu rieč razpuštenje i sloboda. Tužna mati i redovnici što nijesu učinili i izmislili za na svies je povratiti. Isti bog s koliko je nadahnuća srce joj stisnuo, da se svidi? Od svega bi tvorila ruge zajedno svojiem prijateljima.

Nu čujte je li bog od nje pak tvorio ruge pri najvećoj nje potrebi. Na smrt nenadano razbalja se. Nakon malo liečnici joj oblo i eškero navješćivaju, da za dušu počne mislit. Duše sveti, ćaćko dobri od siromahâ, ti koj si sladko od srca namazanje za učinit da omekša, sad je vrieme. Jedan zrak tvoje svjetlosti zasliepljenoj ovoj pameti, da se svidi, da se obrati. Sad je vrieme? Sad je vrieme, da ja odvratim one smiehe od moje rieči i od mojieh nadahnuća učinjene. Nu slušajte. Kad joj je bila smrt navieštena, udrila je u prikorne ove rieči: tot da umrem ovako mlada? Koja mi se nepravda čini, život mi dignut u cviet najljepši mojieh godišta! Ako sam griešnica, jes ih jošter i od mene gorieh i žive su do starosti. Zašto dake, bože, ovaku nepravdu meni samoj učiniti? Nevoljna mati dozvala je spovjednika, jeda bi je mogo on obratiti, i učinit da s razlogom i s pameti sastane se. Netom je u nje stan uljezo, svrnu glavu ne hoteći ni vidjet ga, i vapeći: daleko od mene ova zla slutnja; neka odčas na dvor izide i ostavi me. Scienili su za tad dobro, da se odaleči ispovjednik, koj zajedno s rodjacima, redovnicim u drugi stan uljezoše za boga molit, da omekša ono srce otvrdnuto, i da ona duša na pokoru obrati se. Duše sveti, ovo su tvoji redovnici, koji te mole, hoćeš li dakle smilovat se? *Non exaudiam.*

Bijaše dan četrnesti od nemoći, kad mladica razboljena iza sna malo otrese se, i videći kod odra mater: draga majko, govori joj, imam li umrieti nazbilj? Tužna mati odgovara: moja kćerce, puca mi srce za tvojom smrti, i ja činim za tebe ponavljat mnoge molbe; ali vidim da nije načina, ne čini ti bog nepravdu ijednu, pokli je on gospodar od života i od smrti. Ako dake imam umrieti za razgovor napokonji donesi mi na odar ovdi moje haljine svjetle moje naprave i urese, da se na nje mogu arajdati. Ah, radi boga pometni miso sadar od naprava, za dušu, za dušu misli. Ne ne, donesi mi ih, da ih vidim Nevoljna mati scieneći, da iza tega

mislit će se ispovidjet, doniela joj je sva orudja od prijašnje njezine taštine. Tadar ona okom plačniem ujedno i razjedjeniem gledajuć ih: ovo je dake napokonji put kad vas vidim, i treba mi je da vas ostavim. Ah nevoljne! ah tužne mene! Koja nepravda čini mi se život ovako mladoj dižući mi, i s teziem ne ispovidjena nepokorna izdiše nesrećnu dušu.

Evo izgleda veoma strašna za onieh, koji uho od srca zatisnjivaju u životu za ne čut glase duha svetoga, kojiem ih k sebi zove. Ako dake mi hoćemo, da pri smrti našoj duh sveti čuje naše molbe, i usliši ih, nastojmo sadar njegova tako česta nadahnuća i slušati i obslužiti.

DRUGIH ŠEST MJESECA.

Besjeda I.

Treba je predat, ne znajući, kakvo vjekuvječanstvo ima nas po smrti dopasti.

Annos aeternos in mente habui. — Sv. kralj David u psalmu 76, 6.

S pomnom misli od našega vjekuvječanstva, koje nas čeka nakon malo ovo danâ od života umrloga, želim, pridrazi moji, da počnemo običajne naše zabave od skupštine dobre smrti, ere želim, da iz početka ončas razpršane prikupimo naše misli, razlučeno tamo i amo naše srce upravimo za svetiem djelim od življenja krstjanskoga iskat nami u svetoj smrti liepu krunu od rajskoga uživanja. Malo manje nego svi, koji ste ovdi prikupljeni, prošastieh ovieh mjeseca bili ste se po vašieh perivojih, po baštinah, po poslieh tja razašli. Ondi stojeći na daleko od slušanja božje rieči; od običajnieh otâc duhovnieh, vjernieh vašieh provodiča; zadubeni u ribnji, u lovu, u razkošah od plandišta jesenskoga, veoma lasno da slabosti od naravi na razpuštenje svedj prignute oslabili ste u duši štogod, i od prednjieh dobrieh nauka štogod malo pometnuli. A tko zna, da odviše koj nesrećnik, od otajstva prisvetieh ispovjesti i pričestjenja zaboravljen, nije uzdu svu slobodnu svojoj svevolji zapustio, ter plahosti bezrednieh pohotjenstva tja zanesen nije se iznova na ponoru od starieh opačina razkršio. Dake za oslabljene pokriepiti, za razpršane prikupiti, za ruku dati ukinutiem, da se ustanu, prid oči vam sviem stavljam bezkrajno, koje nas čeka, vjekuvječanstvo: *annos aeternos in mente habui.* Ova teška miso svojiem strahom korisniem ovčice će pobjegnute u stado natrag povratiti, a odviše razigrane ukrotit će i privesti pod šibiku i na posluh pastiera svoga ljubežljivoga.

Ukaži se, ukaži, o neizmjerno vjekuvječanstvo, tvojom misli privelikom nadostavi, što ne može moja besjeda izgovoriti. Ti u pameti jednom nazbilj posadjeno od grieha ćeš nam razliepit srce, i po sve vrieme od života u njemu ćeš stavnu kriepos i dobrotu utemeljiti. Moj mili krstjanine, zajedno s Bernardom svetiem, koj kad bi o vjekuvječanstvu besjedio, nebi mu iz usta medotočnieh običajna tekla slados neg grčilo s grozniem suzam zamješano, zajedno š njime govorim ti ljubežljivo: nu razgledaj što je tvoj život više zemlje. Je li drugo nego trud i smeća? *Labor vita.* Iza njega, koj leti na svaki čas, što te čeka? Ili hoćeš ili nećeš smrt tebi bližnja nego scieniš: *mori necesse.* A najposlje *dubia aeternitas*: vjekuvječanstvo bez ijedne svrhe i bez kraja; a ti ne znaš u toliko, kakvo ima dopasti te; ali ćeš uzvišen biti kano gradjanin rajske slave, ali odmetnut kako sužanj od propasti ognjenite. Ova drača, veljaše dobri svetac, zabjena mi je svedj u srcu, treptim tužan ere vidim, da nije uteći kud i kamo: *non datur medium.* Stoje mi nepristajno prid očima ona dva svedjer prem različna medju sobom: ili svedjer gori s bogom ili svedjer pod nogami od hudoba; svedj u slavi, svedj u mukah. Brzo brzo mene čeka ili jedno ili drugo: *aut semper torqueri cum impiis, aut semper gaudere cum sanctis.*

I ja griešnik ah, kako s većiem strahom nego sveti ovi pustinjak u pokorah vas zakopan, u ljubavi božanstvenoj vas razžežen, mogu reći meni istomu: evo sadar s ovega mjesta od istine rieč božju pripoviedam, a u toliko približajem se k vjekuvječanstvu onemu istomu, više koga besjedim puku. Imam se i ja iznać nakon malo prid dvoje vrata raztvorenieh: od blaženstva, od osudjenja; znam da mi će treba biti uljesti ili u jedna ili u druga, i koja god dopadu me, za mnom će se zatvoriti, da se neću veće moći igda iz njih povratit natrag: ili blažen po sve vieke ili osudjen po sve vieke. Hoće li me ovi moji ljubežljivi slušaoci vidjet sjati kako zviezdu u raju, ali će me vidjet dimit kako crnu glavnju razžarenu doli u paklu? Ne znam tužan, ne znam tužan. I što je gore, ako razgledam moja djela, ne nahodim u čemu se oradostivit, ne nahodim čiem mogu moje strahe pokriepiti.

I vi, pridrazi moji u Isukrstu, medju mislim od koristi vremenite, od vladanja kuća vašieh, koje vas mnokrat drže obdan i obnoć utrudjene, medju mislim svjetovnieh od razkoša, koje zanose plahu mlados, dajte mjesto i ovoj misli nad sve misli po-

trebnitoj. Neka svaki od vas reče sebi istomu: nakon ovo malo dana bit će moja kuća vjekovita ili rajska liepa ona prostranos, čije ljepote prizamjerne i uživanja ne mogu se ni izgovorit ni zamislit; *oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus iis, qui diligunt eum* (I. Cor. 2, 9.); ili jaz priduboki od sumpora razgorjena, na koj puha razsrčena božja pravda za jače ga razdražiti, da gore prli i gore muči: *stagnum ignis et sulphuris, stagnum irae Dei* (apoc. 20, 9.), mjesto ružno od svieh muka prikupljenieh: *locus tormentorum* (Luc. 15, 28.)

Ja glavom ako gore ne odletim potonut ću doli u vieke; i ako jednom popuzem se, pritisnuta i priklopjena sviem jadniem vjekuvječanstvom, što me će moć pomoći, da sam djecu i kuću u dobru biću ostavio, da sam za čas od života cienjen bio i gospodovo, da sam žirio moje tielo u razbludah najmilieh? Pačok kruna ista svega svieta kad bi sjala na mojoj glavi, što bi me mogla oradostivit, kad iza kratka uživanja gledo bih se u živu ognju razjedjen svedjer, svedjer tužan, svedjer mučen bez ufanja za igda u vieke oslobodit se? *Quid prodest homini, si mundum universum lucretur, animae vero suae detrimentum patiatur.* (Mat. 16, 26.) Ah, misli od našega najvećega utištenja, a od nas najveće odmetnuta! Scienite li, da igda nazbilj o svomu misli vjekuvječanstvu oni nesrećnik, koj za četr vedhe poderine od dobara svjetovnieh, za sramotna četr pjeneza od dobiti nepravedne svoje prodava sahranjenje? Misli li o svomu vjekuvječanstvu tko na igru meće dušu zajedno s mjedim, zadužbinam neplaćeniem i tužnoj kući ukradeniem? Tko zakopan u bludnosti opaciem izgledima i otrovniem razgovorim kupi čete i čini vojsku za vječnoga osudjenja? Ne ne po nijedan način: *nullus est, qui recogitet corde.* (Jer. 12, 11.)

Sveti Ivan Klimako (grad. 6. de mem. mortis) mladića nam pripovieda, koj činjaše jedan život dostojniji plača i suzâ, neg besjede i pripovjesti. Ovaj tegnut jednom božjom rieči uze sam u sebi razmišljati: Toribisko (ovako mu ime bijaše) umriet ćeš i ti nakon malo kako i druzi, i na drugom onemu svietu bit ćeš živ nakon sto godišt, nakon tisuću, pačok nakon sto i dviesti tisuć i prilagaj dokle hoćeš, nećeš igda doć do svrhe broja ovega. Ali u kom biću, u kom mjestu ti ćeš biti sried neizmjerne ove od vremena prostranosti? Breme tvojieh opačina, komu svaki dan

novu tegotu nadostavljaš, ne vidiš li, da te tiska do propasti ognjenite? Nije li dake prem očita nerazbornos mislit samo za uživat malo dana, a ne mislit za uživat sva godišta vjekovita? Nije li mahnitos od verigâ proći koj čas od života igrajući i pjevajući za lievat paka grozne suze u svem dugom vjekuvječanstvu? Liepa promjena koju činim! Za slobode malo razpuštene tamnicu obirem vjekovitu; za sladosti jednu kaplju od grčila bezkrajno more; za četr ugodna zalogaja, kojiem me je k sebi sviet priblaznio, glad i žedju po sve vieke, tuge od srca i čemere. Koja je pamet u živom ognju činiti svedj pokoru bezkorisnu, za na vrieme koj dan se od života ne pokorit? Svedj u ijedu, svedj u gnjevu suproć sebi, svedj gristi se i crknjivat, od boga svedj daleko, svedj u družbi od hudobâ, za ne ostavit jednu igru, jednu družbu, jedno pogano prijateljstvo. Toribisko udilje, udilje ili hodi, da te vežu ko mahnitca, ili učini stavnu promjenu od života: *aut inter stultos, aut inter sanctos.* Kako reče, tako učini; ere uteče u pustinju, za kuću sebi novu životom noviem u blaženstvu vjekovitom pripravljati.

Promjene iste od života činila bi u nami prikorisna ova miso, kad bismo je pomno i mnokrat u pameti privraćali. Ah, duše sveti, razžeži sadar moju besjedu, i prosvietli svačiju pamet, jeda uglavim koju dušu. Od čeljadi odraštene ovega grada, kako ufam, da ih jes u raju blaženieh njekoliko, tako držim, da ih je puno, i veoma lasno veći dio doli u paklu osudjenieh. Nu se dake više jednoga od njih misli našom ustavimo, i može biti da je naš kojgod rodjak ali prijatelj njekadašnji, s kojiem smo često besjedili, ter po putih ovieh istieh šetali se. Puno je lietâ da je osudjen i da ćuti više sebe desnicu tešku božje pravde, koja ga tere. Čiem mi stojimo ovdi prikupljeni, on je u ognju kako ugljen vas razžaren, škripi zubim, krši ruke, puca od jada i neufanja. Nu ga malo upitajmo, koliko mu još vremena izostaje za imat trpjet ove ljute muke? Glasom jadniem vapi k nami: koliko još vremena? Iz vremena izišo sam i u tužnom vjekuvječanstvu nahodim se. Brojit ću ovdi toliko lietâ i godištâ, koliko pada kapalj dažda, koliko listja na dubju raste, koliko zrnâ od pržine u neizmjernom svomu skutu sve pučine prikupljaju; i kad budem u mojieh mukah sva potanko ova godišta pribrojio, iznova ću jadni broj počinjati, ter opet ga na stotine puta i tisuće ponavljajući, svedjer ću se nahoditi na početku; er se neće biti išta nevoljnu meni od vjeku-

vječanstva odmaknulo. Ah, da nakon svake sto godištâ prolievajući jednu samu suzu, imam mojiem suzam ovako u rietko prolitiem učiniti jedno more tako prostrano, da može u njemu izostati isti sviet i isto more potonuto, ter tadara da imaju moje muke dovršiti, u istom ovemu ognju uživo bih, ter isti ovi pako nebi bio pako za mene, er bi jednom dovršio. Ali ah jaoh tužan! i kad prolete sva ova vremena nedohitna bit ću iznova na početku, i cielo će mi izostati sve moje teško vjekuvječanstvo, koje me tere svedj u mukah, svedj u jadu, svedj od boga na daleko. *O aeternitas, o aeternitas!*

Evo strašna od pakla vjekuvječanstva, koje drži svoje čeljusti raztvorene, za primati neizbrojno mnoštvo dušâ, koje u nj na svaki čas tako česte kako zimna sniega platutice propadaju; i za tebe proždrieti, moj griešniče, ako uzsliediš u tem životu razpuštenu. Može biti, da na ovo moje govorenje sam u sebi odgovaraš: ja ufam, da neću tamo pristupiti; istina je, da veći dio od godišta stojim u griehu, ali kadgod na velike svetkovine nastojim se ispovidjet. I ovi tvoj gradjanin, i mnogo ih, koji su š njime doli u paklu, kadgod su se priko ljeta ispoviedali; ali er njihove ispovjesti nijesu sreću imale za vidjet ih promienjenieh, plaču i revu sad u ognju i plakat će po sve vieke. Mislim jednom razputit se i nazbilj bogu pridat, ako ne drugo, na mojoj smrti milosrdje božanstveno primit će me. Bilo je i za njih, ko i za tebe, milosrdje božanstveno; davali su i oni sami sebi razumjeti, da će jednom tužnu dušu razputiti; na smrti su koj nadvornji biljeg od pokore srcem unutra otvrdnutiem, ko je običaj od griešnika zapuštenieh, ukazali; a sadara sa sviem teziem drpeći se u srdjbi i u ijedu proklinjaju i proklinjat će po sve vieke svoju nesvies, što blazneći tako ludo sebe istieh na vrieme se ne osviestiše. Ah, ako na miso ovu od godišta vjekovitieh ne razvidiš se i ne obratiš nazbilj na pokoru, što je treba od tebe reći? Što ti govori sveti Augustin: *o aeternitas, qui te cogitat et non poenitet, aut fidem non habet, aut cor non habet*: da si zaslieplјen sasma, da si svies ili vjeru izgubio. Dovršit ću ovu besjedu, i sviem, pridrazi moji, ljubežljivo priporučujem: učinite u napreda, da ova miso prikorisna od našega vjekuvječanstva bude vam često u pameti; po nje svjetu vladajte se u viećieh, po nje svjetu u trgovinah, u naredbah, na posjedieh, u svem vašemu djelovanju, er, ko nam veli areolatenski Cezario, teško onemu, tko vrata uljeze od vjekuvječanstva, ne bu-

dući ga prije dobro razmislio: *vae peccatoribus, qui insalutatam et incognitam aeternitatem ingrediuntur.*

Besjeda II.

Sva dobra vremenita nijesu od ikakve ciene pri spasenju od duše.

Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini. — Sveti kralj David u ps. 26, 4.

Seneka jednom svomu pišući Luciliju, čudne, veli, stvari, koja u templih našieh dogadja se! Vidiš mnozieh prid otarim klečat od bogovâ prikloniem licem, kriviem vratom, gdje im požude unutrnje iz očij izlaze pohlepnieh. Znaš li ti, što oni prose? *Turpissima vota diis insusurrant*; *si quis aurem admoverit*, *conticescunt*; *et quod scire homines nollent*, *deo narrant*: žvataju njeke molitvice, i svaki dan uho od bogovâ razbijaju s požudami i s prošnjami sramotniem; i kad bi uho tkogod primaknuo za čuti ih, umukli bi, od svojieh molitava srameći se. Koja je ova nesvies mahnita bogovima pripoviedat, i od njih prosit, od česa bi se prid ljudima zasramili! Tako rimski mudroznanac besjedjaše više molitav poganskieh. Nu kad bismo i mi mogli uho prisloniti, za čut molbe od krstjanâ, može biti da bismo njeke čuli izprazne, smiešne a mnoge bezkorisne i štetne istoj duši, koja prosi. Dobar dio od običajnieh prošnja zaklapa se u tjeskoći tužnieh stvarij svjetovnieh. Ovi prosi zdravlje tiela, oni mjedi, ovi koju čas i uzvišenje, oni dohodke od baština obilnieh: sve stvari kratke, tašte, prohodeće. I zato bog mnokrat oviem molbam odgovara: *nescitis, quid petatis.* (Mat. 20, 12.) Sveti kralju i proroče, ti koj si bio često uzvišen u skrovišta od višnjieh otajnostij, ukaži nam, kakve su bile tvoje molbe. Ja, veli, jedinu stvar prosio sam bez pristanka: *unam petii a Domino*; i kako ova bila mi je svedj na srcu, tako sam radio iskati je sviem pohlepam i djelima: *hanc*

requiram. I ta stvar nije drugo, nego da smrt sveta vrata od raja raztvori mi: *ut inhabitem in domo Domini.* Želim, pridrazi moji, da ovu molbu i pohlepu svi danaske naučimo.

Ali kako sveti David može reći istinito: *unam petii a Domino*, jednu stvar prosio sam u moga boga: *ut inhabitem in domo Domini*, da mogu u raj uvući se? Kad s Golijom gorostasniem u prodoli terebintskoj zateko se, nije li pito boga od vojska, da pastierskom svojom praćom odoli mu i provali ga? U mnozieh ratih s Amalecitim, s Filistejim i s ostaliem neprijateljim krajičnicim nije li bogu svetilišta i zavjete prikazivo za dobru sreću od oružja izraelskoga? Kad sin prvi od Borsabee rodio mu se, i na smrt paka razbolio, ne govori li sveto pismo, da tadara David *deprecatus est ... Dominum pro parvulo et jejunavit jejunio, et jacuit super terram*? (2. Reg. 12, 16.) Molio je, postio je, ležo po tle proseći u boga zdravlje sina tako draga. Ako dake molio je za pridobit neprijatelje, za život djeteta ljubljenoga, za čest i za mir od kraljestva, kako veli: *unam petii a Domino ... ut inhabitem in domo Domini*?

Belarmin primudri odgovara ovi psalam tumačeći: *unam petii a Domino*, to jes: *de hac una re sollicitus fui, ut inhabitem in domo Domini.* Istina je, da od boga sad jednu stvar prosio sam, a sad drugu, kako bi me koja potreba zatjecala: nu ili bi se za nju bio, ili ne umolio, nije me vele utištilo, er najposlje pridobiće mojieh neprijatelja, zdravlje i život sinovâ, dobra sreća od kraljestva, sve su stvari izvanje i bjeguće. Jedina stvar tištala me i stala mi je svedj na srcu ko najdraža, i zato svedj je imah u pameti, za nju molih, na nju hlepjeh, za nju radih, da mogu u raj nogu stavit: *ut inhabitem in domo Domini.* Vjerujte mi, pridrazi moji, da svaki, ko je krstjanin pravi, u putovanju od života umrloga ovi stupaj ima najprije učiniti, sahranjenje svoje duše cienit svedjer ko poso glavni i najveći od svieh posâl, koji mu su na ruke igda došli i doć će mu do te mjere, da svi ostali: ili dobit ono pravdanje, ili onu učiniti trgovinu, ili uredit onu baštinu, ili onom časti uzvisit se, ili što mu drago drugo koje na svietu može prigodit se, ne ima nas ni na daleko toliko prudit, koliko ovo, da dušu našu sahranimo. Ova drača ima nam biti u srcu zabjena, ovo u glavi začeljeno: *unam petii a Domino, de hac una re sollicitus fui.* Er u istinu ili bogat budem ili ubog, ili zdrav ili nemoćan, vele sam i vele učinio, ako najposlje sahranim se.

Ili moje trgovine napred otidu ili spadu, ako moje utemeljim sahranjenje, glavno najveće na mjestu mi je. Ili pametan budem ili priprost i neumjotan, ili sam prva glava ili sulud, dosta sam i dosta učinio i ukazo se pun hitrine, ako dušu budem nmio sahraniti.

Ovu istinu ne kaže li nam ista narav? Ako gdjegod po nesreći s jedniem batom ili s mačem povadjeniem naripi tkogod na nas, ne uči li nas sama narav, da laktima i rukami glavu branimo od udorca, i glava ista prigiblje se, ko da hoće sakriti se medju pleća, i prije nego ona, svako drugo udo od tiela na mah mača pomeće se. Ako dah otrovni, ako straha nenadana suproć srcu zateče se, cviet od krvi najživlje prikuplja se na obranu oko njega i zato ostalo tielo oslabljeno pobliedi i ustine. Nu zašto ovo? Er zdravo i živo glava i srce, ostaje čovjek u životu: bez rukâ žive se i bez nogâ, a kad glava ili srce budu teško uvriedjena, dospio si.

Ovo isto ne čini li se i u vojskah? Svedj su čete od najjunačkieh vitezova oko kralja, er ako jednom on pogine, sva je vojska potjerana i razbjena. Paček ne čini li se i na igri, koju šah zovu, i koja medju sviem doslek iznašteniem cienjena je od najplemenitieh i najljepšieh, er u njoj sreća luda ne ima mjesta, nego razbor samo i hitrina; i da nje priliku za stvar tako potrebnitu donosim vam, nije se čudit, pokli i sveta Terezija teziem izgledom služila se, svojiem odviše govoreći djevicam, da se i ona u svoju mlados na te igre dobrovoljno kadgod poigrala. U njoj zatečenje od dvie vojske prikažuje se. Svak čete ukaže na obranu svoga kralja uredjene. Kad malo paka one vojske zarate se medju sobom, ako kralj se ugleda, da je na kojoj pogibili, utvrdi se medju turnje, i prije njega pješci, konji, zastavnici, sve se meće na pogubu: er ako kralj izgubi se, dospieva igra izgubljena.

Nu po izgledu ove igre nazbilj sadar govorimo. Ti moj sinko, koj za uzmnožit tvoje imanje, za uzvisit se prid čeljadi, nespodobno dušu gubiš, koj za privoljit nečistoj jednoj želji, za oku ugodit razbludnomu, za ijed izrigat, smrtniem griehom boga vriedjaš, znaš li što činiš? U jednu rieč: kralja mećeš na pogibil za jednoga pješca sačuvati, na udorce glavu pružiš, da se ruka ne uvriedi. A ne govori li ti slavni Isukrst: *bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quam duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem aeternum*? (Mat. 18, 8.) Nije li bolje i bez rukâ i bez nogâ smucajući se po tle s trudom u raj ulje-

sti i vječni život obraniti, nego s rukami i nogami tancajući i skačući propasti u jaz vjekoviti s vječnom smrti?

Želim, pridrazi, da ova stvar vrlo u pamet posadi nam se, er ova istina vjekovita ne ima ijednoga suproć sebi odgovora. Ako je duša sahranjena, sve je sve sahranjeno; ako je duša izgubljena, sve je sve izgubljeno. Porad toga prid svakiem, ko nije svies i vjeru izgubio, svedj se ima napred stavit i svedj temeljno uzdržati vječno od duše sahranjenje. Žalim zato iz svega srca krstjane one malo vriedne, koji blazne sami sebe govoreći: zaputjen sam takiem poslim, da ne imam kad za dušu mislit, ne imam vremena za na ispovies pristupit često, ni o dobrieh djelih ko i ostali zabavljat se. Čin, da budu tvoji posli i tvoje radnje ne samo vladat jednom kućom, jedniem gradom, neg i cieliem kraljevstvima; čin, da na tvoje rame sviet naslonja se, i da visi o tvojoj desnici, sve države otomanske posvojiti: sve su to *nugae nugarum*, djetinje igre i izvanštine prema ovemu jedinom poslu, da sahraniš tvoju dušu. Er kako Isukrst govori ti, kad bi uzvisio tvoju kuću, prikupio sva bogastva, i sviet isti posvojio, a pak dušom izgubio se, *quid prodest?* (Mat. 16, 26.) Sve zaludu, sve ne može te u vieke pomoć.

Prigodi se paka sviem oviem, da na smrti, kad im zasja vjekuvječanstvo raztvoreno prid očima, tad spoznaju svoju nesvies, i da gorko uzplaču, kad ne imaju veće vrieme.

Nu čujte suze ljubežljive jedne majke, gdje plače sina svoga jedinoga. Bijaše poslan Tobija mladi s dobriem Azarijom od svojieh roditelja, da mjedi utjera od Gabela, koje bijahu sve biće njihovo siromaško. Tobija po putu zastaja se i ne vraća se u dan odredjen. Tužnoj majci lapat u srcu podiže se: ah, da nije moj Tobija poginuo! Plače jadna, iz kuće stokrat na dan iztrčava, pute obhodi, na glavicu pripinje se, jeda bi ga odkle ugledala: *ut procul videret eum, si fieri posset, venientem.* (Tob. 10, 7.) Ali od ikle nevideći ga: *flebat irremediabilibus lacrimis* (ib. 4.), suze lieva bez pristanka i vapi u glase: zašto tebe, moj dragi sinko, koj si bio od našieh očij svjetlos, nada od kuće i štap naše od starosti, zašto te od nas odalečismo? U tebi samu imajući našu rados, sve naše imanje i bogastvo, nijesmo imali puštavat te: *omnia simul in te uno habentes, te non debuimus dimittere.* (ib. 5.) Muž je taži i razgovara, a plač u njoj uzmnoža se: *flebat irremediabilibus lacrimis.*

U ovieh suzah, moj pridragi krstjanine, razgledaj tvoje suze, ako dušu pometneš u životu, da u griesih pogine ti. Obzirući se na tvojoj smrti i strašeći se, da je nijesi izgubio, ah, plakat ćeš i vapiti: *te non debuimus dimittere*, nijesam imo tako ružno zaputit te; da sam te radio nazbilj sahraniti, u tebi bih sve iznašo: zdravlje, rados, uživanje i bogastvo, i sve ovo vjekovito. A sadara čiem mi su sve taštine vremenite izvjetrile, kud ću s dušom, takiem griesim podušenom?

Eh oče, ali nijesmo mi tako opaki ni zasliepljeni, da dušu najveće ne cienimo. Za vidjeti je li tako, nu razgledajte vaša djela. *Unam petii ... hanc requiram*: ištete li na svaki način sahranit se, držat griehe od vas daleko, i svetinjom od života sravnit put, da duša u vieke sahrani se? Nu ovo dobro sadar prid Isukrstom razmislimo.

Besjeda III.

Krieposna djela pripravljaju čovjeku plemenito prirodjenje iza smrti.

Exspecto, donec veniat immutatio mea. — Sv. Job 14, 14.

Sveti Job priustrpljeni, od svojieh dobar obubožen, pokriven od vrh glave do dno petâ ljutiem ranam usmrdjeniem, i za sve u malo riečij izgovoriti, dopušten hudobi, da ga u tielu protre na svoj način, koj je svedjer bez načina, pun tuge svake i bolesti leži jadan na smetlištu. Nu i mi malo oko ovega nemoćnika zasjedimo, i premda stoji na mjestu tako potištenu, nemojmo išta sramiti se, er je on roda gospodičkoga. Pitajmo ga ljubežljivo: kako si, i kako se jadan ćutiš u čeznuću od gorkieh ovieh rana? Kako sam? Koliko u tielu, vi vidite, da ne mogu drugiem krenut nego samiem mojiem usnim: *derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos.* (Job 10, 20.) Koliko u srcu umijem vam reći stanovito, da imam u njemu jedno sladko zatravljenje, koje na

meni taži sve bolesti: *exspecto*, čekam i čekam živom vjerom, *donec veniat immutatio mea.* Simak, ovega pisma tomačitelj, šti drugako: *exspecto, donec veniat nativitas mea* *): čekam, da dodje drugo moje porodjenje. U prvomu, kojiem sam se na ovi sviet porodio, vi vidite, kako me je hudoba od pakla napravila; pokli ovi prvi život visi o zgodah razlicieh: o ljudieh, o hudobah, o nesrećah na stotine, koje mogu na te naripiti. Zato čekam drugo porodjenje, i u toliko s mojiem se ustrpljenstvom na nj pripravljam, da mi ljepše bude i čestitije, pokli ovo drugo u meni stoji i u mojieh rukah: *exspecto, donec veniat sancta nativitas mea.* Dake po nauku svetoga ovega nemoćnika i smrt je naše porodjenje, nu na život drugi i vele dulji. Ovo želim danas u kratko vam tomačiti, kako ufam, s koristi vašom ne malahnom, ako budete ovu istinu razumjeli i dobro je u pamet vašu posadili.

Sve živine nerazložne jednom samo radjaju se i umiru jednom samo; a svi ljudi i sve žene dva puta se poradjaju: jednom na sviet ovi tašti i ludi, a drugom na sviet oni od vjekuvječanstva bezkrajnoga. Kad se prvom poradjamo, radjamo se od otaca i matera, i ako mati i otac ubogi su, ubog bude tko se rodi; ako ruke potištene, i on potišten; ako kralji i gospodari, i on kralj i gospodar. Dake u prvomu ovemu porodjenju biti ubog ili bogat, biti plemenit ili potišten, biti dobrostojeć ili zlo, ne stoji u rukah našieh, nego o zgodi nespoznanoj, koja ovega položi u skut kraljevskieh grimiza, a metne onega i zamota medju krpe gnusne i poderine; ovi ulazi u razkoše liepa dvora, a oni u tiesnu, nadimljenu ložničicu. Zato Seneka dobro reče: *impares nascimur*, radjamo se nejednako, što mi isti očima našiem svedj vidimo.

Drugi put, kad se radja jedan na sviet oni na onu stranu, ne radja se sin od oca i matere, neg se radja sin od samieh svojieh diela; i ako djela sveta budu, gospar velik porodi se; ako zla i opaka, rodi se sužanj od verigâ, koje se igda ne razvežu. Dake prvi put treba je svakomu, porodit se ko bog hoće, er iko svoga oca i matere ne obire; inako bi kraljicu i kralja svak izabro. Drugi put s pomoćima božjieh milostij možemo se porodit, ko hoćemo, er možemo djela naša po volji našoj izpraviti. Tko se hoće velik rodit na nebesieh, može velik roditi se; tko li vrste od izabranieh srednje i manje, i to može; a tko hoće porodit

*) ἁγία φύσις μοῦ.

se medju odmetom potišteniem od paklenieh osudjenika, i to mu može biti. U jednu rieč: na sviet drugi svak se radja, kako hoće. Isti Isukrst sin božji na prvomu u ljudskoj puti porodjenju ubog, ostavljen i pometnut medju dvie tužne živinice rodio se bez kuće, bez kolievke, bez utjehe, kako je htio njegov otac vjekoviti. Ali u drugom porodjenju, koje utišti vele veće i koje priko svega vjekuvječanstva prostire se, slavodobitnik sa sviem rajskiem u tielu istomu urešenju izišo je.

Dake, pridrazi moji, ako imamo živu vjeru od drugoga onega svieta, koj nas čeka, svieh molim, da mi pravo odgovorite na jedno moje upitanje, a jeda sveti duh, koj je pravi svjetnik prosvietli vam tako pamet, da ovu stvar dobro budete razumjeli i bolje na nju odgovorili. Zamislimo, da ovi čas stvori bog jednu dušu razložitu, i prije nego je pošlje, da se sjedini s kojiem tielom, uzme ovako besjedit joj: nu pogledaj, koliko je ženâ sad na svietu s djetešcima u utrobi začetiem i ne jošter duhatniem, izaberi, koje tielce za tebe hoćeš, i ono će biti tvoje. Ali prije razgledaj vrlo: one, koje vidiš zakopane po dolinah i po gorah raztrkane, jesu tužne seljankinje od muke i od truda mučenice, ako od tkoje od njih porodiš se, rodit ćeš se na ubožtvo i na trude. One druge živu kruhom izprošeniem, iz selâ u grade, ko vukovi s gorâ na polje, od glada i zime dotjerane; na sviet od njih izlazeći četr vedhe poderine, glad i žedja sresti će te. Ona druga mati tako je tužna u zdravlju i mlohava, da iz nje utrobe izniet ćeš s tobom na sviet jedno tielo od nemoćij pristalište. Pogledaj onamo tjelesa mnoga grda, sgrčena, ružna, kljasta; ako s kojiem od njih sjediniš se, nakazan ćeš jadna biti, izmet i grieh od naravi. Razgledaj paka s ove strane množ mladica plemenitieh, gospodičkieh, kraljevskieh; iz njih ćeš moći doniet na sviet liepu ćud, zdravu narav ko Jozue, lice od angjela kako Ester, živo u činu otresenje ko i David, razum i razbor ko Salamun, primljena ćeš u kolievke biti pozlatjene, pelenice svakiem svilam navezene povit će te, bit ćeš razkoša i veselje poglavičkieh od dvorova. Nu koja duša iznać će se tako luda, tupa, bezpametna, koja ostavljena u svojoj slobodi neće izabrat jedno tielo zdravo, snažno i gizdavo, dobrim svakiem i od sreće i od naravi priobilno?

Ah, drage duše, koje ovdi slušate me, sve do cigle drugi put imate se poroditi na jedan život, koj igda ne dospieva. Nu vidjte dobro i razmislite. Kaže vam se na ovu stranu jedno tielo, sla-

vom okrunjeno, ruhom liepiem ne od grimiza neg od svjetlosti pokriveno, tako zdravo, da ne smije ijedna boles pristupit k njemu; tako liepo, da nadsieva isto sunce; tako živo i lagano, da hitno leti kako i miso; tako stavno, da svi zubi od vremena vjekovitieh neće njemu ni jedan vlas dotegnuti. A na drugu razgledajte jedno tielo sa sviem tugam i bolestima od nemoćij na tisuće, s verigami na svojieh nogah, da ne može krenuti se, gnusno, gadno i sgrčeno, s istiem paklom i u sebi i oko sebe. A pak govorim u sve glase: dušo, koja čuješ, vidiš i vjeruješ, u tvom drugom porodjenju treba ti se sjediniti ili s oniem angjelom od nebesâ, ili s onom hudobom od propasti; ili s onom svjetlom zviezdom, ili s onom crnom glavnjom. Što izabireš? Odgovaraš: onega liepoga angjela izabirem. Ah, tvoja usta i tvoji glasi jedno govore, a drugo govore tvoja djela Krstjanske krieposti a ne rieči matere su i primalje od drugoga porodjenja, da slavno bude i čestito; a one krieposti i sveta djela ja nevidim.

U zgodah ljetnieh reda našega jedna stvar liepa spovieda se. Oko istoga onega vremena, kad je umro Filip drugi oviem imenom kralj od Spanije, umro je u Napulju jedan laik naše družbe, čovjek velike izvrsnosti, čovjek ljubavi prikomjerne, kojom služaše nemoćnike po svojoj zabavi, od starešine mu odredjenoj. Ovi u toj prigodi, u kojoj je imo pomnjit nemoćnike, s liečnikom se sprijateljio, er ga je spozno za čovjeka krstjanske krieposti ne malahne, i sprijateljio tiem načinom, da bi mnokrat više stvarij duhovnieh besjedeći medju sobom, jedan drugomu srce otvoro na uzdanu. Medju ostaliem jedan dan su se obećali, da tko bi od njih prvi umro, drugomu bi se objavio, kad bi imo tako od boga dopuštenje. Umro je prvi laik, i liečniku nakon vrieme koje prikazo se s krunom od slave na svojoj glavi rajskom svjetlosti vas obkružen. Spoznajući ga dobri liečnik arajdo se, ter bivši obazno njegovo srećno biće u raju, jako mu se priporučio. I više stvarij od drugoga onega svieta besjedeći pouzdo se upitat ga: ako bog ti dopuštuje, reci mi malo, što je tamo od Filipa, kralja našega? (Kralja, kako znate, zvana imenom od pravednoga, čiju smrt kad je Klement osmi kardinalom naviestio, reko im je, da je podzid gvozdeni za obranu od crkve.) Laik mu je odgovorio: nahodi se u biću od spasenja; ali na drugomu onemu svietu toliko sam ja viši od njega, koliko je na zemlji viši bio on od mene. Dake u prvomu porodjenju Filip bio je samodržac od dvaes kraljevstvâ i

još više, od tries državâ i još bolje, a laik bio je jedan od puka priprostoga; a u drugom porodjenju Filip je, za riet ovako, medju pukom od izabranieh, a laik prema njemu kralj i ćesar.

Ova razlikos nije malahna, ali nije prida sviem od velika oćutjenja *), budući da je medju dviema, koji oba u raju nahode se; a riet će mnozi u svomu srcu, ako se u liepi raj naselimo, kojegod mjesto dopade me, znam, da neće mi biti tiesno, i imat ću što uživat za sve vieke. Dake drugu razlikos, koja će nam jače stisnut srce, za koris našu razgledajmo medju drugiem porodjenjem od Epulona i Lazara. U prvomu porodjenju Lazar stoji na vratieh od bogatca, ruku pruži za primiti koju mrvu kruha, kučki idu oko njega, laje jedan, drugi mu rane liže, a on na štapu jedva život drži, čekajući koj odmetak od obilne gozbe. Epulon sjedi za trpezom plemenitom s družbom mnogom, s većom službom: veselo se ije i pije, i smiehom se sve razliega. A u drugomu porodjenju Lazar sjedi na liepoj gozbi, gdi je napojen jednom riekom božanstvene od radosti: *torrente voluptatis.* (ps. 35, 9.) A Epulon jezikom nadvor izplaženiem pita u Lazara s navrh prsta jednu kaplju vode za utjehu. Nu Lazara sadar s Lazarom,

*) Sveto pismo uči, da je gospodin „pravedan sudac" (II. Tim. 4, 8.), „koj nagradjuje svakoga po djelih njegovih" (Mat. 16, 27.; Rim. 2, 6. i drugdje), pa zato ima, veli spasitelj, u kući oca nebeskoga mnogo stanova. (Ivan 14. 2.) S druge strane naviešta Ivan, da na nebu ne ima niti tuge, niti žalosti. (apok. 21, 4.)

Ali kako ne ima na nebu tuge, kada blaženici manje nagradjeni vide, da su drugi puno srećniji za uvjek, kako nije „ova razlikos od velika oćutjenja"?

Tko posjeduje sve, za čim teži, taj je srećan. Podpunu sreću imenujemo s Aristotelom (rhet. l. I. c. 5.) blaženost. Nebesnici teže za tim, da im se nasiti um istinom, koju oni radi ljepote njezine ljube, njoj se raduju i u njoj uživaju. Prava istina jest bog, njega dakle žele spoznati načinom najsavršenijim. Nu da mogu boga savršeno razumjeti, duhom u nj gledati, k tomu im treba nadnaravna svjetla, koje bogoslovi, sliedeći sbor vienenski pod Klimentom V., imenuju *lumen gloriae.* (Preliepo piše o tom Lesij de summo bono l. II. c. 8.) O mjeri dakle toga svjetla visi jasnoća njihova gledanja, zato i žarkost ljubavi i sladost uživanja. A gospod razdieljuje to svjetlo blaženikom po mjeri njihovih zasluga: tomu više, tomu manje. I zato svaki nebesnik gleda i ljubi boga do sita, to jest tako, da ga on jasnije gledat i vruće ljubiti ne može: posjeduje dakle sve, za čim teži, jest podpuno srećan, jest blažen. On više željeti si ne može: ne može dakle tugovati, ni zavidjeti.

a Epulona s Epulonom prikladimo. Koja razlikos u svakom od njih od jednoga bića do drugoga. Ah, Abrame, radi boga, pošlji Lazara, da metne kaplju vode ovem bogatcu dovedenu na ubožtvo i na ove tuge. Ne po nijedan način ni jednu kaplju. Za koj uzrok? *Recepisti bona in vita* (Luc. 16, 25.), uživo si u prvom porodjenju i nijesi umio dobriem djelim na rajsku slavu priporodit se. Ide Lazar sadar uživati u ovem drugom porodjenju, koj je svojiem ustrpljenstvom sebi dobio ovu liepu sreću. Prošle su tvoje gozbe, i prošo je glad Lazarov; sad on sjedi za trpezom, a od žednje ti crknjivaš: i tako će biti vam za sve vieke.

Ah, pridrazi, od ovieh prikovratjenja koliko ćemo ih na drugom svietu ugledati? Zato nastojmo sadar krstjanskim djelim na ono drugo porodjenje pripravit se, da nam srećno buđe i čestito. Istina je, da tako čineći imat ćemo štogod muke štogod truda, silujući nas istieh i idući suproć našiem pohotjenstvim za izostat od njih dobitnici; ali i na ovem svietu kad radja jedna žena, ćuti tužna smrtne muke i bolesti: *mulier cum parit, tristitiam habet* (Joan. 16, 21.); nu paka kad je sina porodila, veseli se, i od prošastieh svieh bolestij rad veselja, koje ćuti, ne može se spomenuti: *non meminit pressurae propter gaudium* (ib.) Tako će se i nami dogoditi. Sad kad radimo za imat se na smrti našoj priporodit srećno u velikomu vjekuvječanstvu, imat ćemo što patiti; ali paka ovo patjenje u vječno veselje s našiem ne maliem uživanjem promienit će se.

Besjeda IV.

Smrt sve otimlje osim krieposnieh dielâ.

Advenit dies Domini ut fur. Sv. Petar u knjizi drugoj na pog. 3, 10. — *Opera illorum sequuntur illos.* U apokal. na pogl. 14, 10.

Svaki od onieh, koji gredu ili kopnom ili plovnom, prinoseći na krajine inostrane prikupljeno u dragieh trgovinah svoje blago

medju straham i pogibjam, s kojiem sadružen treba je da putuje, nije najmanja straha od gusâr i razbojnikâ. Ter ako ih vidi iz daleka gdje spravljaju suproć njemu nasrnuti, za bogate oplieniti mu trgovine, ište tužan sve što je bolje i najdraže prikupiti i sakriti. Svi, koji smo na ovem svietu, veli nam aposto sveti, nijesmo stavni pribivaoci, er ne imamo ovdi rodno mjesto: *non habemus hic manentem civitatem.* (Heb. 13, 14.) U putu smo bez pristanka: *peregrinamur a Domino* (II. Cor. 5, 6.), ter gremo tja do kraja od velikoga vjekuvječanstva. Nu i mi u ovem putu zasjedami svakdanjiem zapletenu susresti imamo najposlje posred mrkle noći lupeža razbojnika, i u grabeće ruke upasti mu: *adveniet dies Domini ut fur.* Smrt, koja nas preži i čeka za zateć nas iz prinevarke, što je drugo nego lupež silni i razbojnik? Tužni mu se ne možemo ni hitrosti ukloniti, ni silom ijednom odrvati. Posred tminâ sasma krutieh pameti slabe i zapanjene osvojit će nas i oplieniti, ter najposlje ostavit nas gole i bose: *nudus egressus sum de utero matris meae, et nudus revertar illuc.* (Job 1, 21.) Je li dake koje blago za moć u vrieme prikupit ga i ukloniti, ter s nami upored na kraj našega pribivališta vjekovita privesti ga? Jes, pridrazi u Isukrstu: *opera illorum sequuntur illos*: djela sveta i pristojna ne padaju pod silu od smrti. Nu danaske sa svom pomnjom ove nauke prem korisne razmislimo, za tlačiti sve što je tašto i bjeguće, a što je stavno i vjekovito obljubiti.

Vidimo, pridrazi u Isukrstu, višekrat mladića u proljeće svojieh godišta mile slike i liepa lica, načina prid očima svjetovniem uljudnieh, otresena u družini, ljubljena od svakoga i dvorena. Vidimo kadgod i mladicu poglavitu, koja po skupštinah i posjedieh sja medju ostaliem druževnicam, i diči se ponosita. Mudra gospara i pametna, koj u svjetieh i naredbah od vladanja i vlastitoga i općenoga svud je cienjen ko pristolje od mudrosti i razbora. Trgovca puna i bogata, koj spoznan po svieh lukah i pazarieh na okolo raznosi svudar i prostire blago obilnieh trgovina.

Svaki od ovieh upade u ruke od smrti, nu pogledajte kako prešno porobi ga i ogoli. Od svieh mjedij i bogastva ne ostavi mu ni rdjav solad: od prateži, od haljina obilnieh jedva samo zajimlja mu pometnutu razdrtinu, da pokriven do greba otide; er mu tadar i to ugrabi. Netom ga uhiti vika udilje u sve glase: iz ove kuće otidi nadvor, nije tvoja; nadvor iz baštîn i vinogradâ;

nadvor iz odra pozlatjena; nadvor iz plemstva i vlasteostva. Lupež, ako ne žudi drugo, nego samo krasti, kad nam je digo sva dobra izvanja, ostavi nas i dieli se, niti tiče naravna dobra unutrnja. Smrt je lupež, koj grabi i ova dobra. Kad nasrne suproć nami, prviem ončas pristupljenjem grabi snagu i junakom, grabi krasnos i ljepotu i iz lica prigizdava. Ona glava visoka njekad i uznosna hlapće i pada kako vedha poderina; rumena ona usta, koja su njekad po hitrini skladnieh riečij i medenieh svačije srce zanosila, pomodrena i pogrešpana ne zameću ni rieč ciglu. Oni razumnik, malo prije od mudrosti i svieta razboritieh vir obilni, ne razumije ni jedno slovo.

Je li štogod još odviše da može ukrasti ovi lupež? Krade odluke iste i pomisli u srcu njekad zatvorene. Ima oni stavnu miso za jednom život po zakonu božjemu upraviti; za razčešljat nepravde stare, i što je tudje povratiti; za općenu od griehâ ispovjes učiniti, i može biti da je u špagu drži izpisanu. U toliko smrt dostigne, grabi vrieme, krši odluke i šlje u vjetar sve one liepe misli neizvršene. Prati paka i do crkve tužno tielo dokle pod ploču zatvore ga, i premda ga u škrinju i ćempresnu i olovnu zapečate: š njim se uvlači za ukrasti i mrtviem.

Ah, pridrazi u Isukrstu, kad bi vam mogo sadar pod nogami raztvoriti jedan kam ukopni od koga greba, da očima vašiem vi isti razgledate smrt nesmiljenu, pritisnutu ko gladna hrta za žderat meso i glodat kosti od tjelesâ, koje je doslek posvojila! Nakon dva ali tri dni, odkad upade pod greb u nje ruke jadni mrtac, tere umuti posred njega nenasitne svoje čeljusti, razpuknut pljušti udilje gnojem na sve strane poganiem; malo po malo izgriza ga, i smrdeće na komade razpadena tamo i amo razmeće ga, a u toliko vru i vrve gadni crvi u gnusnoj paši zadubeni, dokle ogole iste kosti. A i tadar smrt neće jošter da se ohaje od svoje prike lupeštine. Isti ostatak od ono malo kostij oguljenieh krši i tere svojiem zubom, dokle sve razčini u malo praha, što bi stisnuo jednom šakom i razpršio jedniem dahom. Svi koji se sadar prikupljeni nahodimo u ovoj crkvi, mi glavom i ne ikoji drugi za nas, nakon ovo malo danâ, koji lete u trenuće oka, na ovo biće pod silom ćemo biti od smrti dovedeni. Mnoštvo ovo ne malahno, kojiem je sadar ciela crkva nadušena, sve će se moći lasno u jednu rpicu gnusna praha prikupiti; i u ovoj rpi tko će moći razaznati, gdi je ona gospodja, gdi je viećnik, gdi je prosjak, gdi je

bogatac? Treba je pravedno s svetiem Jobom zavapiti: *homo cum mortuus fuerit et nudatus ... ubi quaeso est?* (Job 14, 10.) Ah djetinja izvanština od svieh veličina svjetovnieh! Ah luda pamet, koja od brze svoje smrti zaboravljena, oko njih se sva zabavlja.

Sveti duše, budi mi na pomoć, jeda uglavim danas koju dušu. Služit ću se istiem načinom, kojiem se jednom služi s ćesarom velikiem Anastazijem Emando dobri biskup. Bijaše Anastazio ako iko drugi taštom slavom i razbludam svjetovniem prem zatravljen, ni drugo imaše u pameti nego od dvorâ nove gradje, pridobiće od država neprijateljskieh, uzvišenje svoje slave, a nada sve samovlastito svoje gospostvo. Češće bi ga pohodio sveti biskup, i umetnuo u razgovoru koju riečcu više kratčine od života, na komu bivši sva svjetovna veličanstva naslonjena, treba je da š njim zajedno obore se i skrše. Jedan dan osobito, dieleći se izprid njega, s malo riečij razboritieh posadi mu posred srca ovu draču. Uze u ruke kraj od ruha ćesarskoga, i ko da htijaše poljubit ga, uzdignu ga i kralju ukaza, ter pogledom ljubežljiviem pazeći ga: čestiti, reče mu, gospodaru, ovo isto ćesarsko ruho vidio sam na dva tvoja predhodnika; a ti dragi kami, koj ti s pečatom kraljevskiem sja na ruci, iza koliko je rukâ tvoju dopo? Sve što dake i gospostva i bogastva imaš na tebi i oko tebe, sve je plien od smrti ugrabljen tvojiem stariem, a tebi za koji dan zajiman samo. I tebi će bit ugrabljen, niti će te moć sliediti iza smrti. Sveta djela i liepe odjeće od kriepostij one će te moći uresiti po sve vieke: *haec purpura, o rex, post mortem te non sequetur, sed sola pietas et habitus virtutum.*

Pridrazi u Isukrstu, dopustite mi, da i ja danaske uljezem u vaše kuće, ter kažući vam, što mi dodje i na ruke i na oči, srebra, zlata, svilnieh haljin i prateži, i brojeći vam, što vi zovete imanje, polja, vinograde i iste kuće, prišapćem vam na uho paka od srca: moj gosparu, moja gospo *post mortem te non sequentur.* Sve je treba nakon malo ostaviti; sve je zajim, koga će brzo u druge ruke smrt prinieti. *Sola pietas et habitus virtutum*: ovo je samo blago, koje je od nas i po smrti nerazdiono. Pravda kriepka i nepomična, svedj jednaka i siromahu i bogatu i rodjaku i neprijatelju; ruke čiste od tudjbine, milosrdje prema svakom od iskrnjieh, čistoća u duši molbam i pokoram svakdanjiem potvrdjena, uresi su i bogastvo, koje nam smrt ne može oteti. Krade smrt zlatne

rpe bogatiem; neka ukrade, ako može, jednu malu zadužbinu, kojom ste siromaha pokriepili: krade, o žene, sviet vaš tašti od biserâ, od napravâ, od uresâ; neka ukrade duhovnu liepu odjeću od umiljena podniženstva: krade istu čas i svjetlo ime na ovem svietu, er iza malo po vašoj smrti prijatelji isti i sinovi od vas će se zaboravit; neka ukrade hrabreno koje proštenje, kojiem ste neprijatelja na krstjansku prigrlili. *Omnia haec sunt extra mortis imperium:* sva su ova liepa djela više vlasti od smrti i gospostva. Dake ako ljubimo naše biće vjekovito u blaženstvu, na što je tašto i bjeguće ne priliepimo naše srce, i ono samo srčano prigrlimo, što nam smrt ne može ugrabiti, i što nas ima sliedit iza smrti, to jest sveta djela i kriepostі.

Besjeda V.

Treba je na izgled pričiste djevice svieh nas bogu posvetiti.

Dominus possedit me in initio. — U knjigah pričica Salamunovieh na pogl. 8, 22.

Tko je ki ne zna, da stvoritelj svemogući po izvrsnosti nedohitnoj od naravi božanstvene prostire svoje gospostvo samovlastito vrh svake vrste od stvorenja i sadašnjega i dohodnoga takiem načinom, da stvar svaka sebi samoj u istosti svoga bića sjedinjiva podložnos nerazdionu svom višnjemu gospodaru. Što se radja i što žive, sve se radja i sve žive na božjemu. Sve razložno i nerazložno treba je da oćuti više sebe vlas šibike zapovjedne samodržca općenoga, koj s desnicom svemogućom stvara, hrani i uzdrži sve, što imade u općini od naravi biće i narav. Zato vika prid višnjiem gospodarom stvorenje svako istiem bićem i naravi kako glasom od sebe istoga nerazlučniem: *Domine, rex omnipotens, in ditione tua cuncta sunt posita.* (Est. 13, 9.) Zašto dake, dievo majko, koju imenom pristojniem naziva crkva sveta pristolje isto od mudrosti: *sedes sapientiae*, tebi samoj namienjivaš

osobito, što je općeno mnoštvu svieh stvarij stvorenieh: *Dominus possedit me in initio*: bog me je iz početka posvojio i više mene gospodovo. A nijesmo li i mi zajedno sa svom družbom od stvorenja svi božji i od boga posvojeni? Nu pridrazi u Isukrstu, dan današnji, koj je prvi od tri pridhodna začeću pričistomu neockvrnjene djevičice, razmislimo ovi način osobiti, kojiem je višnji gospar više nje gospodovo, neka sa svom pomnjom nastojeći bit joj slični, spravimo se za primiti s koristi prizamjernom našieh duša u dan tako blage svetkovine obilne dare blagodarnieh njenieh ruka.

Osobito ljubežljivo posvojenje, kojiem je više majke Marije prisvete svedjer bog gospodovo, treba mi je istomačit prilikom jedne stvari, koja u kućah našieh dogadja se malo manje neg svaki čas. Bog milostivi sa svakiem razložitiem svojiem stvorenjem čini ono isto, što jedna majka ali otac često učini svojiem detešcom, koje po sebi počelo je jur hoditi i govorit. Daruje mu mila majka rumenu koju jabuku, ali otac koj pjenez za stratit ga, a paka upita, hoće li mu ga darovati; cjeć da vidi, ljubi li ga diete i hoće li onu časčicu *), koju je jur posvojilo, odvratiti. Ter ako vidi, da ručicu pruži za darovat, izmiluje ga, izgrli ga, uživajući u svom srcu nehimbenu blagodarnos od djeteta, gdje odvraća tako pospješno što je primilo. Tako i bog naš višnji ćaćko udielio je nami, stvorenju razložitomu, razum s vlasti svieh mislij, srce i htienje u slobodi više čete neizbrojne od požudâ i prignućâ, a i tielo sa svom družbom od razlicieh oćutjenstva. A pak pita po sto puta s ljubavi neizrečenom, da i mi iz nova darujemo njemu, što je darovo: *praebe, fili mi, cor tuum mihi* (prov. 23, 26.): sinko, tvoje misli, tvoje požude, više kojieh sam te učinio slobodniem gospodarom, neka se k meni vrate, k tvomu ćaćku, tvom stvoritelju jedinomu, i tvom blaženstvu vjekovitomu, sinko, ono mnoštvo tako skupno tvojieh dielâ, koja sam pod tvojom vlasti ostavio, sve obrati za slavit me, služit me, ko pristoji se meni bogu tvomu, i tebi mom stvorenju.

Veći dio od čeljadi ustruča se, i na glase ove mile ne pristaje. A Marija, kćerca dobra i od srca božjega medju sviem ženam prvorodna, jur na prvom hipu od življenja u istoj utrobi materinoj punom voljom, dragiem srcem, sve što od boga bješe pri-

*) darak.

mila, sve bogu odvrati i darova. Erbo u prvom onemu hipu po božjemu milostivomu svemogućstvu posvetjena i zracima od svjetlosti božanstvene prosvietljena u pameti, a u srcu razžežena ognjem ljubavi uzmnožite, prikaza višnjem svomu gospodaru podpuno posvetilište mislij čistieh i požuda, svieh diela i hotjenja, i u svom životu prizamjernomu nigda mu se ne odmaknu ni čas jedan, bogu sa sviem darovana. Osvem dake što je božja po razlogu od stvorenja, božja je er se bogu u svem podpuno darovala. Može dake razložito pohvalit se načinom osobitiem: *Dominus possedit me in initio.*

Neka sadara svaki od nas obrne na se miso svoju i razgleda, je li priličan u ičemu dievi svetoj, i može li istinito reći u srcu: *Dominus possedit me in initio.* Bog mi je rukom svojom blagodarnom udielio množ dobarâ u naravi i u sreći: zdravlje u tielu, razborstvo u duši i hitrinu od razuma; sve što imam u momu biću i stavnoga moga imanja i dobara promienjivieh: plemstvo od roda, čâs u kući, i štogod mi je u jednu rieč na ovem svietu. A od svieh ovieh darova jesam li ijedan doslek bogu podpuno odvratio, služeći se njime samo za slavit ga i ugodit mu? Ah, pridrazi u Isukrstu, od svieh dobara ovezieh učinili smo medju nami i medju bogom zid gvozdeni za od njega se razlučiti; obratili smo ih u oružje neprijateljsko za vriedjati bez pristanka našega istoga dobročinca; ostavili smo mu ono gospostvo, koje ima i više hudobâ ko stvoritelj svemogući, i nijesmo mu igda istinitiem i srčaniem darovanjem odvratili, što je ostavio pod našom vlasti.

Koliko je nesrećnieh, koji držeći na daleko i tjerajući tja od sebe svoga prvoga gospodara, pridali su se paka u ruke od paklenieh samosilnika? Koliko je, koji po svojoj volji pustili su, da ih uzjaše tiesna lakomos nepravedna, i obuzdane da ih vodi na ponore strahovitieh opačina, da sisaju krvi siromaške i male ostatke, da tjeraju trudnike tužne neplatjene, da, kad vide i rdjav solad, zaborave se i od pravde i od duše i od boga, ter vikaju svojiem djelim: *avaritia possedit me*? Koliko ih je, koji dopuste, da svjetlilom izprazniem zabliešti im oči i vid od pameti tašta oholas, tere sliepe da ih vodi za tlačiti bez obzira, što im se opre, kudgod srnu zapanjeni, i mogu reći istinito: *superbia possedit me?* Koliko ih je, ah tužni i nesrećni, pod silom od bludnosti satrenieh, koja im se i posred kostij usadila, zato što stariji to opačiji ćute svedjer crv pogani, gdje ih grize i ponukuje, da ko žirne zvieri

valjaju se i ob dan i ob noć po kalužah smrdećieh i uzdišući spoviedaju: *libido possedit me?* Svaki čovjek, svaka žena, koji po smrtnom komu griehu pridali su ruke i grlo uzlim veriga paklenieh, robi i sužnji božjieh neprijatelja, mogu plakat svoju nesreću govoreći: *diabolus possedit me.*

Jes ih jošter, koji mogu po kom načinu osobitomu riet u sebi: *Dominus possedit me:* bog me je posvojio; ali samo *in initio*, u početak, erbo paka primili su i oni na se jaram teški od silnika paklenoga. Prvieh lieta zabavljeni oko skule, slušajući dobrovoljno rieč božju i u skupštinah majke svete, i u crkvah, potvrdjeni i napitani otajstvim svetiem od ispovjesti i od tiela Isukrstova, bježeći od zle družbe i prigodâ, uzdržali su se u slobodi božjieh sinova, svoga ćaćka nebeskoga poštujući i služeći. A iza toga odieljeni od straže pomne ljubežljivieh branitelja, počeli su propuštavat običajne svoje molitve, odvrgli su štit mogući božje rieči i prisvetieh sakramenât; a razgovorim paka otrovniem, da ih ne drže za divjake, sliedili su štetit krv i štetit dušu, ter pogledim i šetanjem od današnjieh gospodičića, istom da su i oni ko družina, uzeli su kovat sebi verige teške, u kojieh se i sadar nahode.

Množ ne mala od čeljadi nahodi se, koja bogu za malo se istom zajimava, a podpuno igda ne dariva. Koj dan oko samoga uskrsenja, ali oko velike koje svetkovine po crkvah s kraljješem se mnozi vide u ruci, daleko od igre i od prigoda nesličnieh, spravni u srcu za tudjbinu povratiti, mirni u kući, pravedni sa svakiem i podniženi; a nakon malo danâ, ko psi gnusni na bljuvotinu, vraćaju se na stare svoje opačine, pokornici od četr dni, a griešnici od mnogo lietâ i godištâ. Ah, pridrazi, nemojmo se bogu istom zajimat, nego od sadar metnimo se za sve vieke u ruke mile ćaćka našega nebeskoga, njemu za svedj darovani. Sliedimo od časa ovega izgled izvrsni od blažene bogorodice, koja je svedjer i u svemu božja bila: *Dominus possedit me.* Zato molimo je, da svojiem rukam djevičanskiem prikaže nas svomu sinu. Tkoji smo griešnici, premda zli i opaci, nemojmo ni mi srce i ufanje izgubiti; pridajmo se u nje ruke, molimo je, da nas primi, i da molbam svojiem mogućiem slobodi nas od silnieh neprijatelja, koji su nas osvojili. Majko sveta, ti si ista rekla Brigiti tvojoj tako dragoj: *sum mater omnium peccatorum se emendare volentium:* ja sam mati svieh griešnika, koji ištu stavnom voljom na pravi put obra-

tit se. Ako je medju nami kakav griešnik, koji žudi tužni život promieniti, *monstra te esse matrem*, ukaži mu srce i ljubav od matere. Izlieči naše rane sasma ljute; razkini stare zavezaje; slobodi nas mogućiem tvojiem odvitovanjem; izprosi nam, da budemo ko podpuno posvetilište božji svedjer i u svemu.

Besjeda VI.

O koristi, koja se vadi iz česte uspomene suda vlastitoga.

Memor esto judicii mei, sic enim erit et tuum. — U knjigah ekles. 38, 23.

Spomeni se od suda onega, koj se činio više mene, er sud sličan treba je da i više tebe učini se. Duh sveti ove rieči stavlja u usta od jednoga, koj je umro i jur pristupa za bit sudjen prid pristolje od višnjega, cjeć da s naukom od onieh, kojieh smo vidjeli priminuti, na vrieme se osviestimo za naše razloge urediti, da čisti iznadju se i pravedni, čiem brzo sudcu našemu božanstvenomu imamo ih pridavati. Pridrazi moji u Isukrstu, ovieh mjeseca sadašnjieh *manus Domini tetigit nos* (Job 19, 21.), dotegla nas je za koris našu božja ruka, ruka oca ljubežljivoga, koja udara svojom šibikom za svevolje od sinova pokarati; nemoćnicima je kuće naše napunila, medju kojiem i smrt ista imala je štogod posla, er ne samo kosom svojom neumolivom razkršila je stare kreke polugnjile, neg odviše zaniela je bez obzira i mlade dubce od nazad malo lieta na ovom svietu proniknute. Njeki, koji su lani, a njeki, koji su skoro sidjeli ovdje u istoj crkvi za slušati rieč božju, eto sadar ne nahode se medju nami, neg na drugomu onemu svietu jur sudjeni uljezli su vrata strašna svak od svoga vjekuvječanstva. Ovi isti poznanci naši i rodjaci, s kojiem smo općili malo manje neg jučer, vape k nami za naš nauk: vidjeli ste nas, kad

smo umrli, i što je teže vele veće, u ono isto doba pristupismo na iskušanje božje pravde, gdje smo čuli iz ustâ sudca našega i vašega vječnu sreću, koja nas je dopasti imala po našemu djelovanju. Ovi sudac, ova pravda čeka i vas nakon malo; zato se od nje sad na vrieme spomenite: *memor esto judicii mei, sic enim erit et tuum.*

Sveta Pelagia bila je prije od griešnica najgorieh, koje je igda sviet vidio, pak od najvećieh, koje crkva broji, pokornica. Ona ista o sebi je spoviedala, da se je tako bila zapustila u opačinu, da nije htjela primit dobru miso ni jednu ciglu, neg ako bi joj u pameti počela se probudjivat, tjerala bi je ko najgore napastovanje: sliepica jadna i povoljna, koja na svaku svjetlos zažimala je svoje oči, da nebi kadgod progledala. Imaše jednu ljepotu tako gizdavu i upored tako oholu, da kako se je mnokrat ona ista zahvalila, nije se stavila ikad za priblaznit k sebi čovjeka ijednoga, koj joj je išo po ćudi, što ga nije u svoje mreže ulovila. Prodavala je paka svaku noć tako drago, da u nje kući sliepo su se prosipala očinstva ciela zatravljene od mladosti. Jedna duša do te mjere izgubljena najposlje se obrati k bogu, i obrati tako nazbilj, da sljedeći nepristajno u pokori, sveto je umrla, i njoj sadara klanjamo se na otarieh kano svetici. Nu kako se obratila, kako li je nove odluke do smrti stavne svedjer uzdržala? Bijaše u crkvu jednom otišla, ne za skrušenje i za molbu, neg da u množini od čeljadi prikupljene zahvali bolje uznositu svoju ljepotu, ter tako izprid lica njegova istoga ukrade koju dušu Isukrstu. U ono doba sveti Nono, dobri biskup, prikazivaše svomu puku načinima od govora što se može najživljiem sud pristrašni Isukrsta razsrčena, ter u licu vas zaplanut, i vas obliven grozniem suzam, koje lievaše iz očiju više istieh slušaoca, gorućom ponavljaše žestočinom ove rieči: sud vas čeka, sud boga uvriedjena; na iskušanje sudca onega vidjet ćemo se, o griešnici, na onem tankom protresanju diela vašieh, razpuštenjaci; na ćuteća ona mjerila vi nosite smrdeću pogan: sud božji, sud vas čeka. Spoznavaše se promutjenje svega puka na ove rieči po uzdasih žalostivieh, i po suzah, koje mnogi prolievahu. Oćutje se u toliko i Pelagia ustrieljena, i srce joj razžaljeno od bolesti jur pucaše; nu u istinu medju sviem mnoštvom puka onega nebijaše druga duša, koja je imala davat razloge veće od nje svomu sudcu razsrčenu. Dake svoje prikore spoznajući, zlatom tkanu maramicu, koja niz plave kose vijaše joj

se za razbludu, vrat snježani čiem pokriva, odkrivajući, razmetnu omčas i spusti je iz vrh glave, da joj pade više lica za pokriti neobičajnu, koju ćutjet poče, sramežljivos, ter u ovom skrovištu tako prešno učinjenu raztvori suzam tiek slobodan, koje na rieč svaku božjega propovjednika izvirahu joj iz očiju i na točke lievahu se.

Ali moja pokorna Pelagia ako hoćeš pokorna biti nazbilj, bježi družbe, bježi prigode, bježi razkoše, a grad nada sve. Tako i čini. Obučena na čovječku u haljinah porušena priprostieh, s kostreti bodežljivom, konopcem tvrdiem opasana, licem sasma pokriveniem, razkosa, bosonoga ide ureda u pustinju. Nu što scieniš? Tvoje zle običaji od puno lieta usred kostij ukriepljene, misli gnusne i pametna prikazanja od ljuveznij prošastieh; napasti svedjer doslek više tebe dobitnice, ne straše se od pustinje. Ja ću, ona odgovara, svoj način svemu iznaći. Miso suda božjega na pokoru me je obratila, ista miso stavnu će me u pokori uzdržati. Dake *in monte Oliveti* (veli pisac joj od života) *tugurium erexit*, *unde in vallem Josaphat despectus est*, *ut jugem sibi venturi judicii imaginem ob oculos poneret.* Na gori, zvanoj maslinište, sagradila je svojiem rukami jednu malu kućaricu, i u njoj je raztvoren samo jedan prozorac ostavila, s koga je mogla i prostranos i diljinu josafatove od prodoli odkrivati. Virila bi iz njega mnokrat, i u muku od samoće razgledala bi ter sama sobom razmišljala.

Ova je prodol mjesto strašno, gdje ću biti ja sudjena; ovdi prida mnom i prid sviem narodim čovječanskiem knjige će se od mojieh grieha raztvoriti, u kojieh će se moć proštiti od svakoga moji prikori; s vrha onega, čini mi se, da ugledam skupnu vojsku od angjela na osvetu strahovito oružanieh; s one strane od nebesa počet će se prikazivat, i čini mi se da ga vidim, križ prisveti, stieg slavodobitni od našega odkupljenja, na komu sam ah jaoh tužna, mojiem griesim propela sina božjega; doli na dnu od prodoli leži oboren s angjelima odmetnutiem smrdeći nalog jedovitieh osudjenjaka: gledaj, gledaj i uglavi se Pelagia: *memor esto judicii.* Ako bi se u njoj počela kadgod zla prignuća probudjivat, vodila bi ih na oni prozor, da sudnu prodol razgledaju i da se ukrote. Kad bi ju hudoba napastovala blazneći je, i grieh kažući kako sladak, ter dostojan rad slabosti od naravi da se požali i oprosti i nju bi na vid odvela od prodoli, veleći joj: ah himbena izdav-

nico, sad me blazniš, a kad se ovdi u svoje vrieme sastanemo, nećeš mi griehe pozlaćivat kako sađar, neg njihovo sve grdilo metnut ćeš mi sred obraza. Sva paka svoja dodjevanja u molitvah produljenieh; sve umornosti u postieh, u pokorah smucala bi na isti prozor i njima bi govorila: nu ondi pogledajte Isukrsta sudca upored i od dobra učinjena blagodarna nadaritelja. Dake sve slabosti umorene od naravi, sva moja ostala dodjevanja i svi trudi u njemu se pokriepite, poustrpita štogod malo. Ovdi, ovdi on će otrt svojom rukom vaše suze: *absterget omnem lacrimam* (a. oc. 21, 4.); on će vas ovdi u veselje sladko i rajsko obratiti. Tako dobra pokornica s uspomenom svoga suda, koga misli u onoj prodoli nepristajno razgledaše, držala se vjerna bogu, i izvan mjere posvetila se je.

Nije potreba, da mi za od suda našega spomenut se otidemo gradit kuće josafatove kod prodoli. Sud općeni i ona prodol daleko su; sud vlastiti, što se ima ončas iza smrti više svakoga od nas učiniti, i mjesto od njega toliko su nami blizu, da se može ovi sud večeraske ništa dalje od našieh kuća dovršiti. Dake, pridrazi moji u Isukrstu, svieh vas molim, ako vam je draga duša i duhovna vaša koris, večeraske prije neg otidete počinuti, pokleknite prid odrom vašiem i uzmite sami sobom razmišljati. Veoma lasno da u ovoj kući, u ovem stanu, na ovoj postelji ja ću umrieti Dake ovdi, ovdi pristolje će se moga sudca Isukrsta uzdignuti. Kad on dodje na ovo mjesto, hoće li ovdi štogod iznać, što će pravednu njegovu osvetu suproć meni razdražiti? Koje knjige inostrane, iz kojieh pijem sladki otrov; koj list od ljuvene prijateljice; koju haljinu, koju napravu, koju pratež neplaćenu; koj dio siromaške krvi izsisane; koju inkunu dobre ruke a zle prilike? Ova postelja hoće li me od česa imat prid mojiem sudcem opovidjet? Ova trpeza, ovo zrcalo, ovi zidi? I ako me od grieha imaju opoviedat, hoće li moći i pokore pripovidjet, kojiem sam za nje nastojo zadovoljit? Kad izdahnem, izostat će na ovem odru mrtvo moje tielo protegnuto i ončas će zavapiti bogomili redovnici: *subvenite sancti Dei*, pomozite ovu dušu svetci od neba: *accurrite angeli Domini, offerentes eam in conspectu altissimi*; *commendamus animam famuli tui, ut defunctus saeculo tibi vivat.* A moja duša u toliko bit će prid sudcem Isukrstom sa sviem knjigam svojieh diela raztvoreniem. Govorit će redovnici: svetci pomozite; a griesi će moji odgovarat: pedepšite. Oni će molit angjele:

dotrčite za utjehu: *accurite*; a smrad mojieh opačina vapit će im: sveti angjeli utecite. Riet će oni: *commendamus animam famuli tui*: priporučujemo dušu tvoga službenika; a sudac će odgovarat: koga, moga službenika? Od ovega, koj je u sve vrieme od života sviet služio, svoju put, svoje mjedi? Koj ikomu nije radio manje ugodit nego meni. Koj onu opaku smrdećicu zvo je imenom svoje gospodje, svoje božice? Eh, neka otide sadar u ovieh svojieh gospodara, da ga plate ko je dostojan.

Nu ove stvari, pridrazi moji, sad na vrieme razgrizimo; i kad bismo svaki večer ove stvari u samoći razmislili, držim, da pomnju vele veću stavili bismo za na vrieme naše razloge urediti, i pripravni svedjer iznaći se za sudca našega pričekati.

Besjeda VII.

O opovidjenju hudobskomu na sudu vlastitomu.

Memor esto judicii mei, sic enim erit et tuum. — U knjigah ekles. 38, 23.

Povraćam se s dobre volje na razmišljanje suda našega vlastitoga, koj nas čeka nakon malo, i u komu ončas iza smrti naša duša na mjestu istomu, gdje izdahne, iznać će se prid Isukrstom, svojiem sudcem uvriedjeniem, za bit prid njim opovidjena, iskušana i sudjena, ter primit tako svoju sreću vjekovitu, kako bude u životu zaslužila. Pridrazi moji u Isukrstu, nemoći, koje jošter ne pristaju, i smrt ista, koja svedjer nenasitna maha jošter svojom kosom, zahitajući sad ovega, sad onega, imala bi ovu misu živu nami i u pameti uzdržati i nepristajno poticat nas za razloge od duša našieh pripraviti, cjeć da uredjeni iznadju se za pridat ih, ako k sebi višnja pravda zazove nas. Dake spmenimo se, da kako sudac božanstveni sišo je ovieh dana u puno kućâ od vašieh, i posrid njih svoje pristolje uzdignuo za sudit duše od onieh, koji su prošli; tako će biti (tko zna, da ne veoma brzo) za sudit i nas,

i pravdu nam svoju tešku ukazati na onem istom mjestu, gdje ćemo se od svieta dielit, i gdje smo ga može biti puno puta uvriedili. Ista kuća, isti stan, odar isti, gdje scienimo, da nas ima najposlje smrt zahitit, vape k nami, ako ih hoćemo razumjeti: *memor esto judicii.* Ovdi ovdi, gdje sadara živeš, za riet malo, od boga sasma zaboravljen, iznać ćeš se prid bogom istiem, tvojiem sudcem. za bit prid njim od tvojieh grieha i najskrovnieh opovidjen.

Ne znam, je li vam se igda prigodilo, čiem se u snu prem duboku nahodite zakopani, snieti vam se, da vas tjera iza plećâ jedan vaš srdit neprijatelj sabljom u ruci, za razsiecat i rezati povadjenom, da jur dostiže i pritiskuje; a vi u toliko nahodite se nakraj klisure ponorite, pod njom samo strašnu jamu, punu zmajâ i zmijâ jedovitieh gledajući, ter od straha zapjehani ne možete usta otvorit za ikoga zvat na pomoć. Taka muka priuzme tadar, premda u snu, jadno srce, da je podobna obliti nas smrtniem znojem, i kad nebi ista muka učinila, da odskočimo, i da spoznamo probudjeni taštu sjenu, koja nas je pristrašila, mogo bi se oni san po žestočini nasrteće od zaduhe u san smrtni i vasdašnji obratiti.

Ulazi ovdi sveti Augustin i sviem nam napomenjiva. Ne u snu taštom, nego nazbilj imamo se na prigodi veoma težoj i strahovitijoj vele veće namjeriti. Moja duša (svaki od nas neka stavi ruku na prsi i razgleda sama sebe) moja duša netom izdahne, susresti će više sebe boga sudca, koj licem razsrčeniem diha osvetu suproć mojiem krivinami: *superius judex iratus.* Pod sobom ugledat će raztvoren jaz pridubok, iz koga izlaze i viju se svi krvavi razjedjeniem crljenilom strašni plami, obšetani tamo i amo nakaznim grdiem od nemanij paklenieh: *inferius horrendum chaos.* S desne i lieve paziti će nemani grdje, svoje griehe, i upored množ hudobâ na tisuće, koje čekaju svrhu od suda, spravneončas za popasti i mučiti: *a dextris peccata accusantia, a sinistris infinita daemonia ad supplicium trahentia.* Iz nutra prlit će je ova teška uspomena: ovo je sudac od mene uvriedjen mnokrat; a ovo su moje opačine, koje sakrit nije načina: *intus conscientia urens.* A s dvora strašit će je isti angjeli svjedoci dobri od nje prikorna djelovanja. Zaglavljiva ovi dobri svetac: *quo fugiet peccator sic deprehensus?* Jadna duša od griešnika stještena odasvudara kad izdahne, što će ufat, gdje će iskat utečište?

Nu što će reći u to doba, od česa li će nas opoviedat naš pakleni neprijatelj? Neće smjeti na onem sudu griesim od nas ne učinjeniem potvarat nas, kako je na smrtnom rvanju kadgod učinio s puno dušâ, za strašit ih i na koje neufanje potisnut ih. Premda je on vir od lažâ, neće se uzdat prid Isukrstom, koj je prva znanos i istina, svoje himbe i motrenja prodavati. Što će dake zlobni protivnik govorit nam? Scieni isti sveti Augustin, da pridgovor, kojiem će se uvesti za besjedit suproć nami, bit će, metnuti nam usred lica naša ista obećanja, koja smo bogu ko krstjani u krštenju učinili: *diabolus ante tribunal Christi recitabit verba professionis nostrae.* Riet će dake: prid vratim ončas na prvomu uzlazištu božje crkve redovnik te ustavio i pito te: što ovdi išteš? Po ustieh si tvoga kuma odgovorio: ištem krštenje, ere žudim bit zapisan medju vojnicim Isukrstoviem za njegova zasljednika. Bilo ti je tadar priloženo: treba je prije odreći se od tri glavna Isukrstova neprijatelja: *abrenuncias mundo*, *abrenuncias carni*, *abrenuncias satanae*? odričeš li se od svieta, puti i hodobe? Slobodno si odgovorio: *abrenuncio*; i što si onadar reko tudjiem ustim, potvrdio si poslje odrašten, čiem si htio živjet i umrieti u krstjanstvu.

Nu mi reci sadar na ovoj prâvdi sudca boga, prid kojiem nije lagati, kad si igda u životu obećanja ova tvoja izvršio? Ti koj drugo nijesi gledo ni gledala neg svjetovne sve naredbe i načine u haljinah na sadanju svedjer ljepšieh premda priko mjere tvoga bića, s bolesti tužne kuće i s izgledom malo dobriem svega puka; u igri bez načina, u svadji, u osvetah, strašeći se najveće i trepteći, da te sviet nebi štogod pohulio: koja je bila druga tvoja svrha, tvoje pohlepe, neg prid svietom da se uzneseš, da te on cieni i pohvali? Svjetovni zakon on te je vlado, prid njim kolikrat si pometnuo vangjelski zakon Isukrstov, ko da je alkoran Mahumetov. Svietom si se svedj nastojo i u svemu ugadjati, premda ti je vapio Pavo aposto: *nolite conformari huic seculo.* (Rom. 12, 2.) Kako dake od svieta si se igda odreko? Da si obećo njemu vjernu službu do iste smrti, jesi li ga mogo bolje služit, nego li si učinio?

Abrenuncias carni? odričeš li se od tvoje puti? *Abrenuncio.* Vikaju ti: lažes, lažeš; pogane misli na stotine i tisuće, koje ti isti ne umiješ pribrojiti, bludne požude i motrenja od ljubavi ne-

poštene, kojiem si i tvoju i tudje duše zamrsio; poruke, knjige, listi, djela tako gnusna i kalovita, da su pristojnija jednoj živini žirna stada neg krstjaninu, neg čovjeku. Kad, kad si ukazo, odgovori, da si se od tvoje puti odmetnuo? Jeda u djetinstvo, kad si obljubio nečistoću prije, nego li si je dobro spozno? Jeda u mlados, kad se u drugomu gojio nijesi neg u kalu; kad od tebe nije mogla s mirom stati ni po putieh, ni u istoj tvojoj kući tudja čas i čistoća; kad ne mogući razdrpiti koju čistu golubicu, tražio si obdan i obnoć vran pogani koju mrcinu, za moć u njoj napasti se? Gdje si živio i hodio, svud si ostavio utješten koj stupaj nenasitne tvoje bludnosti. A zna ovi bog, koj te sudi, jesi li i crkvi prašto njegovoj kući, što je nijesi kad riečima, a kad pogledom otrovniem opoganio.

Odreko si se i od mene (sliedi hudoba svoju besjedu): *abrenuncias satanae? Abrenuncio.* Nu mi reci sadar: da si se bio pod zakletvu zapiso meni vjerni sluga, bi li me bio mogo bolje služit i pomnjivije? Imo sam te svedjer spravna, svedj pospješna na moje želje. Ukaži ona napastovanja, od mene ti umetnuta, koja si otjero i pridobio. Kad sam htio u družini usijati pogani koj razgovor ali koje mrmošenje, kad sam htio pravednu koju dušu izopačit, tobom sam se ja služio ko vitezom moje vojske od najboljieh. A jeda sam ti stvari lasne za opravit ih zapovidio? Činio sam ti na igru mećat, u hranu, u napravu tvojieh prijateljica ono tužno mjedij, što si imo, neka paka i ti i kuća davite se zaduženi. Zapovidio sam ti, da bez sna prohodiš puno noćij obhodeći po daždu, po vjetrieh i po mrazu tmaste pute za kupit cienom tvoga zdravlja jedno gnusno nasladjenje. Ja, sviet i put tvoja, od kojieh si se ti odreko, možemo se zahvaliti, da smo te prikorom sramotniem našega učinili mučenika. Od truda ovieh, kojieh si za nas dobre volje podnosio, jesi li stoti dio za tvoga podnio Isukrsta, koj je za te propet umro, koj te je oplako u krštenju svojom krvi, koj te je pito na otaru svojiem tielom, koj ti je raj obećavo? Za njega ti je muka bila nepritrpljiva štogod češće ispovidjet se, izvršiti malu koju pokoru, od ispovjednika ali od crkve naredjenu, pridobit kadgod sama sebe, boguljubno slušat svetu misu, kad je bila štogod dulja. Od Isukrsta si se ti odreko a ne od mene.

Zaglavit će pak sotona, kako nam veli sveti Augustin. ovo svoje suproć griešniku obadjenje*): *nunc ergo aequissime judex jube meum esse per culpam, qui tuus noluit esse per gratiam.* Pravdu, pravdu ištem višnji sudče. Ova duša, istina je, da je tvoja u ime krštenja i odkupljenja; nu je moja, er od tebe odmetnuta, meni se je paka darovala. Tolikrat se nahodi meni zapisana, koliko je smrtnieh grieha učinila. Pravdu dake, pravdu ištem. Tko nije htio biti tvoj po milosti, da moj bude po svom griehu za sve vieke: *jube meum esse per culpam, qui tuus noluit esse per gratiam.*

Oblazi me taki sram, pridrazi moji, da bih htio s mjesta ovega uteći izprid vas. Krstjanom nami hudoba će napomenut *verba professionis nostrae*; a meni odviše redovniku *verba professionis meae*, i moj tužni život prid Isukrstom će prikladiti i primjerat s zavjetima bogu od mene učinjeniem, i s naredbam moga reda, u kom živem nedostojno. Crkovnjaci vi navlastito, koji jaganjca neockvrnjena na otaru posvećujete, spomenite se, da vami i meni *recitabit verba professionis nostrae.* Kad smo u crkvi bili redjeni, reko nam je biskup, namjesnik Isukrstov: *servate in moribus vestris castae et sanctae vitae integritatem: agnoscite, quod agitis; imitamini, quod tractatis. Sit doctrina vestra spiritualis medicina populorum; sit odor vitae vestrae delectamentum ecclesiae Christi*; a mi smo *amen* odgovorili, da će biti tako, da ćemo u djelo sve postavit. Hudoba će nam ove rieči iza smrti prid sudcem našiem prikazati. *Servate in moribus vestris castae et sanctae vitae integritatem.* Kako *castae et sanctae*? Nije li tvoj život svjetovnjake kadgod opoganio i priteko? *Agnoscite, quod agitis.* Jesi li spozno, što si činio, kad si trčo bez priprave na pristrašno posvetilište, kad si prešo priko njega, ko da te vojska tjera oružana; a iza njega bježo iz crkve, ko da si izio samo jedan zalog crna kruha sebičnoga? *Imitami quod tractatis.* Gdi je tvoje nasljedovanje za Isukrstom? Tko zna, da ga nijesi kadgod ko i Juda nasljedovo za kupit mjedi, i paka pod obličjem od prijateljstva smrtniem u duši griehom izdati ga na otaru. *Sit doctrina vestra spiritualis medicina populorum.* A je li tvoj nauk bio liek duhovni puka krstjanskoga? Netom si bio redjen, zna bog, kakviem priporukam, da nijesi knjige ončas zatvorio jur slobodan, da ćeš imat

*) obadjenje = tuženje.

one tužne osam dinâr, i pak neumjetan sidio na pristolju od pokore, za suditi i učiti, što se nijesi igda naučio? *Sit odor vitae vestrae delectamentum ecclesiae Christi.* Tvoj život je li bio ko liepi miris od kriepostij za veselje i za rados božje crkve, ali je kadgod probugaco *) s nepoštenjem reda, koga imaš, smrad kojgod, koj je gadan i u svjetovnom čeljadetu? Krstjani moji, nemojmo ovdi da svak misli za svoga druga, neka svak za sebe misli. Kad kleknemo prid Isukrsta nu nazbilj sami sebe upitajmo, kako ćemo na ovaka opovidjenja odgovarat.

Besjeda VIII.

Sin božji učinio se je čovjek za pritegnut na svoju ljubav ljudski narod.

Transeamus usque Bethlehem et videamus hoc Verbum, quod factum est. — Sv. Luka 2, 15.

Besjeda je u sebi čudnovita i od nauka ne malahna, koju mnokrat sveti Augustin, sina božjega u naravi čovječanskoj razgledajući, ponavljaše. Ništa manje, veli on, nego još može biti štogod veće, pripada me bog, djetešce u našoj puti, neg bog, sudac u svojoj slavi. Kako ovo sveti i mudri razumniče? Bog, djetešce puno milosti i blagoće, bez oružja, bez ijedne sile, oplakaniem svojiem licem, svojiem ručicam povitiem pripada te? Tako je, pripada me. Nu zašto straha ova nenadana u prigodi od ljubavi? Er ako djetešce tako milo i ljubežljivo ne gane me za podobno štogod na vrieme mu odvratiti, ah, djetinja ova blaga dobrostivos i ljepota prigizdava paka mi će se obratiti u veličanstvo strahovito sudca suproć meni razsrčena. Pridrazi moji u Isukrstu, i mi u velike ove dnevi porodjenjem spasitelja žudjenoga posvetjene s družbom priprostieh od pastiera pridjmo do Betlema: *trans-*

*) probugacati = probiti (od tekućine).

eamus usque Bethlehem. Razmislimo ovo čudo nedohitno božanstvenoga prema nami smilovanja: boga, diete u našoj puti: *videamus hoc Verbum, quod factum est*, jeda tako smrznuto naše srce i otvrdnuto omekša jednom i razgrije se za s ljubavi na ljubav mu odvratiti, neka paka na smrti našoj ne bude nas razsrčen sudac suproć nami pripadati.

Djetešce milo, u komu spoznam boga moga, neba i zemlje jedinoga gospodara, pokli k sebi zoveš snižnu družbu umiljenieh od pastiera, i ne odmećeš izprid tebe živine iste nerazložne, dopustit ćeš, da i ja pristupim i upitam te ljubežljivo: zašto s pristolja vjekovitoga tvoje slave i veličanstva snižio si se do dubina nedohitnieh ovakoga podniženstva? Sveti Augustin, videći, da ovo diete božanstveno, premda je rieč otca nebeskoga, ne zameće ni rieč ciglu, za njega nam odgovara: *homo fieri dignatus est, ut eum plenius diligamus.* Potvrdjiva ovu besjedu sveti Anzelmo, koj otajstva prizamjerna betlemske kućarice razgledajući, zatravljen od poroda ovega božanstvenoga, poviše nje upiso je: *sic nasci voluit, quia voluit amari*, ovako se htio porodit medju nami, er je htio od nas ljubljen biti.

Bog privišnji, premda svojiem izvrsnostim uzmnožniem on je sam dosta sebi, sobom samiem puno radostan, puno blažen; ništa ne manje dostojo se milostivom svojom dobrotom primit dobrovoljno, paček žudjet i iskati ljubav od nas tužnieh ljudij. Zato što nije ikad učinio? Koje načine ljubežljive nije on izhitrio za dobiti naše srce, i za k sebi našu ljubav pritegnuti?

Jedna, riet ću ovako, sladka mama i moguća za pritegnut svačiju ljubav jes bez sumnje blagodarnos s darovima sadružena. Mili bože, a kojiem darovima nijesi nas odasvudar napunio! Za nas ovi sviet stvorio je pun raskošâ na svaku ruku: stvorio je ovo liepo nebo, puno urednosti čudnovite; ovu zemlju stvorio je, ljepotam svakiem urešenu. Paček u svakomu od nas ljudij prikupio je sve, što je najljepše od naravi i na zemlji i na nebu, pokli u tielu hotio nas je izvrsnosti od živinâ, a u duši izvrsnosti od angjela napuniti. Ali sa sviem oviem darovima nevoljni neharnici nijesmo nazbilj boga našega obljubili.

Druga mama sladka i žestoka od ljubavi jes priličnos. Kad inkuna, koja na postavu upengana prikaživa tvoje lice, pamet bi imala za spoznati i srce za ljubiti, drugoga nebi ljubila nego tebe.

Bog dake, hoteći naše srce, stvorio nas je svoje prilike: *creavit hominem od imaginem suam* (gen. 1, 27.); ali i s oveziem nijesmo htjeli ljubiti ga.

Videći ovako naše srce otvrdnuto bog pridobri, za ljubavi (dopustite mi reći ovako), zanesen našom, izvadio je nadvor čudesa najuzmnožnija svoga znanja i mogućstva, za dobiti naše srce. Srditi svi lavi i vukovi ljube, kako mogu, prilične sebi lave i vukove: dake i ja ću se medju ljudim čovjek njima sličan učiniti, ter ako me nijesu ljubili kako boga, neka me ljube kako boga i čovjeka, ko jednoga od družbe drage medju njima. I pokli vrata, kroz koja u ljudsko srce ljubav ulazi, jesu njihova oćutjenstva, i ja ću se bog oćutiv u naravi čovječanskoj učiniti, neka me čuti mogu, dotegnuti, svojiem očima razgledati, jeda bi me tako najposlje obljubili.

Nu, moj višnji gospodaru, što utišti tebe boga, po sebi istomu priblažena, ovo tužno srce ljudsko, da na nj hlepiš, i tako drago kupuješ ga? Sveti apostole, što ti veliš o uzmnožnoj ovoj ljubavi? Ah, u istinu savišnja je: snizio se malo manje neg do ništa: *propter nimiam caritatem suam, qua dilexit nos* (Eph. 2, 4.), *exinanivit semetipsum.* (Phil. 2, 7.)

Aleksandro, veliki prizimenom, bivši Persiju silom svoga od oružja posvojio, ukaza se jedan dan prid sviem pukom obučen na kraljevsku persijanskieh u haljinah. One odjeće po načinu od mještanâ pridobiše mu svačiju ljubav, koju sa sviem mogućstvom svoga oružja nebijaše mogo pridobiti. Evo sadar bog naš pridobri prikažuje se medju nami ne samo u haljinah nadvornjieh nami sličan, nego sličan u naravi, koju uzimlje za bit gledan kako jedan od našieh, i tako biti lašnje obljubljen od nas.

Paček čujte: mogo je sin božji ončas iz početka uzet jedno tielo dobra stasa i odrašteno, za od svieh truda od djetinstva izbavit se. Tako tielo primio je prvi Adam, koj je sviet ištetio. Mogo ga je tako uzeti i drugi Adam, koj je došo štete od svieta ponapravit. Ali znajući, da djetinstvo prvieh lieta priteže k sebi lasno svačiju ljubav (er i zvieri, kad su malahne, milujemo, a od povećieh pak bježimo), zato djetešce se je milo i liepo učinio, za srce nam zatraviti: *parvulus Deus et amabilis nimis.* Zno je, da ubośtvo, trud i suze u djetetu navlastito nejakomu, da ljepota ucviljena, da pravednos žalostiva probude u srcu požaljenje, koje ljubav sobom vodi kako sestru nerazdionu. S toga radja nam se

priliepo diete, priubogo, postavljeno u jaslieh, treseći se ledeniem mrazom, ožalostivjeno roneći srebrne one suzice niz svoje lice prigizdavo, neka ga tako požalimo i žaleći ga našu mu ljubav ukažemo.

A tko ga neće požaliti, tko ga neće obljubiti? Svak ljubi svoje: svoga oca, svoga brata; ljubi svoga prijatelja, svoju kuću, svoje imanje; i kučića potištena, kad je njegov, obljubi ga. Bog djetešce, za bit naš poradja se. Premda je on višnji, prizamjerni: *admirabilis*, *consiliarius*, *Deus fortis*, *pater futuri saeculi*, *princeps pacis* (Is. 9, 6.), ništa ne manje, kako još od starinâ reko nam je sveti prorok Izaja, radja se nami i dariva nami: *parvulus natus est nobis, et filius datus est nobis.* (ib.) Dake moj je ovi Jezus, moj spasitelj, moj gospodin, moj pastier, moj drug primili, moj prijatelj, paček i moj brat najstariji: *primogenitus in multis fratribus.* (Rom. 8, 29.)

Ne može ovdi da se uzdrži Pavo aposto, nego vika u sve glase: *qui non amat dominum nostrum Jesum Christum sit anathema* (2. Cor. 16, 22.): da proklet bude i iztjeran od sve družbe od dobrieh, tko ne ljubi Isukrsta. Ah, djetešce božanstveno, *amo te plus quam me, quia creasti me, quia plasmasti me, quia puer pauper factus es pro me.* Digni mi, digni ovu slobodu, ovo srce, kojiem me si nadario, ako imam tkoga drugoga izvan tebe obljubiti.

Adrian opaki ćesar, glavni svete vjere i slave Isukrstove neprijatelj, za odbiti krstjanstva mnoštvo, koje bi išlo betlemsku pohodit kućaricu, činio je posred nje uzdignut kip Adona poganoga, *ut in specu* (kako veli Jerolim sveti), *ubi Christus vagierat, Veneris amasius plangeretur.* Ovi kip prikorni uzdržo se na onem mjestu do vremena Konstantina velikoga, kad Elena, njegova majka, činila ga je oborena razčiniti, i na onem istom ponosno je jedno templo sagradila.

Nebih, da se može ova pripovjes na tkoga od onieh, koji me slušaju, namieniti. Hoće li se po nesreći iznać medju nami koja duša bogoljubnosti tiem načinom izgubljene, da u ove iste blage dnevi Isukrstova porodjenja u Betlem Adona stavila je, to jes, primila u svoje srce koje smrtno sagriešenje, navlastito od nečistoće i bludnosti, ter s teziem iztjerala Isukrsta, za njegovu ljubav i prijateljstvo ne hajući?

Dovršit ću ovu besjedu jednom liepom misli Bernarda svetoga. On vas sviet ovaj razgledajući, razgorjen u ljubavi, izlazi izvan sebe, govori i pita: zašto je učinjeno ovo sunce? *Ipse fecit* za našu ljubav, da nas prosvietli. Zašto je učinjena ova zemlja tako plodna i urešena? *Ipse fecit* za našu ljubav, da nas hrani. I tako sva stvorenja obhodeći, zaglavljiva: sva ova *ipse fecit*, *ipse fecit*, ne valjaju, koliko ovo samo *ipse factus est*, da ga ljubimo.

Besjeda IX.

O pospješnosti, kojom je treba odazvati se božjiem nadahnućim.

Vidimus stellam ejus in oriente et venimus. — Sv. Mat. na pogl. 2, 2.

Ona liepa zviezda, ures novi od nebesa, koja u prošasta vodokršća tri kraljevska od Sabe gospodara na spoznanje od djetešca božanstvenoga privela je, vele želim, da svjetlilom jednoga izgleda prikorisna, koj nam davaju sveti kralji, čiem je sliede, i nas dovede na srećni konac smrti svete, cjeć da u njoj ljubežljiva prama nami spasitelja iznadjemo. Zviezdu vidješe čestiti kralji: *vidimus stellam ejus*, u prvomu nje istoku vidješe je: *vidimus in oriente*, i bez mnoga razbiranja, bez predanja, čas ne ckneći, ne odmičući, staviše se na put ureda: *vidimus et venimus.* Činjaše im se, da zlatni oni jezik od nebesa u ime rodjena Isukrsta njim govor: *venite post me* (Mat. 4, 19.): sliedite me. A oni ončas, ostavljajući dvore rodne i države, sve kraljevske radnje i posle pomećući, za tragom trče od svjetloga provodiča, koj vjerno u betlemsku kućaricu dovodi ih: *usque dum veniens staret supra, ubi erat puer.* (Mat. 2, 9.) Tkogod dake u svetoj smrti želi iznaći Isukrsta milostiva, za igda u vieke od njega se ne razlučit, ah, treba je da pospješno na njegova nadahnuća i zazvanja ozove se, i po izgledu svetieh kralja stavi se ureda za sliediti ih.

Za bolje od ove istine uglavit se, nemojmo tako brzo svu pripovjes od vangjelja rečenoga zaboravit. U prigodi ovoj istoj koje liepo zvanje imao je i kralj Jerud, za otit iznaći porodjena Isukrsta i njemu se pokloniti! Dohode mu u grad i u dvor okrunjena tri putnika, čeljad uzdana i od sve sciene; čuje iz usta njihovieh čudo od zviezde u istoku objavljene, biljeg davno prorokovan o božjemu u ljudskoj puti porodjenju; vidi izgled od kraljevskieh gospodara jur za iznać ga uputjenieh: zašto dake židovsko njegovo veličanstvo ne dostoji se u ono malo puta, što im ostaje do Betlema, sadružit ih? Ah nesrećan! Da se i on š njima upored na put stavio, da je prišo do one blažene kućarice, držim bez sumnje, da od majke djevičanske vid priliepi, da rajski pogled od djetešca božanstvenoga tako uboga, tako slaba i oplakana, bio bi mu srce zanio, i raztjero mu iz pameti sumnje tašte, da mu će kraljevstvo prigrabiti; nebi se bio nadut svojom oholasti na nemile one odluke porinuo na sljepačku, kojiem učini, da pravedne dječice mnoštvo po betlemskoj svoj državi pokolje se.

Ali on ne umjedući pospješit se, vrieme je uzeo za jošter se razmisliti, i reko je svjetliem oniem pridošocim: nu vi prije otidite, i izpitajte sve pomnjivo o djetešcu porodjenu: *ite et interrogate diligenter de puero* (Mat. 2, 8.); a pak kad mi budete doglasili, što ste iznašli, za poklonit mu se i ja ću doći: *ut et ego veniens adorem eum.* (ib.) A paka ću i ja doći? Nadahnuću božjemu ne odgovara se: pak ću doći, nego je treba odgovorit: eto idem: *vidimus et venimus*; er tko odgovara vrljajući, doć ću paka, veoma lasno, da ne dodje igda, ko i Jerud, koj se osudi.

Nu iskušajmo za jedan čas zazvanja od Isukrsta učinjena u vangjelju, kojiem su bila načinom izvršena. *Cum transiret Jesus, vidit hominem sedentem in telonio Matthaeum nomine, et ait illi: sequere me.* (Mat. 9, 9.) Mimo grede mili Jezus Mateja vidi, gdje vas zaduben oko mjedij za trpezom sjedi od carinâ, zove ga k sebi: Mateo amo stani, hodi za mnom. A Mateo *surgens secutus est eum.* (ib.) Nije reko: gospodine počekaj malo, da potegnem ove razloge, da smirim ove posle, da uputim ove knjige. Ne; neg na glas Isukrstov na noge se ureda diže: *surgens*, i pospješno stavlja se na put za sliedit ga: *secutus est eum.* Zakeo, i on carinik, na dub se penje željan vidjet Isukrsta, koj prohodi. I njega on zove ljubežljivo, a Zakeo ni jedan čas ne zadrži se: *festinans descendit* (Luk. 19, 6.): spuštava se u preši niz dub za prije k

njemu dotrčati. Sveti Petar i sveti Andrija ko ribari meću mrežu za hranit se. Veli im Isukrst videći ih: *venite post me* (Mat. 4, 19.): oba udilje brod i mreže, biće svoje, puštavaju sve tresice i sliede ga: *continuo relictis retibus secuti sunt eum.* (ib. 20.) Najposlje dvoje braće Jakob i Ivan običniem načinom zazvani su, i sličnom takodjer pospješnosti za njime idu bez krzmanja: *statim relictis retibus et patre secuti sunt eum.* (ib. 22.) Jeda scienite, da su u vangjelju zaman stavljene one rieči: *statim, continuo, surgens?* Stavljene su, da se po temu uglavimo, koja spravnos srca i pospješnos ište se od nas, za ozvat se višnjem gospodaru, kad nas zove.

Dopustite mi, pridrazi moji, da po mojoj običaji ovdi s vami probesjedim sve na uzdanu, er način taki od govorenja prione ljepše, uglavi vele bolje, i u srce lašnje uljeze. Vi gospari da zovući djetića vašega, ali kmeta, čiem u igri zabavlja se, ali grije se u zimu oko ognja, i čujete vam odgovoriti: počekaj malo, neka dovršim ovu igru; ozebo sam, neka se ogrijem, a pak ću doći: što bi ste mu rekli tadar i učinili? Vi gospodje, kad zovete godišnicu *), ako se ogluši, ako krti **) i odmiče, nije treba, da izgovorim, što joj rečete tadar i učinite. Nepomnja u posluhu i odmicanje malu scienu kaže od onega, koj zove i zapovieda; a tko u dugo prodiljiva, treba je reći da ne misli, što mu je rečeno, izvršiti. Ah, uglavimo se i uglavimo veoma dobro, da smo prid bogom nigdje i ništa, vele manje, nego li je tvoj kmet prid tobom, moj gospodaru, i pri tebi, moja gospo, tvoja najmladja novakinja godišnica.

Da koliko je puta doslek bog vas zazvao? Jeste li mu se ozvali ončas? Jesto li pospješno poslušali ga? Ne zove li vas i dan današnji, kucajući bez pristanka na srce vaše nadahnućem unutrnjiem? Ovem govori ljubežljivo, da promieni život vas zakopan u ostaranoj nečistoći, da jednom prikine nazbilj ona pogana prijateljstva i općenom ispovjesti s bogom i s dušom sastane se. Drugomu veli, da se ohaje od one družbe, koja ga je na rasap duše porinula. Trećemu šapće, da je jur vrieme ruku stavit, za od tudjbine i neplatjenieh zadužbina razputit se. Mnozieh zove, dopustite mi reći ovako, i moli ih, da stave pomnju veću oko duše

*) godišnica = službinja, na godinu plaćena. **) krtiti = krzmati, oklievati.

nego oko posâl vremenitieh, u kojieh tonu podušeni, da staru ćud srditu, da uzpregnu puzljiv jezik, da na vrieme razpreme dušu, da na ispovjes pristupe češće, da se jednom upute stavno po liepom putu načina krstjanskieh.

A kako vi, pridrazi moji, božjiem oviem glasim odgovarate? Gospodine poslušat ću, ali nu počekaj mało, dokle izduši ovi plam od mladosti; netom prodju ovi pokladi; kad opravim ove posle, koji me utište; dokle kuću uredim bolje. I tako se sluša glas općenoga gospodara? To je odgovor od Jeruda, koj se osudi, a ne od svetieh kralja, koji iznadjoše Isukrsta.

Jedna nezgoda ne malahna pričistoj onoj vjerenici od svetieh pjesnij dogodi se. Bijah (veli) zaspala sladko, kad u doba gluhe noći začuh klonut nješto i žamorit na vratieh. Odskačem oṕčas i glavu uzdižem za prisluhnut. Eto moga čujem ljubljenoga, koj kuca i zove me: *vox dilecti mei pulsantis.* (can. 5, 2.) Njegove rieči razaznah liepo, veljaše mi: *aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea* (ibi): moja sestro, golubice neockvrnjena, moja draga prijateljice, hodi brzo i otvori mi. Glavu mi je i rude kose noćna vlaga omokrila: *caput meum plenum est rore, et cincinni mei guttis noctium.* (ib.) Ja iznenadne zatečena poluspeći rekoh: ah bože, sad se dizat! *Exspoliavi me tunica mea, quomodo induar illa?* (ib. 3.) Svučena sam, je li ovo podobno doba, da se oblačim i da ustajem? Ništa ne manje, er vjerenik sliedjaše kucat i zvati me, iz odra skačem ne bez koga pokajanja, što sam mu činila i ono malo počekati; *surrexi, ut aperirem dilecto meo.* (ib. 5.) Ali, kad otvorih vrata, ah jaoh tužna! ne iznadjoh vjerenika: *at ille declinaverat, atque transierat.* (ib. 7.) Razsrčen za ono malo što je čeko, bijaše se odielio. Zovem ga i plačem, ne odgovara; trčim za njime i ištem ga, i ne mogu iznaći ga: *quaesivi et non inveni illum, vocavi et non respondit mihi.* (ib. 6.)

Dake treba je ončas na božje glase ozvati se i njegova ončas poslušati nadahnuća. Zato duh sveti govori nam: *quaerite Dominum, dum inveniri potest*; *invocate eum, dum prope est.* (Isa. 55, 6.) Ištite boga, dokle možete iznaći ga, k njemu vapite, čiem je blizu; er ako lieni oglušite se i ne budete htjeli djelim vašiem ozvat mu se, pogibja je ne malahna, da pri največoj vašoj potrebi, pri istoj vašoj smrti na glase vaše i on ogluši se: *vocavi et renuistis*; *extendi manum meam, et non fuit, qui aspiceret*; *despexistis omne consilium meum, et increpationes meas neglexistis*; *ego*

quoque in interitu vestro ridebo et subsanabo (prov. 1, 24.): zazvah vas, a vi ste me odmetnuli; pružih moju ruku, i nijeste htjeli ni pogledati; svaki moj svjet pogrdiste; za ljubežljiva moja pokaranja ne hajaste; a ja paka, kad budete za priminut, smijat ću se i rugat vami. Nemojmo na nezgodu ovako tešku dovesti se: nego zajedno svetiem kraljim na prvo sinuće od zazvanja njegovieh pospješno se ozovimo, i uputimo za iznaći Isukrsta: *vidimus et venimus.*

Besjeda X.

O opovidjenju angjelâ stražanâ na sudu vlastitomu.

Memor esto judicii. — U knjigah ekles. na pogl. 38, 23.

Besjedu i razmišljanje suda našega vlastitoga prisjekli su nam blagi dnevi porodjenja Isukrstova, u kojieh treba je bilo, da braća i sestre dobre smrti pohode i oni u Betlemu Jezusa, dješešce liepo, i š njim se zabave bogomilo ljubeći ga i časteći. Zato stratili smo misli naše i govorenje ovieh dana oko otajstva tako sladka, paček oko otajstva, koje je nami obilni vir svake sladosti i vremenite i vjekovite. Nu se sadar, pridrazi u Isukrstu, povratimo na besjede jur počete od suda našega, koj nas čeka ončas iza smrti, i u komu ono djetešce božanstveno tako milo, tako blago ima se suproć griešniku obratiti u sudca puna razsrdjbe i osvete za ukazat, gdje dopire božja pravda uvriedjena. A i isti sveti Augustin, razmišljajući ga u Betlemu porodjena, govoraše: ne straši me išta manje bog djetešce u povoju, neg bog sudac u svojoj slavi; er u slabahnu onem djetešcu spoznavaše svoga sudca svemogaća, u cviljenju jaganjca onega priblagoga sve režanje lava od Jude strahovitoga. Dake *memor esto judicii:* iz nova svieh vas molim, spomenimo se od suda našega vlastitoga, koj nije od nas dalje neg smrt ista, koja nas može zateć prije noći, i prikazat dušu našu prid pristolje božje pravde. Vjerujte mi, da ova teška miso i uspomena lasno će nas od svega svieta razlučiti, lasno će nas

sudcem našiem, dokle je jošter prema nami ćaćko od milosti i blagoće, ljubežljivo sjediniti.

Premda sud vlastiti po zakonu naredbenomu ima se tadar učiniti, kad izdahnemo, i kad se duša iz tiela odieli, na istom mjestu naše smrti, ništa ne manje htio je kadgod višnji sudac prije štogod za naš nauk učinit ga Poštovani Beda, pisalac, kako znate, ništa manje u svetinji neg li bijaše u mudrosti glasovit, svjedoči nam, da se je to u njegvo doba dogodilo. Ja isti (veli on) spozno sam jednoga čovjeka, koj je ruke imo blagosovljene, a proklet život; er svaki svoj rukotvor za čudo bi izhitrio, ali sve ono, što bi dobivo ob dan, prosipo bi paka ob noć u igre, u pijanstvo i u bludne prijateljice, ne dajući igda tužnoj kući ijednu utjehu, ko da nezna ženu i djecu gladom i golotinjom umorene. Kad dodje na smrt, iznenadne vas izčeznut i licem strašno promienjeniem uze prstom kazat jednu stranu od svoga stana i vapiti: ah jaoh tužnu meni! Eno eno pakla raztvorena, koj me čeka za proždriet me; ne vidite li ga, ne vidite li? Svrnu paka glavu i oči ko da ne može oni strašni pridgled podnositi; ali na drugi ništa bolji namjeri se i zavika jošter jače: eno hudobe sa sviem pismom mojieh grieha, ona sve sudcu kaže do jednoga. Koliko ih je, koliko ih je! Ja ih ne umijem pribrojiti. Zažimo je oči iza toga, nu i očima zažetiem silovan je bio vidjet ono jadno od strahoćâ pridgledište. Angjeo, reče, i angjeo moj stražanin s puno drugâ gleda me krivo i prieti mi, i svjedoči suproć meni. U toliko drpeći flektu *) i na lice protežući je, sliedi bučit i zavijat s takom trešnjom u svemu tielu, da odar pod njim i vas stan na okolo tresli su se; ter bivši tako vas dan i svu noć sljedeću zaglušo strašnom vikom sve susjedstvo, ijedan biljeg ne dajući od skrušenja, ni da spozna redovnike oko sebe, izdahnu nepokorno bez ufanja.

Prikazanje od pristolja božjega i od suda pritanke one pravde ukazat će se i mojoj i vašoj duši, netom budemo izdahnuli. Tadar, pridrazi moji, kako sam vam u prošastieh mojieh besjedah izgovorio, iznać će se svojiem sudcem Isukrstom više sebe, s desne i lieve s griesim svojiem i hudobami, koje će je od grieha istieh opoviedat: *et peccator, sic deprehensus, quo fugiet?* Nu, tko bi reko, isti angjeli stražani naši i branitelji u životu, i oni će ondi

*) flekta = pokrivalo.

obkružit nas, za krivine svjedočiti koje od njih ne srameći se, prid njima smo učinili. *Unusquisque angelorum*, govori nam Origine, *in judicio aderit producens illos, quibus praefuit.*

I za bolje razumjeti, kako će mnozi angjeli bit tadara svjedoci dobri od bezredna našega djelovanja, spomenite se od onega, što nas uče zajedno s mnoziem svecim učitelji bogoslovci. Ne samo svakom čeljadetu posobitu bog je svoga angjela stražanina odredio, neg odviše odredio je svoga angjela i kraljestvom i državam, i skupštinam od redovnikâ, i gradovom, i takodjer svakoj crkvi; er u svakoj stoji na straži njezin angjeo. Zato ti ko čeljade posobito pod vidom si tvoga angjela stražanina, ko gradjanin pod stražom si od angjela ovega grada, kako dio samovlastitoga ovega gospostva gledan si pomno od angjela ovieh država. Kad ulaziš i kad stojiš u ovoj crkvi, ima oko više tebe posobni angjeo ove crkve. Ah, sveti angjele božjega ovega templa stražanine, pokli slušaš sadar moje rieči, i gledaš ovi puk bogoljubni, učini, da više nas oćutimo tvoju stražu ljubežljivu, učini, da rieč božja ne pada na tle, neg najprije u moje srce pak u srce svega puka posadi se i procavti u čiste želje, u sveta djela. Znam i sramim se sad prid tobom, da ćeš imat puno i puno suproć meni svjedočiti.

Pridrazi moji, ovi angjeli od crkava dubrovačkieh, kad izdahne vaša duša, i prid sudcem božanstveniem iznadje se, hoće li štogod imat za svjedočiti suproć vami? Evo onega, riet će jedan od njih, koj je u moju crkvu dohodio za napasti pogano srce otrovniem pogledima, zato je tebi Isukrstu pleća obraćo, a drugovdje upravljao svoje uzdahe; ulazio je s četom svoje od družine za smiehe tvorit i razgovore, puk smetati, kad općenoj u muklosti slušala se rieč božja ali prisveto posvetilište. Došo je, riet će drugi, u moju crkvu na uzkršenje ali na koju veliku svetkovinu za iskati onega svoga ispovjednika, koga je vidio, da ne umije iz ranâ izžeti ostaranieh gnoj pogani, ni podobne lieke naredit mu. Ah, koliko bi bolje bilo, da ga nije ni iznašo; er davajući samu sebi razumjeti pod prilikom odriešena pokornika, donio je prid sveti otar sve kalo svojieh opačina za pogrdjenje tvoga tiela i tvoje krvi. Dake *exsurge exsurge, Deus, judica causam tuam.* (psal. 73, 22.)

Ovi je oni redovnik, riet će tadar mnozi angjeli, koj se u crkvah našieh nahodio za pjevati božje hvale, er je bilo što do-

biti, a nijesmo ga igda vidjeli na božjoj rieči, er mu koristi nije bilo vremenite. On, kad ostali, kako se je božjiem redovnikom pristojalo, očim na tle sniženiem, pameti s tobom sjedinjenom slavili su te, i pameti i očima razpršaniem kazo je i puku prem očito, da u srcu sve drugo ima nego tebe. On na pristrašnom posvetilištu, gdje smo stali mi trepteći, od tvoje ljubavi prema narodu čovječanskomu začudjeni, tako bi sprešo i sbrborio, da se moglo pomisliti, ne radi drugo, nego dobiti osam dinâr. Kolikokrat sam, priložit će koj angjeo, za njim otišo iz moje crkve, čiem iz nje iztrčo je još držeći u prsieh tebe višnjega Isukrsta, za ja te slavit, pokli sam vidio, da za tebe on ne haje. Dake *exsurge, exsurge, et judica causam tuam.*

Ovo je ona, riet će angjeo od koje crkve, koja kad bi uljezla, podobna bi bila smesti svu čeljad na okolo, ugledajući, hoće li joj se svak podignut, da nebi ostala jednu ped štogod niže, nego li je zaželila. Zato žudjeli smo, riet će druzi, da u naše crkve ne ulazi, da ne stavlja puk u bunu, da ne uzsije razgovore, da na sebi ne donosi taštu silu od napravâ za pritezat k sebi tudje oči, ko da se ruga tobom, višnji sudče.

Čujući ovaka svjedočanstva, Isukrst će odgovoriti: sve dake moje i vaše crkve ova je duša ockvrnula? Sve do cigle: neće se ijedna iznaći, u kojoj nije koj biljeg svojieh grieha ostavila. Nu sadara, sudče pravedni, *exsurge, judica causam tuam. Judica* nepoštenje, kada prostrt i koljenom na koljenu molio te, ko da ti hoće zapoviedat. *Judica* svu slobodu od govorenja i od smieha razpuštena. *Judica* tvoja uvriedjenja prid tvojiem licem u tvojoj kući učinjena.

Neka rečem i ja moju, priložit će angjeo stražanin ovega grada. Ovi, koj sadar prid tvojiem sudom nahodi se, veće je štete u mom puku učinio nego cielo stado od hudoba. Hudoba se njim služila, kad je htjela u kojoj duši razčiniti, što je bila za puno lieta učinila pomna ljubav roditeljâ i svieh otâc duhovnieh. On u družini sijo je pogane razgovore; on se rugo ko nepoštenjem dobrotom svojieh vrsnika: on je bio naučitelj prave zloće u dječici još pravednoj; on je na grieh i u kući i izvan kuće prisotonio puno duša čistieh, dokle nijesu samo njega znale; on mnogo ih pokajanieh priveo je na stare griehe. Mlados ovako ružno provedenu sliedila je paka u njemu gora staros, er je ovakiem opačinam druge nove priložio. Plače i sadar u mom gradu množ

trudnika i dužnika neplatjenieh, nego odviše zliem riečim otjeranieh; naredba u njemu od sve pravde nije bila drugo, neg potreba svoje kuće, neg taština i uznositos. Dake *exsurge*, *exsurge*, *Deus. judica causam tuam.*

Neće mučat ni angjeo tvrda straža samovlastitoga ovega gospostva i ovieh svieh država. Riet će prid sudcem višnjiem suproć tkomu a najprije suproć meni: ja zajedno svetiem vlasim nastojali smo i prosili u tebe boga, da vas puk u miru bude, da duhovne i vremenite čestitosti, koliko je za tvoju slavu, medju sviem razsiju se, da stoje im na daleko sve nezgode, one najveće, koje dušam protive se. A ova duša svojiem griesim tvoju je pravdu razsrčila i bila dobar dio od uzroka, da zadažde tvoji biči: nemoći, ubožtvo i od svudara protivnosti. Ovi angjeo, pridrazi moji, (govorim vam sa svom ljubavi božjega redovnika) nahodi se, kad sudije sjedu, kad pravdanja kušaju se, kad se kupe zbori i vieća: nahodi se i ko glavar stoji štogod više kneza. Sluša svako govorenje, broji u blustru *), i primiera sve balote **), i svrhe jošter unutrnje, koje mu bog objavi, razaznava, On sve piše vele bolje neg potajnik, sve će on prid Isukrstom svjedočiti: je li se podpuno izvršivala naredba ona liepa od vladanja ***): *obliti privatorum publica curate*; je li bio prvi zamjerak poštenje bogu i crkvi stavni temelj od svakoga gospodovanja, i bez koga slaba budu i kraljestva; jesu li se one zakletve, tako sveto za pravdu stavno uzdržati uvedene, obslužile, ali su ih smela kadgod vlastita sjedinjenja od ovega i onega, koja u dugo i općeno sjedinjenje razčinjaju; je li se gledo svaki od puka kako sin ljubežljivi za svakomu pravdu slobodnu i suproć svakomu ukazati; za svakomu i siromahu providjeti, da dinarom izprošeniem može iznaći dobru hranu i obilnu. Znam, da govorim prid čeljadi, koja er nastoji sve pravedno djelovati, prima rieč božju dragiem srcem. Ništa ne manje treba je u prigodah od ovega angjela spomenut se, da mu se iko ne omrazi, er njegovo svjedočanstvo iza smrti prid Isukrstom neće se moći pod ijednu silu odmetnuti.

Što će pako svjedočiti angjeo vlastiti naš stražanin? Nadahnuća odmetnuta, rasute božje dare blagodarnom nami rukom

*) blustra = posuda, u koju su bacali glasove. — **) balota = suffragium, glas. — ***) Nadpis više vratâ pridstanja, u koje se kupi veliko vieće u Dubrovniku.

udieljene, njegovu stražu ljubežljivu po krivini našoj nekorisnu ne imam vrieme za izgovorit. Neka svak po sebi prid Isukrstom više ovega razmisli se.

Besjeda XI.

O prikorenjim Isukrstoviem na sudu vlastitomu.

Memor esto judicii mei. — U knjigah ekles. na pogl. 38, 23.

Za prikazat, pridrazi moji u Isukrstu, tešku strahoću suda našega vlastitoga, nastojo sam premda u kratko u besjedah prošastieh izgovorit vam mjesto i vrieme, u kojieh imamo bit sudjeni, jedno i drugo ništa dalje nego li je smrt daleka, koja nas može veoma lasno svud i svedjer zahititi; opoviedanja od hudobâ, koje će s našiem istiem obećanjim od nas mnokrat ponovljeniem naša djela prikladiti; svjedočanstva od angjelâ, prid kojiem sagriešismo, i stražu im pogrdismo ljubežljivu: sve podobno za strahom nas korisniem svieh uztresti, i srce nam od svieta i od grieha razlučeno na pokoru jednom nazbilj privrnuti. Ali nijesam doslek ništa izreko o sudcu našemu božanstvenomu, u ruke od koga svemoguće treba nam je tad upasti. Njemu mnokrat od nas uvriedjenu dati ćemo sve razloge. Na mjerilih od njegove tanke pravde vidjet ćemo ga izmierati s jedne strane dare obilne od milosrdja, kojiem nas je obkružio, a s druge nepoštenja grieha našieh, kojiem smo one dare zamienili, i čut ćemo najposlje iz ustâ boga živoga, koga nije zamititi, osudu napokonju od naše sreće vjekovite, koja osuda ne može se ni prinieti na drugoga sudca za prigledanje, ni da ureda ne izvrši se ijednom molbom zadržati. Dake *memor esto judicii.* Dake spomeni se od svega ovoga, što se nami ima veoma brzo dogoditi, kako se je ovieh mjeseca sadanjieh u istieh kućah našieh mnoziem rodjakom našiem dogodilo. Spomenimo se i djelima ukažimo, da čekamo sudca boga, i da na sud njegov, kako je pristojno, spravljamo se.

Dake iznać će se duša naša, kad izdahne, prid sudcem svojiem Isukrstom, prema njoj malo prije jaganjcem blagiem od milosti, a tadara lavom strašniem od veličanstva razsrčena; prid Isukrstom, jediniem našiem i najmogućiem odvitnikom na pravdi oca nebeskoga, a tadara obraćeniem u najtiesnijega iziskoca svega našega i mišljenja i djelovanja.

Ah, pridrazi, kako je teška ova zgoda, da oni isti, koj je bio od mene uvriedjen mnokrat, moj sudac ima biti, da parac moj najbolji obrati mi se u najvećega protivnika. Ako nam se kad prigodi, da pravdanje od našega svega bića, ali od naše iste glave ima na sud otiti od jednoga, čás od koga bezočno smo ockvrnuli, mi ga ončas odmećemo kako čeljade nepodobno za sudit nas, er doći pod nokte sudca ružno pogrdjena muka je najveća jadnu krivcu obadjenu Isukrst od tebe razsrčen puno putâ, na tisuće uvriedjen sramotniem pogrdami, koga si malo manje nego svedjer htio za tvoga neprijatelja, za milos njegovu i za ljubav ne hajući može biti ni oni vas dan cio, koj si ga primio u tvoju kuću; on te čeka nakon malo kako sudac, treba mu je ili hoćeš ili nećeš doć na ruke. Nu ga odmetni, ako možeš, ko neuzdana, nu na višu pravdu pozovi ga. Da on isti, komu čas i poštenje u crkvah si istieh pometnuo; ime od koga tako lasno bezredniem si kletvam potlačio, i kućnu mu čeljad, siromahe ogulio, i oholasti pritještio; on glavom čigove si vjerenice čiste duše napastovo, što bi jedva smio i tvom kmetu učiniti, on, ne boj se, doć će brzo *cum potestate magna et majestate* (Luc. 21, 17.) za naučit te one načine, kojiem si imo š njime djelovati. Svak, kogod je dobra roda, diči se i hvali, da umije bolje živjet, i liepo sa svakiem prohoditi. Umijemo li paka ovako liepo prohoditi s Isukrstom, vidjeti ćemo onadara.

Duše sveti, prosvietli mi sadar pamet, da budem mogo za moju koris razumjeti, i razžeži moje rieči, da uglavim ovi puk bogoljubni, što hoće reći, da jedna duša ukaže se, za bit sudjena živom bogu uvriedjenu. Jedna liepa djevojčica priprosta roda i uboge sreće obljubljena je od mlada kralja, i obljubljena tiem načinom, da je za svoju hoće vjerenicu. Uresima i napravam na kraljevsku načinja je, i prćijom *) je blaga svoga nadariva, uzdiže je za svoju družbu na pristolje. Ali malo danâ odkad se š njime

*) prćija = miraz.

sadružila, nahodi je s priljubovnikom sramotniem, i ugleda svojiem očima nje nevjernos, svoje prikore. Srce i ruka trče enčas na oružje za izdanu ljubav osvetiti; ali pravda uzdrži ga, koju neće ockvrnuti, neg je ište ispuniti po zakonu. Dake zove je k sebi, za nje krivinu iskušati i sudit je. Zamislite, da vi isti namierate se, ne velim, na izkušanju i na sudu, neg na prvom samo susretanju lica i lica, oka i oka od sudca obružena vjerenika, i od nevjerne vjerenice. Koj lapat, koje čeznuće neće priuzet tužno srce svojom krivinom probodeno! Koj zvek strahoviti neće učinit na ušiju od krivnice oni glasi: ja sam kralj tvoj vjerenik, koj ne za drugo, neg er sam te obljubio, uzdignuo sam te ko družbu moju na pristolje; a ti za jednoga potištena ljubovnika izdala si moju ljubav. Ja tvoj drug, komu si vjeru potvrdila pod zakletvu, a pak si je tako ružno prikršila, i prikorom, što si mogla najvećiem, mene si kralja i vjerenika osramotila.

Prilikom ovom istom prikažuje nam vangjelje sveto ono teško susretanje, koje će enčas iza smrti s Isukrstom duša naša učiniti: *ecce sponsus venit.* (Mat. 25, 6.) Eno, griešna dušo, vidiš ondi boga i vjerenika i sudca tvoga? Ah, kad š njime tadar susreteš se, i u licu mu ugledaš razsrčenu nepoštenja, kojiem si ga pogrdila, zazvečat će na tvoje uho one rieči strahovite: *sub omni ligno prosternebaris meretrix* (Jer. 2, 20.): ti za moju obrana vjerenicu *sponsabo te mihi in fide* (Ose. 2, 20.), i sviem blagom moje krvi i dostojanstva urešena, kolikrat si priljubovstvom moju ljubav ockvrnula, i tebe na prikore kolikrat si zapustila? Svaki vrag, koj te htio za svoju imati, slobodno te posvojio; paček ne čekajući, da on dodje napastovat te, ti si mu se prva u ruke umetala, da on tobom gospoduje. Nijesam sadar tvoj vjerenik, nego sudac, i sudac, koga si u zenicu njegove časti uvriedila.

Kada Jozef, ban egiptske kraljevine, odkrio se svojoj braći, i odkrio s blagiem smiehom na ustieh i suzami od ljubavi, koje mu se kazahu na očiju, u prigodi od veselja za i njih zajedno oradostivit, da se u tudju mjestu ko inostranci ne poplaše, neg se u njega svoga brata i vladaoca od onieh svieh država pouzdaju: *ego sum Joseph frater vester* (gen. 45, 4.); govori nam pismo sveto, da na ove rieči pade im na zemlju obraz, i takiem strahom smrznuše se, da nisu mogli ni rieč ciglu odgovoriti: *non poterant respondere, nimio terrore perterriti.* (ib. 3.) Pererio tomačeći ovo

pismo veli, da je strahu tako tešku uzročila medju njima ova miso u pameti im probudjena: ovo je Jozef, koga smo od prvieh lieta mi spoznali za diete blagoćudno, ljubežljivo i pravedno, a svedj smo ga sa sviem teziem progonili, na nj mrzjeli i zlobili; on što je bio veće ustrpljen medju nami, mi to veće svevoljniji suproć njemu: na pašu nosio nam je objedovat, a mi sastali smo se za ubit ga; u bunar ga zakopavamo, a paka kako sužnja prodavamo ga. Sad smo mu došli u ruke: jadni i tužni, nedostojni smilovanja, u rukah smo od ustrpljenstva krivinami mnoziem umorena, u rukah od pravednosti bez razloga uvriedjene: sad je on gospar nam i od života i od smrti. *Ego sum Joseph.* Ah, te rieči ne ponavljaj, da ti mrtvi prid nogami ne pademo.

Amo stani, krstjanska dušo ogriešena, da promisliš ovu tešku zgodu. Kad se razstaviš od tvoga tiela, Isukrst sudac ne blagom rieči ni podsmiehom na ustieh, kako Jozef svojoj braći, neg sa sviem gromom strahovitiem svoga glasa razsrčena *loquetur . . . . in ira sua* (ps. 2, 5.), riet će tebi: *ego sum Jesus* (act. 9, 6.), razgledaj moje svemogućstvo, od koga se nijesi ti strašila; moju dobrotu prizamjernu, kojom si se zlo služila za bez srama razpuštat se; blagodarnos ne izrečenu, ne druziem nego griesim zamienjenu; nedohitno ustrpljenstvo, na razsrdjbu svedjer većma ponukano. *Ego sum Jesus*: ovdi sam sadar za sudit te. Ja sam oni, *qui plantavi te vineam meam speciosissimam*, koj sam te obkružio kako perivoj moj izbrani tvrdom stražom od angjelâ, natopio te mojom krvi, posijo te mojom rieči i mojiem nadahnućim, a koj si drugi plod mi dala, neg grčilo tvojieh opačina? *et tu facta es mihi nimis amara. Ego sum Jesus*: poznaš li me? Ja sam oni, koj sam te u krštenju liepiem imenom moga brata i moga nasljednika uresio, a ti si zazvo na svaki čas moje ime za tvoje laži svjedočiti, ko da sam gorštak potišteni. Ja u crkvi pito sam te mojiem tielom, a ti si ga s nepoštenjem u crkvah istich potlačio. Stvorio sam te, da me vjerno služiš, a ti si sviet služio i put tvoju; mene samo *servire . . . . fecisti in peccatis tuis.* (Isa. 43, 24.) Zazvo sam te puno putâ, riet ću ovako, i molio, da me sliediš, pružo sam ti ljubežljive moje ruke za prigrlit te pokajana, a ti si se mnom sramio i mojiem nasljedovanjem, ne hajući ni za prietbe ni za moja obećanja. Nu vidj sadar *ego sum Jesus:* ja sam sudac od živieh i od mrtvieh, zapovjednik za nebo i pako raztvoriti, gospar od dva velika vjekuvječanstva; a ti me si za sramotnu jednu dobit

za malo dima od izprazne oholasti, za smrdeću jednu pogan odmetnuo.

Ah, dragi briezi na okolo, gore najviše, više nas se razorite, pokopajte nas i sakrite: *montes cadite super nos, et abscondite nos a facie sedentis super thronum, et ab ira agni.* (apoc. 6, 16.)

Zaglavit ću ovu besjedu pitajući vas: vjerujete li ali ne, da imate od ovega Isukrsta bit sudjeni? Svi, držim, da u vašem srcu odgovarate: krstjani smo pravovjerni, vjerujemo, vjerujemo. Ali Salvian susreta nas i govori: *quomodo vos creditis; judicem esse venturum, apud quos nullus est despectior, quam ipse judex?* kako vjerujete, da na sud imate njegov pristupiti, ako iko nije od vas tako pogrdjen kako ovi isti sudac? Sad dake, kad je on jošter naš blagi parac, nastojmo ga pokorom našom utažiti: *advocatum habemus apud patrem Jesum Christum justum, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris* (I. Joa. 2, 1.); er inako imat ćemo ga paka suproć nami oštra sudca bez milosti.

Besjeda XII.

O osudi Jezusa sudca na sudu vlastitomu.

Memor esto judicii mei. — U knjigah ekles. na pogl. 38, 23.

Peti je put, da s mjesta ovega od istine besjedim vam više suda našega vlastitoga, koj je svakomu od nas tako blizu, kako je blizu smrt, koja će nas umoriti i koja svak čas nami približa se, brzeća ništa manje, nego li su hitna krila letuštieh od vremena. Dostiže ona sad ovega, sad onega, i ureda odnaša ga prid pristolje višnje pravde božanstvene. Molim dake podniženo sudca moga i vašega, Isukrsta, pokli je jošter prema nami blagi parac prid ćaćkom svojiem nebeskiem: *advocatum habemus apud patrem Jesum Christum justum* (I. Joa. 2, 1.), da kako me nadahnuo, i milos mi ko siromahu udielio, da vam tiesni njegov sud prikazo budem; tako on isti posadi nam u pameti uspomenu, a u srcu strah korisni od njegove teške pravde, da na vrieme pokorom pra-

vom i promjenom od života stanovitom nastojimo joj zadovoljit. Nu premda ono, što ste čuli doslek od mene više suda ovega i ove pravde, podobno je za ne malo pristrašiti svaku dušu u božjoj službi razpuštenu; ništa ne manje strahoća, koja je u sebi i najveća i najveće bi treba bilo, da nas osviesti i probudi, jest osuda napokonja, koja kad iz ustâ izide sudca boga, duši sudjenoj raztvorit će bez krzmanja vrata njezina vjekuvječanstva. Dake: *memor esto judicii*, spomenimo se i mi sadara ove osude, koja nas čeka nakon malo ili srećna ili tužna, i kakva jednom dopade nas, taka će nas u sve vieke nasljedovat.

Dake duša naša, kad se odieli od svoga tiela, iznać će se prid svojiem sudcem Isukrstom, ter prid njim ondi slušajući hudobska suproć sebi opovidjenja i svjedočanstva angjeoska, i pritanko razgledajući sve rieči svoje, sva mišljenja i sva djela od života, čut će najposlje od boga sudca pravednoga napokonju svoju osudu, ili: hodi k meni blagoslovljena, za sa mnom po sve vieke uživati; ili prodji prokleta, gdje ti je mjesto posred ognja pakljenoga. Augustin sveti zamišljen u ove osude tako različne medju sobom, kako sumnjiv više sebe predajući medju jednom i medju drugom, *quid potest*, vapi, *terribilius cogitari*, *quam* ***ite***; *et quid delectabilius*, *quam* ***venite***. *Duae sunt voces, quarum nihil terribilius una*, *et nihil jucundius altera.* Ah, strašni glas p o d j i o d m e n e, koj će izići iz ustâ boga razsrčena, i od koga ne može se strahovitije išta zamisliti! Liepa rieč h o d i k m e n i, i najsladja medju sviem sladostima, kojom će dušu sebi vjernu sudac blag i ljubežljiv pomilovati! Ali prvo ali drugo čut će od tebe, višnji sudče, moja duša, kad izdahne? Što li će čuti svaki od puka ovega prid tobom ovdi nakupljena?

Moj griešniče, koj stariem opačinam pristavljaš nove i svakdanje, ah nesrećan, ako istiem načinom od života ti uzsliediš, zazvečat će onadar na tvoje uho oni grom strahoviti, i porazna ona munja zahitit će te: prokleti podji od mene u oganj vjekoviti, koj si obro. Koje tadar jedovito neufanje! koja straha bez utjehe! koje crknuće, koje skončanje priuzet će ti jadno srce!

Kad Teodoro rimski papa hotje ukazat apostolsku svoju razsrdjbu suproć Pirru opakomu, ter s glavice vatikanske crkovniem suproć njemu trieskovima zagrmjeti, otide najprije i prostrie se prid grob čestiti svetieh apostola Petra i Pavla, moleći ih, da mu zajimlju onu goruću žestočinu, kojom njekad Ananiju i Safiru, Ši-

muna i Elima čarovnike poraziše. Iza toga prid pukom ondi neizbrojniem posrid družbe svetieh biskup i redovnikâ na otar pristupi za prisveto počet svetilište. Ustavi se paka posrid njega i zapita sve urese obilježne božjega više zemlje namjesnika. Okruži dake trikrunjem slavniem siedo čelo, i niz rame spusti da ga ogrne zlatno ruho zlamenito, cjeć da zasja prida sviem kako glava od crkve i na zemlji višnji sudac. Tako u licu dobri starac vas zaplanut i obliven grozniem suzam uze pero i u čaši na otaru posvećenoj omoči ga u krv istu Isukrstovu, i proklestvo upisa onom krvi suproć Pirru nesrećnomu *). Proglasi u isto doba prid sviem pukom, da Pirro ko smrdeće udo ištetjeno, razlučen od općine od svetieh, proklet bude i u duši i u tielu, da oćuti više sebe tešku razsrdjbu apostolsku Petra i Pavla, a nada sve sud i osvetu boga živoga Isukrsta. Ova prikaza, ove rieči takom strahom svu čeljad u onoj crkvi priuzeše, da se mnozi prinemogoše, i koji god padoše jošter mrtvi kako munjom obsinuti.

Nu moj mili krstjanine, kad bi zno u duši, da si kriv bogu i crkvi, i kad bi obazno, da sveti otac rimski papa kako namjesnik Isukrstov piše sadar krvi istom Isukrstovom proklestvo teško suproć tebi: da si razlučen od općine od svetieh; da proklet budeš i u duši i u tielu; da obudovi tvoja žena, i zajedno s kćeram sirotami bude iz svoga stana iztjerana; da sinovi ti po putu razidu se ko prosjaci: *fiant filii ejus orphani, et uxor ejus vidua. Nutantes transferantur filii ejus et mendicent, et ejiciantur de habitationibus suis* (psal. 108, 9.); da u tvojieh tugah ne budeš mogo imat pomoćnika ni ikoga, koj bi se smilovo igda tvom narodu: *non sit illi adjutor, nec sit qui misereatur pupillis ejus* (ibid. 12.); da ti hudoba na desnoj stoji; da na pravdi osudjen

*) Pirro, patriark carigradski, poslje od nabunjena puka prisiljen opustiti patriaršku stolicu, bijaše privrženik veljk hereze monotelitske. Učili su monotelite, kako im već ime kaže, da je u Kristu bila jedna samo volja (μόνον θέλημα). Boraveći u Africi, upusti se na poziv Patricija, one provincije pretora, u prepirku sa svojim davnim znancem opatom Maksimom. U glasovitoj ovoj prepirci razoruža Maksim svoga protivnika posve, i on obeća poći na grob svetih apostola i opozvat pred papom Teodorom svoju bludnju. Što reče ne poreče. Ali ostaviv jedva Rim pogazi rieč zadanu papi i iznova uzme naučati bludnju. I zato ga iz crkve izobći papa. Da je tu osudu napisao krvlju gospodovom, pripovieda i Fleury: hist eccl. t. 9. pg. 125.

budeš; da u grieh molitva ista obrati ti se i da proklestvo ko haljina obkruži te i posred kostij usadi ti se: *diabolus stet a dextris ejus*, *cum judicatur*, *exeat condemnatus*, *et oratio ejus fiat in peccatum* (ibid, 7.): *induat maledictionem sicut vestimentum*. (ibid. 18.) Na ove strašne glase nebi li se vas ustreso, i premda bi otvrdnut bio, nebi li vas naježen protrnuo?

Premda crkovno ovo proklestvo teško je u sebi i strahovito do te mjere, da čuveno samo čini nam se pristrašiti i kose od straha naježit nam se; sa sviem teziem ne ima što činiti s oniem proklestvom od svieh strahoća najstrašniem, kojiem će višnji sudac od sebe dušu nepokornu otjerati. Griešnik, premda proklet od pape istoga božjega namjesnika, ako skrušen u pepelu i kostreti svojom pokorom bogu i crkvi zadovolji; ruka ona ista, koja ga je proklestvom zavezala, proklestvo će mu razdriešiti i noviem blagosovom napunjena privesti će na put pravi od sinova božanstvenieh. Proklestvo sudca Isukrsta u vieke se ne razveživa, nego s dušom jadnom, koju zahiti, sjedinjeno ureda pridava je gnievu ognja vjekovitoga.

Ah, dake strašne rieči: *discede a me maledicte*. (Mat. 25, 41.) Tja od mene opaka dušo, prokleta od moje pravde, čije si zakone prikršila; prokleta od moga milosrdja, čije si milosti pogrdila: tja od mene boga tvoga i spasitelja, koj za te čovjek sam se učinio i nijesam pristo djelovat ikad u životu, plačući za tvoju ljubav i mučeći se: tja od mene, velju, koj za tebe sahraniti nijesam se štedio moju krv proliti, i na sramotnu smrt od križa podložit se: tja od moje slave i kraljestva; od svega moga ljubežljiva odvitovanja; od svetaca mojieh prijateljâ; od angjela, koje stavih za tvoju stražu; od Marije, moje majke, koja te je njekad ljubežljivo pomagala, ali od tebe odmetnuta i ona sadar na te mrzi, ne mogući ni vidjet te. Ljubio si proklestvo u tvom životu, eto je sadar na te palo, i s tobom će se po sve vieke sadružiti: *discede a me maledicte in ignem aeternum*. Ne tjeram te ne od mene, da živeš, ko si doslek učinio, na tvoj način, neg te tjeram za uvieke u tamnicu ognjenitu zatvorit te, gdje zidi, tle i verige sve od ognja, gdje, zakopan u živom ognju, njim ćeš dihat i njim razžaren crknjivat ćeš, i tebe istoga proklinjati bez ufanja svedj u vieke: *in ignem aeternum*.

Nu sadara, pridrazi moji, vrzmo pogled na one duše, koje ovieh mjeseca najzadnjieh, čiem smrt bez obzira mahala je svojom kosom,

prošle su iz života ovega i našle se na onom sudu strahovitomu. Ufam, da su mnoge čule i primile blagosov oni liepi od sudca svoga, koj ih je priveo na blaženo uživanje. Ali veoma lasno bit će koja prem nesrećna, ka je čula više sebe siti proklestvo teško božje pravde razsrčene. Nu ako se osudila za dobit nepravednu, kojom je htjela kuću i djecu uzmnožiti, što je pomaga sadar da sja ko i ostale njezina kuća, i da su joj djeca u obilnosti od imanja, što li joj ostaje porad toga za sve vieke? Ništa drugo neg proklestvo i oganj vjekoviti. Ako se osudila za nečiste one razblude, kojiem je žirila u bludnosti svoje tielo, što joj ostaje priko svih vremena dohodnieh? Proklestvo i oganj vjekoviti. Ako se osudila za zle izglede, za otvrdnuto u osvetah svoje srce, za oholas usionu, kojom je htjela plutat vrhu svieh, što joj sad ostaje na drugomu onemu svietu? Proklestvo i oganj vjekoviti.

Ah, dake, riet ću vam zajedno svetiem zlatousnikom: *nolite misericordiae tempora perdere.* Sad na vrieme navlastito tkoji u smrtnom griehu nahode se, neka ne gube liepo vrieme od milosrdja, neg nastoje ončas pokorom pravom uteći od mača osvetnoga božje pravde, koj im visi više glave za krivine im pedepsati, i neka na vrieme spomenu se od suda onega, koj ih čeka nakon malo: *fugite ergo*, kako u knjigah Jobovieh govori nam se, *fugite ergo a facie gladii, quoniam ultor iniquitatum gladius est, et scitote esse judicium.* (Job. 19, 29.)

Besjeda XIII.

O prikorenjim, koja s razlikiem prikladnostim učinit će se griešniku na sudu božjemu.

Quid faciam, cum surrexerit ad judicandum Deus? et cum quaesierit, quid respondebo illi? — Sv. Job na pogl. 31, 14.

Tužaše se i plakaše grozniem suzam sveti Job, i ovu tešku miso u svojoj pameti privraćajući, samu sebi govoraše: *quid fa-*

ciam cum surrexerit ad judicandum Deus? Što ću tužan učiniti, kad bog ustane za sudit me, i kad me počne pitat, korit, što ću tadar odgovoriti? *Et quum quaesierit, quid respondebo illi?* Ako i oni, ki je dobar, od tisuće stvarij razlicieh, više kojieh će biti iskušan, jedva će moći i na jednu zadovoljit: *non poterit ei respondere unum pro mille* (Job. 9, 3.); od mene paka, koj sam griešnik, što će biti? Da vam rečem pravu istinu, i mene puno smeta ova miso, kadgod u nju zadubem se, videći s jedne strane od koliko i koliko teškieh stvarij pravedno će višnji sudac prikorit me, a s druge ne znajući, kako ću mu odgovarat, i kako ću onoj tankoj pravdi moći u ičemu zadovoljit. Nu danaske, pridrazi moji, o korisnoj ovoj misli u kratko se zabavimo, za sadara dokle je vrieme pripravit se, neka svaki od skupštine dobre smrti *disponat sermones suos in judicio.* (psal. 111, 5.)

Ali za bolje razumjeti, kako će nas ljuto prlit višnjega sudca prikorenje, kad na njegovu oštru pravdu pristupimo, nu prije malo razmislimo druga njeka prikorenja, koja će nam se činit tadar zasramiti.

Nije toliko vele vremena, da jedan gospodar svjetla roda i godišta jur zrelieh, čiem, ne znam za koj uzrok, primeće jednu staru škrinju, namjeri se na ona pisma, koja u školah bijaše on isti jošter mlad izhitrio i složio. U što ih gleda i razgleda, i ne malo se arajdava na porode one prve otresene svoje pameti, na ruke jedan list dohodi mu, više koga bješe izpisana sva naredba od života, koju držaše u to doba.

Svake osam danâ, za najveće svake petnes ispovjes i sveto pričestjenje; svaki svetac zajedno s družbom na skupštinu božje majke; nje poslužbu i molitve sa svom ljubavi jednoga sina na nje službu zapisana; svaki večer iskušanje moje duše; svaki dan tri djela osobita od satrenja mojieh oćutjenstva, navlastito od jezika i od očij; od mjedij, koje na božić i kolende i u ostale slične prigode daruju mi rodjaci i roditelji, deseti dio uboziem. Tužan čovjek štio je i proštio ovi list, spozno je svoju ruku, i potanko spomenuo se, da je držo za koje godište oni način od života. Zavrtjele su mu se tadar suze i pun srama s oniem pismom pod očima uzeo je govoriti: ah, liepi životu, gdje si sadar? Koja razlika od mene njekadašnjega do mene sadašnjega? Ispovjes nakon osam danâ: tužna ispovjes! Smucam je od božića do uskrsenja,

i to na silu, za krstjanin pokazat se. Svaki svetac na skupštinu božje majke: a jedva čujem sadar jednu misu, tužeći se, da je duga. Iskušanje moje duše: jadno ti to iskušanje, ako mi je duša zapletena, da je ne umijem razputiti, ko ledina puna dračâ i koštravâ, puna zvierij i zmajâ, mojieh grieha svakdanjieh. Deseti dio uboziem: na igru mećem, i što imam i što ne imam; a u toliko dužnici plaču neplaćeni. Ovi list od mene upisan, prikorit će me na dan sudnji, bit će moje iskušanje i moja osuda. Neće biti tad potreba, da se hudoba vele mori prid sudcem višnjiem. za obadit me; ja ću bit hudoba meni istomu, ja obaditelj, i ja svjedok i ja sudac. Udrio je tadar u grozne suze; i dobro bi za njega, er je na vrieme počeo plakat i na vrieme život promienio.

Svaki od vas, pridrazi moji, neka sam u sebi spomene se od liepieh onieh godišta, kad pod stražom svojieh vjernieh naučitelja, i pod pomnjom ljubežljivieh ispovjednika uzdržo se vjeran bogu, čist u duši, strašeći se i od mala sagriešenja, i neka reče sebi istomu: kad prid pristoljem od višnjega ukažu mi se ova godišta, i s mojiem sadanjiem priklade se, ter očituju tako protivna meni mene, koj sram, koj prikor! *Quid respondebo?*

Kad dodju na vrh one odluke, koje u zabavah duhovnieh svetoga Ignacija puniem sam srcem učinio; ali za najmanje one, koje može biti i plačući prid mojiem sam ispovjednikom ponovio puno putâ, da ću se ohajat od opake one družbe, da ću prostit iz svega srca, da ću platit, što sam tudje uzdržo mnogo lietâ, da ću živjet na krstjansku i nazbilj se promieniti: kad, velim, u obraz ove odluke metnu mi se, i spoznajući da su moje, bude mi paka priloženo: liepe odluke a grube laži, a jeda si s njima htio boga privariti? Ostavio si onu družbu za s drugom gorom sastati se; viteški si oprostio, ijed u srcu kuhajući, koj na sve strane i pokriven dimio je; platio si dužnike, istina je, one od igre a nijesu tužne utrudjene siromahe, ni ostarane zadužbine; život si promienio za na gore privrnut ga. Na ova ljuta upeknuća *quid respondebo?*

Ustat će tadar i vrsnici naši, koji s nami zajedno odhranjeni, bit će prid oči stavljeni nam ko zrcalo, da po njima naše gruboće razgledamo. Oni mladić, koj je sadar izgled svake krieposti, a ti ga držiš ko divjaka i od njega ko od dosade uklanjaš se, i njim se rugaš može biti ko slabićem suludniem, on će ti bit prikazan, da od njega zasramiš se. Ti jezika tako nesramna, on

u riečih u načinih svedj uztegnut; ti u kalu od tolikieh nečistoća, a on strašiv i od pogleda slobodnijega; on u crkvah prikupljen, snižen, ti razpušten i objestan prid istiem bogom.

Ustat će i ona mladica u cvietu jošter od mladosti sramna u odjećah, krotka u načinieh i bogoljubna, ter će drača biti u očieh sviem oniem, koje majke od ciele kuće djeti, a može biti i udovice sa sviem godištim na ramenu čine jošter od vjerenice. Ona žena ustrpljena i složena u mnozieh tugah prikorit će mnoge druge, koje jezikom otrovaniem ljute zmije susjedstvo i kuću drže u smeći. Oni trgovac svedj pravedan u svom trgu, činit će se zasramiti njekiem vukovom grabećiem, koji nijesu igda mirni ako sve k sebi ne pritegnu.

I, što je gore, činit će višnji sudac, da iz naloga od nesrećnieh osudjenjaka ustanu isti nevjernici za zle krstjane prikoriti. Ćesare Julio za neprijateljem oprostiti srca tako plemenita, da nijesi htio ni ime im obaznati, stani gore i zasrami njeke pse jedovite. Lukrecija, poganska ženo, u čistoći tako stavna, da i kraljevska milovanja odbijala si, i sebi prije smrt obrala neg i malo ockvrnjenje, zabuši malo one krstjanke, koje napravam iziskaniem iskale su i u crkvah tudje oči za ne reći i tudje srce. Torkvato, koj sina imajući jedinoga, činio mu si glavu stavit pod sjekiru od krvnika, za dat izgled kako se imaju vojničke slušat zapovjedi, prikori one oce i one majke tako slabe, koji na vrat djeci uzdu spuste, da se ukažu u družini otreseni.

Neće li ovdi razložito oštri sudac moć vapiti: kako? Od krstjanina kriepostniji jedan Turčin; jedan žudio pravedniji u pogodbah neg trgovac pravovjernik; svjetlija jedna poganka u čistoći neg krstjanka? Da što je činilo u tvojoj duši ono prisveto obilježje, koje si primio u krštenju? Što ona sol zlamenita na jeziku *sal sapientiae*, ako ti je jezik bio smrdeća gnjilad od poganieh razgovora? Što oni križ pomasti svetom od djetinstva tebi na čelu utješten ko vojniku moje družbe, ako ko sramotni jedan pobjegnik pod stiegom si svedj vojevo od mojieh neprijatelja; i mato si a može biti i silovo si mnoge duše, da od mene odbiju se? Moja unutrnja nadahnuća, s kojiem sam te svedj sliedio; sveti izgledi, kojiem si bio svud obkružen; riečbožja, kojom si imo uho natopljeno; moje tielo na otaru, moja krv i dostojanstva na križu tebi darovana što učiniše? A moje vangjelje? U rieči držo si ga više glave, a u dielih pod nogami; er vangelje, s kojiem si se

svedjer vlado, bile su samo tvoje razblude, tvoja oholas, tvoj tobolac i samosvojna tvoja ljubav. Da što na ovo odgovaraš? Ah, pridrazi, *quanta erit ista derisio*, *et qualis ista confusio!* Višnji sudče, *quid respondebo?*

Alvar Bassan, Filipa drugoga oviem imenom poglaviti vojevoda, zapovjed bješe primio od svoga kralja za spraviti najbrže i urediti pomorsku onu vojsku strahovitu, koja paka s mnogom štetom od krstjanstva nedaleko od Ingiltere poginula je. Nu er je treba bilo mnoštvo drievâ ugotovit, čete skupit neizbrojne i vojničke i mrnarske družbe, nanieti sprave ratne i pićne *) jednu nesvjes, nije se poso mogo tako prešno opraviti, kako kralj žudio je. Dake budući bio u dvor zazvan vojevoda, Filip tmastiem licem i smutjeniem reko mu je samo ove rieči: *male tu quidem pro benevolentia in te mea mihi gratiam rependis*: da ti rečem pravu istinu, ti veoma slabo na moju ljubav odgovaraš. Izide tužni Alvar iz stana kraljevskoga, u licu porad srama živi oganj, otide doma, razboljen leže u odar, i nakon veoma malo danâ umrie od jada i žalosti. Dobro znate, pridrazi moji, da kad sjede Isukrst *in sede majestatis suae* (Mat. 19, 28.), drugčije veličanstvo i mogućstvo i dostojstvo u njegovu licu razsrčenu zasjati će, neg li ono od Filipa, stvorenja tužna, kako i mi. Ter kad njegova neizbrojna dobročinstva s jedne strane ukaže nam, a s druge neizbrojne naše griehe, zloće, neharnosti, ter počne *in ira sua* (psal. 2, 5.) koriti nas, ah, jaoh tužan, *quid respondebo?* Dake sadar, kad kleknemo prid sudca našega uvriedjena, nastojmo, dokle je vrieme, pokajanjem i promjenom od života njegovu pravdu utažiti; neka svaki od nas od časa ovega *disponat sermones suos in judicio.*

*) pića = hrana.

Besjeda XIV.

O tjeskoći griešnika ne mogući se ikako opravdat na sudu božjemu.

Quid faciam cum surrexerit ad judicandum Deus? et cum quaesierit , quid respondebo illi? — Sv. Job na pogl. 31, 14.

Čujući u prošastoj korunici strah i pripas svetoga Joba pravednoga u smišljanju, da ima od boga biti sudjen, i predanje ne malahno, čiem ište i ne nahodi, kako će mu odgovarat: *cum quaesierit, quid respondebo illi?* čujući, velim, ovu besjedu, jeste li i vi štogod za koris vašu pripali se, i jeste li nazbilj promišljali, kako ćete podobne iznaći odgovore za pritankoj onoj pravdi zadovoljit? Držim da kad ste klekli onomadne prid Isukrsta sudca našega uvriedjena, stisnulo vam se malo srce, i da ste i vi u pameti pomutjeni govorili: *cum quaesierit, quid respondebo illi?* Nu ja sumnjim razložito, da mnozi paka kad su iz crkve izišli, stvar od utištenja tako velika sasma su ončas pozabili. i oni strah tako koristan sasma iz srca pometnuli Dopustite mi dake, da i danas priudrem iz nova oni ćavo, i rad onieh, koji se lasno zaborave, priglavim iz nova ono teško prikorenje, kojiem će razsrčen sudac griešnike tužne pokarati, neka na vrieme spravimo se za odgovarat, i neka svaki od nas pravom promjenom od života *disponat sermones suos in judicio.* (ps. 111, 5.)

Jedna pripovjes Filipa drugoga kralja od Španije dovršila je najposljednju korunicu, a druga neka počne ovu današnju. Pohlepan jako ovi kralj, da crkva od svakoga ko božja kuća poštuje se, jedan dan ugleda u njoj dva plemića svoje dvorbe nepriklona i slobodna, ter kažući u licu, da je razsrčen, kriviem okom pogleda ih. Ovo je samo dosta bilo, da šene pameti jedan od njih, a drugi da smrtnom nemoći razboli se i primine.

Ah, pridrazi, da ako jedan kralj svjetovni, prah i zemlja ko i svi ostali, kažući u licu svoju razsrdjbu, može ovako pristrašiti, treba da zavapim zajedno svetiem Jerolimom: *vae nobis, quid fa-*

ciemus sub tanti judicis majestate? Jaoh nami griešnikom tužniem, što će biti tadar od nas, kad ugledamo sudca boga suproć nami razsrčena, koj čini jedniem pogledom, da sva zemlja uztrese se: *qui respicit terram et facit eam tremere* (ps. 103, 23.); i kad počne u svom gnjevu karati nas i koriti?

Kad je proć imala priko Jordana rieke božja arka, donje vode iztekle su i log*) izsušen ostavile, a gornje u svom tieku ustale su se, i rasteći po načinu kristalne gore zamjerniem čudom same u sebi držale su se: *steterunt aquae descendentes in loco uno, et ad instar montis intumescentes apparebant.* (Jos. 3, 16.) A kad je paka prošla arka i sva vojska izraelska, nadute one vode i uzbučene, što su se veće bile prikupljale, toliko su većiem mahom i većom bukom oreći se izkrenule, i na tiek naravni sa svom tegotom porinule.

Ove vode prikupljene, a pak ujedno sve spuštene meni kažu strašni potop od razsrdjbe božanstvene, koj će pasti vas ujedno na griešnike prid pristoljem višnjega sudca, kad ih prikori i pokara. On, koj na griehe mrzi priko mjere, u vrieme našega od života muči i trpi, paček griešnike iste blagodarnom svojom rukom nadariva, trči za njima pastier ljubežljivi, svojiem ih nadahnućim priteži k sebi kažući im svoje ruke raztvorene za pokajane prigrlit ih. Ali nemojte scienit da se gubi u toliko ona omraza, ona razsrdjba božanstvena: od milosrdja uzdržana kupi se i raste kako i vode za pak jača na dan sudnji ukazat se, i od milosrdja jur spuštena za prikazu ponositiju božje pravde na griešnike sva ujedno sunuti se: *volens ostendere iram suam... sustinuit in multa patientia.* (Rom. 9, 22.)

Ja tadara, pridrazi moji, pod svom silom jednoga boga razsrčena, kad me počne pitat, korit, *quid faciam? quid respondebo?* Što ću učinit, što li ću moći odgovorit? Jeda ću vrieme pitat za plakati i pokorom moje griehe razčiniti? Koje vrieme? Ako je vrieme jur daleko: *tempus non erit amplius.* (apoc. 10, 6.) Jeda ću prosit milosrdje i proštenje? Koje milosrdje, koje proštenje? Ako će moj sudac biti tadar *ignorans veniam et nesciens misericordiam.* A kad me potanko počne iskušavat od svakoga i malahna pomanjkanja, *quid respondebo?* Jeda ću mu odgovorit: nijesam zno. Kako nijesi? Da što je u tebi učinila sveta vjera i

*) lóg = korito rieke.

svjetlos ista od naravi? Unutrnja prosvietljenja i nadahnuća na tisuće božje rieči, koje ti nijesu igda ne dostale, što učiniše? Ter ako nijesi na sva ova pamet stavljo, ako oči žažimo si za ne progledat, ista neznanos ko krivina nova na te pada. Da hoću li odgovorit: nijesam mogo? Ovi odgovor da se mnokrat i na svetoj ispovjesti: ne mogu, što je tudje, povratiti; ne mogu, slab sam, zlo naučen. Nu ako oviem odgovorom prid božjiem pristoljem uzbranimo se, neće li nam činit umuknuti vrsnici naši, koji od nas vele veće učiniše; grieśnici mnozi, koji na vrieme i od grieha ostaranieh odbiše se, koji tudje, premda ubozi, povratiše? A nada sve neće li nam činit umuknut Isukrst sudac, kažući nam raztvorene svoje rane, u kojieh svedjer smo mogli našu slabos ukriepiti i usnažiti?

Jedan mladić plemenit, bogat, varke od svieta u cvietu godišt najljepšemu spoznajući, sa sviem odredi ostavit ga i uteći u pustinju za moć lašnje u samoći živjet bogu, i živjet sebi. Ončas, kako možete pomisliti, za odbit ga od viteške ove odluke sto zapriekâ uzbuni se. Rodjaci i prijatelji svojiem molbam; domaće sve razblude svojiem sladkiem priblaznjenjem; a nada sve tužna mati udovica milovanjem i suzami i sviem dragiem oniem silam, kojiem sinovlje bije srce jedna majka oplakana. Nu mladić stavan krjepko i slobodno isti odgovor sviem davaše: *volo salvare animam meam.* Moja majko, hoću dušu sahraniti. Nijesi me na sviet porodila, da sviet uživam, neg da mojiem trudom nebo stečem. Ovo je samo, što utišti, a sve ostalo bez ovega išta išta ne utišti. Ali možeš i na svietu sahranit se. Mogu, istina je, nu veoma trudno medju tolikiem zliem izgledim, ponukanjim i prigodam pogibilniem; ter ako bog mene zove, i ja mu se ne ozovem, premda uzmoć budem sahranit se, najposlje ću se veoma lasno osuditi. Neka dake sviet izgubim, istom da duša ne izgubi se.

Kako reče, tako učini: bivši ostrigo plave kose, i haljine plemenite svrgo s sebe, obučen u kostretnoj suknji duplo ukopan i u muku uklonite jedne zabiti, i u tjeskoći veoma uboge kućarice, poče prvine novoga života svoga svega u bogu duhom tako razgorjeniem, da je izgled bio od krieposti sviem na okolo pustinjakom, jur davniem pustošnoga onega gaja pribivaocim. Sliedio je mjeseca puno ovi tiek od živeta, stupajima junačkiem u krstjanskoj izvrsnosti napredujući tiem načinom, da je sviem ufanje davo, da će se u njemu brzo vidjet svetac ne malahan.

Ali tužan nakon vrieme koje poče se morit. Budući mu u to doba mati umrla, uze privraćat u pameti dohodke obilne, koji se imahu medju rodjacim razdieliti, a on bi ih svieh sam uživo: peča *) kruha tvrda i crna, koju bi našo na trpezi, napomenjivaše mu obilne gozbe, koje na svietu čekahu ga: jedna stura **) više zemlje i san prisječen za skočiti na po noća činjahu mu zavidjeti postelje meke i razkošne njegove kuće. Dake pjeva psalme i sadara s ostaliem, nu bez ikakva bogomila oćutjenstva; ispovieda se bez svidjenja; pričestjenje i molitva ne mile mu se: u jednu rieč oni put nadzire, po komu bijaše došo u pustinju; s pohlepom pogleda ga za na sviet i na prijašnju svoju slobodu povratit se.

Ništa ne manje hrabrenstvo ono tako pospješno, s kojiem bijaše svoju kuća ostavio, od boga milos osobitu izprosi mu. Jednu noć u snu svomu činjaše mu se, da je odveden prid pristolje višnjega za bit sudjen. Vidi ondi oko sebe hudobâ čete pripravljene za obadit ga; u duši crv ga grize unutrnji i počinje ga osudjivat; zlovoljno lice od angjela stražanina zlo mu sluti; medju oniem, koji na sudu stahu, vidi mater, koja se njim podruguje i meće mu u obraz ove rieči: *ubi sunt illa verba, quae solebas dicere*: *volo salvare animam meam*: evo onoga, koj se nazbilj htio sahraniti. Liepa sahrana, koju si steko! Liepi raj, koga si dobio u pustinji! Na ove rieči mladić tužni, premda u snu, izčeznjiva, i u ovem čeznuću polumrtav od sna odskače. Prva miso, koja mu je tadar u pameti proniknula, ova je bila: da ako sud božji u snu nadzren u meni je taku pripas uzročio, da kako će me pravi sud jednoga boga, od mene služena tako slabo, pripasti? Ako nijesam mogo podniet lice moje matere iste, koja me je mojom slabosti prikorila, da kako ću moć podnieti lice sudca božanstvenoga, kad me korit počne *in furore suo* (ps. 2, 5.), i prid oči meni metne moju neharnos, moju zloću i krivine? *Si matris meae improperium non portavi, quomodo praesente Christo et angelis ejus improperia portabo?*

Dake iz nova u duhu razžego se i počeo oštriji život, sliedeći ga do svoje smrti; na koju pak, kad je došo, mati mu se iznova objavila, i sretajući ga, ove rieči liepe rekla mu je: *euge, fili, vere salvasti animam tuam.*

*) peča = komad. **) stùra = rogožina, Schitfdecke.

Tako je tako, pridrazi moji, na ovem svietu jedno teško prikorenje od čeljadeta, koje je vlasti ne malahne prid sviem pukom, mi podnieti ne možemo; da što će biti, kad na sudu prid sviem svietom isti Isukrst, kažući nam svoje rane, prikori nas i metne nam posred lica ove rieči: moje rane, koje vidiš, veće je u meni moja ljubav prama tebi raztvorila, neg srditos od židovâ: moja krv prolita tako obilno za tvoje gnusobe razčistiti, za dat ti u ruke cienu liepu, kojom ćeš lasno raj kupiti, ne kaže li ti, koliko sam ja žudio, da zajedno sa mnom blažen budeš? Jesi li mogo žudjet veće neg da bog za tebe na križ se propne? Da kako si na ovu ljubav odgovaro? Koju scienu u životu od mene činio si? Prodo si moju milos za svjetovnu jednu rutinu*); kad me si vriedjo, hvalio si se; mučo sam doslek, trpio sam te: *haec fecisti et tacui.* (ps. 49. 20.) A od česa je sad dostojna tvoja neharnos, tvoja zloća? Odgovaraj. Višnji sudče, *quid respondebo?* Ja drugo ne umijem neg uteći na vrieme sad od tvoje pravde razsrčene. Kud uteći? Sad dokle mogu s tvojom pomoći *a Deo irato ad Deum placatum*: uteći od tebe suproć meni razsrčena u tebe na otaru prema meni milostiva za plakati i za život promieniti.

Besjeda XV.

Otvrdnuće u životu čini zlom smrti završiti.

Cor durum habebit male in novissimo. — U knjigah ekles. na pogl. 3, 27.

Besjede doslek učinjene više suda boga živoga Isukrsta, prid kojiem se ima iznaći duša naša kad izdahne; prikazanje njegove teške pravde; osuda ona napokonja ili srećna ili tužna, koja će nam vjekovječanstvo ili od raja ili od pakla raztvoriti; i take druge stvari, koje sam vam tomačio, jesu li koj plod podobni u dušah

*) rùtina = trice, nugae.

vašieh učinile? Ufam, pridrazi moji u Isukrstu, da su strahom korisniem protrnuli mnozi od vas, i začeli u svom srcu razžeženu nove odluke za na vrieme pritankoj onoj pravdi zadovoljit, i u napreda ne poticat na razsrdjbu djelovanjem opakiem svoga sudca božanstvenoga. A je li izosto koj nesrećnik medju vami, koj na sve gromove ove strašne nije se krenuo išta, ni omekšo; nego osidran ko stanac kami uzdržo se u svojoj zloći nepomičan, premda zvečat čuje oko sebe striele i munje božje pravde razsrčene? Ah jaoh tužnu srcu otvrdnutu! Uzda se, da će bez sumnje na svojoj smrti omekšati i da će tada razčinit se veoma lasno, premda je žestoka jedna stiena, u obilne točke plača i suza pokornieh. A duh sveti na vrieme mu navieštiva, da je to miso nerazložna, da je beztemeljno to ufanje, i prieti mu, da srce u životu otvrdnuto bit će tvrdo i na smrti, i da ga čeka zlo veliko na onem času napokonjemu: *cor durum habebit male in novissimo.*

Čiem dobri jedan duhovnjak u smrtnom rvanju nagovaraše na pokoru grieśnika njekoga zlo naučna u životu, ovi obratjen k njemu na sve rieči ljubežljive, kojiem ga na pokajanje nukovaše, odgovori: oče, tvrd je kruh a nož ne reže. Ovi tvrdi kruh, koga nož ne reže, drugo nije nego srce u svojieh zloćah otvrdnuto. Ovoga nam veoma liepo i tomačenjem sasma bistriem Bernardo sveti prikazuje. *Quid est cor durum?* pita on, što je u sebi jedno tvrdo srce? *Cor durum est, quod semetipsum non horret, quia non sentit*: jest ono, koje ne misli na svoje tužno biće, zato od svojieh tuga ne straši se, er ih ne ćuti. *Ipsum est, quod nec compunctione scinditur, nec pietate molitur*: ako se namjeri kadgod za slušati rieč božju; ako izglede vidi od dobrieh; ako ugleda svojiem očima biče očite božje pravde i tužne smrti od druzieh sebi sličnieh: sve zaludo, sve su pjesni gluhu zapjevane. *Non movetur precibus, minis non cedit, induratur flagellis*; ako kadgod prijatelj dobar, ako redovnik ljubežljiviem nagovorom ponuka ga, da se osviesti: eh, odgovara, ti me hoćeš obraćat na pokoru. Ne ti, ni ijedan drugi, koj nam breca*) oko ušij; bog, kad uzbude htio, on mi će srce lasno u jedan čas privrnuti. Na prietbe paka ili od starijega razborita, ili od koga drugoga sviesna, koj mu prid oči njegovo stavlja razpuštenje, smije se u sebi i riečim kadgod još odviše podrugiva. Sva ljepota od krieposti, sva slados

*) brecati = zvoniti.

rajske slave, sve strahoće suda božjega i muka paklenieh ne kreću ga išta veće nego grebeni posred mora, koje svedj mlatjene valovima razsrčeniem, sve ostaju nemaknivo posadjene.

Kruha tvrda ovako nož ne reže. Najprije nož božje rieči, premda je po sebi bridak jače nego mač na dvie ruke: *penetrabilior omni gladio ancipiti* (Heb. 4, 12.); premda slobodno ruka snažna njime maha, ni malo ga ne zareže. Iza toga mač pristrašni od svieh biča božanstvenieh: nemoćij, uboštva, i mnozieh protivnostij pada na nj i na njemu ni biljega svoje oštrine ne ostavlja. U jednu rieč, za griešnika u ljubavi nepoštenoj, u tudjbinah, u ijedu, u osvetah, u motrenju bezzakonitu zaputjena i otvrdnuta omekšati i razciepit, nekorisni ostanu dari od dobar vremenitieh, er posred njih na razblude i na oholas uzdigne se; nekorisni isti biči i pedepsanja, er od boga udren ljubežljivo, da se osviesti, otvrdne gore kako sužanj pod batima, ili odviše ijedom srca puna čemera obraća se kako kučak za ugristi onu šibiku, koja ga udara. *Cor suum,* kako nam govori sveti prorok, *posuerunt ut adamantem* (Zac. 7, 12.): otvrdnuti su u svom srcu do te mjere, da je rez svaki nož izgubio za korisno narezat ih.

Srce ovako do nemoći napokonje dovedeno, hoće li imat tadar bolju sreću, hoće li nazbilj štogodj omekšati? Ne veli nam pismo sveto: *cor durum habebit male in novissimo*; i kako šti sirijansko izgovaranje: *malus fiet finis ejus*: iznać će se u zlu veliku, čeka ga svrha jadna i tužna? Ovu nevoljnu svrhu od života, koja se griešnikom prieti otvrdnutiem, svjedoče nam prem očito sveti oci.

Poštovani Beda nije bistrije mogo govoriti: *impii peccatorum suorum funibus constringuntur et cum incessabili suae pravitatis augmento intereunt:* griešnici tvrdi noviem svedjer krivinami zapletivaju sami sebe, ter ko i ptice kad u mreži zapute se, zlo umru od hudobe, lovca staroga, ulovljeni. Sveti Grgur : *tenent illum pravae consvetudines, et quotidie duriores existunt, et cum eo in pulvere dormient*: zle nauke i zle običaji kako sobom nose u životu, tako u greb sobom i na sviet drugi prinesu ih. A u kraće Kartuzijan sve izgovara: *sicut vivunt, sic finiunt*: dospjedu, ko počeše: griešnici tvrdi u životu, griešnici tvrdi i na smrti. Isto govore sveti Ambrozio i Jerolim, i š njima zajedno tako su scienili i učili svi sveti oci i svi od crkve naučitelji, pokli su od

istoga duha svetoga uvjedjbani. On u psalmu govori nam: *mors peccatorum pessima* (psal. 33, 22.): zli griešnici dovrše gorom smrti. On u knjigah Jobovieh: *ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt* (Job. 21, 13.): živu na svoj način razpušteni, a dospjedu, kad najmanje nadaju se, posred pakla. I Isukrst isti govori u vangjelju: *in peccato vestro moriemini* (Joa. 8, 21.): u onieh griesih, koje ste tako obikli, da se od njih kako s vami sjedinjeniem, ne stavljate, u onieh ćete tužni život dovršiti.

Ako je ovo, pridrazi moji, prava istina kako vidite: dake moj mladiću, koj brojiš grieha vele veće neg danâ, i u dan svaki tvrdoći staroj drugu novu nadostavljaš; dake moj čovječe u tvojieh krivinah ostarani, kojieh veće imaš nego vlasâ na siedoj glavi, i premda vrieme iznahodiš za svieh posâl tvoje kuće, igda paka ne nahodiš ga za dušu uredit i stare tudjbine i nepravde razputiti; dake ženo (govorim sa svom slobodom, er vidim ovdi svaku vrstu od čeljadi) dake ženo, koja odavna ne imaš u tvom srcu ijedno pravo oćutjenje od srčane bogoljubnosti, i pod slikom, koju kažeš, od krstjanke časne i dobre, sakrivaš smrdeće srce i zna bog kakva djela: ako sad u životu na vrieme se ne osviestite, i nevoljnu dušu ne razputite, ter se pokorom stanovitom ne omekša vaše srce, svaki od vas *male, male habebit in novissimo*: na smrti će svoje posle veoma zlo opraviti. Tvrd je kruh, svaki dan se tvrdji čini, koj će ga paka nož moć tadara razrezati?

Vidim, što mi ovdi može tkogod odgovoriti. Znamo, da je tvrd bio i dobri lupež, i tkoji drugi njemu slični, a na smrti su omekšali. Prije nego li odgovorim, nu hodte zajedno sa mnom do kraj mora crljenoga. Vidite li oni puk neizbrojni, koj iz zemlje izlazi jedjupačke s živinami naprtjeniem, s kolim, i s stadima? Ono su židovi, kojieh najposlje, premda zlovoljno, Faraun je pustio, da otidu, pak pokajan, da je svoju kraljevinu od toliko podložnikâ izpraznio, koji slušahu kako sužnji, oružan on isti glavom sa vojskom ide za njima za natrag ih povratiti. Čiem za sobom ugledaše starci, žene i dječica Farauna, u plač udriše. Jaoh tužniem, eto za nami Farauna! Mojze zašto i gdje doveo si nas, da ovdi poginemo u pustinji? Mojzes dobri pun ufanja trčaše tamo i amo od jednoga do drugoga zu puk zlovoljan uhrabrenit, veleći im: ufajte, ne bojte se: bog, koj nas je izveo iz Egipta, on će

umjet svemu providjeti. Tako i bi; er Mojzes pružeći čudotvornu svoju šibiku prema moru, njom ga udri, a more udilje u svom skutu raztvori širok put i veoma prostran, tere uzdignu dvie strane svojiem vodami ko dva zida oda ckla *) bistra: *erat aqua quasi murus a dextera eorum et laeva.* (Exod. 14, 22.) Uljezoše dake, kako veli Kornelio a Lapide, medju ljudim, ženam, dječicom, kolim i stadima tries stotin tisuć; i za govorit zajedno Salvianom, *undarum patientia servati sunt*: imale su one vode ustrpljenstvo za čekat svieh dokle prodju, da ni jedan pješac momak ne izostane. U toliko Faraun i on dohodi na kraj mora, vidi židove tja daleko da su prošli, ugleda put još raztvoren. Na nogah brzo s poglavitiem vojevodam čini u preši ratno vieće: veći dio od misli je, da se ne ima vrieme gubit, da se uljeze po istom putu; er ako su mogli proć dječica, starci i kola teška i liena, kako neće proći konji i konjici? Dake ulaze u more, i kad su došli posred sriede, one vode nijesu imale veće ustrpljenstvo za čekat ih, neg vodeni oni zidi poviše njih razvaljeni medju svojiem valovima konje i konjike, oružje i oružane potopiše vrteći njima i valjajući ih, i kažući po skrupu, gdje plutaju kopja, stiegovi, konji, pješci i konjici. Ah jadni Faraune! ah tužna vojsko! ah nevoljni utopci! Žalite ih? Ja ih ne žalim ni jedne mrve. Jedan dar prikoredni, jedno čudo do onadar ne vidjeno, koga bog učini za svoga puka, Faraun hoće da ga učini i za njega. A kad si ti taku milos zadostojo? Jeda kad bijen i pribijen mnoziem bičim, da se osviestiš, i prosvietljen prizamjerniem čudesima svedj si veće otvrdnjivo u tvom srcu? *Induratum est cor Pharaonis.* (Exod. 7, 22.)

S Farauna kralja, od griešnika otvrdnutieh, obratimo razloženje na griešnike, koji ga sliede i na izgled dobroga lupeža, koj na smrti obrati se, uzdaju se sliedit zlo živeći, i svaki dan gore u srcu otvrdnjivaju. Isti zakon govori nam: *quod alicui gratiose conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum*: jedno osobito blagodarje vlastito komu dopušteno u prigodah izvanrednieh ne ima na izgled proći od druzieh. Što se na smrti dobri lupež obratio, to je čudo bilo krvi Isukrstove, koja se onadar prolievala i od koje prizamjerna kriepos htjela se svemu svietu očitovati. Ti ufanje od prodaje tvoga vina, ti dobit na tvoje mjedi, i tako druge

*) cklo — staklo.

svjetovne napredke na jedno čudo izvanredno ne naslanjaš. Da kako se uzdaš na jedno čudo božjega milosrdja sahranjenje tvoje duše, poso tvoj najglavniji, naslonjati. Ah, vjerujmo duhu svetomu, da tko srce tvrdo na smrt donosi i svoju dušu griesim napunjenu, neka čeka zlo veliko: *cor durum habebit male in novissimo.*

Besjeda XVI.

O ljubavi, koju nam kaže Jezus u svetotajstvu od otara.

Cum dilexisset nos . . . in finem dilexit eos. — Sv. Ivan na pogl. 13, 1.

Nije stvar ijedna svakomu premda vještu pengaocu tako trudna kako razžaren oganj jednoslično svojiem mastim prilikovat. Oganj paka, koj na nebu sred rodnoga svoga okruga razplanut je, tako je živ, tako iztančen, tako od našieh oćutjenstva odalečen, i za reći ovako, tako nebeski, da mastim našiem, koje su od zemlje, nije načina ni mao dielak slikovat ga. Žudio sam ja danaske, moj Jezuse, o tvojoj ljubavi prema nami besjediti, koja po rieči uzdanoga učenika tvoga do svrhe se umnožila, čiem nam je pod prilikam kruha i vina tebe istoga darovala: *in finem dilexit eos*; ali ova moja požuda, što je drugo, neg htjet oganj vele veće neg nebeski, živi oganj i božanstveni u liepomu tvomu srcu, ko u rodnomu svomu viru, čiem najjače razžaren je i razplanut, riečim slabiem, kako masti zemlje tmaste, prilikovat. Drugoga načina ja ne vidim za ovu moju želju i malo štogod izpuniti, neg da ti jednom iskrom rajskoga onega ognja usne moje razčistiš prije, kako ih je i proroku Isaiji ognjenitiem oniem kamičkom jedan serafin razčistio, i da njome moje srce u ljubavi sve razgoriš; er znam dobro, da ne spozna, što je ljubav, niti umije o ljubavi govoriti tko ne ljubi. Tako ću moći pristojno štogod tvomu liepom srcu

prema nami zatravljenu izgovorit, i u puku ovemu, čiem plame tvoje ljubavi prikažujem, plame od ljubavi prema tebi, božanstveni ljubovniče, razmahati.

Ne znam, jeste li igda zamierali, da je stvar različna ne malahno bit prijatelj, i bit ljubovnik. Prijateljstvo, ako u sebi nije kriepos osobita, za najmanje ide s družbom od kriepostij; zato razlogom se svedjer vlada, uzdrži svoje pristojanstvo i svoje mjere u načinieh. Ljubovstvo paka sve inako, er ljubovnik ni pristojnos ni mjeru gleda, nego udre ončas u prikoredne savišnosti, i njima se paček hrani, njima žive: *amor excessibus vivit.* Zato sva starina pod prilikom ga je od djetešca nejakieh prvieh lieta prikazivala, koje razlóg i razborstvo još ne ima. Nu Isukrst u prisvetomu ovemu otajstvu od otara ne samo nam se čini prijatelj, neg odveće i ljubovnik od nas vas zanesen, vas zatravljen prema nami. I premda se ne može reći istinito, da je on ganut bio i pridobit pohotjenstvom od ljubavi, ništa ne manje rad dobrote i miline, kojom nas je prigrlio, pohotjenstvo isto od najzasliepljenieh i od svoga pristojanstva najzaboravljenieh ljubovnika svojiem djelim i načinima božanstvenom razbornosti nasljedovo je.

Ako je tkogod u ovom sboru bogoljubnomu, koga je u mlado i plaho doba ljubav bila pod svoju silu ujarmila, dopuštujem mu, neka se samo za jedan čas napomene, na koje, ne velim, pute trudne i stupaje, neg ponore i svakdanje prikorednosti ljubav ga je u ono vrieme porinula, i neka ih prikladi paka s oniem načinim, koje mu kaže, s oniem stupajim, koje bog čini prema njemu u prisvetom ovemu otajstvu.

Moj privišnji gospodaru, što činiš medju tvojiem učenicim na onoj trpezi s oniem kruhom, koj je prid tobom, i s onom čašom u tvojieh rukah? Potajnik njegova srca božanstvenoga, Ivan učenik obljubljeni, odgovara: *cum dilexisset suos.* Općio je s angjelima ko prijatelj, koje je stvorio svom milosti urešene; svete oce i proroke prvieh vieka i od staroga zakona sve pravedne svojiem je prijateljstvom počastio; nu sadara prohodi za od prijatelja bit ljubovnik prema nami, sebe istoga na ona savišnja prikomierstva zanoseći, na koja ljubav može zanieti: *in finem dilexit.* O *finem*, treba je da vapim vas začudjen, *o finem sine fine*, *sine modo*, *sine termino!* Da bog spasitelj, zatravljen od nas, prikuplja sebe istoga u jedan zalogaj, u jedan srčak za s nami općit na uz-

danu, za s nami se sjedinit jače, za sva rajska dobra nami ujedno darovati!

Što činiš, iznova ću te upitati moj ljubljeni gospodaru, što činiš na zemlji ovdi na ovieh otarih našieh? Tvomu tielu jur blaženu raj i nebesa pristoje se. Tko nije putnik, u rodnomu mjestu pribivat ima. Ne stojiš ovdi sadar medju nami za sviet odkupit, er je sviet odkupljen, raj raztvoren, zabučen pako i od nebesâ put ukazan. Za tvoju nam milos podieliti, nije potreba, da na zemlji tvojom glavom nahodiš se. Dake što činiš ovdi više zemlje? Radujem se stati s vami u družbi vašoj, moji pridraži, moje razkoše, moja ljubav: *deliciae meae esse cum filiis hominum.* (prov. 8, 31.) Jedan prijatelj može stat bez drugoga prijatelja, nu ne može jedan ljubovnik. Ne umijem se odielit od vas, ne umijem vas ostaviti. *Ecce vobiscum sum .... usque ad consummationem saeculi.* (Mat. 28, 20.)

Kad jedan kraljevski gospodičić zatravljenjem od ljubavi priuzet je od koje uboge i priproste djevojčice, i on u odjećah priprostieh bez djetićâ i bez stražâ, bez ijedne od dvorbe ponosnosti, nespoznan ide iznaći je, i sve mu je uživanje govorit, vidjet i općiti na uzdanu s njom, koja je vas zamjerak njegove ljubavi: u nje je na svaki čas, na svakom mjestu gdjegod može, zaboravljen da je kralj i gospodar, er mu je ljubav sve razborstvo zasjenila.

Prosti mi, milostivi moj Jezuse, ako rajske rieči, kakve želim za tvoju ljubav izgovorit, ne imajući, zemaljskiem oviem rutinam služio sam se; ere znam, da nijesi njekad za urešenje tvoje arke, prilike otajstva ovega istoga, nijesi, velim, ni zlato odmetnuo inostrano. Vidim dake tebe, božanstveni gospodaru zanesenjem od ljubavi tako skrovna i podnižena, da pravim vas začudjen: *sic Deus dilexit mundum!* (Joa. 3, 16.) Vidim te bez svjetle dvorbe bez ikakva od veličanstva prikazanja, pod prilikam biela kruha u crkvah mnokrat porušenieh, izgnušenieh pribivati, sniżiti se do siromašnieh kućarica i doć na odre od gadnieh nemoćnika. Tako si paka spravan na prvi glas tvojieh redovnika doletjet k nami, da ne samo držiš vrata od neba otvorena: *januas coeli aperuit Dominus, et pluit manna* (psal. 77, 23.), nego si ih razvrgo odviše i razmetnuo: *portas coeli abjecit Dominus*, kako ovdi liepo šti psaltjer slovinski, želeći se dati u ruke tvojieh ljubljenieh, da te za-

tvore medju njima na otaru u pritiesnoj shraničici ko liepoga tamničara od ljubavi, čineći se u toliko tvojom dobrotom, dopusti mi, da izrečem, ko ljubovnik sasma izgubljen prema nami. Ah, istina je, istina je, da veličanstvo i prijateljstvo mogu se ujedno sastučiti, nu ne mogu veličanstvo i ljubovstvo.

Ljubovnik svaki razmetan je od sve što ima za ugodit čeljadetu, koje ljubi. I u istinu, koliko ih se iznahodi, koji u malo vrieme mnoge znoje od starieh i stečenje mnozieh lieta rasuti će. Zato ljubav pod obličjem od djeteta gola i bosa prilikuje se, er se svlači od svega, sve dariva.

Isukrst primili naš ljubovnik *sciens, quia omnia dedit ei pater in manus* (Jo. 13, 3.), spoznajući, da mu je u rukah božjega blaga sve shranište, hotio ga je svega izpraznit jedniem darom. Čini mi se, da ljubeći nas priko mjere govoraše: razdielio sam države i ćesarstva, kraljevstva i bogaće, imanja i hitrinu od razuma za koris ljudskieh od tjelesa; sve vjerne duše porodio sam, pitajući ih sladkiem mliekom mojieh milostij, mojieh nauka, mojieh izgleda; poslo sam s neba angjele za čuvat ih; sišo sam i ja isti za bit njima pastier, liečnik, parac, svjetnik, naučitelj; raztvorio sam moje žile mnogiem ranam, i za njihovo odkupljenje svu moju krv izlio sam; i raj sam im otvorio, kažući im kraljevstvo moje za njihovo rodno mjesto, i da dodju, nukajući ih. Je li veće što im mogu darovati? Još nije smirena moja ljubav. Neka od mojieh vjernieh dodje svaki osobito. Eto svakomu darivam tielo, dušu moju i božanstvo, koliko mogu ja darovat, koliko može svaki žudjet, sve, sve neka ide i daruje se. *O charitas! o charitas!* ne mogu ovdi neg zavapit s Bernardom svetiem, *omnia, quae potuit, pro nobis fecit, omnia, quae habuit, dedit.*

I nu ovdi liepe načine zatravljena ljubovnika razgledajte. Tko dariva za svoju ukazat blagodarnos, svoje darove uzdiže riečim, koje š njima sadružuje; a tko dariva za ljubav samo, prije će ih snižit riečim neg uzdignut. Tako vjerenik, čiem zakovan u prstenu pridragi kami svojoj dariva vjerenici: uzmi, reče, za moju ljubav ovi prsten; a u isto vrieme dragi kam ne spomenjiva, porad koga samo ono malo zlata cienjeno je. Tako spasitelj ljubežljivi: *accipite*, govori nam, *et comedite*: *hoc est corpus meum* (Mat. 26, 26.): uzmite, veli, i blagujte, er je ovo moje tielo; tielo samo, kako zlato, imenuje, a u toliko ni dušu ondi sjedinjenu, ni božanstvo

spomenjiva, dragi, za riet ovako, i dragi kami bez procjene: *si dederit homo omnem substantiam . . . pro dilectione* (a šte drugi) *pro dilecta, quasi nihil despiciet eam.* (can. 8, 7.) Dariva spasitelj pun ljubavi tielo, dušu i božanstvo, i sve ovo načinima tako uljudniem dariva nam, da kaže ne darivat veće neg jedan zalogaj: *quasi nihil despiciet eam*: *accipite et comedite*: uzmite i jedjte.

Je li se igdje iznašo koj ljubovnik tako zatravljen, da je dô sebe istoga u jestojsku za jače se s svojom ljubljenom sjediniti, kako Isukrst sebe dava, da se š njime tielom, dušom sjedinimo; da je on u nami, a mi u njemu: *in me manet, et ego in illo* (Jo. 6, 57.); da čiem ga blagujemo, u sebe istoga promieni nas: *mutaberis in me*; da se uda učinimo tiela njegova prisvetoga: *nescitis, quoniam corpora vestra membra sunt Christi.* (I. Cor. 6, 15.) Ah, sjedinjenje, koje samo može iznaći bog ljubovnik, i koje on samo može izgovorit, koj ga je učinio.

Ali ovdi, moj primili spasitelju, ne mogu neg zavapit pun žalosti: ah izdate od nas tvoje ljubavi! Ti želiš pribivati s nami, nahodit se u našoj družbi *usque ad consummationem saeculi* (Mat. 28, 20.), i očito govoriš nam, da su tvoje raskoše od najmilieh općit s nami na uzdanu: *deliciae meae esse cum filiis hominum* (prov. 8, 31.); a mi bježimo od tebe, i sama mnokrat u crkvah te ostavljamo; paček mnogi, kad dohode, za vriedjat te dohode samo i prid tvoje donose lice nepoštene svoje ljubavi i pogledim i riečima i požudam. Istinito je bilo o tebi upisano, da ćeš primat, pitat i hraniti neharnike: *hospitabitur, pascet et potabit ingratos, et post haec amara audiet.* (eccl. 29, 30.)

Ti izpraznivaš tvoje blago, čiem nam darivaš tebe istoga; a mi s tobom tako tiesni, da srce, koje nam pitaš, ne umijemo ti jednom nazbilj darovati; ti se hoćeš tako tiesno s nami sjediniti, da si naša jestojska se učinio, a nadju se mnokrat kojigod, ki njekad s tobom sastučeni, paka (sram me je izreći) *tollentes membra Christi faciunt membra meretricis.* (I. Cor. 6, 15.) Razložito dake ko izvan sviesti izvadjena Marija Mandaljena de Pazzi po svem svomu manastiru vapila je: ljubav nije ljubljena, ljubav nije ljubljena! Čiem mi, moj Jezuse, medju ugljenim razžareniem, medju plamim tvoje ljubavi hudobskiem njekiem čudom svi smrznuti ostajemo: *inter tot ignitos carbones diabolico miraculo non ardere.*

Ne tako vi, pridrazi moji, koji ste u ovu skupštinu zapisani, neg ištite Isukrsta, koj vas ište; njemu svu vašu ljubav poklonite; njega ljubite, koj vas ljubi: *dilige illum, a quo dilecta es*; *intende illi, qui intendit tibi*; *quaere quaerentem te*; *ama amatorem tui.*

Besjeda XVII.

Ne znajući čas naše smrti, imamo joj se svedj nadati.

Vigilate, quia nescitis diem neque horam. — Sv. Matej na pogl. 25, 13.

Stvar je čudna i za ne malo pripasti nas, stvar dostojna od pomnjiva razmišljenja, jedna običaj, koja od nazad ne vele lietâ ne samo po ostalom svietu, neg i u ovem našem gradu medju vrstom svakom od čeljadi uvodi se. Smrt u godišta njekadašnja, u vremena našieh starieh imala je štogod sklada i uljudnosti, i nebi došla pohodit te, što poruku prije sebe nebi poslala od nemoći i ne kratke, i tako ti koje vrieme dala, da se možeš štogod malo pripraviti za primit je. A sadara koliko puta prigodi se, da navrne posred kuće nečekana, tere silnom jednom kapljom, jedniem prikiem izčeznućem u malo časâ, u kratko vrieme zabušena, zapanjena, da se ne možeš ni raztrieznit na put te odpravi vjekuvječanstva velikoga. Ja ikoga neću ovdi imenovati; vi sami lasno možete spomenut se, tkoliko ih je najzadnja ova ljeta, u doba razlićno od godišta, vrste različne od čeljadi iznenadne priminulo. Nu ako počne smrt igrat se na ove igre, i tom plahosti nasrnjivat suproć nami, je li koj način za moć se od nje obraniti, da ako nas tako prešno iz prinevarke pošlje tielom doli u greb, ne pošlje nas paka dušom u tužno i jadno vjekuvječanstvo? Ovi način, koj želim da danaske naučimo, kaže nam spasitelj dobri u vangjelju, veleći nam: *vigilate, quia nescitis diem neque horam*: bdijte sve-

djer, svedj pripravni vašu smrt čekajući, er ni dana ni časa znate kad vas ima zahititi.

Dobrovoljno, kadgod mogu, tomačim moje misli priličnostim i pričicam, neka svaki od puka, premda ne umjetan i da priprost, duhovne ove nauke može lasno dohititi, i da iko na mene ne tuži se, da moju besjedu ne razumije. Na dva načina jedan djetić može čekati gospodara svoga, ko dva načina mogu biti, kojiem mu se glas donese, da gospar ide, i da spravan stoji za primit ga. Najprije može primit ovu poruku: dignuo ti se jutros gospar s tega mjesta, i misli biti na svojoj kući večeraske. Djetić, koj prima ove glase, vas dan stoji mirna srca, i pokojno može vas dan plandovati; er mu je dosta, da k večeru vrata otvori, i pri kući bude, er gosparu prije večera ne nada se. Nu da on primi druge glase: gospar ti se jur odavna odielio, i može doć na kuću danas ili sjutra, nadaj mu se na svaki čas, er može izit nakon malo. Ovi djetić, ako je vjeran, sve ovo vrieme treba je da stoji čekajući svedj pripravan i u jutro i u podne i u večer, er u svako doba od dana može biti, da gospar mu izide.

Oviem drugiem načinom, pridrazi moji, treba je da i mi smrt čekamo, ako želimo, da nas iz prinevarke ne zateče, svedj pripravni u svako doba od dana, u svako vrieme od života; er tadara, kadgod dodje, neće doći nenadana. Tako nam kaže dobri Isukrst, ljubežljivi naš naučitelj: *et vos similes hominibus exspectantibus dominum suum . . . ut cum venerit, et pulsaverit, confestim aperiant ei.* (Luc. 12, 36.) Zabilježite i veoma dobro razgrizite priliepe ove rieči: *cum venerit confestim aperiant ei.* Kad smrt dodje, i zakuca sudac tvoj gospodar, da ne imaš tadar spravljati se, neg se iznać jur pripravan, i udilje bez ikakva odmicanja raztvorit mu: *confestim aperiant ei.*

Da ako tkogod počne sam u sebi govoriti: eh, neće smrt doći meni tako brzo, er sam jošter mlad i snažan; neće doći u ovo godište; dopustit će mi, da uredim moje baštine, da dogradim onu kuću, da i ja doprem do one časti, dokle su došli i moji stari: ter u toliko ili počne uzoholjen siromaha tlačiti i nejačega, ili samo svoj napredak i svoje kuće gledajući, tudjiem plačem koristit se, ili razbludam zabranjeniem tielo gojit i svoja žirit pohotjenstva: *si autem dixerit malus servus . . . in corde suo: mo-*

ram facit dominus meus venire; *et coeperit percutere conservos suos*; *manducet autem et bibat cum ebriosis* (Math. 24, 48.), od ovega što će biti? Nu čujte rieči strašne istoga Isukrsta, koje ne mogu doć na manje, er su u rukah njegovieh *claves mortis et inferni.* (apoc. 1, 18.) Doć će, veli, njegov gospar iznenadne i smrti će ga poraziti u dan, koj ne čeka, i u čas, koj ne zna: *veniet dominus servi illius in die*, *qua non sperat*, *et hora*, *quam ignorat.* (Mat. 24, 50.) I premda bude njegovo tielo sa svom časti i sa sviem korotim ukopano, od duše što mu će se prigoditi? Otjerana i odmetnuta u družbi od zlotvôr sebi sličnieh propasti će sred plača i jada vjekovitoga: *dividet eum*, *partemque ejus ponet cum hypocritis. Illic erit fletus et stridor dentium.* (ibid. 51.)

S oviem naucim božanstvenoga naučitelja prid očima ulazim mojom misli u svačije srce za izprežat što tko čeka. Njeki čeka, da umre oni stari, ona stara, za njihovo sve baštinstvo posvojiti; njeki čeka, da mu na rod dodje njegovo lozje i maslinište; drugi čeka pak prigodu za moć kćeri namiestiti, za svoje mjedi na koju dobit uložiti, za bit uzvišen kojom časti, da mu bude od koristi; oni čeka vrieme od ribnje, oni od lova, oni poklade: u jednu rieč svikolici do cigloga u komu čekanju nahode se. Da je li tkogod, koj smrt nazbilj čeka, držeći se svedj pripravan za primit je? *Similes exspectantibus.* Ah, tkoliko ih se malo broji; i zato ona dohodi iz prinevarke, er je malo onieh, koji joj se svedj nadaju: *ut cum venerit*, *confestim aperiant.*

Nu nebi bilo ni pô tuge, da se čekaju časti, baštine i dobiti. Koliko se u gorem biću iznahode povoljni oni sliepci, koji premda u griehu zadubeni, uskrsenje čekaju za ispovjes učiniti; čekaju ostaviti ostarane svoje bludnosti, kad se ožene; čekaju razpušteno svoje pršanje ukrotiti, kad prodje mlados; zadužbinam ne platjeniem i tudjbini zadovoljit, kad u boljem biću kuća bude. Jeda ovi imaju koje pismo učinjeno s smrti, da će htjet i ona čekat? Nu da ona ne uzčeka , i da dodje plaho, prešno, iznenadno, da ti vrieme ne da za moći se razputiti? Eh, oče, neće doći. A da dodje? Neće doći. Svi oni, kojieh je u jedan čas smrtna kaplja pomorila; koji su se našli u jutro zadušeni; koji su se ukinuli i slomili; kojieh je prika nemoć izvan sebe izvadila, ter ne znajući ni što hoće, ni što čine, na oni sviet odpravila ih, svi su tako govorili: neće doći.

Dake iznova pitam, nu da smrt dodje iz prinevarke? Ako dodje, hvala bogu. Ako zahiti te u tezieh griesih, u kojieh živeš dobar dio od godišta, zamršena u tudjbini, zapletena u onem poganom prijateljstvu? Hvala bogu. Hvala bogu? Da doli u paklu, gdje zatečen u tem biću bez sumnje ikakve propasti ćeš, hoćeš li govoriti: hvala bogu? Ah, nećeš tužan, neg kako pas jedoviti posred razžarene one peći drpit ćeš se tvojiem zubim u srditu neufanju, proklinjat ćeš i psovati boga i tebe. Ja, pridrazi, više ove stvari drugo veće ne prilagam, vi je sami veoma dobro promislite, navlastito neka je razgrize pomno tko u smrtnom griehu nahodi se, u kom može biti da živeći puno mjesêc stoji razbludan i veseo.

U toliko obraćam moju besjedu k oniem dušam prisrećniem, kakvieh ufam da je mnogo medju vami, koje živu običajno u milosti božanstvenoj bez smrtnoga sagriešenja, što je priprava i jedina i potrebnita za dobrom smrti dovršiti. Sviem oviem, za ne malo ih oradostivit, ja govorim stanovito: vi od smrti nenadane ne imate strašiti se; er premda smrt sve varke uzstere i sve zasjede uzsapinje suproć vami, neće igda doći nenadana, čiem je svedjer tako liepo vi čekate. Sveti Šimun Stilita umro je udren jedniem trieskom; sveti Franjo od Sales silnom jednom kapljom, koja ga je putujući zahitila; Kardoso, otac naše družbe, čovjek u bogu vas razžežen, i pripoviedalac veoma žestok, čiem više pisma svetieh, za pripoviedat rieč božju, pripravlja se, izdahnuo je u tinji čas, i mrtva našli su ga gdje prstom kaže ove liepe rieči: *beati mortui, qui in Domino moriuntur* (apoc. 14, 13.), blaženi oni mrtvi, koji umiru u gospodinu. Svi ovi i takieh druzieh mnogo jeda je smrt iz prinevarke porazila? Ne, po nijedan način, er držeći se providjeni liepiem blagom svetieh diela prikupljenieh, i držeći se svedj pripravni za primit je, čekali su bez pristanka, i premda je njima došla prešno i plaho, nije im došla nenadana.

Dake, velim iznova, duše pravedne i bogoljubne, koje hlepite za božjom rieči, koje ste česte i pomnjive na ispovjesti i pričestjenju, koje se od grieha uklanjate, i nastojite što možete vaše razloge pripravne držat, za pridat ih višnjem sudcu, premda je smrt ona noć mrkla i tmasta, u kojoj, kako veli slavni Isukrst, svak ima ruke zavezane za ne moći djelovati: *in qua nemo potest operari* (Joa. 9, 4.); sa sviem teziem ne može vas pripasti svojiem tminam, er ste priko dan u vrieme vašega od života korisno i sveto djelovali.

Kad iza sedam godišta obilnieh, ko bi Jozefu po snu kralja Farauna objavljeno, pridodjoše druge sedam od skupoće i nedaćo, veli sveto pismo: *in universo orbe fames praevaluit in cuncta autem terra Aegypti panis erat* (gen. 41, 54.): glad se pružio po svem svietu, samo je u Egiptu kruha bilo. Bilo ga je u Egiptu, ere sveti patriarka u sve ono obilno vrieme bio je rupe prike vrha napunio. Vrieme od smrti, navlastito kad prešna dodje i nenadana, vrieme je gladno od skupoće, čiem nevoljna duša bolestima i izčeznućem svega tiela priklopjena ne može zrela ploda učiniti za sahrane vjekovite. Ali tadar, kad je nedaća za grieŝnika beztužnieh, koji o smrti ne mišljahu; za vas, duše bogoljubne, *panis erit*, neće bit glad, ni skupoća, er ste obilnu hranu svetiem djelim same sebi providjele.

Nu čujte pripovjes veoma liepu, koju želim, da svi zapamte i da je djelom nasljeduju. Sveti Enrik, komu lieri djevičanski u istoj ženidbi Kunegunde, njegove svete vjerenice, procavtješe, jedan dan bez ponosa gospodskoga ni od dvorbe, ni od haljina, bijaše otišo svetoga Volfganga više greba, za ondi u bogu prikupit se. Čiem stoji u molitvi vas zaduben, ili ono bi vidjenje očigledno, ili pametno prikazanje, ugleda na zidu prema sebi jednu ruku, koja slovim velikiem upisa ove rieči: *post sex*, nakon šest. Štio je jednom, i proštio opet mnokrat ovo pismo, ter kad se iz onega od svojieh oćutjenstva razstavljenja ko iza sna sladka probudio, i ruka i slova sve izpred njega iznebi se. Reko je tadar sam u sebi: ovo je božje milostivo navještenje, da nakon šes dana imam umrieti. Zato s duhom, što je mogo najvećiem, spravio se na oni tiesni prohod; ali nakon ciele sve šes dana iznašo se živo i zdravo, kako i prije. Reko je tadar: treba je da ono pismo zlamenuje šes nedelja; i istu pripravu s istom srca bogoljubnosti sliedio je. Kad šesta jur izleti, nahođeći se u snazi i zdravlju, svoju miso od smrti i svoje priprave pružio je na šes mjeseca; iza kojieh stavljajući se da ne ćuti u sebi ni početka od nemoći: tot (reče) drugo sadar riečij onieh zlamenovanje ne izostaje, neg da imam umrieti nakon šes godîšt. U sve ovo dugo vrieme smrt držeći prid očima, take izglede ukazo je u svakoj vrsti od kriepostij krstjanskieh, da mu su od svetca ime liepo zadostojali. Nu čiem godište šesto dovršiva, mješte smrti, koju je čeko, primio je ćesarsku krunu, s veseljem svega svieta kralj i ćesar imenovan; i ona priprava, koju činjaše za sveto umrieti, služila mu je za biti uzvišen na pristolje.

S oviem moju besjedu dovršivam, i obratjen najprije k vami dobre duše i bogoljubne, sljedite, govorim vam ljubežljivo, na smrt svedjer spravljati se, er premda ona ne postupi na vas tako plaho, i puno lieta počeka vas, nećete vaša sveta djela izgubiti, nego ćete steći vami liepu krunu ne svjetovnoga od gospostva, koja vene i kojagine *corruptibilem coronam* (I. Cor. 9, 25.), nego krunu, koja će na glavi vašoj sjati u raju za sve vieke, *sed incorruptam.* (ibid.) A vama najposlje, ako ovdi nahodite se, koji živete u smrtnom griehu, govorim iz draga srca ove samo dvie rieči. Ne vidite li, da stojeći u tem biću u pogibi svedj živete, za u vieke izgubit se, čiem smrt vas preži, i može vas, ko je i mnozieh vami sličnieh, nepripravne iznenadne zahititi. Ah nesrećni, zašto tako nehajstvo, koje nebiste za jedno pravdanje, za tužni jedan dobitak, za svjetovne malo časti ukazali, zašto, velim, tako nehajstvo na vječno vaše osudjenje, taku nescienu za dušu, za raj i za boga, čiem sve na nestavnos od života, ko na jednu igru pomećete: *incertis eventibus te ipsum committis.*

Besjeda XVIII.

Koliko je korisno dati se izrana na božju službu.

Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.
U pričicah Salamunovieh na pogl. 22, 6.

Premda puk na svaku ruku i pomnjivo i pospješno natječe se za rieč božju u ovoj skupštini dobre smrti uživati, i premda sam veoma držan radi toga vrsti svakoj od čeljadi, od sve koje duhovnu koris želim jednako; ništa ne manje ako ću vam govoriti srcem u ruci odkriveniem, držan se nješto ćutim osobito tako skladnoj i otresenoj mladosti, koja u ijedno vrieme ni sred veselja najvećega od pokladâ nije umjela rieč božju zapustiti. Zato pošteni starci prostite mi, ako danas š njome osobito besjedeći, osobitu njeku ljubav ukažem joj, er ću sliedit s teziem izgled liepi

ovega Isukrsta, koj, čiem prida nj dodje jedan mladić za u duhu biti uvjedjban, na njegovu skladnu ćud i dobrotu, koju je spozno, arajdo se; ter milo ga gledajući, načinom ga je osobitiem obljubio: *intuitus eum dilexit illum.* (Marc. 10, 21.) A znam paka, da čujući djecu vašu, sinove i unuke nagovarat i hvaliti, i vi ćete se nutrnje poradovat. Paček lasno da će i vas s koristi vašom ne malahnom štogod u srcu ova besjeda zaškakljati. Dake mladosti moja pridraga, po mojoj staroj običaji kad zajedno s vami nahodim se, govorim vam sve na uzdanu, bez ikakva riečij izhitrenja: blago vami, ako sadašnja ova ljeta u božjem strahu provodite, er vas čeka bolja staros, a nada sve smrt mirna i sveta: *adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.*

Mlados je blagosovljeno njeko doba, u koje angjeli stražani naši ne imaju malo posla za čuvat nas i na nogah uzdržat nas. U zelena ova godišta malokrat je, da će jedan mladić htjet trpjeti koju podložnos roditeljem i stariem, često ćete čuti reći: veće nijesmo djeca od skule, nije nam potreba od toliko naučiteljâ; što u kratko i naški zlamenuje: hoćemo imati našu slobodu i živjeti na naš način. U ovo doba jedan mladić po naredbenoj običaji nije naprtjen još bremenom kuće i djece, ne ima zabave ijedne teške od posala ni domaćieh ni općenieh, da ga more nemirniem mislim, ali tugam teru i brigami: zato žive veseo, vas otresen i razbludan, ćuti se zdrav u tielu s dobrom snagom, koja mu čini smrt gledati prem daleko. A ima jadan oko sebe svadjâ, zlieh svietâ, gorieh izgleda na tisuće; a u sebi užeženja, ponukovanja, napastovanja tako česta, da jedno mnokrat drugo ne čeka. I ako kadgod na koj grieh popuze se, sviet ga žali s oniem mledniem *) opravdanjem: što ćeš učinit, mlad je jošter, ovo je sadar njegovo vrieme. Dake čeljad mlada u ovo doba ne trpi uzdu izvanju, da ga uzdrži; ne ima zabave usione da ga kroti; ima svud na ušiju, prid očima, i u srcu pogibilnieh sto prigoda; krv mu je sumporom užežena; pohotjenstva u prvoj snazi; a još odviše prilaga mu se njeko od grieha uslobodjenje rad općenoga prema mladosti požaljenja.

Nije li istina da je mlados u ovem biću? Biću, ah, kako ponoritu i puzljivu; zato njeki pada, njeki na nogah veoma rdjavo uzdrži se, njeki pada sa sviem mahom sunovrata. Tko udre u je-

*) mledan = slab.

dnu mrkjentu, a tko u drugu: ovi se na igru metne, oni na bludna prijateljstva. Zapletu se i zamrse ko sužnji tužni u verige od sto opacieh običaja. Nu ako dobar koj mladić pogibilno ovo doba prodje u strahu božjemu, slobodno mu ja govorim, da raj ima i smrt svetu njekiem načinom ko u ruci. Tko može reći istinito: na puzljivu od mladieh ovieh godišta ja prohodim stupajem stavniem po zakonu božjemu i na nogah uzdržim se sred ponora strmenita na sve tiske i porinuća od vjetara tako plahieh; ne može li razložito priložiti: da koliko ću s božjom pomoći lašnje proći godišta stavna i slobodnije šetati se po ravnici, dokle uhitim zamjerak liepi svete smrti? Ja sad držim pohotjenstva obuzdana, kad su najjače izobješćena, da koliko ću ih uzpregnut bolje, kad zrelija moja godišta i moje dobre običaji budu ih jače ukrotile? Tako je, pridraga moja mladosti: *adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* Pod staros vašu i pri smrti, i priko svega vjekuvječanstva sliedit će vas stupaji sveti, koje u zakonu božjemu na puzljivu mladieh lieta krjepko budete učinili. Sveti Filip kad bi vidio mladića koga odraštena na krstjansku podnosit se, da je često u crkvah, na božjoj rieči, na ispovjesti, da se s vredniem kojiem redovnikom u svomu vladanju razumije, kažući ga govorio bi: ako se ovi ne sahrani, da tko će se sahraniti?

Od ovega ćete se i još bolje uglaviti jednom čudnom pripovjesti, koja mi će za razlog služit, kako vele, *a contrario.* Bio je u red uljezo cistercienski jedan bogatac Bernardo imenom, gdje bi kruto neufanjem napastovan. Koje mu je ovo bilo neufanje? Nu ga čujte. Bješe živio on na svietu bolji dio svojieh godišta, i u ono doba samu sebi govoraše: liepe stvari stat na svietu oviem načinom, nahodim se u svakoj lasti, mjedi u špagu, na moju zapovjed puno službe, trpeza obilna, dohodki bolji; stojmo veselo, pokladi su nam sve godište: *comedamus et bibamus.* (Isai. 22, 13.) Svedj u skutu od razkošâ, dokle ih je mogo uživati. Dodje paka na starija ljeta, i misleći da ima umrieti, i da sviet ga drugi čeka, koj utišti štogod veće, obuko se redovnik ondi, i bogu se posvetio. Nu na početak njegova obratjenja jedan sram od sama sebe priuze ga, koj mu u srcu govoraše: liep ti je u tebi božji sluga! Liepo si od svieta odvrženje učinio! Kad si izžeo s obie ruke sok najljepši svieh razbluda, sadar bogu mećeš koru. Da počasti tkogod tebe narančinam ožetiem, taki dar bi li primio? Doslek cvietom vina najboljiem napio si svietu, hudobi, i tvojoj puti, a

bogu si otještine, paček od dna gnusni mutež ostavio. Liepa dara, kojiem ga častiš! Nemoj blaznit sama sebe, er haljinu nosiš redovničku: obuko si u posvetjenu ovu suknju jedno tielo, koje je grebom jur smrdjelo. Što ćeš bog da učini od te vedhe poderine života tvoga izradovana? Ujela je ova miso i stisnula tiem načinom onega tužna kaludjera, da o dlaci nije udrio u neufanje, i hudobi se metnuo u ruke. Pomago ga je što je mogo sa svom ljubavi opat Potit, njegov sveti starešina, koj mu obeća, prid bogom se za njega jamac uhititi, na njegovu koris obratjajući sve glavno svojieh dostojanstva u sedamdeset godištâ redovničkoga od života prikupljenieh, i s teziem ga je jedva mogo utažiti. Ah, pridrazi, da tkoji su duge griehe do starosti svoje doveli, i nijesu u ijedan red uljezli, neg na smrti misle bogu darivat se, koj strah, koja stisnuća, i koja veoma lasno neufanja pri onemu strašnom času čekaju ih; a držim, da neće iznaći ijednoga sviesnoga redovnika, koj će iza take vrsti od života do svrhe griešna, za smrt njihovu htjet prid bogom dobar jamac uhitit se.

Nu sadara, moji gospari i gospodje, koji ste u cvietu od godišta najljepšieh, držim, da od vas svaki i svaka imaju ovu miso u svom srcu zadubenu: mi hoćemo dobro umrieti, i hoćemo jednom nazbilj na dobar život staviti se. Ali dokle prši mlados i mi ćemo popršati, er je sada naše vrieme za slobodnije proplandovat. Ah, radi boga, ovo će uprav biti otrov i grčilo vaše smrti. Er najprije tko zna hoćete li se igda veće obratiti. Govori se po pričici običajnoj, da svako čeljade mlado ište svoju uzdu prikinuti: nu tkoliko ih je, koji, kad su je jednom prikinuli, igda je veće ne prišiju. Ali premda biste htjeli paka obraćati se, nebi li vas mogo bog prikoriti: liepe stvari! Dohodiš k meni, kad za tebe ne haje niko, dokle je mlados i ljepota bila u cvietu, svjetovne oči svud i svedjer može biti i u istieh crkvah iskala si; a sadara kad ne imaš što kazati, i kad ti je zrcalo, er te vjerno kaže, omrznulo, išteš mene na otaru. Da imaš jošter što kititi, bila bi i u glavi i na glavi sva prijašnja tvoja taština. Meni nosiš odmetak svieta, na koj se jur on zgadio. A ti paka čiem si želje tvoje izpunio, kad si mjedi, snagu, zdravlje od tiela polugnjila izgubio, i od svieta se, koj te izdo, uglavio, tad me slijediš. Koje dostoji pričekanje jedan ostatak od godištâ i poludetinje od pameti? Lozo od sto rukâ, za ne riet od sto hudobâ otrgana, ko za čas ostavljaš gospodaru tvomu zaboravljena dva paljetka, i dohodiš mi raj

iskati, kadar ti su mjedi i način za u pako trčat ne dostali. Nebi li mogo bog ovako pokarati svieh onieh, koji mlados svoju svietu i hudobi darivaju?

Sve inâko, pridrazi moji, kad je tkogod ili mlados ili dobar od nje dio darovo bogu. S kojiem će ufanjem na svojoj smrti moć prid njega pristupiti i reći mu: mili bože, izrana sam te počeo služiti, i er sam zno, da su prvine tebi najdraže, dobar dio od prvinâ moje mladosti na tvoju sam čas posvetio. Nijesam Kajna sliedio nesvjesnoga, koj ti je crljivo voće i izagnjilo, podobno za živinam metnuti ga, prikaživo; cviet najljepši mojieh lieta donio sam ti. Vrieme stratjeno od druzieh na igri štetnoj, u šetnjah noćnieh, slobodnieh u družinah, medju mrežam od ljubavi nepoštene, na tvojoj službi stratio sam, u radnji od kuće potrebnitoj, na molitvi, u tvojieh crkvah. Upo sam kadgod, istina je, ali sam paka usto brzo, i zvan, priblaznjen, napastovan umio sam se tebi vjeran uzdržati. Znam, da je sve ovo veoma malo uz tvoje veliko dostojanstvo; nu tko dariva, što ga dohodi veoma drago, dariva s svoje strane ne malahno. Nijesam čeko staviti se na tvoju službu, kad me je sviet ostavio; ja sam prvi njega odvrgo, i u moje cvietno doba, kad mi je časti, ljepote i raskoše obećivo, tebi sam se podložio; i ne za strah moje smrti, koju sam gledo još daleko, neg za tebi, moj spasitelju, moje jedino dobro pogoditi. Velim iznova, tko uzmože riet ovako, s kojiem veseljem i ufanjem pri smrti će svoga sresti gospodara!

Nije vele vremena, da jedna gospodja stavnieh lieta i stavnije još krieposti umiraše, a bješe ostala udovica u cviet najljepši od mladosti, i od tadar se podpuno bogu darovala. Malo prije neg je izdahla, zapazi se u svoju priliku sa svom taštinom uresa ženskieh upengana, kad je još bila vjerenica. Oči joj se suzam napuniše i k svomu obratjena ispovjedniku: jaoh ti bi (reče) meni bilo, da sam umrla u ono doba i u onem biću, vele ti bi slame i drvâ bila odniela za gorjeti. Hvala tebi, moj Jezuse, er si me na vrieme prosvietlio, i čiem glavu prigiblje za ranu od prsij poljubiti, u nju izdahnu srećnu dušu.

Nu dake ovi poso zaglavimo. Isukrst, u čijieh je rukah sveta smrt, ište od vas vašu mlados, da je njemu darujete. Ah, oče, dobar smo od nje dio zlo stratili, i srce nam ljuto plače. Plače li nazbilj? Usažite da je tako, podpuno bogu što vam ostaje, darivajući odalečenjem zlieh prigoda, pometnućem igara i družba po-

gibilnieh, molitvom češćom i češćim ispovjestima za moć riet pri smrti vašoj: bože moj, darovo sam, što sam imo, netom sam se osviestio.

Tko se pak nahodi u srednje doba, on je u snazi i dobru biću, i još uživa njeku sjenu od mladosti, neka za najmanje i ovo malo ne krati bogu. A tko je starac? I on ima njeku mlados namišljenu. Čut ćete ga mnokrat reći: još se dobro na nogah nosim i prošetam, izijem sladko, zaspim bolje, glava mi je jošter bistra, mogu njekoliko poživjeti. Tužna mlados za sama sebe privariti namišljena! Nu er bog prima naše požude, i mnokrat naša ista namišljenstva, tu tvoju mlados. koju namišljaš, podpuno je pridaj bogu, jeda tako od jedanaeste težak budeš.

Svikolici, navlastito vi mladosti moja pridraga, koju bog danas ište osobito, prije neg iz crkve izidete, podpuno od vas posvetilište učinite. Ako li pako neće tkogod posvetit bogu svoju mlados, neg svietu, puti i hudobi, neka čuje ove samo četer rieči, koje ne ja, neg duh sveti govori mu: zanesen tvojiem plahiem pohotjenstvim, kako sliepac na krši puta strmenita sunovratat ćeš, i kršit se na svaki čas. Od vrh glave do dna petâ u tvojieh ćeš se zaplesti zloćah, da ih nećeš ni star umjet razmrsiti: *adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit non recedet ab ea.* Izgubit ćeš tvoje mjedi, zdravlje od tiela, i prid čeljadi razboritom čas i scienu, a pod staros iznać ćeš se pun dugâ i tugâ, i što je gore pun svakieh opačina, koje će te gristi u srcu i daviti: *quae in juventute sua congregasti, haec in senectute invenies.* (eccl. 25, 5.) Griesi će ti se od mladosti i proklete običaji usred kostij do mozakâ usaditi, i s tobom ćeš ih dosmucati do nemoći napokonje i do odra mrtačkoga, i veoma lasno i do vječnoga osudjenja: *implebitur vitiis adolescentiae suae, et cum eo in pulvere dormient.* (Job. 20, 11.) Ovo ti će bit dobitak od mladieh lieta svietu i hudobi darovanieh.

Ah, ne, ne tako, pridrazi moji, riečima ću svetoga Augustina svomu mladom Licenciju ovi nagovor zaglaviti: puca mi srce, tvoju liepu dušu, tvoju pamet tako bistru i otresenu ne moć je bogu posvetiti, *quam animam, quod ingenium non licet mihi apprehendere, et immolare Deo meo.* Je li grieh, da se izgubi za svjetovniem izvanštinam jedna mlados tako od boga urešena. *Ornari a te diabolus cupit:* hudoba je za tobom zatravljena, za tobom se izprid Isukrsta ugrabljeniem uresiti. *Si calicem aureum invenisses,*

donares illum ecclesiae: da na putu iznadješ jednu zlatnu čašu, nebi li je donio u crkvu? *Accepistí a Deo ingenium aureum, et in illo satanae propinas*: a ti u zlatnoj tvojoj ćudi i pameti tkomu napijaš neg hudobi? Moj Isukrste, ti u srcu ove mladosti izgovori, što ja izriet ne umijem.

Besjeda XIX.

O savišnjemu strahu pravednieh, i himbenomu ufanju griešnikâ više dobre smrti.

Cor durum habebit male in novissimo. — U knjigah eklesiastika na pogl. 3, 27.

Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus. — Sveti kralj David u psalmu 115, 15.

Razmišljo sam veće putâ sam po meni, a nijesam vami igda doslek tomačio jednu stvar, koja na svietu istoj smrti dogadja se. Misli i sudi, koji se čine u općenstvu od čeljadi više časa onega napokonjega tako su različni paček protivni medju sobom, da se puno može svak, ko je razložit, začuditi. S jedne strane mnoge duše zle i opake s jednom nogom i s dobrom od druge polovicom jur u paklu sa sviem biljezim od osudjenja više sebe živu tako mirno i beztužno, kako da su pismo s smrti učinile i š njome se uvjetovale, da će im doći mirna i sveta, i da će ih u oni čas u oni hip zahititi, u komu one zamišljaju, da će biti sve božje, i tako lasno sahranit se. S druge strane nahode se njeke duše dobre, pomnjive, bogoljubne, s nogom i pô jur u raju, i na sebi s biljezim liepiem od vječnoga izabranja; a sa sviem teziem kažu se izvanrednom njekom bojazni do te mjere priuzete, da na ime samo od smrti predaju, trepte, trnu od straha. Jedne i druge varaju se; er one teško sveti duh karajući govori im: *cor durum*

habebit male in novissimo; a one kriepeći ljubežljivo stavno im veli: *pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus.* Prve na svoje ufanje prem bezočno naslonjene krivo čine božjoj pravdi, a druge predave odviše i bojeće krivo čine božjemu milosrdju. Nu danaske ovu istinu razmislimo, u kojoj će vlastitu sebi koris moć iznaći svaka vrsta od čeljadi.

Nu počnimo ovu besjedu s dobrieh duša, koje premda u strahu živu božjemu, sa sviem teziem trepte svedjer i predaju više smrti, i zato morećiem mislim, savišnjiem iskušanjem u srcu se trgaju i kose. Dake o duše, koje ste ili pravedne ili pokorne, ter iza života njekadašnjega jur svidjene stare ste griehe i prigode ostavile, i s pomoći božanstvenom nastojite krstjanski živjet, sljedite tako i ne bojte se. Ne ja neg duh sveti obećava, da na smrti vašoj stat ćete u rukah boga istoga: *justorum animae in manu Dei sunt* (sap. 3, 1.), i ovdi o smrtnomu onemu času posobito govori nam, er prilaga: *non tanget illos tormentum mortis.* (ibid.) Hoćete li bolje ruke od ovezieh, za na nje moći u ono vrieme napokonje vašu sreću vjekovitu nasloniti? U ove ruke Marija sveta majka u srećnomu svom prohodu pričistu svoju dušu spustila je; u ove ruke isti Isukrst svoj je duh na drvu od križa izdišući priporučio: *pater, in manus tuas commendo spiritum meum.* (Luc. 23, 46.) Jedno pravdanje pametnu parcu uvjerano liepiem ufanjem napuni vas, vaše baštine duševnu i vještu zapostatu pouzdane mirno srce ostave vam, er na dobre ruke spuštane su. Zašto dake, duše bogoljubne, ne stojite pune mira, čiem ćete na vašoj smrti biti u rukah blagodarnieh, ljubežljivieh boga istoga? *Justorum animae in manu Dei sunt.* Ne činite li njemu krivo, ako odviše uzstrašite se?

Nu za vašu veću rados i još bolje izgovorimo one liepe rieči: *in manu Dei sunt.* Najprije one znamenuju jednu pomoć božju ljubežljivu, po kojoj dobre duše premda nemoći oborene i u njoj silno napastovane odoljet će, i neće u grieh težak opasti: *justus cum ceciderit, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam* (ps. 36, 24.) tako nam veli prorok sveti. Zlamenuju iza toga uzdanu njeku od sahrane temeljitos, er kad jaka jedna ruka drži u šaci stisnut na priliku koj pjenez, nije tko će ga ugrabiti: tako, veli slavni Isukrst, i ja duše od pravednieh u rukah ću stisnute držat, da paklena ijedna sila neće mi ih izvaditi: *non peribunt in aeternum, nec rapiet eas quisquam de manu mea.* (Joa. 10, 28.)

Najposlje čiem je ruka liepi biljeg od blagodarstva, od vjernosti i prijateljstva, i porad toga draga čeljad sretajući se jedan drugomu ruku dava, biti u božjih rukah hoće reći, iznać boga na smrtnomu onemu času, veoma dobra prijatelja, vjerna u svomu obećanju, i blagodarna u darovih; sve ovo zarica nam se u onoj besjedi priloženoj: *non tanget eos tormentum mortis*, neće ih muka od smrti dotegnuti.

Ali kako *non tanget eos tormentum mortis?* Ovo želim jednom liepahnom pripovjesti tomačiti za tužno srce dobrieh duša i odviše strašivieh razširiti. Na nogah sama priko goleti duge i prostrane, držeći svoje djetešce, putovaše jedna uboga seljankinja. Kad iznenadne, ko u ljetno vrieme prigodi se mnokrat, poče nebo oblačit se i prietiti u tinji čas munjam čestiem i gromovima tešku navalu od godine. Tužna majka uze pješit pospješnije za u mjesto gdjegod pokriveno moć djetešce ukloniti, koje polu golo i nejako staše na očitoj od života pogibili. Ali eto izviše nje naježena crnjavina strašnom meljbom spuštava joj na sve strane krupe grada česta ko kamenja, podobna za diete slabo u naručju ubiti joj. Što će ovdi jadna žena učiniti? Majke, koje slušate, i koje ste za dječicom vašom zatravljene, navlastito kad u ono liepo doba od pravednosti miluju vas, i vise vam o prsieh, što biste tadar izmislile za uklonit pod koj pokrov vaše diete pogibilnom tako godinom zatečeno? Nije kuće, nije špilje, ne kaže se na okolo ijedan dubac, da pod granam uljudniem sakrije ga i obrani; a u toliko grad raznesen vihrim silniem lupa i mlati. Ah, što neće iznać hitra ljubav dobre majke! Djetešce je na strmenit jedan briežak položila, gdje se nisu mogle vode zaležati, pak klečeći rukam u tle uprtiem luk je i pokrov više njega svojiem tielom učinila, i u tom stàsu od života, da ne pazma nevoljno diete, razkrila mu je svoje prsi i počela sladko dojiti ga, čiem vjetri, grad i munje svud režahu na okolo. I s teziem osta liepo obranjeno, da ni jedno zrno od grada ne samo nije moglo uvriedit ga, neg odviše ni tegnut ga, dokle prodje sva ona sila od godine.

Ovo je ovo, što bog isti obećava: *non tanget eos tormentum mortis*, da neće muka od smrti dotegnut dobre duše, koje u rukah stoje njegovieh. Muka od smrti nijesu ne trudi od tiela i bolesti, er ove oćute i pravedni za svoju krunu uzmnožiti. *Tormentum mortis*, ko tomači a Lapide, jesu vjetri mnozieh napastovanja, jesu gromovi od nebesa, koja se kažu razsrčena, jesu munje napoko-

njega od zasjanja, koje vjekuvječanstvo kažu raztvoreno, a nada sve *tormentum mortis*, i ko šti drugo pismo, *tormentum malitiaè*, muka teška jest uspomena i vidjenje od grieha njekad učinjenieh. Ali duše dobre, koje nazbilj k bogu obratjene u strahu se božjemu uzdržite, ne bojte se, er ko diete slabo i nejako pokrit će vas božanstveno milosrdje, i u navali svieh strahoća liepiem ufanjem dojit će vas: *dextera sua teget vos, et brachio sancto suo defendet vos* (sap. 5, 17.), *ad ubera portabimini*. (Isa. 66, 12.)

Ove ljepote nijesu za vas, griešnici tužni, koji živući u razpuštenju držite u ruci, da ćete se sahraniti kad hoćete. Ah, koje krivo ne činite božjoj pravdi, držeći je za nehajavu, za beztužnu! Jeda scienite, da će bogu bit velika muka dopustit vaše osudjenje? Jeda je bogu muka bila dopustiti, da pogine neizbrojno mnoštvo od angjela, koji su vele i vele bolje ruke i naravi, neg vas ujedno ljudski narod? A i sadara čiem u jaz ognjeniti ko godina česta grada propadaju bez pristanka Turci, žudjeli, nevjernici i krstjani u griesih obiknuti, scienite li, da to išta boga škaklje i probada? Iz tega istoga vadi čâs, vadi slavu svojoj pravdi. I zato, kako začu u apokalipsi sveti Ivan, pjeva se na nebu u sve glase bogu pravednom osvetniku ova pjesan: *gloria et virtus Deo nostro est, quia vera et justa sunt judicia ejus, qui judicavit de meretrice magna*. (apoc. 19, 1.)

Mi isti na svietu ljudi premda imamo scienu i ljubav na liepo uredjen naš perivoj, ako u njemu koj dubac i od liepe voćke inostrane usahne nam, ne imamo ni malo muke posjeći ga i u oganj odmetnuti. Neka gori ko je dostojan medju crniem ugljenima, pokli polievan pomnom rukom u ljetno vrieme žarka sunca, i od mraza branjen sjevernoga u zimno doba, nije umio živjet, cavtjet mirisnieh u dubravah na raskošu posadjenieh. Ne, moj tužni krstjanine, koj u griehu živeš, ne moj mladiću raspušteni, ne ženo, koja znaš, što ti u srcu skrovno leži, neće bog promučit se ni malahno, propustit vam se osudit, kako ni malo ne muči se propustiti, da žudio i nevjernik osude se, premda je i za njih krv prolio.

Nićio Eritreo pripovieda, da bijaše jedan mladić pun bezočna ufanja i nerazložna, i ne manje pun svake vrste od opačinâ, navlastito na bludnos spušten, a sa sviem teziem rad i miran u svomu zlu životu. Roditelji puni straha božjega često mu napo-

menjivahu sad rieč božju koga izvrsna pripoviedoca, sad koje proštenje, a sadara koju veliku svetkovinu, za s teziem na ispovjes privesti ga. Ispovjednik njegov stari znajući, da se zapleo, i da u mnozieh krivinah žive, na uho bi mu zazvečo mnokrat s njekiem istinam vjekovitiem, podobniem učiniti, da se osviesti. .Na sve bi on odgovaro, da ima jednu sveticu, koja budući svemoguća, lasno bi ga sahranila. Blagoća božanstvena sahranila je Mandaljene i Augustine, i take griešnike druge, može i mene sahraniti. Najposlje razbolje se nemoći veoma teškom, i bi djelo od blagoće i milosrdja božanstvenoga, da mu pogibja od života bi na vrieme navještena. On naučan u dugo odmicat ispovjesti, nije se sa sviem nagovorim privodio, da se nazbilj ispovie. Doveden jur do vremena napokonjega, činio je zvat staroga ispovjednika, a u toliko on se počeo prikupljati za spravit se. Nu hudoba, koja mu se vidivo prikazala, trud mu je zaštedjela od iskušanja, kažući mu duge knjige sve izpisane griesim, koje bijaše učinio, i prid njim liste jedan po jedan privraćajući.

Naježi se od straha nevoljni mladić, ustrese se , zavapi: koj broj, koja množina od svieh mojieh opačina! Ah ja tužni! Što srce gubiš? Uslobodi se: gdi je sadar tvoja svetica, u koju si se uzdo, da će te oslobodit, kadgod hoćeš? Priuze ga taki led od straha, da izgubi i ono malo snage, što mu jošter ostajaše, ter izdahnu prije neg dodje ispovjednik, ostavljen od blagoće one iste i milosrdja, u koje je bio ufo nerazložno, na nje se bezočno naslonjajući, za griešiti slobodnije. Ah, nemojmo, griešnici braćo, da i nami taka nezgoda pripeti se, nego nastojmo sadar u životu tako ufat u božje milosrdje, da budemo od griehâ once oslobodit se, i obratit se na krstjanski način od življenja.

Besjeda XX.

Božjé milosrdje ne ima biti uzrok za produljivat obratjenje.

Fili, peccasti? Non adjicias iterum . . . et ne differas de die in diem, subito enim veniet ira illius. — U knjigah eklesiastika na pogl. 21, 1.

Tko su oni, pridrazi moji, koji u zakonu naredbenomu opakom smrti život svój dovršuju? Jesu oni, koji grieše smrtno, u griehu živu i premda kadgod pristupajući na ispovjes, ukažu se pod prilikom od pokore; ništa ne manje iza iste ispovjesti na nove opet griehe vraćaju se s ovom svedjer misli u pameti, da će jednom podpuno se dati bogu, i da će ih svedj čekati božanstveno milosrdje. Ovi malo ne svedj tako sliede stariem griesim prilagajući griehe nove, dokle ih najposlje smrt zateče i iz rukâ izvadi im ono vrieme, u komu su zamišljali bogu nazbilj pridati se. Braća i sestre dobre smrti, ufam da ne živu u tom biću, i da sebe tako ne varaju; ništa ne manje er u mnoštvu svaka ruka nahodi se od čeljadi, želim sviem danas prikazati strašno biće od krstjanina, od krstjanke, koji u griehu smrtnom pokojno živu, i može biti nadostavljaju druge nove, ter blazne se u toliko, da će ih trpjet i pomilovat, kad uzhoće, božanstveno milosrdje. A i duh sveti sviem oviem navješćiva ljubežljivo, da na vrieme osvieste se, da obratjenje na dobar život ne prodilje, er će ih inako, kad najmanje nadaju se, zateći višnja pravda, i tegotu svoje desnice razsrčene ukazat im: *fili peccasti? non adjicias iterum . . . et ne differas de die in diem, subito enim veniet ira illius.*

Sve vrieme od života, koje se onemu udieljiva, ki je smrtno sagriešio, dar je sa sviem milostivan božje ruke, od koga je griešnik sasma nedostojan. Razlog očit od ovega kažu nam mudri bogoslovci. Tkogod u smrtnom griehu nahodi se, dostojan je, da š njime bog prohodi kako s svojiem neprijateljem: dake dostojan je, da mu krati svoje darove; nu budući da je život dar najveći od svieh darova naravnieh, dostoji griešnik, da život digne mu se.

Prilaga ovdi veoma liepo naučitelj angjeoski: stvorenje svako po svojoj naravi prignuto je i oružano za osvetit one uvrjede, koje se njegovu čine stvoritelju na oni način, kojiem podložnik svaki spravan bude na obranu kralja svoga, i vjerni svaki sluga raduje se za razloge svoga obranit gospodara: *naturaliter insitus est cuilibet creaturae appetitus ad vindicandam injuriam creatoris.* Dake kad čeljade koje nesrećno u smrtnom griehu nahodi se, obkruženo je sviem stvorenjim suproć sebi nabunjeniem, oružaniem. Po istoj svojoj naravi zemlja ište svojiem trešnjam na glave zide razorit mu, hlepi živo proždrieti ga; nebo je spravno gradim, munjam trjeskovima porazit ga; sve živine od svoje ćudi nukovane su poplesat ga, razdrpit ga: u jednu rieč vapi prid bogom sve stvoreno: *ecce ego, mitte me.* (Is. 6, 8.) Gospodaru, uvriedjen si, evo mene za osvetit te. *Ecce ego*, veli svaki mač, svaka sablja, evo mene za posjeć ga. *Ecce ego*, veli svaki kami evo me spravna za pobit ga; svaka nemoć, svaka nezgoda vape u glase: *ecce ego*, dopusti nam, da ga satremo. Zato nevoljni Kain iza prvieh svojieh grieha govoraše vas pripaden: otit ću se po svietu skitat, ali svak, koj me vidi, ubit će me: *omnis, qui invenerit me, occidet me.* (gen. 4, 14.) A nada sve, netom si upo u grieh smrtni, nestvorena božja pravda popada luk osvetni, suproć tebi svojiem strielam porazniem napinje ga, prieteći te satrt smrti vremenitom i vjekovitom: *arcum suum tetendit et paravit illum , et in eo paravit vasa mortis.* (psal. 7, 13.)

Nijesu ovo, pridrazi moji, uzveličenja od besjede hitriem riečim navezena, nego istine iz pisma svetoga i iz svetieh naučitelja izvadjene. Kako dake jedan griešnik, komu prieti sve stvorenje s božjom razsrdjbom uvjetovano, komu rat od strielâ božje pravde prsi tiče, komu život visi o slabu koncu, a smrt mu jaše jur na vratu, kako, velim, može sladko spati i stat pokojno u strašnemu temu biću? Kako ureda ne nastoji od grieha se oslobodit, neg prilaga druge nove, to jes nova dostojanstva za brzo umrieti i zlo umrieti?

Nu čujte jednu zgodu, koja nam se u prvieh knjigah od kraljeva pripovieda, i koja će moć služiti za ovu istinu u pamet bolje posadit nam. Opaki Saul sto puta bijaše zasjede zapeo suproć Davidu pravednomu, koj luge obijajući i planine, skitaše se na sve strane za iznać koje skrovište životu svomu progonjenu. Jedan dan kralju uhode doglašuju, da s malo družbe oružane u prodoli

od gore Akil sakriven David nahodi se: *ecce David absconditus est in colle Hachila* (I. Reg. 26, 1.) Brzo, brzo, veli Saul, da mi iz rukâ ne uteče. Podiže ureda tri tisuće junaka snažnieh po izboru, da ončas idu onu prodol obkružiti. Ali er su prešno veoma putovali, na mjesto dodjoše odredjeno polumrtvi od glada i od truda. Dake najprije pokriepiše se s ono brašna malo, što bijahu donieli sobom, pak po travi za oblakšati i pospati obališe se, ne mogući rad usilne umornosti glavu i tielo uzdržati. Što će ovdi nebog David, videći se zasjeden od svud, da nije igdje ubjegnuća ni utjehe? Sa sviem teziem ne gubi se i s onom viteškom uzdanosti u svoga boga propuštava, da se prije dobro smrkne, pak uzimlje za svoga druga sinovca Joabova, Abisaj, ter muče muče oba gredu, gdje vojska bijaše pod oružjem zadriemala. Ćute muk po sve strane na okolo, zato srce uzmnažajući i uzdanje idu napred i vojnike sve nadziru pod brieščim njeke, njeke pod dubjem i po ravnici izvaljene, gdje svakoga bijaše san priklopio. Bivši prošli prve čete jedan liep šator ugledaju. Abisaj sa sviem opipom, da ga ne izda bahat noga ni klonuće od oružja, na prstieh predajući uvlači se za privirit, ter zracima od mjeseca, koj sjaše, Saula vidi protegnuta s Abnerom blizu, nadčelniem od sve vojske vojevodom. Staše ondi kod glave kralja zabijeno u tle jedno kopje, koje činjaše mu se, da govori: popadi me i ubi ga. Na ti pogled Abisaj i polagahno i pohlepno Davidu šapće: liepe namjere, koju bog pošilje nam: *conclusit Dominus inimicum tuum hodie.* (ibid. 8.) Evo glavnoga neprijatelja, evo kopja za probit ga: *perfodiam eum lancea in terra.* (ibi.) Pusti mene, nataknut ću ga, kako stoji, da se s zemlje i ne krene, svršit ću ga jedniem mahom, *et secundo opus non erit* (ibi.), i u toliko s obie ruke kopje uzdiže i omiera ga više glave. Ne, veli David, *ne interficias eum* (ibi. 9.), ne radi boga ne ubi ga. Zašto ne? Bog ti šalje ovu prigodu za od tvoga se oslobodit neprijatelja. Bog mi šalje, odgovara David, ovu prigodu za prostit mu.

Čiem ovdi Abisaj i David prieče se i inade više života Saulova, staše Saul pod mahom kopja više glave bez ni malo ježnje od straha, er bijaše zaspo sladko; a tadara njegov život vas visjaše o jednoj rieči na pô ustâ izrečenoj: udri, o jednom namignuću Davidovu. Činio mu je David prostit, samo mu je uzeo kopje, i opeta mu ga je natrag poslo, za s teziem mu ukazati, da mu je život u rukah imo, i da mu ga je on darovo.

Saul dubokiem snom pokopan, što je drugo nego griešnik, koj u smrtnom griehu nahodi se i u njemu pokojno živė, ko da je zaspo. Abisaj nam božju pravdu prikažuje, koja kopje omjereno više glave uzdrži mu, za tjelesnom i vječnom smrti pogubit ga. David zlamenje je božjega milosrdja, koje ruku drži božjoj pravdi, da griešnika ne porazi. Ali koliko je lietâ, moj griešniče, da pravda božja i milosrdje prieče se i inade više tebe i milosrdje vapi i moli: *ne interficias eum?* Doslek milosrdje je odoljelo, uzpregnulo je pravdu razsrčenu. Da ako jedanput pravda odoli, kako je doslek više mnozieh odoljela, od tebe što će biti? Nije li odoljela u tinji čas suproć angjelom odmetnikom? S kojom stvari jedan dan hudoba ista iz tiela je zasjedena opaka mladca, koj u griehu nahodjaše se, prikorila kriviem okom i običjem razjedjeniem gledajući ga: ah bože, ah bože, reče, s oviem toliko lietâ ustrpljenstva i milosrdja, a s nami angjelim od nebesa ni dan, ni čas, ni hip jedan; s crvim zemlje taka blagoća a s plemstvom neba taka oštrina! Nije li, velim opeta, odoljela ova pravda suproć druziem, koji na duši manje griehâ nego ti brojili su? Ne odolieva li svaki dan svaki čas suproć mnoštvu neizbrojnu od griešnikâ, koji u jaz ognjeniti propadaju?

Zato vikaše i moljaše sveti David: *illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte* (psal. 12, 4.), višnji bože, prosvietli i otvori moje oči, da u griehu ne zaspim igda, koj je smrt nesrećna moje duše. Tako Ugon ovu molbu Davidovu tomačiva: *dormitat in morte, qui, cum ceciderit, non resurgit.*

A i duh sveti ne navješćiva li ti, moj griešniče, ljubežljivo: *fili peccasti:* moj sinko sagriešio si, *ne adjicias iterum*: nemoj opet povratit se, *ne differas de die in diem*: ne prodiljivaj tvoju pokoru, er će pak pravda odoljeti i spustiti više tebe teško kopje od zle smrti: *subito enim veniet ira illius.* Ne priglavljiva li ti: osviesti se, nemoj se uzdat, er je doslek milosrdje odoljelo i trpjelo tvoje griehe? *Ne dixeris*: *miseratio Dei magna est*: *multitudinis peccatorum meorum miserebitur* (eccl. 5, 6.); er u ti čas slobodnu će pustit višnju pravdu, da te smrti vremenitom i vjekovitom porazi i satre: *subito enim veniet ira illius, et in tempore vindictae disperdet te.* (ibi. 9.) Ako tkogod po nesreći nahodi se u ovem puku, da je zaspo u smrtnom griehu, neka razmisli i razgrize veoma dobro ovu prietbu sudca boga, neka na-

stoji probudit se, i grieh odmetnut, da je ne oćuti više sebe izvršenu.

Besjeda XXI.

O muci Isukrstovoj u vrtu.

Attendite et vidite, si est dolor sicut dolor meus. — U tužbah Jeremijinieh na pogl. 1, 12.

Bivši za koje vrieme boravio na daleko od svoje drage vjerenice knez pridobri Eleazar svetinjom plemenit ništa manje, nego svjetlom tragom svoje krvi, ter bivši ona pisala mu, gdje i kako, i o čemu se zabavljaše, odpisa joj ove liepe rieči: *quaere me in vulnere lateris Jesu Christi:* drugovdje ne išti me neg u rani prsij Jezusa našega spasitelja. Pribivam ovdi nepristajno i mislima i požudam i ljubavi svega srca. Tko bi mnoge upito od krstjanâ, gdje najveće i najdraže traju ljeta i godišta, držim, ako bi htjeli istinito odgovorit, da bi rekli: najdraža je naša zabava u družinah veselih i na igri, za ne rieti štogod gore. Misli naše i požude za svietom su zanesene, za na svietu ustanit se i uzmnožit. A zna bog, metnemo li igda nazbilj ljubežljivu jednu miso u rane našega spasitelja. Ah, dake za najmanje u ove svete dnevi prikupimo razpršanu našu pamet, i učinimo, da zamjerak mislij našieh i ljubavi bude Isukrst na križu propet, pokli on isti zaziva nas, da prizamjernu njegovu boles razgledamo: *attendite et vidite, si est dolor sicut dolor meus.* Kroz liepu ranu njegovieh prsij svetieh u srce mu ljubežljivo uljezimo, za u vrtu getsemanskomu unutrnju njegovu boles razmisliti: *attendite et vidite.*

Za sve da tielo gospodina spasitelja po misli mnozieh razumnika bijaše na svaku boles oćutivije velo veće neg zenica našieh očij, erbo je bilo izhitreno izvrsniem načinima po istomu duhu svetomu za bit izgled prvi od bolesti i ustrpljenstva: *corpus autem aptasti mihi* (Hebr. 10, 5.); i za sve da na njega nasrnuše sa svieh strana rane i muke na svaku ruku: ništa ne manje sve ovo

mnoštvo neizbrojno malahno je uz tuge i muke unutrnje, koje oćutje duša Jezusa žalostiva. Bolesti, koje tielo podnie, premda u sebi prižeštoke i priljute, sa sviem teziem na nj sve u jedno ne navališe, neg razredno jedna sljedeći iza druge. U noći bi uhitjen i zavezan, iza tega prid zbor odveden redovničkoga poglavice, rimskom vladaocu prikazan poslje i Jerudu, nakon toga bijen bičima i okrunjen dračam, a najposlje na križu propet. A duša sveta podnie u jedno sve ove bolesti sjedinjene, kad u vrtu getsemanskomu vidje ih, pribroji i razmisli, ter sve mu se inokupno prikazaše ko psi gladni i nesmiljeni za drpiti jadno srce: *circumdederunt me canes multi.* (ps. 21, 17.)

Nu sve ovo razgledajmo u izgledu Joba priustrpljenoga, u komu se tja od starina najdavnieh zlamenovahu sve najteže ove žalosti Jezusa našega spasitelja. Kojom silom sotona podiže se za rvati stavnu tvrdju od Jobova ustrpljenstva, bijući ga nezgodam tako teškiem, da jedna drugu ne izčekivaše! Eto trči jedan teklić *), ter mu veli plačniem glasom: plugovi orahu tvoje livade i oslići pasjahu: Sabeji razbojnici životinju su svu zajmili, a posjekli sve stražane. *Cumque adhuc ille loqueretur* (Job. 1, 16.): ne bijaše još ter ovi svoju besjedu dovršio, drugi mu pridohodi, i rukom uz ruku od žalosti udirući, iz daleka govori mu: podigla se zla godina, na paši tvoje ovčice zatekla je, i svojom silom pripriečila, da se ne mogu ukloniti; zato grad i munje i trjeskovi, oganj s neba porazili su u pored s čobanima drobna stada; ja sam utekoh sa zlom dušom za doniet ti ove tužne glase. *Illo adhuc loquente* (ibi. 17.) još ovi govoraše, pristupa treći, i od straha i bolesti jedva rieči izpuštava: Kaldeji s troje četâ nasrnuli su na tvoje kamile, blago ti su oplienili, i pobili sve pastiere; ja sam jedva utekoh za tebi ovu tugu opovidjet. To je najmanje, praji četvrti, koj roneći grozne suze pridohodi, tere ocu veli ucviljenu: poginuli su, gospodaru, tvoji sinovi i tvoje kćeri razoreniem pod zidima iste kuće, gdje zajedno blagovahu; erbo bivši žestok vihar iz pustinje zaprlio, svu je zgradu skoriepio izpod temelja, pala je ončas iznenadne, službu je i djecu priklopila; ne znam kako ja se izmaknuh, za doglasit tebi ovu porazu strahovitu. Na nezgoda tolikieh pristupljenje pade na tle sveti Job vas izčeznut, razdrie odjeću pun bolesti, i oruža se sa sviem svojiem

*) glasnik,.

ustrpljenstvom za ufanje ne izgubit, i ne udriti u najgore bezrednosti.

Evo vam, pridrazi moji, prilike premda slabe Jezusa našega posred vrta getsemanskoga. Prid njegovu se pamet prikažuje sva u jedno silna vojska i bolestij i prikorâ, koja ima nakon malo porazit ga i satrti. Njegova bistra pamet sve po tanko privideći veljaše mu: tvoji najdraži učenici pri potrebi tvojoj najvećoj ostavit će te i uteći: *omnes relicto eo fugerunt* (Math. 26, 56.); paček jedan od njih prodata tebe cjelovom će izdavniem u ruke pridat neprijateljem, a drugi od tebe odmetnut zaklet će se, da te i ne zna: *non novi hominem* (ibi. 72.); u dvorieh od redovnikâ gnusne čekaju te hrakotine i nepoštene zaušnice; u Jeruda haljine ružne od mahnitca; u priddvorju Pilatovu više od šes tisuć priteškieh udaraca, ranam razdrt i razoran, glavom dračam okrunjenom bit ćeš za rug uzet kao kralj laživi, i prikazan svemu puku, koj će te podstaviti jednom lupežu ubojici, vapeći suprot tebi u sve glase: na križ, na križ zlotvornika; zavezana i verigam svega obstrta krvnici smucat će te po putih grada najskupnieh, koje si njekad ti posijo zamjerniem darovima i čudesim blagodarne tvoje desnice; na goru paka od Kalvarija treba je da uzideš s priteškiem križem na ramenu; kostima ondi uzvinutiem viseći o tvi čavla nagom puti, nego samo što će biti tvojom krvi pokrivena, čut ćeš psovke i prikorne rieči puka suproć tebi nabunjena; tvoja žedja bit će samo octom ljutiem i grkiem žučom opojena, tvoje muke od množtva čeljadi po tebi tako često nadarene neće iko požaliti; iza tri ure smrtnoga rvanja i izčeznuća svega tiela umriet ćeš od istoga tvoga ćaćka izostavljen.

Na ovo silno nasrtanje neizbrojnieh i prikora i bolestij po tle pada, pada nica ovi Job zlameniti: *procidit super terram* (Marc. 14, 35.), *procidit in faciem suam* (Mat. 26, 39.); pada do smrti ožalostivjen: *tristis est anima mea usque ad mortem* (ibi. 38.); prolieva sa svieh strana kaplje obilne krvava znoja, svjedoke očite smrtne muke i skonjčanja: *factus est sudor ejus sicut guttae sanguinis decurrentis in terram.* (Luc. 22, 44.)

U svem tieku mučenja svoga Jezus naš priustrpljeni prid sudcima, na kelovni, pod križem, i na istom križu podnosi udarce i drače, biče i čavle, prikore, psovke i laživa obadjenja, podnosi rekoh mučeći, vedriem licem, okom bistriem, kažući nam stavnu

kriepos svoga srdca; u vrtu samo getsemanskomu bliedi i vene, ter poliven krvaviem znojem više zemlje vas ustresen spuštava se. Zašto ovdi samo podava nam prikaze tako očite od bolesti? Drugovdje je tielo izmučeno, ovdi duša, koja ćuti vele jače svoje muke, paček ćuti sjedinjene inokupno sve bolesti tiela istoga.

Ah drače, ah čavli, ah potajni križu srca moga spasitelja, koliko ste teža bila i bodežljivija, premda u sebi nevidiva! *Magna est velut mare contritio tua*: *quis medebitur tui?* (tr. 2, 13.) Moj Jezuse, bezkrajno je more žalos tvoja unutrnja; rane su od duše tvoje sasma ljute i duboke. *Quis medebitur?* Tko ih može izliečiti, ako tvoj isti ćaćko ruku diže, da ih ne lieči? *Deus meus ut quid dereliquisti me?* (Mat. 27, 46.) Nu ih malo razgledajmo, jeda možemo, ako ne drugo, štogod malo pokriepit ih. Čujmo, što nam govori u gorkomu svomu jadu naš spasitelj žalostivi. Ti Bernardo sveti od njega zagrljen s križa njegove rieči izreci nam. *O homo*, *vide*, *quid pro te patior*: nu vidj, čovječe, što za tebe trpim, er te ljubim; *vide poenas*, *quibus afficior*: vidj rane i muke, koje me more; *et cum sit tantus dolor exterior*, *intus tamen est dolor intensior*: i premda su u sebi nadvornje bolesti moga tiela neizgovorne, vele je veća bolest moje duše unutrnja, *tam ingratum dum te experior*: tvoja neharnos drača je najbodežljivija, bič najljući, križ najteži srca moga.

Pridrazi moji, želimo li pokriepiti božjega sina za našu ljubav obranjena? Manje manje neharnosti, manje griehâ. Svi imamo u tielu jednu dušu, koja je njemu tako mila i tako draga, nastojmo je dobriem životom i boljom smrti sahraniti. Ovo mu će biti liek i bit razgovor najugodniji. Priljubežljivi moj Jezuse, nastojat ću sa svom pomnjom moju dušu razčistiti, i djelima krstjanskiem u dobroti utemeljit je, za tebi je paka pridat, koj si je odkupio. Bit će unapreda draža meni, erbo je bila tebi tako draga, da si je platio tvojom krvi. Nastojat ću ne izgubit je cjeć da po nje izgubjenju nova boles u tvom srcu ne uzmnoži se, i da se tužio ne uzbudeš suproć meni: *super dolorem vulnerum meorum addiderunt.* (ps. 68, 27.)

Besjeda XXII.

O potrebi uklanjat se od malieh početâk.

Nolite locum dare diabolo. — Sveti Pavao u knjizi Efezjanom 4, 27.

Čudna je stvar za vidjeti i za razmislit, kako mnokrat iz početâk slabieh veoma i malahnieh izlaze zla velika, raspe općene i pogube neizgovorne. Haračom vodâ ne svojieh uzoholjena jedna rieka tiska i lupa sve zastave, kojiem je zapriečena, ter priko njih razvaljenieh na polja i na luge razlieva se; nasjedenjem od pržina neplodnieh rodnu plodnos od zemalja podušuje; nadplieva sjedbe i vinograde, dubje davno i siromaške kućarice skorjepljiva; uznosna paka plienom sela i država potopljenieh moru nosi drugo more. Nu ove rieke prvo vrielo i početak prvi razgledajmo. Mati joj je tužna golet jedne hridi razpuknute, a primalja jedna mala lokva, koju će za rug jedno pastiersko diete igrajući se priskočiti. Iz vira ovega tako krotka, tako nejaka rieka pije ko iz početka svoga svu obies svoju i svu vrlinu. Munje na nebu i trjeskove, na svietu trešnje, vjetre na moru i valove ne radja li vapa i para od zemalja tanka u sebi, a podobna za u smeću stavit zaratjenu medju sobom s prviem stvorim istu narav? Toliko je istinito, da nije potreba od priprava velikieh za učinit zlo veliko, i da ovo izhodi mnokrat iz početka veoma tanka i malahna. Zato sveti aposto želeći nas u milosti božanstvenoj stavne uzdržat i utvrdit nas, da iza pokore od svetoga uzkrsenja ne zadjemo veće igda put prihepi od kriepostij krstjanskieh, korisnu nam ovu dava uspomenu, da hudobi u duši našoj išta mjesta ni malahna ne učinimo: *nolite locum dare diabolo.*

Nu se na rieči goru rečene svetoga apostola povratimo za bolje ih tomačiti: *nolite locum dare diabolo.* Iz grčkoga pisma Tertulijan izgovara: *nolite locum dare malo.* Što hoće reći ove rieči: zlu i hudobi mjesto učinit? Ne hoće reći pridat mu ončas naše srce, da više njega gospoduje, ne po nijedan način; i zlamenovanje ovieh riečij *locum dare* toliko nam ne izgovara. Kad vi

stojite u crkvi, jedan sjedeći kod drugoga, ter pridodje vaš prijatelj veleći vam: učinite mi malo mjesta, ne hoće vam riet tadara, da se dignete, i da mu sjedište, na komu ste, sve ostavite. Kad ubogi jedan putnik ište mjesto u kući vašoj za prinoćiti, ne ište vam, da porad njega vi iz kuće izidete, i da mu je svu slobodnu dopustite. Dake zlu i hudobi mjesto učinit, hoće rieti: dat joj uho, raztvorit joj jednu sortu *), da se kroza nju može uvući. Zato sveti aposto na ovo nas nagovara, da ako nećemo na prijašnje opačine povratit se, ako želimo iza svetoga uzkrsenja vjerni bogu uzdržat se, ne damo zlu ni malo mjesta, hudobi ne raztvorimo ni jednu sortu od prigoda prijašnieh, er ako joj je raztvorimo, neće ona biti rada od malo mjesta, pružit će se i razširit, zaplesti će nas i podpuno posvojiti. Lašnje joj je dake iz početka ovu sortu malu zatisnuti, nego poslje, kad se uvukla, iztjerat je. U jednu rieč, lašnje je lašnje ne stavit se na prijašnju onu prigodu od zle družbe, od pogleda slobodnijega, od medene jedne rieči, nego paka kad si počeo gledat, obćit i govoriti, uzdržat se, da se sa sviem ne razkršiš. Zato sveti Franjo od Asigja, sljedeći ovi nauk apostolski, govoraše razložito: ne dajte hudobi ni tanku žicu, er hoće lasno privrnut je u zančicu, za njome vas zadaviti.

Nu čujte, pridrazi moji, kako sveti kralj i prorok David u prvomu ončas od svojieh psalam čudnovito nam izgovara mogućstvo i silu od početak malahnieh, za lasno nas potisnuti sa zla na gore do pogube napokonje. *Beatus vir*, (veli on) blažen čovjek, *qui non abiit in consilio impiorum*, koj nije otišo za dat uho svjetim ludij opakieh, *et in via peccatorum non stetit*, i nije se na put metnuo od griešnikâ, *et in cathedra pestilentiae non sedit* (psal. 1, 1.), i još manje nije sio na stol kužni za učitelja od zlotvorstva i od krivinâ. Ovi čovjek, prilaga nam sveti prorok, *erit tamquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo* (ibi. 3.): bit će stavan po načinu plodna duba, koj je pružio blizu voda tekućieh svoje žile, i ogrnut svakdanjiem zelenilom proniet će svedj bez sumnje u svoje vrieme jednu obilnos i kitna cvieća i zrela voća. U komu pismu zamjerite veoma dobro ova tri nizhoda, riet ću ovako, *abiit, stetit, sedit.* Tko se čuva od početka, a nije htjeo ni svjete čuti od opacieh, *non abiit in consilio*, oni paka nije se medju njima ni ustavio, ni

*) sorta = rupa, puklina.

zadržo se, *non stetit*, i zato nije zasio ni stanio se u opačinah, *non sedit*.

Sve ćete ovo ko u zrcalu razgledati u nezgodi tužna Alipija, više koga u knjigah svojieh ispoviestij ljuto plače sveti Augustin. Alipio bijaše mladić liepe ćudi i otresene, nu veseo mnokrat priko razloga, zato dobrovoljno nahodjaše se u zabavah, u družinah odviše malo slobodnieh, koje bi mu činile prid bogom veće putâ kajati se i plakati. Jedan dan prid svetiem Augustinom učinio je tvrde odluke, da će se od njih kako od ognja uklanjati, i s pomoći božanstvenom za koje vrieme držo se je na daleko. Jedan dan, čiem se imahu u velikom grada prikazalištu igre činit u ono doba od poganstva običajne, na koje rad prigode od grieha mnozieh krstjani hodit ustručavahu se, sveti Augustin poman više svoga Alapija, stavio se oko njega, da mu obeća ne otiti. Dô mu je rieč: neću, neću tamo ni krenut se. Namjeri se iza toga po nesreći na jednu četu mladieh svojieh prijatelja, koji ga zgrabiše u veselju, veleći mu: Alipio veće nemoj bit tvrdoglav i svedj tako nakostrečen, ovi dan imaš s nami provesti. Spomenuo se veoma liepo od odluka Augustinu i bogu učinjenieh i unutrnje u srcu nadahnuće bockalo ga je, da ne otide. Nu hudoba jedan srednji svjet napomenu mu, kojiem osta privaren ružno. Reče dake sam u sebi: otit ću s mojom družinom, nu kad igre i prikaze uzčine se, držat ću oči zatvorene za ne gledat, i tako ću i jedne i druge pridobiti: *sic et vos et illa superabo*; tako neću moje uvriedit prijatelje i ujedno ću Augustinu, duši i bogu zadovoljit: *abiit in consilio*. Hodi tamo, vidjet ćemo se. Idu. Prikazanje ponosito jur počinje, puk je u muku, gleda svak i arajdava se. Alipio ko jedan stup kameniti stoji u sebi vas prikupljen i očima zažetiem.

U toliko podiže se iznenadne vika od puka i veselo klikovanje: ah liepo, liepo! Alipio, veli sveti Augustin, ko od sna otresen otvora oči i pogleda: *spectavit*. Je li dosta? Zatravljen i on glas podiže i vika zajedno s pukom: liepo, liepo! *Clamavit*. Je li dosta? Gledajući nenadane one pridglede ko iz pepela potajane stare iskre probudiše se, i svojiem ga plamim razgorješe: *exarsit*. A najposlje koja bi nesrećna zaglava? *Abstulit inde insaniam*. Alipio, koj bijaše otišo u razboru s božjiem strahom u svom srcu, odieli se ko izvan sebe, ter kako i prije i još gore igrami oniem i prikazam vas zatravljen do te mjere, da ne samo on idjaše za vidjet ih, nego odviše on isti pritezaše svoju družbu da otide. S

malahna dake početka onega od pogleda samo, *spectavit*, dovede se, da izosta izopačen i do smamljenja jur doveden: *abstulit inde insaniam.*

Tako je tako, pridrazi moji, i maľahni mnokrat početci uzroče nam zla velika, i do pogube nečekane dovedu nas. Mnozi ovdje medju nami moć će bit dobri svjedoci od ove istine prid razliciem ne spoznane. Je li tkojgod od vas osto kadgod vas razkršen, i pak potonut u griesih mnoziech, koji za puno lietâ više njega su gospodovali? Neka razgleda dobro, s česa poče u njemu taka bezrednos, da ga dovede do smrtne tuge, koja će mu činit plakat i u životu i na smrti. Prvi uzrok bi jedan pogled slobodniji; jedno počet na uzdanu općiti s kojiem drugom razpušteniem; zadovoljit u kojoj stvari i ne velikoj pohotjenstvu svomu uzbunjenu, i take druge slične stvari bile su vas početak od njegova razpuštenja. Tere paka, kad je otišo na ispovjes, i prid nogam božjega redovnika plako iz srca svoje krivine, stavne odluke ponavljajući, da će nazbilj promienit život, i vjeran se u napreda svomu bogu uzdržati, s česa je iznova na stare se opačine povratio? Otišo je na onu igru za gledati; sasto se je s onom družbom za istom se jedan divjak ne ukazati; počeo se opet šetat po onem putu, gdje kroz oči lasno uljezu opake misli, a gore želje; s tega se je opet na običajne svoje krivine popuznuo.

Vjerujte mi, govori sveti Augustin, ne samo trsti slabe i kršljive, kako bude dobar dio od čeljadi, nego jošter stavni cedri od Libana, koji su se mnogo lietâ u dobroti utvrdili, er uzdajući se u samieh sebe na prigode njeke i ne velike stavili su se, ostali su najposlje razkršeni: *crede mihi, cedros Libani et ductores gregis sub hac specie corruisse vidi, de quorum casu non magis dubitabam, quam Ambrosii aut Hieronymi.* Zato velim iz srca braći i sestram dobre smrti: ne dopustite hudobi ni malo mjesta u vašoj duši: *nolite locum dare diabolo*, ako želite iza svetoga uzkrsenja u životu dobru i svetu, koga ste obrali, nasljedovat.

Besjeda XXIII.

O stavnosti u krieposniem odlukam.

Bonum autem facientes non deficiamus. — Sveti Pavao u knjizi Galat. 6, 9.

Liepa je stvar za u duši se arajdati, vidjet mnozieh gdje prvi mjesec iza svetoga uzkrsenja kažu se sasma u životu promienjeni, česti u crkvah i na božjoj rieči, na ispovjes i na sveto pričestjenje i pospješni i bogoljubni, od svake družbe razpuštene, od svakoga razgovora nespodobna ukloniti, na igrah samo pristojnieh bez ikakva ni izgubića savišnjega ni zaliha dangubjenja, od prigoda njekadašnjieh na daleko, krotki u vidu, u riečih ne slobodni, u jednu rieč: dobri s bogom, a pravedni i ljubežljivi s iskrnjiem. Ufam, pridrazi u Isukrstu, da svikolici, koji na zabave ove korisne od skupštine dobre smrti dohodite, u ovem liepom putu nahodite se, i da ste se od uzkrsenja do sadara vjerni bogu, stavni u odlukah na ispovjesti prid božjiem namjesnikom učinjenieh uzdržali. Zato riečima svetoga Pavla apostola svieh vas molim ljubežljivo: *bonum facientes non deficiamus*: nemojmo u ovem putu tako liepu, koga smo od boga trudim mnoziem izprosili, i na koj nas je svojom krvi prolitom za nas priveo Isukrst, da zajedno š njime uzkrsnemo, nemojmo rekoh umorit se, ni igda veće izaći iz njega; pokli ovi put jedini vodi nas uprav na smrt svetu i na blaženstvo vjekovito.

Govori nam slavni Isukrst u vangjelju svetoga Ivana, da u duši pravednoga izavret će jedan kladenac bistre vode, koja neće prisušit igda, neg će tiekom nepristajniem uzdržat se svedjer živa, dokle u more tiho od blaženstva izkrene se: *fiet in eo fons aquae salientis in vitam aeternam.* (Joan. 4, 14.) Ova prilika od istoga Isukrsta donesena napomenjiva nam jednu razlikos prem veliku, koja medju riekam i potocima nahodi se; razlikos stokrat od vas do sadara zamjerenu. Rieka, nejak porod kamenite jedne majke, stoprv rodjena na put se stavlja, i mimogred primajući sve harače

manjieh istočaka, koje susreta, prikupljiva jednu silu voda prihodnieh, s kojiem se zdrži u scieni hrle rieke i nepristajne i s kojiem lahko nosi više sebe vojske ciele plovućieh broda, dokle obilna vodam i rodniem i stečeniem s morem istiem na svojieh ustih zarati se. Potok paka sve inako: ne ima vrela ni dohodka živieh voda, da ga hráne. Iznenadne porodi se i uzraste poplavicam od daždja i od sniegova raztopljenieh, ori se i reve strašnom bukom, ko da prieti sve na okolo potopiti; nu poslje nakon malo tako prisuši, da ne ima ni za lieka jednu čašu vode, i pastierče svako bosonogo prohodi ga bez ugaženja.

Razlikos ova ista, pridrazi u Isukrstu, nahodi se u krstjanstvu, er pokora, er bogoljubnos od njekieh bude rieka svedjer živa i tekuća, i što veće napred ide, to veće raste i uzmnaža se: *procedit et crescit usque ad perfectam diem.* (prov. 4, 18.) A od mnozieh drugo nebude nego potok, koj protrči za koj dan, pak pristane i prisuši. Vidjet ćete ih na koju veliku svetkovinu, u svete dnevi muke našega spasitelja, i može biti za koje vrieme po uzkrsenju uklonjene od zlieh družba i prigoda, na zabavah duhovnieh veoma pomne, gdje kažu u duši svojiem noviem načinima štogod straha božjega. Nu ih paka nakon malo pogledajte. Sva pokora njihova i bogoljubnos ko da je bila samo na one dnevi i svetkovine priliepljena iz tiha se zaboravi, ostave se ispovjesti, molitva, crkve, pomnja od duše zapuste se, sve prisuši kako voda jedne gnusne potočine: *ad nihilum deveniunt tamquam aqua decurrens.* (psal. 57, 8.) Ah, treba je po nauku Isukrstovu, da pokora naša i dobrota bude živo vrelo nepristajne rieke, da svedj teče, da je slična sebi u svako doba i u korizmu, i na poklade, i u gradu, i na jemanje *) po selieh, i kod tvoga običajna ispovjednika i kad bez njega iznadješ se, u jednu rieč: *fons aquae salientis in vitam aeternam*, s krjepkiem svedjer nasljedovanjem, dokle po putu svete smrti u bezkrajno more blaženoga vjekuvječanstva izlije se. Ovo krjepko u dobroti nasljedovanje samo može okrunit nas: *cum omnes virtutes currant, sola perseverentia coronatur.*

Iz prvieh knjiga od kraljeva jednu zgodu čujte, koju ako dobro ne procienite, može vam se vidjet na prvi pogled nepravda

*) jemanje = branje.

očitâ oružju Davidovu učinjena. David, hrabreno diete, jedniem kamičkom iz pastierske svoje praće hitjeniem pogadja u čelo Golije gorostasnoga, i na tle ga polumrtva obaljiva, mačem paka Golijè istoga povadjeniem posieca ga. Ah maču liepi, slavodobitni! Bivši oviem jedniem mahom povratio čas oružja izraelskoga potlačenu: *abstulit opprobrium ex Israel* (I. Reg 17, 26.), ostat ćeš na uspomenu vjekovitu viseći u templu božjemu medju zavjetim i darovima najdražiem za pripoviedat dohodniem narodima hrabrenstvo ruke, koja te je povadila. Kako, kako? Samo mač u templu se posvećiva? A sniežani oni kamičak izostat će u prodoli terebintskoj zaboravljen, zamiešan s piescim ostaliem, da ga stupajem poganiem stada plešu? Ovu diku, da se u templu objesi na uspomenu svieh godišta sljedećieh, kam je prije, nego mač zadostojò, pokli je on bio prvo oružje od dobića tako slavna, a mač ga je samo nasljedovo. Ne, veli nam jedan mudri ovéga pisma tomačitelj, kam je počeo, mač je dobiće dovršio. U templo od vjekuvječanstva ne nosi se tko počinje, neg tko dobro, koje je póčeo, dovršiva: *sòla perseverantia coronatur.*

Ali da svi u odlukah vašieh stavni uzdržite se, i da u početu dobru do smrti budete nasljedovat, stavljam prid oči i danaske sviem vami one uzroke, s kojieh mnozi nazad udru, i na prijašnje opačine povrate se, neka od njih u pogibilnom ovem brodenju uzumijete čuvati se, ko od grebenij pokrivenieh, na koje se lasno možete razkršiti. Duh mi ih sveti riečim knjigâ eklesiastika stavlja u usta: *vae his, qui perdiderunt sustinentiam, et qui dereliquerunt vias rectas, et diverterunt in vias pravas.* (eccl. 2, 16.)

Nu ovi prvi uzrok tomačimo. Jednom griešniku pokajanu i na put dobar obratjenu liepi jaram Isukrstov učini se teži odviše za nemoć ga u dugo podnositi. Pridodje mu pakleni neprijatelj napastujući ga, da ga svrže. Kako ćeš moć živjeti svedjer tako? Pomnja od očij i od svieh oćutjenstva; uklonjenje od družine tebi najdraže premda i štogod slobodnije; k onoj kući njekad ljubljenoj ne pristupit; proštenje i ljubav prema istiem neprijateljim; čistoća u duši i u tielu sa sviem pršanjem od mladosti; krjepka pravda premda štetom svoje kuće; težak život za usišat *) nakon malo. Ah, nesrećan tko na ovo napastovanje

*) venuti.

izgubi stavnos i ustrpljenstvo: *vae his, qui perdiderunt sustinentiam.*

Stoji Mojzes četres dana navrh gore od Sinaj, za od boga zakon primit. Puk židovski svaki dan čeko ga je, da se vrati, i ko Abulens pripovieda, tridesti i pet cielieh dana uzdržo se u ovem čekanju poslušan bogu i Aronu. Nakon sve ove triest i pet dana ne videći Mojzesa, da se vraća: eh, rekoše, što čekamo? Može biti, da se veće i ne vrati. Drugoga dakle voditelja oberimo i uzmimo drugoga boga, da ga možemo očima gledat, ko smo vidjeli, da puk čini od Egipta. Tako se i vrgoše na razpuštenje: dvorenje boga pravoga u klanjanje jednoga zlatna junca na mahnitcku obratiše: *vae illis, quia perdiderunt sustinentiam.* Nakon manje od pet dana Mojzes se vraća, i vas goreći suproć tešku nepoštenju vjeri i bogu učinjenu skršiva ploče od zakona, na obranu božje časti potlačene narod vas levitcki odredjiva, zapovieda, da oružjem udru na božje odmetnike, kojieh dvadesti i tri tisuće izostaše mačima ružno posječene. Da su čekali pet samieh dana još odviše, nebi bili na prikornu opačinu spustili se, ni ostali u raspi općenoj pogubjeni.

Ako dake tkomu od vas čini se odviše težak novi život, govorim mu ljubežljivo: *vae tibi, si perdideris sustinentiam,* i molim ga sa sviem srcem na ustieh: *viriliter age, confortetur cor tuum, et sustine Dominum* (ps. 26, 14.), ustrpi malo, ukriepi srce, nasloni na božju pomoć tvoje ufanje i tvoju slabos, čekaj malo, dokle bog te razveseli: *quia veniens veniet, et non tardabit.* (Hab. 2, 3.) Oćutjet ćeš veoma brzo, da je sladak i lagahan liepi jaram Isukrstov, tako ti on isti obećava: *jugum meum suave est, et onus meum leve.* (Math. 11, 30.)

Drugi paka budu, koji dobra djela jur početa malo po malo zapuštaju: *dereliquerunt vias rectas.* Sad molitvu ostave odredjenu; sad štenje knjiga duhovnieh; sad se krate onu pokoru učiniti, koju bijahu uzeli za satrenje potrebito svoje puti prem slobodne; sad odmiču dan po dan da ne pristupe tako često na ispovjes i pričestjenje, s toga oslabe u duši, i lasno budu od hudobe potisnuti, da na stare zloće kako i prije povrate se. Bude njekieh jošter, koji svrnu iz tiha na one pute, koji će ih polagahno na prijašnje razpuštenje privesti: *diverteruut in vias pravas.* Otidu

na onu igru, sastanu se s onom družbom, počinju svojiem obćutjenstvim dat potolas i slobodu, dokle najposlje privareni iz nadju se, i u stare krivine zapleteni. Zato sviem ljubežljivo priglavljivam rieči svetoga apostola: *bonum facientes non deficiamus*, nemojmo se umoriti, hrabreno u početu dobru nasljedujmo, er ćemo tako biti u vieke okrunjeni: *sola perseverantia coronatur.*